

IUSTINA BURCI

**ANTROPONIMIE
ÎN
DIACRONIE**

EDITURA

CRAIOVA
2001

scrieți autorul

diacronia și etimologia
limbajului românesc

Coperta și machetarea grafică:
Jean - Mihail Baileșteanu

Tiparul executat la Imprimeria Editurii MJM
Str. Felix Aderca bl. 7 – parter, 1100 – Craiova, Dolj

Telefon: 051419661; 095512223; 094584744
Fax: 051419661;
e-mail: emichaelro@yahoo.com

IMPRIMAT ÎN ROMÂNIA

ISBN: 973 – 8156 – 33 – 5

Iustina Burci

Antroponimie în diacronie **Privire specială asupra Iașului**

În memoria dascălului meu,
prof. univ. dr. *Gh. Bobocan*,
cel care mi-a călăuzit pașii
în domeniul onomasticii

EDITURA
MJM
CRAIOVA
2001

Referenți științifici:

Prof. Gh. Bolocan

Cercet. șt. pr. I Teofil Teaha

Cuvânt înainte

Lucrarea *Antroponomie în diacronie. Privire specială asupra Iașului* reprezintă o adevărată schiță de istorie a sistemului românesc de denumiri personale pornind de la analiza antroponimelor din orașul Iași, cuprinse în catagrafiile Moldovei din anii 1755, 1774, 1808 și 1820. Frecvențele și temeincele excursuri analitice în perioadele anterioare și posterioare intervalului menționat și în alte zone ale țării îndreptălesc fără îndoială aprecierea noastră.

Cartea cuprinde, în afara unei consistente *Introducere* și a unei sinexe finale intitulată *Concluzii*, trei capitole, în care este examinată, din diverse perspective, masa numelor de persoane ieșene, atestate în catagrafiile avute în vedere, evidențiind tranziția de la vechiul sistem de denumiri personale, adecvat realităților sociale medievale, la sistemul modern.

Introducerea configurează în mod sugestiv câteva repere extralingvistice care au influențat direct constituirea și evoluția sistemului antroponomic vizat: organizarea de tip urban, în comparație cu cea rurală, fluxurile economice și demografice în care a fost antrenată capitala Moldovei, dinamica meserilor practice, coloniștii străini așezați aici, trecerea unora dintre ei la ortodoxism etc., fiecare dintre aceste fenomene fiindu-i asociată exemplificativ rezultanta onomastică.

Primul capitol realizează clasificarea antroponimelor, din punctul de vedere al structurii, în cinci grupe și, comparând reprezentarea acestor grupe în cele patru catagrafi, relevă câteva

tendențe statistice, printre care creșterea în timp a modelului III de la 1% la 20%, în detrimentul celorlalte modele. Diferențele sensibile privind statistica acestor grupări în câteva sate din jurul Iașului sunt puse în legătură cu particularitățile zonelor rurale în raport cu orașul și cu stadiile diferite de modernizare a celor două categorii de ansambluri antroponimice.

Relevantă ni se pare analiza detaliată a unui model aflat în regresie accentuată - nume + *sin/brat/zet* etc. + nume - în urma căreia se conclud, pe bună dreptate, că "deși ieșită din uz, formula nu este însă lipsită nici de importanță și nici de interes, reprezentând o verigă din șirul formelor pe care le-a parcurs în mersul său numele de familie". Faptul este demonstrat prin reconstituirea etapelor intermediare ale structurilor analitice înainte de a ceda locul, de foarte multe ori printr-o conversiune sui generis, structurilor sintetice moderne, disociindu-se efectele datorate factorilor spațiali, mișcărilor de populație, colonizărilor etc., de cele datorate dinamicii sistemului antroponimic în sine. Un procedeu eficient pentru evidențierea particularităților Moldovei, respectiv a Iașului, în ceea ce privește sistemul de denuminație personală, la care se recurge și în alte cazuri, îl reprezintă comparația cu o altă zonă (în situația de față Oltenia) și o altă tranșă de timp (de regulă situația actuală, înregistrată în Banca de date a antroponimiei românești, realizată de Laboratorul de Științe Onomastice, sub conducerea regretatului prof. univ. dr. Gh. Bolocan).

Capitolul al II-lea urmărește schimbarea funcției determinantului, prin transformarea din apelativ în poreclă sau supranume, apoi în nume de familie, stadii care coexistă și se concurează evident în perioada analizată. Bogatul material al numelor formate de la apelative este clasificat și interpretat din aproape în aproape în funcție de aspectul vizat (originea locală, îndelenticirea,

proveniența etnică etc.), de particularitatea fizică sau psihică avută în vedere (culoarea feței sau a părului, statura, greutatea corporală etc.), de structura apelativului folosit (simple, compuse - prin coordonare sau prin subordonare, în diverse formule: prin aglutinare, prin joncțiune sau prin juxtapunere etc., ajungându-se până la ierarhizarea ca frecvență a adjectivelor cuprinse (domină cele referitoare la culoare și mărim).

Analizată în mod detaliat este subcategoria numelor formate de la meseria practică. Apelându-se la informații documentare numeroase, mergând până la gruparea pe mahalale a meseriașilor, se relevă particularizarea puternică a orașului față de sat, reflectată în ponderea cantitativă și varietatea supranumelor de acest tip. Este urmărit, cu atestări pe tranșe istorice, începând din secolul al XIV-lea până la etapa analizată, fenomenul conversiunii treptate a numelui meseriei ca termen comun, motivat prin ocupația purtătorului, în nume de familie demotivat, transmis din generație în generație. Bogăția materialului terminologic examinat este impresionantă, putând servi ca sursă de cercetare pentru istorici, etnografi, emologi, demografi, sociologi etc.

Capitolul al III-lea se ocupă de tipul sintetic (sufixal) de formare a numelor de familie, preponderent în epoca modernă, întrucât este mult mai clar standardizabil. Cele mai utilizate sufixe se dovedesc a fi *-escu* și *-eanu*. Paleta sufixelor antroponimice este însă foarte largă, iar unele dintre ele, în primul rând *-ache(i)* se dovedesc a fi specifice Moldovei.

Lucrarea este, în ansamblu, densă și bogată în informație. Fundamentarea analizei materialului pe criterii teoretice sigure (destul de greu detectabile în antroponimie) și pe corespondențe extralingvistice (etnografice, sociologice, demografice etc.) sunt

calității incontestabile și rar întâlnite în lucrările de gen. Considerațiile teoretice și informațiile istorice introductive de la începutul lucrării sunt relegate și amplificate la nivelul fiecărui capitol, asigurând, pe de o parte, o anumită autonomie a fiecărei părți și, pe de altă parte, coeziunea lucrării și coerența metodologică. Buna orientare interdisciplinară atât de necesară în antroponomie reprezintă unul dintre atuurile indiscutabile ale cărții și ale autoarei, care se dovedește un onomast autentic și matur.

Prof. univ. dr. **Ion Toma**

Abrevieri

- AUT Analele Universității din Timișoara, Seria Științe Filologice, Timișoara, I, 1963.
- BDAR Baza de date din arhiva Laboratorului de onomastică de la Facultatea de Litere, Universitatea din Craiova, 1994.
- CDM Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a Statului, București, vol. I 1957.
- CL Cercetări de lingvistică, Cluj, I, 1956.
- DEX Dictionarul explicativ al limbii române, Ed. a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.
- DIR Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV-XVII, 1951-1954.
- DOR Dictionar onomastic românesc, București, 1963.
- DRH Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, București, vol. I 1975
- LL Limbă și Literatură, Societatea de Științe istorice și filologice, București, I, 1955.
- LR Limba română, București, I, 1952.
- SCL Studii și cercetări lingvistice, București, I, 1950.
- SCO Studii și cercetări de onomastică, Craiova, I, 1955.
- StuBB Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Philologica, Cluj, I, 1956.
- B București
- BNT Banat
- CR Crișana

- M Muntenia
- ML Moldova
- O Oltenia
- TR Transilvania
- art. pos articol posesiv
- N Nominativ
- G Genitiv
- sl. slav
- subst substantiv

Introducere

O cercetare amănunțită și riguroasă a sistemului denotativ personal actual (a cărui formulă o constituie modelul *nune + prenume*) nu se poate face în afara datelor furnizate de istorie, căci, dincolo de forma în care se prezintă astăzi antroponomia românească există un drum sinuos, care presupune sedimentări succesive, condiționate - pe parcursul a câtorva sute de ani - de numeroși factori lingvistici și extralingvistici. Această întoarcere obligatorie în timp și în spațiu, tangențial cu evoluția sau involuția societății omenești, și-a dovedit, nu de puține ori, utilitatea. Numeroase elemente pe care le înregistrează în momentul de față limba română în general (și antroponomia în special) își găsesc adesea motivația numai aici, în actele vechi, a căror dublă funcție - de avertare și de conservare - servește frecvent ca suport științific în emiteria diverselor teorii. Relația sincron/ diacronic devine, în studii care vizează fenomene evolutive, indivizibilă: valoarea unei unități lingvistice decurge nu numai din situația concretă, "la zi", în care aceasta se află, ci și din perspectiva stadiilor succesive pe care ea le parcurge odată cu sistemul ce o încorporează.

Cercetarea unor perioade mai vechi din istoria limbii nu este un lucru ușor realizabil. Un astfel de demers presupune întotdeauna și potențiale riscuri; nu ne putem baza în cercetările întreprinse decât pe informația arhivistică păstrată până astăzi, informație adesea parțială atât pentru secolele XVI-XVII și, cu atât mai mult, insuficientă pentru epoca de început când se redactează primele acte oficiale (secolele XIV-XV). Datele cuprinse în documente nu sunt, în plus, decât o parte a celor existente în mod real. Locuri și oameni apar înscriși în izvoare numai atunci când în viața lor intervin anumite situații, de natură să determine recunoașterea domnească a proprietății, iar mai apoi, consemnarea cel puțin a capilor de familie în "catastifele" sătești sau orășenești, cunoscute sub numele de urbarii, catagrafii etc.

Mai mult chiar, o serie dintre actele ajunse până la noi, sunt numai acelea care interesau în mod direct pe proprietarii de moșii ori domeniile mănăstirești. Aceeași triere selectivă s-a manifestat și mai târziu. Păstrarea documentelor oficiale, care vizau aspecte diferite din viața economică și socială a comunității se făcea adesea la domiciliul ispravnicului. Decăzând din funcție, acesta putea distruge (în parte), din motive personale, arhiva întocmită sau, se întâmpla ca transferul de documente către noul dregător să lipsească în totalitate. Astfel, într-o poruncă din 12 iulie 1828 către Isprăvnicia ținutului Iași se atrăgea atenția dregătorilor că "sunteți îndatorați ca căutarea slujbei să o faceți la canțierie neapărat" și nu "pe la casele dumneavoastră".¹

Scopul lucrării noastre fiind unul practic, acela de a urmări evoluția numelor de persoană moldovenești (utilizând atât metoda statistică cât și comparativă), ne-am oprit, cronologic, la o perioadă care ne oferă un material destul de bogat - a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea, iar spațial la Moldova, cu referire specială la târgul Iașilor (chiar dacă vom face deseori trimiteri la situația generală din arealul moldovenesc fiindcă cele două unități administrative nu pot fi, în esență, separate, în ceea ce privește existența aici a anumitor modele și fapte lingvistice și, în același timp, din alte regiuni istorice), ambele de natură să ne permită stabilirea unor observații pertinente.

Aflată într-o continuă instabilitate la nivelul micro- și macrostructurilor politico-economice, societatea feudală moldovenească este caracterizată prin același atribut - al instabilității - în toate celelalte domenii ale vieții comunitare: socială, culturală, etnică, religioasă, lingvistică - sub aspect dialectal (fonetic, lexical) având în vedere faptul că migrațiile, uneori masive, dintr-o zonă etmolingvistică în alta, presupun și migrația (împrumutarea) unor particularități regionale de limbă.

Ca ramură a lingvisticii, onomastica - în speță domeniul numelor personale - trece, cum e și firesc, printr-o inevitabilă fază de căutare de sine: lipsit inițial de omogenitate, sistemul de denominație se orientează treptat spre acele modele și elemente formative care-i

oferă o mai mare concizie și claritate; lucrul acesta se impune ca o necesitate mai ales în cadrul centrelor urbane, căci individul capătă aici un alt statut, definindu-se mai ales prin poziția sa socială (plătitor sau nu de taxe și impozite, îndeletnicire practică, etnie, loc de baștină, căsătorit sau nu etc.) și mai puțin prin raportare la mediul familial (înaintași sau rude).

Consecințele felului în care sistemul a evoluat se pot observa urmărind tabloul general al antroponimelor de astăzi. Pe de o parte, - stabilă și generalizată -, formula actuală de denominație are în "spatele" ei câteva tipuri denominative care au funcționat la un moment dat, deoarece corespundeau unei anumite realități sociale. Nu numai documentele stau măturte acestui fapt, ci și o serie de nume cuprinse în arhiva BDAR², nume în cazul cărora apar discuții referitoare la păstrarea (sau nu) prin intermediul lor a unor reminiscențe aparținând modelului analitic de exprimare a filiației: *Sinoma*, *Sinoadar*, *Sindumitru*, *Sin-Dumitru*, *Simpetru*, *Sângheorghie*, *Sâmihai* etc.

Pe de altă parte, derivarea la nivel antroponimic - activă de timpuriu - participă prin numeroșii săi formați la apariția de nume noi; utilizarea unuia sau altuia dintre ei ne furnizează informații diferite despre o persoană: descendența dintr-o anumită familie (-*escu*, -*ov*, -*ovici*), proveniența dintr-un anumit loc (-*ecanu*, -*aru*), exprimarea unor sentimente față de ea prin folosirea sufixelor diminutive (-*ache*, -*as*, -*isor*, -*ia*, -*ucă* etc.) sau augmentative (-*an*, -*ău*, -*ilă*, -*oiu* etc.). Sub raport cronologic, lucrurile sunt și în acest caz lipsite de constanță, dezvoltarea acestor sufixe fiind diferită de la epocă la epocă. Astfel, referindu-se la -*escu*, sufix cu o largă frecvență în zilele noastre, Ch. Ionescu ajungea la concluzia că "în secolele XIV-XVI exprimarea descendenței prin patronime formate cu sufixul -*escu*(/)) reprezenta doar un model pasiv al sistemului. Modelul se reactivează în perioada impunerii numelor ereditare obligatorii - pentru Țara Românească și Moldova, secolul al XIX-lea și începutul secolului al

¹ Virgil Apostolescu, *Ema Apostolescu. Isprăvnicia ținutului Iași. Inventar arhivistic*, București, 1984, p. 18.

² BDAR = Baza de date din arhiva Laboratorului de onomastică din Craiova, constituită în urma informațiilor oferite de Serviciul Evidența Populației din București, 1994.

XX-lea, contribuind la o sporire relativă a numărului formațiilor sufixate”³.

Materialul documentar oferă, într-o analiză de tip diacronic, numeroase resurse. Trebuie să menționăm însă că tratarea tuturor aspectelor pe care le ridică cercetarea unei astfel de perioade, pornind de la drumul parcurs de la *nume unice* la *nume de familie* + *prenume* și până la problemele legate inclusiv de modul în care s-a făcut transcrierea numelor proprii după origine⁴ ar fi imposibilă într-o singură lucrare. Din acest motiv ne-am oprit numai la investigarea anumitor laturi ale antroponimiei din Iași, folosind ca bază materială recensământurile efectuate în Moldova în anii 1755, 1774, 1808, 1820.

Motivația faptului de a fi ales ca punct de reper orașul Iași se regăsește în însuși istoricul lui. Cercetarea antroponimelor este legată, în mod firesc, de cunoașterea evoluției fenomenelor socioculturale și politice care au avut loc în Iași, iar această evoluție nu putea fi mai evidentă și mai pronunțată decât în cazul capitalei Moldovei.

Orașul presupune, spre deosebire de sat, un alt tip de organizare economică, relațiile sociale implică un plus de

³ Ch. Ionescu, *eseu în antroponimia românească*, în SCL, 4, XXXI, 1980, p. 420.

⁴ *Documente statistice privitoare la orașul Iași* (vol. I-II, Editura Universității Al. I. Cuza din Iași, Iași, 1997) și *Moldova în epoca feudalistului* (Chișinău, 1975) cuprind amândouă recensământul efectuat pentru orașul Iași la 1774. Originalul rusec nu a fost însă redat după aceleași norme în ambele lucrări. Trebuie să facem de la început mențiunea că recensământul ieșean din *Documente statistice...* a fost transcris în grafie latină, în timp ce, în recensământul din *Moldova...* informația conținută apare cu grafie slavă. Deși în prefața primei lucrări se expun principiile după care a fost făcută transcrierea, ele nu sunt întotdeauna respectate. Cu toate că ni se spune, de exemplu, că „vocalele ъ și ѣ... au fost transcrise potrivit pronunției actuale, fie prin *ă*, fie prin *â* (caută, crâșmă, gărlă, Târnăvă)” (p. 9), antroponimul *Târnăvă* - în cartografia Moldovei *Търнава* - nu a fost niciodată redactat în acest mod ci, sub forma *Târnavă*; iar sunetul *ă* (*ъ*) este înlocuit adesea cu *î* sau *а*: *Съмион-Симіон, Мосин-Иосиф, Костянтин-Костандакчи, Мъгэдринч-Магдăдичи, Анекъ-Алехе, Де асемenea, антропимеле де генул Опра, Костя, Христ, Мумин, Кырста, Занавира, Хар, Мариа, Проуиа etc.* apar ca *Опре, Coste, Hriste, Irimie, Căstă, Zahăre, Hae, Marie, Irodie etc.* Uneori aceste transcrieri contravin unor trăsături ale subdialectului moldovean. Într-o cercetare dialectologică, exemplele de tipul *Târnavă* în loc de *Târnăvă* exclud, în Moldova, tendința manifestată în vocalism de închidere a lui *ă* la *â*.

complexitate, iar populația care-și desfășoară aici activitatea poartă într-o mai mare măsură, amprenta pluralității etnice. Dincolo de aceasta însă, existența lor se află, încă din vechime, sub semnul complementarității; chiar în prima fază a economiei medievale, când marca majoritate a produselor alimentare, de îmbrăcăminte, de încălțăminte și de uz casnic erau obținute în perimetrul satului, un număr de produse și articole trebuiau procurate din afară, din anumite centre specializate sau din târguri. Astfel, pentru a-și procura sarea, sătenii trebuiau să meargă fie la oca de pe valea Trotușului (în vecinătate s-a înemeiat târgul Trotușului), fie la “depozitele făcute în lângurile văilor” de voievozi sau cneji⁵. Același lucru se întâmplă în cazul pietrelor de moară (a căror confecționare a contribuit vădit la dezvoltarea târgului Hârțăului), vaselor utilizate în gospodărie (oale, străchini etc.) pe care le făceau și la transportau meșterii olari din diferite sate specializate sau, produselor de fierărie (scoabe, belciuge, lăcăte, chei, șine de roți, potcoave, cuie)⁶.

Afirmățiile despre organizarea centrelor urbane sunt, după cum este și firesc, pentru perioade mai îndepărtate de timp, contradictorii. De aceeași parte se situează G. Bezișconi și P. P. Panaitescu. În *Contribuții la istoria relațiilor romano-ruse*⁷, G. Bezișconi remarcă faptul că “la începutul veacului al XIV-lea, vechile documente atestă în Moldova o populație orășenească” și că “Măgoveții sporesc cu timpul, mai ales pe drumul comercial folosit de negustorii ce călătoresc între Galiția și porțile Mării Negre”, iar P. P. Panaitescu, într-un studiu consacrat comunelor medievale⁸, ajunge la concluzia că “orășele au precedat statul”⁹.

Pe de altă parte, Al. I. Gonița¹⁰ susține că nu poate fi vorba, la această dată, despre o “autonomie locală a târgurilor moldovenești”.

¹ Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 78.

² *Ibidem*, p. 79.

³ G. Bezișconi, *Contribuții la istoria relațiilor romano-ruse*, București, 1958, p. 19.

⁴ P. P. Panaitescu, *Comunele medievale în Principatele Române*, București, p. 119.

⁵ Constantin C. Giurescu consideră, de asemenea, în *Istoria românilor*, vol. II, ediția a IV-a, p. 443-445, că orășele preced întemeierea statelor - unul dintre aceste orașe fiind în mod sigur Iașul.

⁶ Al. I. Gonița, *Despre orașul moldoveanesc în veacul al XV-lea - locuitorii și starea lor socială*, București, 1983, p. 22.

Cert este faptul că în tratatul comercial încheiat de Alexandru cel Bun cu Ilovenii la 1408, o serie de târguri (*Iasi, Cernăuți, Hotin, Dorohoi, Tighina, Cetatea Albă, Baia, Bacăul, Troișul*) apar ca așezări cunoscute, cu o existență încheagată cu mult înainte de momentul respectiv.

Procesul de constituire a orașului, privit la modul general, necesită "conlucrarea" anumitor factori, determinați de existența unui centru fortificat, situarea pe un drum comercial, în preajma unui vad, "ori într-o zonă bogată în zăcăminte subsolice sau, în sfârșit, deținerea unor bălciuri periodice în unele așezări sătești"¹¹. Cel puțin două dintre aceste condiții sunt îndeplinite cu prisosință de vechiul târg al Iașilor: prezența unei curți domnești și situarea localității la o importanță răspântie de drumuri comerciale care privesc fie negoțul cu țările vecine, în și dinspre Polonia, Ungaria, Rusia și Țările de Jos [misionarul Bandini consemna în 1647 că aici se aduceau foarte multe mărfuri din "Turcia, Tataria și Moscovia"¹² iar prelatul Nicolò Barsi amintea despre el ca fiind "foarte mare și negustoresc" și "loc de oprire pe drumuri ce duce din Polonia spre Constantinopol"¹³], legând "porturile dunărene Vicina și Chilia sau Cetatea Albă cu orașele galățiene"¹⁴, fie negoțul intern, Iașul dovedindu-se a fi cel mai dezvoltat centru dintre orașele Moldovei, aflat la întretaiera unor drumuri ce veneau din Transilvania și Țara Românească.

Menționată documentar în 1434¹⁵ curtea domnească din Iași își are începuturile, de drept, în vremea lui Alexandru cel Bun. Pornind de la această dată, evoluția sa va cunoaște în mod constant o dezvoltare ascendentă. După o perioadă în care reședința domnească oscilează frecvent între Suceava și Iași, în funcție de preferințele domniei și de rolul pe care îl joacă în afacerile interne ale Moldovei, Turcia sau Polonia (fenomenul este întâlnit, de asemenea, în Țara Românească unde, alegerea se face între Țârgoviște și București),

¹¹ Șt. Olteanu, *Problemele genezei orașului medieval în lucrări recente apărute în țările vecine*, în Studii, XVI (1964), nr. 3, p. 697-701.

¹² Paul Cernovodan, *Societatea feudală românească văzută de călători străini*, București, 1973, p. 196.

¹³ *Ibidem*, p. 195.

¹⁴ Dan Bădăru, I. Caproșu, *Iași: vechilor ziduri*, Iași, Ed. Junimea, 1974, p. 23.

¹⁵ *Ibidem*, p. 42.

cuplata țării este stabilită definitiv la Iași, lucru care atrage după sine așezarea aici a marilor boieri, dregători ai statului feudal moldovenesc, slăbenici ai domnului, precum și formarea "ad-hoc" a unei pătri de slujbași mici și mari în serviciul curții. Totodată acest fapt a polarizat și interesul negustorilor și meșteșugarilor, de ale căror produse aveau nevoie, în primul rând, curtea domnească și boierii. Pe lângă persoanele venite aici din alte regiuni ale țării, Iașii reprezentau principalul punct de atracție și pentru negustorii străini dintre care, cu timpul, mulți s-au stabilit definitiv în oraș, fiind asimilați în mare parte de către masa populației autohtone a târgului. În același timp, el a constituit, ca și celelalte târguri moldovenești, o țintă spre care a tins permanent țăranul vecin pentru a scăpa de dependența față de feudal [populația centrelor urbane mărindu-se simțitor pe seama celei rurale]¹⁶. Tot acest aflux demografic duce inevitabil la sporirea numerică a colectivității și oferă meseriașilor posibilități crescute de plasare a mărfii, abundența produselor meșteșugărești din Iași, remarcată și de călătorii străini, putând fi apreciată și după numărul mare de piețe - numite târguri - care au fost înregistrate, cu vremea, în oraș: *Târgul Făinei, Târgul Vechi, Târgul Nou, Târgul de Sus, Târgul de Jos, Târgul Mare*.

Există între practicarea - din cele mai vechi timpuri - a diverselor meserii și dezvoltarea urbanismului un raport dialectic; meșteșugarii reprezintă împreună cu negustorii propriu-zisii populația caracteristică și majoritară a târgurilor, contribuind la progresul acestora, în măsura în care orașul le oferă, concomitent, un mediu propice pentru a-și desfășura activitatea. Deși informațiile documentare privind evoluția economică a Iașului sunt - până la mijlocul secolului al XVI-lea - sărace, actele ulterioare reflectă desori continuitatea în ocupații din această perioadă. (Stefan Olteanu în *Producția meșteșugărească din Moldova și Țara Românească în sec. X-XVII*, în Studii, XV (1962), 4, p. 874, constată totuși la jumătatea secolului al XV-lea "circa 40 de categorii de meșteșugari, dintre care 20 de categorii sunt menționate la orașe, 11 la sate, iar restul pe domeniul feudal (unele dintre ele fiind comune celor trei unități

¹⁶ Ecaterina Negruți, *Situația demografică a Moldovei în sec. al XIX-lea*, în Revista de Istorie, 2/1981, p. 252.

economice)". Cele mai multe privesc îndelemniciiri tradiționale legate de prelucrarea anumitor materii - *piei* (blănari, cojocari, tăbăcari, curelari, cizmari, pielari, șelari), *postav* (postăvari, torcători, țesători, croitori), *metale* (zidari, argintari, fierari, potcovari, rotari), *lemn* (lemnari, dogari, tâmplari, dărvari, podari, buhnari) etc., precum și *meșteșuguri legate de prelucrarea produselor agricole* (morari, brnari, pitari, măcelari, berari). Un loc deosebit de important îl ocupă, în această perioadă, confecționarea "obiectelor" militare; *arcanii și săbierii*, în special, apar frecvent în materialul istoric nu numai în Iași sau Moldova, ci și la nivelul întregii țări.

Unul dintre resorturile care a contribuit la dezvoltarea centrului ieșean a fost și prezența, timpurie, a meșterilor și negustorilor străini (într-un număr mult mai mare, cum e și firesc, ca la sate), căci, "fiind lașul un oraș așa însemnat în ce privește negotul, locuitorii erau foarte amestecați"¹⁷. Există chiar un interes în a atrage elemente străine, acordându-le condiții favorabile, spre a pune în valoare pământul și a face să progreseze comerțul și meșteșugurile.

Primii dintre coloniștii care au trecut în Moldova, au fost, se pare, *sașii și ungurii*. După ce au întemeiat orașe (și sate) în Transilvania - la începutul secolului al XIII-lea, trec peste Carpați în Țara Românească și Moldova. Prezența și participarea lor activă la viața economică și socială a unor târguri moldovenești (Baia, Siret, Suceava, Târgul Neamțului, Troțușul, Bacău, Hârlău, Cohnari) este demonstrată documentar. Despre înaintarea lor spre sud-vestul Moldovei și răsăritul Munteniei se vorbește chiar la 1234 într-o scrisoare a papei Grigore al IX-lea¹⁸. Mențiunile despre existența sașilor și ungurilor în Iași sunt extrem de reduse la data respectivă, dar recensământurile ulterioare consensuează un număr relativ sport al meșterilor unguri și sași.

Se pare însă, că ceea ce a contribuit în mod esențial la procesul de dezvoltare pe care l-a cunoscut târgul Iașilor în secolul al XIV-lea (mai ales în a doua sa jumătate) s-a datorat faptului că aici se instalase și își desfășurase activitatea o puternică colonie de *armeni* zădindu-și și o biserică la 1395¹⁹ și, de asemenea, numărului mare de

evrei, care practicau atât negotul cât și meșteșugurile. Breslele armenilor și evreilor erau două dintre cele mai bine organizate, restul străinilor fiind cuprinși abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea într-o breaslă "de străini", al cărui staroste este menționat pentru prima dată în 1776²⁰.

O colonie puternică este și cea a *rușilor*, numărul lor se mărește progresiv ajungându-se ca la recensământul din 1820 să fie consemnați foarte mulți.

Începând din ultimele decenii ale secolului al XVI-lea dar mai ales în secolul al XVII-lea, pe măsura accentuării dominației otomane asupra Moldovei, "în Iași va spori meru numărul balcanicilor: bulgari, sârbi, turci, albanezi și mai ales greci"²¹. Cam în aceeași epocă, Bandini îi amintește pe "români, unguri, armeni, greci, bulgari (sau sași - deosebirea dintre ei făcându-se într-o epocă mai veche cu greutate), albanezi, turci, tătari, poloni, ruși, sași, muscali, câțiva italieni"²².

Coloniștii aparținând unui popor se găseau grupăți, de obicei, în mahalale separate unde puteau conviețui timp îndelungat. Câteva dintre ele au primit chiar numele acestor coloniști: *Ulița Armească*, *Ulița Ungurească*, *Ulița Rușească*.

Studierea prezentei străinilor în vechiul târg al Iașilor se poate face nu numai la nivel social ori economic (deși acesta este cel mai important); ei dau coloratură prin numele lor și peisajului antroponimic ieșean. Încadrate în recensământuri în liste separate, numele evreilor (*Isac, Avram, Solomon, Herșu, Herșcu, Hațcu, Leiba, Lazăr, Moissăi, Moscu, Șmil, David, Iosăp, Șimon, Ilic, Danil, Gavril, Zăhnan, Lețrai, Rafail, Samoil, Moscul, Boroh, Meer, Manas etc.*), armenilor (*Aroțin, Chircor, Toros, Sărchiz, Nazar, Mardiros, Hacעדար, Ovanes, Așfadur, Bogos, Bedros, Avedic, Garabet, Airvas etc.*), rușilor (*Sădor, Foca, Ivan, Nicolai, Nichita etc.*) au lăsat urme în antroponimia actuală, unele dintre ele transformându-se în nume de familie purtate de indivizi care nu au nici o legătură cu etnia respectivă. Cea mai frecventă este însă situația în care, trecând la

¹⁷ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, București, 1921, p. 224.

¹⁸ Constanțin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 84.

¹⁹ Dan Bădărău, I. Caproșu, *op. cit.*, p. 33.

²⁰ Petru Rișcăanu, *Lefturile și veniturile boierilor moldoveni*, p. 15, ap. Dan Bădărău, I. Caproșu, *op. cit.*, p. 280.

²¹ Dan Bădărău, I. Caproșu, *op. cit.*, p. 88.

²² N. Iorga, *op. cit.*, p. 224.

ortodoxism (sau fiind, pur și simplu, asimilați de către religia majoritară), "veneticii" și-au schimbat și numele. *Condica pentru botezații cari din alte religii au viit la pravoslavnică credință (1819-1832)*²³ cuprinde exemple concrete în acest sens. Ea poate servi unei aprecieri mai cuprinzătoare a "contextului confesional urban" știut fiind faptul că orașul a reprezentat un loc de refugiu pentru "ereticii": "Pre Iosif, carele au fost *umiat*. I-am catihisit învătăndu-l dogmele pravoslavnicii noastre credință, I-am botezat, numindu-l Nicolae, și I-am miruit cu Sf(ă)ntul Mir. Naș i-au fost d(u)m(nea)lui log(o)l(ă)ntul Nicolae de la Preacinstita Dicastrerie."; "Pre Varvara, care au fost *lească*, fiind bolnavă, o am catihisit, o am botezat și o am miruit cu Sf(ă)ntul Mir, numind-o Maria, fiindu-i nașă Ioana, soția lui Ștefan ciobotariul de la Bodul Lung din Iaș(i)"; "Pre Iosif, carele au fost *papistaș*, I-am catihisit învătăndu-l dogmele dreptslăvitoarei noastre credință, I-am botezat, numindu-l Vasile, și I-am miruit cu Sf(ă)ntul Mir, fiindu-i naș d(u)m(nea)lui dofforului Gheorghie din Iaș(i)"; "Pre Luvide *catholicul* I-am catihisit, I-am botezat, numindu-l Mihail, fiindu-i naș d(u)m(nea)lui Gavriil Moldovanul din Iaș(i)"; "Pre Leibă, ce au fost *evreu*, I-am notezat numindu-l Nicolae. Naș i-au fost chir Zamfir, neșuitoru din Iaș(i)"; "Pre Iurjă, ce au fost *neamț*, I-am botezat numindu-l Gheorghie. Naș i-au fost lancu pisariu de la Isprăvnicia din Iaș(i)" etc. Faptul că abia acum (1819-1832) s-a făcut o astfel de statistică nu înseamnă că fenomenul de trecere la ortodoxism a "veneticilor" nu s-a manifestat și înainte de această dată. Ne-o dovedesc numele înregistrate în recensămintele anterioare, nume în structura cărora apare frecvent mențiunea "botezat" - Nicolai, Ieahu, botezat; Vasăile Mahu, botezat; Tudor jăd(ov), botezat; Gheorghie, botezat; Tomașcu, botezat; Sava Nălban, botezat; Alexa botezat; Paraschiva botezată; Ioan ungureanul, botezat; Ilie blănar, botezat; Dumitru jăd(ov) botezat cu cartea Mitropoliei; Dumitrache botezat - sau, în care, apelativul respectiv a devenit deja nume de familie - Ion Botezatu; Nicolai Botezatu; Constantin Botezatu, legătariul de cărți; Nicolai Botezat, Ieai; Constandin Botezat, preocupăț; Dumitru Botezat; Ștefan, calfă lui Gheorghie Botezat etc.

²³ Condica pentru botezații cari din alte religii au viit la pravoslavnică credință este cuprinsă în Documente statistice private la orașul Iași (vezi supra).

Dacă alegerea orașului ca principal punct de plecare al analizei de față nu a fost nemotivată, nici alegerea recensământurilor ca sursă de material nu s-a făcut întâmplător.

Pentru o lungă perioadă de timp singura sursă documentară în studiul numelor proprii o constituie actele redactate în limba slavonă la curtea domnească, apoi și în târgurile moldovenești unde, în strânsă legătură cu dezvoltarea petrecută în plan economico-social, încep să prindă contur manifestări ale vieții culturale. Toate aceste acte nu prindă contur manifestări ale vieții culturale. Toate aceste acte nu reprezintă, inițial, decât "dovezi" prin care domnitorul fie înărea diferite proprietăți supușilor săi (sate, păști de sate, moșii, iazuri, podgorii etc.) ori, în care erau consemnate rezolvări ale unor diferențe între oameni, fie reprezentau scrisori cu caracter oficial. Treptat însă, se ajunge ca orice schimbare petrecută la un moment dat în interiorul societății să fie consemnată. Deși din ce în ce mai numeroase după anul 1600, conținutul lor nu oferă prea multe date în ceea ce privește numărul antroponimelor înregistrate și varietatea acestora (de regulă, sunt menționate numele "părilor" implicare și al cătorva matori). Este și firesc dacă ne gândim că cei mai mulți dintre oameni duc o viață patriarhală fără evenimente majore.

Preocuparea pentru adunarea și deopotrivă ordonarea acestui material documentar a constituit, începând din secolul trecut, un adevărat deziderat pentru generații de cecețari - fie ei istorici ori lingviști. Conștienți de faptul că, în lipsa documentelor, intervale mai îndepărtate de timp din istoria societății devin inaccesibile cercetării, ei au desfășurat o muncă asiduă - individuală sau colectivă, căreia îi datorăm astăzi un vast inventar arhivistic cuprins în lucrări consacrate.

Încă de la 1852, Teodor Codrescu se temea ca nu cumva "vre o fatală templare să le arunce în mână cuiva, care neșcind prețui o așa comoră națională, le'ar nimici, ori ar lipi ferestrele, ori le-ar ține aruncate în podu" așa cum s-a întâmplat cu multe din actele originale. Rezultat al acestei "temeri" au fost volumele *Lricarului* în care apare un număr mare de hrisoave, urice, acte, toate selectate după criteriul adevărului, căci "adevărul este esența istoriei"²⁴.

O mare parte dintre culegerile întocmite vizează perioade limitate de timp, de regulă în legătură cu o anumită personalitate

²⁴ Teodor Codrescu, *Lricarul*, volumul I, Tipografia Buciumului Român, 1871, p. III.

istorică: *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, *Documente de la Ștefan cel Mare*, *Documente moldovenești de la Bogdan Voevod*, *Documentele moldovenești de la Ștefaniță Voevod*, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, *Acte moldovenești din anii 1426-1502*, *Acte moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare*²⁵ etc. - ca să amintim numai câteva - surprinzând prin bogăția datelor (tratare, acte omagiale, solii, privilegiile comerciale, scrisori, hrisoave, cărți domnești etc.) și a acțiunii cu care au fost realizate.

Pe lângă acestea există o serie de colecții (de obicei în mai multe volume) alcătuite cu scopul de a permite cercetarea metodică a materialelor documentare; ele cuprind, atât temporal cât și informațional, intervale care depășesc cu mult referirile doar la o anumită epocă. Inițiativa redactării unor astfel de lucrări și valoarea actelor incluse sunt fapte a căror importanță este indiscutabilă. Contribuții în acest sens și-au adus Arhivele Statului care au practicat o activitate editorială intensă, concretizată prin tipărirea unui mare număr de lucrări. În acest fel o cantitate apreciabilă de informații inedite a intrat în circuitul științific contribuind la o mai bună cunoaștere a diferitelor probleme. Iată câteva: *Catalogul documentelor moldovenești*, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, *Documente privind istoria României. A. Moldova, Moldova în epoca feudalismului*, *Documente slavo-moldovenești*, *Documente privind istoria României. A. Moldova. Indicele numelor de persoane*, *Isprăvnicia ținutului Iași*, *Documente private la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova private la legăturile cu Ardealul*²⁶ etc.

²⁵ M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, Iași, 1932; idem, *Documente de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1943; idem, *Documente moldovenești de la Bogdan Voevod (1504-1517)*, București, 1940; idem, *Documentele moldovenești de la Ștefaniță Voevod (1517-1527)*, Iași, 1947; Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, Socec&Co., 1913; Damian P. Bogdan, *Acte moldovenești din anii 1426-1502*, București, 1947; idem, *Acte moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare*, București, 1938.

²⁶ *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a Statului (în continuare CDM)*, vol. I-IV; *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova (DRH)*, Editura Academiei RSR, București; *Documente privind istoria României. A. Moldova (DIR)*, Editura Academiei RPR, București; Al. Gonta, *Documente privind istoria României. A. Moldova. Indicele numelor de persoane*, Editura Academiei Române,

Aproape nici una dintre formele esențiale de manifestare a societății moldovenești (românești - în genere) precum: activități economice, raporturi sociale, organizare administrativă, juridică, militară ori bisericască, fenomene politice și afirmări ale începturilor culturale, nu poate fi reconstituită fără investigarea surselor respective. Documentele emanate în perioada de început a redactării actelor în slavă și apoi în română de către curtea și mai apoi de cancelaria domnească a Moldovei sau de diferiți dregători în cadrul exercitării funcției lor sunt alcătuite aproximativ în aceeași manieră și vizează, în principiu, "stabilirea (prin măturii, alegeri hotarnice, cercetări în vederea judecării etc.), *transmierea* (prin vânzare, răscumpărare, schimb, danie etc.) sau *fixarea* (prin întărire) a proprietății asupra pământului, cu toate cele aflate pe el, și asupra celor ce muncesc: vecinii și țigani"²⁷. Pe măsură ce relațiile cetățean - autoritate publică evoluează, varietatea documentelor crește. Sunt menționate din ce în ce mai des forme de supunere a țăranimii, exemple de abuzuri ale slujbașilor domnești prin sistemul arendașiei, aspecte ale revoltei fărâșești, acțiuni de răscumpărare din robie ca urmare a războaielor și incursiunilor oștilor străine, instabilitatea fiscală, dezvoltarea meșteșugurilor, trăsături de organizare a vieții sociale la nivelul orașului medieval și felul în care acesta se dezvoltă, sistemul intern și extern de funcționare vamală sau care privesc comerțul și relațiile cu țările vecine etc.

Nu mai puțin interesante sunt observațiile de ordin lingvistic (și, pornind de la acest nivel, ori în legătură directă cu el, de ordin onomastic) care se pot face pe marginea documentelor istorice. Ne-am oprit, sumar, numai asupra unui aspect, acela al evoluției cuvintelor (prin schimbări de natură semantică sau prin perpetuarea lor în alt domeniu față de cel care le-a impus inițial). Este cazul multor cuvinte de origine slavă, intrate în vocabular în câteva straturi lexicale, în

București, 1995; Virgil Apostolescu, *Isprăvnicia ținutului Iași. Inventar arhivistic*, București, 1984 (din Direcția generală a Arhivelor Statului); A. Veress, *Documente private la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, București, 1932; *Moldova în epoca feudalismului*, *Documente slavo-moldovenești*, Chișinău, 1961; Gr. Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova private la legăturile cu Ardealul, 1346-1603*, Viena-București, 1931.

²⁷ CDM, vol. I, p. 6.

funcție de condițiile istorico-politice, economice, sociale și culturale de dezvoltare a statelor românești, începând cu secolul al IX-lea (când se apreciază vechimea elementelor slave în limba română) și până în secolul al XVIII-lea. Nu ne referim însă la apelativele care s-au fixat în limbă și exprimă noțiuni general-valabile (*plug, brazdă, izlaz, grind, ostrov, mlaștină, luncă, movilă, padină, ponor, crivină, peșteră, norod, beznă, veac, vreme, nevastă, gloată, slavă, nădejde, podoba, glas, jertfa, obicei, clacă, obște, groază, milă, jale, veste, drag, prieten, dărz, slobod, bogat, a munci, a trudi, a iubi, a toci, a izbândi, a năpădi, a pofti, a isprăvi, a rămâi etc.*) ci la acelea care au caracterizat la un moment dat o anumită stare de fapt. Ele fac parte în special din terminologia caracteristică epocii feudale²⁸ și denumesc, în mare, meserii, funcții și obligații ale țăranilor către stăpânitorii de moși: *ispravnic, ceagnic, globnic, pisar, jinicier, postlușnic, jitar, stoler, stolnic, suenănar, desătnic, perepisnic, podvodar, posehnic, polcovnic, porucic, poroșnic, solnic, scutehnic, posadnic, vornic, pohotnicar, voznar, vulcar, crainic, chucer, dajde, desetină, gloabă* etc.

Astfel de termeni au ieșit din uzul limbii. Evoluția societății, dispariția cadrului și a noțiunilor pe care le desemnau aceste cuvinte a dus inevitabil la scăderea parțială și chiar totală a funcționalității lor. Majoritatea au trecut fie în fondul pasiv al limbii, fie în cel dialectal, uneori lângându-și ori modificându-și valoarea semantică [de exemplu *gloabă* (< sl. *globa*) însemnă în trecut *amendă* - plătită și în vite, care, în acest caz, erau proaste; iar actual, sensul cuvântului este de *cal prost, prăcădit, mătoagă*²⁹]. Cu toate acestea, o parte dintre ei își continuă existența în mod activ, dar, la un alt nivel - cel antropomic. Pătrunderea și perpetuarea lor în acest spațiu reprezintă o șansă în plus pentru apelativele de acest gen, supuse, prin forța lucrurilor, unui fenomen de regresie în ceea ce privește frecvența apariției în vorbirea curentă. Importanța numelor proprii (antroponime și toponime deopotrivă) este demonstrată, în cadrul studiului general al limbii, și prin îndelungata lor persistență în timp, în ciuda tendințelor evolutive

²⁸ Gh. Mihăilă, *Imprumuturi vechi sud-slave în limba română*, Editura RPR, București, 1960.

²⁹ *Dictionarul explicativ al limbii române* (DEX), Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996; August Scriban, *Dictionarul limbii românești*, Iasi, 1939.

care au loc în interiorul acesteia³⁰. Prezentăm în continuare situația celorva nume de familie - cu indicarea frecvenței absolute și repartiția pe unități administrative: *Pisaru 154* (18-B, 8-BNT, 3-CR, 3-M, 109-ML, 2-O, 11-TR); *Postlușnic 27* (18-B, 4-M, 5-ML); *Postelnicu 3764* (700-B, 67-BNT, 16-CR, 103-D, 1262-M, 1005-ML, 421-O, 190-TR); *Polcovnicu 307* (16-B, 5-D, 6-M, 250-ML, 8-MR, 22-TR); *Porucic 5* (1-B, 4-BNT); *Poroșnicu 370* (1-B, 6-BNT, 13-D, 27-M, 264-ML, 4-O, 55-TR); *Somic 4-D*; *Scutehnicu 1256* (174-B, 28-BNT, 6-CR, 21-D, 224-M, 686-ML, 4-MR, 37-O, 1-TR); *Jitaru 3607* (125-B, 95-BNT, 38-CR, 173-D, 393-M, 2417-ML, 22-MR, 98-O, 246-TR); *Stolnicu 484* (33-B, 14-BNT, 15-CR, 2-D, 34-M, 348-ML, 1-O, 37-TR); *Stolenu 2729* (214-B, 56-BNT, 21-CR, 99-D, 52-M, 2122-ML, 3-MR, 37-O, 125-TR) acu var. *Stoleriu 1088* (96-B, 10-BNT, 16-CR, 7-D, 21-M, 857-ML, 18-O, 63-TR)³¹.

Din exemplele date se poate observa că, între provinciile românești, Moldova înregistrează, în genere, cel mai mare număr de purtători ai antroponimelor respective. Și aceasta nu numai datorită faptului că în regiune supranumele formate de la aceste apelative au fost în mai mare măsură acceptate pentru a deveni nume de familie, ci și pentru că ea s-a dovedit a fi o zonă conservatoare, păstrătoare a unor vechi fapte de limbă, "afirmate" de documentele istorice și confirmate de realitatea lingvistică de astăzi.

Dacă într-o primă fază "nu se defineau încă numele de familie, iar omonimii se individualizează mai adesea prin posesiuni de moși"³², ulterior, la întocmirea indicelor se ia ca bază numele de familie, întrucât "cele mai multe dintre persoane apar menționate cu nume și prenume". Saltul înregistrat de la denumirea făcută prin nume unic la dubla denumire (*nume de familie + nume de botez*) presupune însă și stradii intermediare, evoluții diferite și, poate, neașteptate. Puse cap la cap, documentele ne pot oferi date în acest sens dar, trebuie să ținem seama că informația cuprinsă aici este

³⁰ v. și Ch. Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, Editura Enciclopedică Română, București, 1975, p. 11; Anton Oprescu, *Importanța studiului numelor de persoane în Arhivele Olteniei*, Anul III, No. 11, 1924, p. 23.

³¹ Cifrele au fost extrase din arhiva Laboratorului de onomastică al Facultății de Litere de la Universitatea din Craiova, constituită pe baza datelor oferite de Serviciul Evidența Populației din București, în anul 1994.

³² CDM, vol. I, p. 8.

fragmentară, înfățișându-ne numai o imagine de ansamblu asupra mersului antroponimiei moldoveneșii.

Din această cauză, principalul izvor utilizat în lucrarea de față are la bază câteva dintre catagrafiile realizate succesiv pentru vechiul târg al Iașilor, catagrafii pe care am considerat nimeri să le prezentăm succint în paginile următoare pentru a avea o privire generală asupra a ceea ce reprezentau ele și a informației pe care o conțin. Ceea ce ne-a determinat să facem această alegere - în ce privește materialul - este faptul că recensămintele, deși nu au fost concepute ca documente cu caracter statistic, se pot constitui în surse de date statistice³³, oferindu-ne totodată "serii" antroponimice aproximativ complete într-un teritoriu bine determinat. Depășind cadrul antroponimiei - asupra căruiă ne vom apleca în mod special - sursele catagrafice sunt deosebit de valoroase pentru varii domenii de cercetare; aceiași conținut informațional este utilizat în studii care privesc diferite aspecte - toponimie, dialectologie, lexicologie, etimologie - lingvistice, în general, tratarea unor probleme de geografie istorică ori legate de viața socială, economică, juridică și politică a Moldovei, dinamica densității populației, relațiile agrare, sistemul proprietății funciare, într-un cuvânt, oferă posibilitatea reconstituirii unei realități existente la un moment dat.

Pe de altă parte, observațiile noastre vor avea ca punct de plecare cu deosebire orașul, deoarece aici transformările - de natură socială, economică, politică, religioasă, ale relațiilor dintre oameni în cadrul comunității sau al familiei, se manifestă mai pregnant față de mediul rural, orașul fiind, spre deosebire de sat, un spațiu deschis, cu reguli mai puțin înrădăcinate în conștiința umană.

Deși în perioada anterioară secolului al XVIII-lea au existat încercări de întocmire a unor "statistici" acea mai vechi care ni s-a păstrat fiind din vremea lui Petru Șchopul - Catastihul de la 1591 - unde s-au înregistrat 47.217 capi de familie (236.085 suflete) în cele 22 de ținuturi ale țării³⁴, abia prin *Condica de venituri și cheltuieli* a

³³ G. Retegan, *Tehnica de înregistrare a populației principalelor române la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în *Revista de statistică*, 11/1964, p.40; I. Caproșu, Mihai-Răzvan Ungureanu, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 1997, vol. I, p.5.

³⁴ C. Turcu, *Cele mai vechi statistici moldovenești*, în *Studii și cercetări științifice. Istorie*, Iași, 2/1956 ap. Ecaterina Negruți, *Situația demografică a Moldovei în secolul*

lui Constantin Mavrocordat din cea de-a doua domnie din Moldova (1741-1744) se poate spune că avem "primul act în care tehnica de înscriere catagrafică a populației este arătată deslușit"³⁵.

Se redactează în acest răstimp numeroase conscripții fiscale, urbarii, recensământuri generale demografice, catagrafii, conscripții militare, registre parohiale, hărți geografice explicative etc. Catagrafiile s-au dovedit însă a fi superioare celorlalte izvoare demografice și prin faptul că permit cunoașterea evoluției populației în intervale temporale îndelungate. Realizate "ocazional" înainte de Regulamentul organic, adică fără a avea o periodicitate anume³⁶, recensământuri au în marea lor majoritate caracter fiscal și se datorează interesului statului feudal ori armatelor de ocupație de a cunoaște întreaga populație birnică și, în același timp, de a îngrași la un moment dat, libera strămutare a țăranilor. Ulterior, acesta a constituit și un mijloc de a controla naționalitatea populației, iar după cum spunea Pavel Kisselof "de a se face prin țară osebiiă prescriere a norodului pentru ca cu statornicire să se hotărăască clasurile privilegiate"³⁷.

*Catagrafia Iașilor din 1755*³⁸ cuprinde un număr de tabele nominale pentru fiecare dintre mahalalele vechiului târg. Ceea ce interesează în special este starea socială, după cum reiese și din rubrică: tabelelor, recensământurile înregistrând cu precădere categoria socială a capului de familie: boieri, neguțători, ruptași cu pecuri roșii, nevolnici, ruptași, breslași, birnici.

În ceea ce ne privește în mod strict, antroponimiele cuprinseser aici aparțin, ca structură, unor modele diferite, unele reflectând faze

al XIX-lea, în *Revista de istorie*, 2/1981, p.243; v. și Ștefan Pascu, *Demografia istorică*, în *Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972, p.61.

³⁵ G. Retegan, *op. cit.*, p.40.

³⁶ După Regulamentul Organic repeatabilitatea recensămintelor este stabilită la 7 ani.

³⁷ Gh. Ungureanu, *Catagrafia locuitorilor Moldovei din 1831*, în *Revista de statistică*, 1/1963, p.65.

³⁸ Cele patru catagrafii despre care vom vorbi în continuare - din 1755, 1774, 1808, 1820 - sunt cuprinse în: I. Caproșu, Mihai-Răzvan Ungureanu, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 1997, vol. I, în același timp, trebuie să menționăm faptul că recensământul din 1774 este și parte componentă a lucrării Moldova în epoca feudalismului, Chișinău, 1975, vol. II, partea II-a.

intermediere în procesul de formare a numelui dublu. Deși legea asupra numelui va fi dată 140 de ani mai târziu (18 martie 1895), în multe cazuri supranumele care funcționa ca nume de familie este deja consacrat: *Vasile Mutiță, Sandul Ciocimă, Ioniță Trandafir, Sandul Mane, Năstase Gândul, Ion Pasa, Toader Ceapă, Vasile Șchiopul, Lupul Benescul, Neculai Giurgiuvar, Neculai Papărot, Toader Bivol, Toader Capră, Ursachi Ciuștea, Vasili Rogoz, Ion Sprâncenai, Iani Vișan, Mihalai Pascu, Vasili Stângul, Iordachi Căpățână, Toader Sucevan, Abdronache Țaruș, Alikandru Pârviul, Crăste Buziță, Gligoraș Caramă, Stan Belibou, Lupul Ochean, Ion Brăiță, Mihalai Ciolacul, Toader Gherghesul, Lupul Benescul, Ursache Mureșea, Onică Lapeș, Andreiu Țurcan, Toader Fătul, Neculai Sărăcuțul, Toader Groapă, Neculai Botezatu, Afinia Armășoai, Carrina Țuculeasă, Carrina Bălașa, Maria Gheboai, Sanda Ivăneasi(a) etc.*

Foarte frecvent, numele unic este urmat de un cuvânt care precizează meseria practică de individ: *plăcintar, săhidăcar, croitor, cizmar, sucmanar, zătar, beșliu, soronar, băcal, blănar, crășmar, abăger, medelnicer, teslar, piertar, ceapragar, cojocar, lăptar, sărar, argintar, dăvar, butnar, curelar, rotar, olar, tulungiu, lennar, cărămidar* etc. Multe dintre acestea au devenit cu timpul supranume și, mai târziu, au fost acceptate ca nume de familie.

Des întâlnită la această dată este și maniera de a exprima filiația prin intermediul cuvintelor slavone *sân, brat, zet* (foarte rar aceasta apar și în varianta românească *fiu, frate, ginere*): *Iftimii sân Ion, Cerbul sân Moscul, Ioniță sân Toader Beri, Ștefan sân Constantin, Anton sân Vasili, Lupul sân Dărăban, Gheorghe sân Văsițăi, Dumitru sân Chirițac, Toader sân Mladen, Dumitrașcu sân Călugăriții, Tănăsă sân Gligorașcu, Apostol blănar zăt Crăste blănar, Ion zăt Dărmănescu, Alexandru zăt Grigori Aramă, Toma zăt Petrariul, Ion zăt Vărvări, Andreiu zăt Ambros, croitor, Alexandru brat Manolache, ruptaș nou, Năstase brat Chiflică, Vasile brat Vasilache, Tănase brat Ursul, Mihalache brat Paladi, etc.* (trebuie remarcat aici faptul că o analiză amănunțită a modelului se poate face și din perspectiva termenului secund: al doilea antroponim este un nume de bolez, o poreclă sau un supranume, referindu-se atât la persoane de gen masculin cât și feminin); sau, prin raportare la un loc, de regulă cel de proveniență: *Cerbul Jidov oi Roman, Popa Sânton oi*

Rufeni, Dumitru grec oi Măji, Ion zăt Alexandru Sălivăștru, bejenar oi Scănteșți, Ion Dorin oi Bogheșii, Ion Mosniag priș oi Roman, Dumitru oi Movilău, Dumitru croitor oi Foașeni, Vasile Ciunșu oi Valea Ră, Tănăsă oi Livezi, Toderășco podar oi Rogoz, Ion bărbieru oi Broșeni, Raicul abageru oi Agioala, Tănăsă cioclu oi Feredei, Neculainu Coghănicean, vornic oi Câmpulungu etc.

Recensământul din 1774 reprezintă un pas înainte în ceea ce privește realizarea unor astfel de lucrări. El este prima încercare de a oferi un tablou demografic complet și concret al ținutului moldovenesc; oricare ar fi aspectul sub care se analizează materialul "acestui corpus de izvoare medievale", impresia este invariabil aceeași: a unei "monografii" a momentului, la care ajungem prin cercetarea, deopotrivă, a tuturor numelor personale înregistrate și a informațiilor suplimentare care ni se dau despre ele. A vem la această dată, 1774, posibilitatea de a urmări raportul direct dintre numele propriu și purtătorul său, căci perioada la care ne referim este una de formare și cristalizare a sistemului de denumiri care nu dispune, încă, de acel grad total de generalizare și abstracțizare la care a ajuns mai târziu, prin consacrară numelui de familie.³⁹

Cele două părți ale catalogărei apar ca urmare a inițiativei avute - în perioada războiului ruso-turc (1768-1774) - de comandantul armatei rusești P.A. Rumiantev: obiectivul acestei lucrări este unul bine determinat: înregistrarea întregii populații autohtone pentru a putea fi stabilite cât mai exact dările cu care aceasta trebuia să contribuie la întreținerea armatei rusești. Deși ordonate de guvernul țarist, coordonarea și efectuarea recensământurilor s-a făcut, practic, de către Divanul Moldovei sub directă supraveghere a generalului A.V. Rimski-Korsakov, iar munca pe teren a fost realizată prin intermediul unor dregători români instruiți în acest scop. Dar, se pare că prima încercare de realizare a recensământului, în limba rusă, între anii 1772-1773, nu a adus rezultatele scontate: lipsește un număr mare de localități, iar consemnarea populației în tabele nu se face nominal, ci numeric. Este motivul pentru care în anul următor - 1774 - se încearcă elaborarea unui nou recensământ, de astă dată în limba română; tabelele cuprind o rubrică nouă în care vor fi înscrise:

³⁹ Sabina Teiuș, *Referitor la sfera și locul onomasticii în lingvistică*, în *Studii și materiale de onomastică*, Editura Academiei RSR, Cluj, 1969, p.2.

numele și prenumele, etnia, starea civilă a capilor de familie, și aceasta indiferent de poziția socială: scutelnici sau birnici. Lipsa unui sistem unic de înregistrare a generat și acum unele inconsecvențe: în 4 ținuturi - Soroca, Suceava, Turtova, Fălciu - indicarea familiilor se va face tot numeric, pe categorii fiscale, în timp ce, în celelalte 16, capii de familie sunt înscrși uneori, fie numai prin prenume fie numai prin numele de familie; tabelele nu cuprind numele boierilor și nici pe cele ale călugărilor. Conform legii aceste pături sociale erau scutite de orice prestații și, întrucât recensământurile au fost efectuate pentru a stabili numărul populației impozabile, ei au fost omiși.

Deosebite uneori - în modul de realizare - de la epocă la epocă, în funcție de interese, catagrafiele au avut, în mod firesc, credem, și unele scăpări. Considerăm însă că acestea nu modifică concluziile generale care se impun și nu minimalizează valoarea lucrărilor, valoare impusă de bogăția cantitativă și nu mai puțin calitativă a materialului înregistrat.

Dacă până acum au fost înregistrați în recensământuri numai capii de familie, în *Condica scrierii sufletilor și a familiilor a stării de gios din Târgul Leșii, 1808 iulie 15* sunt înscrși și membrii familiei și slugile, inserându-se aici numărul total al locuitorilor, nu numai al capilor de familie contribuabili: *Dumitru Angheli* plăcintar, cu 6 slugi; *Petre brașovan*, văduvoi, cu o slugă; *Iani grecul* cu soțul său *Catrina*, cu 2 fi și 2 slugi; *Hagi Marin* sârbu, abager, cu soțul său *Maria* cu 3 fi a lor, cu o calfă și un ucenic; *Irimia* blănarul cu soțul său *Catrina*, cu 4 fi a lor, 1 calfă, 3 slugi, o slujnică; *Tănăsă Țințar* călăraș, cu fratele lui *Andrei*; *Anton*, italian, cu soțul său *Safta*, 3 fi și *Despa*, baba; *Casandra*, femeii cu 2 fi și o slugă; *Panaile* croitorul cu 8 calfe la dugheană; *Ilimii* ocolașul, cu soțul său *Ilinca*, cu 2 copii, o slugă, *Caterina* soacră-sa și *Constantin* holtei; *Ilinca* vădana, cu o fiică a ei, *tiț* vădană; *Vasdale Epure*, cu soțul său *Casandra*, un frate a lui; *Mihalachi* sânu *Vărvăra*, *Pavăl* brat lui *Palaghia*, sora lor și *Ioana*, un frate, 2 nepoți și *Ana*; *Costandin Bran* holteiu, cu un frate a lui *Toader* și muma lor *Bălașa* etc. Scopul întocmirii unui astfel de recensământ este evident unul social, căci pentru a putea avea o evidență clară asupra cuantumului de venituri al statului era necesar ca acesta să cunoască în mod temeinic populația orașului.

Catagrafia orașului Leșii 1820 martie se prezintă sub forma unor liste în care clasificarea locuitorilor nu se mai face pe străzi, ci în

funcție de categoria în care se integrează individul. Numele sunt ordonate sub diferite indici - birnici, hrisovolițăi cei cu hrisovul lui *Andrea Pavlu*, hrisovolițăi starea întâi, hrisovolițăi starea a doua, jidovi pământeni, sămieni hătmănești și agești, portărei, aparți gospod agești și hătmănești, călărași de Țarigrad i lipscani, surugii, plăcintarii i bucătării, casapii etc. Din inventarul antroponomic se poate observa că unele formule nominale s-au impus în acest răstimp - de la 1755 la 1820 - față de altele. Dacă în prima parte a intervalului întâlnim frecvent formule nominale ample - deseori adevărate perifraze: *Toader calfă la băcălie lui Atanas(e) bacalbaș ot han*; *Aroin, arman, ce s-au numit rob la Trisfetitele în han*; *Iani, grec, arnăut, ce să numești omu Mfirpopoli*; *Iani, grec, preocupă, cu carte Divanului să nu ste) supere fiindu rob*; *Vasăli, ce săți în casa Lipsecăniții*; *Stan, lig(an), potcovar a vlădicăi de Roman*; *Tănase, focșănean, la dugheana lui Toader sârbu, căldărar*; *Petre abăger, tovarăș lui Lupascu, Dumitru, grec, slugă la Sămion, plăcintar*; *Ion, caramanlu cu ahtarlăc ce să numește că este rob*; *Toader, sârbu, crav la dugheana lui Todorachi, crav, căpitan agiesc*; *Ioniță, blănar, calfă la Grigori, blănar ot Trisfetitele*; *Iani sânu Gheorghii, căpitan agiesc - în dugheana lui Constantin*; *Toderașcu, morar, ce s-au numit că este scutehnic a damisale spatarului Răscanu*; *Dumitru, grec, în casa lui Lefer, copil în casă*; *Ion, țigan, sârbin la Toader, sârbu, plăcintar*; *Chiriac, marchitan călător, cu salvogvardii*; *Petre, hioi, cu salvogvardii din let 1774, april 10* etc. - treptat acestea se simplifică, ajungându-se ca antroponiemele formate din *prenume + nume* să fie tot mai numeroase. Antroponomia înregistrează continuu o mișcare lentă dar sigură de la formula analitică la cea sintetică. Acest lucru poate fi urmărit și reiese, în fapt, din analiza materialului pe care îl aducem în discuție.

Nu mai puțin interesante ni se par datele aduse de catagrafii din perspectivă dialectală. Intervalul cuprins între sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea a surprins și a cristalizat, în antroponime, numeroase fapte lingvistice, caracteristice anumitor zone. Onomastica reflectă, în general, în mod fidel particularitățile graiului în care a fost creată. Pe baza inventarului antroponomic din recensământul de la 1774, acesta cuprinzând întreaga Moldovă, se pot face observații privind atât fonetismele, cât și valorile semantice ale apelativelor, specifice subdialectului moldovenesc. Și pentru că

trăsăturile dominante ale graiului sunt, în vocalism - tendința de închidere a vocalelor, iar în consonantism - tendința de a evita "duritatea" sonoră, precum și palatalizarea labialelor⁴⁰, numele de persoană - clasă componentă a lexicului limbii - au primit, de obicei, în această regiune, mărcile respective: *Tânașă, Ghigori, Gheorghe, Vasăli, Spânachi, Leoni, Timofli, Agapi, Istravi, Panati, Meriacri, Cărpănechi, Costachi, Iordachi, Manoli, Focanți, Clementi, Garvili, Acșinti, Alieandru, Ianaș, Marian, Șarban, Mateiu, Matieș, Farcăș, Străuțai, Mărdari, Dănian, Părăgină, Păladi, Mihalache, Costăni, Gabâr, Pavăl, Irimășcu, Popășcu, Grumăzășcu, Răpide, Tudoaș, Tăpălagă, Băerău, Chelieagră, Cheplănaru, Chitari, Chetraru* etc. Din punctul de vedere al semanticului o noțiune poate fi denumită prin doi termeni: unul standard și unul dialectal; este și cazul numelor de familie *Șaparu* - nume standard și *Prisăcaru* - apelativul prisacă făcând parte din elementele lexicale care caracterizează graiul moldovean⁴¹.

În același timp cu "atestarea" unor fenomene de limbă, prin materialul antroponomastic din recensământuri se poate face și înregistrarea răspândirii teritoriale și a intensității unui fenomen lingvistic în zona cercetată, căci, regiunile de graniță (internă sau externă) au suferit întotdeauna influențele ținuturilor limitrofe. Astfel, referindu-se la idiomul vorbit în Moldova, Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, arăta că limba cea mai curată se vorbește în centrul Moldovei, în împrejurimile Iașilor, deoarece locuitorii acestui ținut, datorită prezenței continue a curții domnești sunt mai cultivați decât ceilalți. Cei de la marginea Moldovei au primit unele influențe străine: poloneză cei de la Nistru, ungurească cei din Carpații Orientali, greacă și turcească cei de la Dunăre⁴².

Un exemplu concret este cel al derivatelor cu *-ache*. Numele formate cu acest sufix sunt inegal extinse în arealul moldovenesc; în zonele reprezentate de fostele ținuturi Câmpulung și Cernăuți, vestul județului Neamț, Bacău și Vrancea ele sunt slab reprezentate, poate, și din cauza faptului că în aria vestică se găsesc "alte sufixe cu aceeași

funcție întâlnite în Transilvania: *-an* (Costan, Iacoban), *-ucă* (Păvăluță, Petrucă), *-uț* (Ionu, Mitrut), *-uță* (Culută, Nicuță)⁴³.
 "Redescoperirea semnificațiilor disimulate de aparenta seacă a unor asemenea surse de informație, catalogate grăbit ca <banale>⁴⁴ își dovedește astfel în cazul antroponimiei, încă o dată (dacă mai era nevoie), utilitatea.

40 *Tratat de dialectologie românească*. Scrișul Românesc. Craiova, 1984, p. 235.
 41 Teodor Dancă, *Onomastică și dialectologie*. Fundația Scrișul Românesc, Craiova, 1999, p. 49.
 42 Vasile Frățiță, *Studii lingvistice*. Editura Excelsior, Timișoara, 1999, p. 7.

43 Ion A. Florea, *Antroponime din Moldova. Note pe marginea NALR Moldova și Bucovina*, în *Studii de onomastică*, V, Cluj-Napoca, 1990, p. 324-325.
 44 I. Caproșu, *Mihai-Răzvan Ungureanu, op. cit.*, p. 5.

I. Modele antroponimice. Filiația exprimată analitic

Date fiind limitele cronologice la care ne-am oprit (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea) precum și lipsa generalității unui criteriu unic de denominare, există posibilitatea cercetării antroponimiei din această perioadă sub dublu aspect; pornind de la prima dintre cele două accepțiuni pe care le-a primit, în general, termenul *structură* - aceea de a) mod de alcătuire, de asociere a componentilor unui corp sau unui întreg organizat, fiecare dintre aceștia păstrându-și individualitatea, [alături de b) mod specific de organizare internă a unor elemente (asupra căreia ne vom opri într-unul din capitolele următoare)⁴⁵] - vom considera în capitolul de față, că numele propriu reprezintă el însuși un sistem, pentru a putea urmări în acest fel (fără a analiza aici în mod special elementele constituente) stadiile sub care se prezintă numele de familie în intervalul inventariat și, deopotrivă, sensul în care acesta evoluează. În partea a doua a capitolului vom analiza pe larg și unul dintre aceste modele.

Antroponimele cuprinse în catalogurile amintite anterior pot fi clasificate, ca structură, în cinci grupe:

I. nume unic: *Albul, Adam, Ambrosie, Andrieș, Andreiu Anton, Andronic, Amberuș, Anghel, Andrunachi, Antohi, Anghelută, Apostol, Arhivi, Arion, Arseni, Avram, Badiul, Banu, Bogdan, Bosăioc, Bucur, Bursucan, Calistru, Caloiă, Crăstea, Cerbul, Cerchez, Chițul, Comșe, Constantin, Costin, Crăciun, Dănilă, Dăniian, Dima, Dinul, Dobre, Dobru, Dragul, Dragomir, Drăgoi, Drăghici, Dumitru, Enachi, Eni, Flore, Filip, Frenți, Gavrilă, Gherasău, Gherman, Gheorghe, Giurgiu, Grigoraș, Grigore, Grozav, Iacob, Ichin, Iftim, Iieș, Irimie, Ion, Ioniță, Iorga, Iordăniță, Iosip, Istrale, Iurii, Ivan, Lazor, Lăpădat, Loghin, Luca, Lupul, Lefter, Lapascu, Macovei, Marin, Mateiu, Marian, Mihai, Miron, Mihalache, Mîine, Moişă, Năstas, Neagul, Nechita, Neculai, Nedelciu, Nica,*

Nicu, Nistor, Nițu, Onofrei, Opre, Pascal, Pană, Pavel, Pârnu, Peire, Pelcu, Patrășco, Pimleleiu, Preda, Pufu, Radu, Răducan, Roman, Sava, Sandul, Salevestru, Sărghie, Simion, Solomon, Stamate, Străduț, Stancu, Stănilă, Stoica, Streșină, Surdul, Ștefan, Șendre, Șerban, Timofte, Trifan, Toader, Toma, Ursul, Ursache, Velicu, Vârlan, Vasile, Vișan, Vlad, Vlăduț, Voicu, Zaharia, Arhipoae, Anifa, Axinia, Carina, Cătălina, Chira, Despa, Dochia, Dumitru, Floarea, Gafta, Gherghina, Gheorghitaș, Ileana, Ilina, Iorguleasa, Ioana, Irina, Ivana, Lupa, Magda, Maria, Maria, Măriuța, Nastasia, Natalia, Neaga, Nicuța, Muntea, Păvăloaia, Tința, Tudora, Oprina, Oghinia, Perja, Paraschiva, Palaghia, Pricopoe, Sanda, Safta, Solomie, Tudosia, Vlada, Zamfira, Zoia etc.

Forma unora dintre ele (*Bădoaia, Loghina, Mărzăceasca, Păvăloaie, Popăscu, Caloiă, Bălăcean*) și semantică altora (*Bursuc, Grozav, Streșină, Surdul, Doiță, Botzat, Toropolă*) nu ne permit să le tratăm drept nume individuale deși apar în documente ca mijloc unic de denominare personală. Funcția lor este mai degrabă aceea a unui supranume⁴⁶. Pe de altă parte, sunt cazuri în care înscrierea în acte nu face necesară utilizarea unei determinări (cu toate că ea există în mod real) individual fiind bine cunoscut în relațiile comunitare. Unele din aceste nume unice apar consemnate în lista unor sate cu populație puțină, în care oamenii se cunoșteau între ei prin numele unic și, chiar "autoritățile" nu aveau nevoie să folosească vreun nume complementar pe lângă numele de botez al fiecăruia.

II. nume unic + determinant: *Aivas, arman botezat, biv ciohodar; Andoni, crășmar la crășma lui Ion; Andrii ot Vadu Turcului, slujitor; Andreiu, dogarul; Arsăni, olar; Arvinte ot Căpotești; Bucur, plugar; Chiriac, căldărar; Carste, strugar; Chirică, rădăvănar; Coste, olar; Costas, vornic; Conde, muntian; Coman, nevolnic; Cozma, topolicean; Coste, bogșier; Constantin, croitor; Constantin, tălăgerar; Costache, bejenar de la Covurlui; Costachi, căsăp; Costin, bunar; Costin, morarul; Costin, rusu; Chirică, țigan; Dumitrago, țitar; Dumitru, cărămidar; Dumitru, funar; Dumitru de la Măzineni; Dancu, muntean; Dăniian, dascăl; Dima, curălar; David, jidov; Dragul, scăfar; Enache, sârbul; Eni, grec; Enciu,*

⁴⁵ Dictionarul explicativ al limbii române (DEX), Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.

⁴⁶ Ch. Ionescu, *Sistemul antroponomic românesc în secolele al XIV-lea și al XV-lea (Tara Românească)*, în LR, XXVIII (1978), nr. 3, p. 245.

soimarii; Eftimie, holtei cu mamă; Echim, bejenar; Enache ot Diochesti; Fodor, rotar; Filip, holtei, nevolnic; Gavril ot Cruce; Gligori, bărbier; Gheorghii, beșliu; Gheorghii, brătar; Gherasim porcar; Grigoraș, păstar; Hrițco, pânzariu; Ion, hergheliegiu; Ion, țigan; Ion, solonar; Ion, herar; Ion, pațiar; Ioniță, țitar; Iacob, morar; Ivan, rusul; Ignat, cibolar; Ichim, cioban; Ioniță, căpitan de volintiri; Iosip, vizitieu; Iordachi, eșan; Iorga, harabagiu; Istrate ce au fost slujitor; Lupul, haidău; Luca, târnicerul; Lupașco, nevolnic; Lupașcu, rogojinar; Marin, arnău, slugă; Năstasă, cheitar; Neculai, ungurean; Nistor, olariu; Neculău, văcar; Neculău ot Găgești; Niță, staroste; Nichita, scutar; Negoită, păscar; Nica, vătămari; Nicolă, monarh; Nicola, călăraș hămănesc; Nistor, ruptaș; One, călugăr; Pavel, cârpănar; Panaite, grec, băcal; Petre, lăcătuș; Petre, zugrăvii; Petre din Pașcăuți; Pinteleu ot Moviliță; Radu dulgheriu; Sandul, bărbier; Ștefan, protopop; Ștefan, slugă; Ștefan, covătar; Tănăsă, săbier ce ședea la Arsăni; Tomșe, de la Feodosi; Trohin ot Vvorenți, slugă; Ursul, șelar; Vasile, vrânceanu; Vasile, scutar; Vasile, bacău ot Cuculeți; Vasili din Fundeni; Vlad, lădar; Anița în casa lui Calpice; Mihăiu ce au fost a stolnicului Iordachi; Petrea ce au fost birnic; Solomon ce au fost a dumnisali Gavril Comachi etc.

Modul acesta de denuminație (printr-o formulă complexă) are, atât temporal cât și spațial, o arie vastă de răspândire. Apariția și dezvoltarea sa este imperios cerută de nevoia de concretețe și siguranță în stabilirea relațiilor interumane din cadrul societății. În satul Valea Albă, de pildă, din totalul celor 70 de persoane înregistrate, 10 sunt denumite prin Ion, și numai într-un singur caz dintre acestea, el este element unic de determinare. Ceilalți 9 au primit diferite "adaosuri" care fac posibilă identificarea precisă a indivizilor: *Ion, băjenar; Ion Anghel; Ion sin Grigorașoaei; Ion Tăgoiș; Ion Gramăzescu; Ion Toclă; Ion Broșteanu; Ion, cioban, Ion Cucos. Aceiași lucru se întâmplă și în cazul lui Vasile: Vasile Misail; Vasile Duțăscu; Vasile, ciobotar; Vasile Borșu; Vasile Cuntul, vier; Vasile Calăraș; Vasile; Vasile Ciocărlie; Vasile Goleș; Vasile Brae. Rolul de determinant este îndeplinit, după cum se poate observa, de elemente diferite: porecle devenite supranume, apelative care exprimă etnia, starea socială a persoanei etc. Cea mai frecventă apariție ca element secund o au însă, în interiorul acestui model, numele de meserie, extrem de numeroase așa cum dovedesc și exemplele citate. Chiar*

dacă în vizibilită descrescătoare de la o catagrafie la alta (după cum se va vedea) formațiile de acest gen (cu un nume de meserie) vor trece, de fapt, după standardezarea, tot în cadrul modelui III.

Pe lângă funcțiunea antroponomastică pe care o îndeplinesc, importanța lor este astăzi și una de ordin semantic păstrându-se actual, prin ele, noțiuni dispărute odată cu îndeletnicile pe care le desemnau [*labagiu* - cu var. moldovenească abăger "fabricant sau vânzător de aba" (postav alb), *baraiclar* "stegar", *calpacciu* "vânzător de calpacc" (căciuli, gluși), *cavaf* - "vânzător de încălțăminte ordinară", *dârvar* - "țâietor de lemne în pădure", *cărbunar* - "cel care face sau vinde cărbuni", *găiiănar* - "fabricant ori vânzător de găitan", *păcurar* "cel care scoate sau vinde păcură", *tuțeci* - "armurier", *mungiu* - "fabricant de lumânări", *suiulgiu* - "meșter fântănar", *îșlicar* - "cel care vinde sau fabrică îșlice (căciula boierească)" etc.].

Interesant este faptul că numele de ocupații nu-și pierd funcționalitatea nici după ce prezența lor nu mai este, în mod logic, necesară: *Sava Irimie, plugar; Gheorghe Obreja, mazil; Gheorghe Zamă, slugă; Vasile Palade, pațiar; Simeon Radu, vătăel; Ioniță Găscă, vier; Ion Muce, păscar; Necula Bute, vătaf; Ștefan Chisle, arnău*, și exemplele pot continua, au primit, deși formula antropomimică era completă (prenume + nume), încă un determinant (v. și exemplele de sub IV).

III. **prenume + nume** (termenul nume, reprezentând antroponimul-nume personal este utilizat aici în sens larg, indiferent de proveniența și de structura lui): *Timofte Gurită, Ștefan Chiosa, Gavril Ilies, Toader Ciubăr, Constantin Lăcusă, Neculai Săciuan, Sandul Cozma, Antronachi Neagul, Toderășco Mănzul, Ion Bălămare, Ștefan Mânăscuriță, Neculai Cărpăveche, Ioniță Ghindălată, Mateiu Ușânechisă, Sandul Poamăneagră, Gligoraș Colbă, Enachi Spânzuratul, Ion Streșină, Gavril Bălan, Chiriac Lungul, Neculai Arapu, Toader Bratul, Constantin Bălătescu, Ursul Moldovan, Apostol Frunză, Vlad Tohănescu, Gheorghii Nemțanu, Lazăr Sabău, Costachi Muscă, Vasăle Săftoiu, Luca Mane, Ion Roman, Ștefan Costandachi, Ilie Cărsău, Proca Nacul, Pinteliu Soșu, Vasăle Spulbere, Ilii Buflera, Simion Tolescu, Grigoraș Antronic, Ilimi Tănăsescu, Ștefan Ropolă, Flore Neamțul, Petre Roșca, Constantin Popăscu, Gheorghe Pascu, Gheorghe Buleandă, Toader Onișor, Ursul Borcescu, Ioniță Babolă, Ștefan Tărăță, Gavril Țifoi,*

Constantin Drăgoi, Ioniță Cumpăia, Neculai Spătaru, Vasile Cucul, Gheorghe Albeș, Irinie Bejan, Sava Dedial, Mihai Botcă, Costache Movilă, Ilie Andriescu, Vasile Hulpe, Toader Turcuță, Neculai Calicu, Ion Neguțiță, Andrei Busuioc, Avram Istrate, Simion Armaș, Vasile Duțescu, Neculai Pădure, Ion Berescu, Ursul Dudău, Avram Botilă, Ion Traisidă, Dărie Făimă, Toader Drăgășan, Mihai Varga, Toader Obreja, Ion Șopârliă, Gavril Ceapă, Toader Bordei, Neculai Dobânda, Constantin Bâncilă, Pașco Butoi, Gheorghe Pârjol, Măfiei Căzănescu, Trif Oance, Ion Căiană, Iacob Festeriga, Ignat Cucuță, Ion Spânae, Ivan Frișcă, Iacob Nojiță, Ion Căldare, Ioniță Furtună, Ioniță Mazăre, Ion Dicusară, Ion Nămolos, Gavril Negură, Țimie Pănece, Zaharia Măcăială, Năstasă Chiarăbă, Pavăl Vacă, Pintelie Zmeură, Gheorghe Pilaș, Gheorghe Andronescu, Ion Corbul, Cozma Boubărăn etc.

Inițial privilegiul clasei boierești, formula nominală compusă din *prenume* + *nume* devine treptat o necesitate. Observația lui Șt. Pașca potrivit căreia "Numele de familie se impune, ocazional, abia în sec. al XVII-lea"⁴⁷, nu este pe deplin justificată. Chiar dacă nu putem vorbi, încă, de aspectul ereditar, generalizat, al acestei formule, documentele conțin mai ales pentru perioada cuprinsă între 1500-1700 o informație bogată în acest sens, iar mai târziu, în special în secolă și amănunțit al numelor de familie deja formate și înregistrate în această perioadă nu este un lucru lipsit de interes, cercetarea și clasificarea lor presupune însă o analiză atentă, care reclamă adesea cunoașterea unor noțiuni de semantică, fonologie sau dialectologie.

IV. **prenume + nume + determinant:** *Mafeiu Gorgul, nevolnic; Neculain Tăul, muntian; Ion Furtună, vătămă; Dinu Tăul, crav; Sămăni Surdul, cizmar; Toader Arnăuț, pitar; Ursachi Uricar, mazăl; Dumitru Zabușă, holercar din han; Grigoras Cotul, vornic; Panfile Mănăliă, vier; Ion Stoica, plugar; Ilieca Căciuloaie, săracă; Vasile Negruță, mazăl; Sămion Crăciun, scutehnic; Gheorghe Ciobotaru, dascăl; Vasile Hodoroabă, vier mitropolitului; Iacob Miron, eșan; Toader Hrihor, plugar; Ilie Sofroneiu, păscar; Ștefan Pârâu, vălav; Gavril Grosu, slugă; Iacob Ciorne, rus, plugar.*

⁴⁷ Șt. Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Tara Oluhui*, București, 1936, p.62.

Grigoras One, băjenar; Deli Gheorghe, calafaciul; Dima Dăniță, vădavoiu; Vasili Săndulescul, îmblătoriu; Vasili Calmul, grădinar; Vasile Mănzăscul, aprod; Vasile Lichu, vânător; Chirilă Movilă, Țigan; Constantin Măță, lipscan, Cevelic Dumitru, grec; Constantin Horolomei, ruptaș; Toader Drăgușul, vornic; Toader Beșliu, vornic; Irinie Bliah, lemnar; Ion Belciug, Țigan; Ștefan Torcescu, copil în casă; Mihai Ispas, prisăcar; Enache Dodul, lemnar; Gheorghe Zamă, zăltar; Andrei Constantin, slugă; Ion Dăniță, lumânărar; Ion Dorin ot Boghești; Iordachi Cernat ot Covurlui, Ion Turcan ot Făciacium; Ioniță Mhălășcu ot Sârbi; Ion Moșniag, priș ot Roman; Dumitru Vihrășcu ot Tulova; Ioniță Radul ot Movilița; Lupul Leonții, priș ot Hilișău; Vasile Ciumaș de la Valea Ră; Vasălahe, rus de la Făgeșel; Vasăle Suștel de la Obârșitia ce au fost lumânărar isprăvnițesc; Vasăle Tertelici ot Onești; Țimie Topa, mazil ot Tecuci; Panait Tomără, grec, holercar; Dumitru Chiosa, grec, slugă la Sămion, plăcintar; Stoica Cărmu, crav, calță la Tudarachi; Ioniță Stan, moldovan-la pițaria lui Manto, slugă; Iamachi Stari, făclier la făclieria lui Neculai Mihu; Țimie Ursul ce au fost la Mănăstirea Trisfețele, Iamachi Dodul, la cărciuma lui Andrei etc

V. **nume + sin (brat, zet, fiu, frate, nepot, al, a etc.) + nume** (în cadrul acestei formule filiația este evidentă, legătura făcându-se prin raportare directă la predecesor sau rudă apropiată): *Toader sin Ionășcuță, Ion sin Măfiei, Ioniță sin Grigori Cucos, Andrei sin Dumitru, Grigoras sin Agapii, Ion sin Postolachi, Ion sin Iacob, Vasile sin Macovei, Apostol sin Axăntii, Gheorghe sin Roșu, Savin sin Gavril Călugăr, Ilie sin Grigore, Ion sin Ștefan Bălan, Dumitru sin Șerban, Țim sin Pavel, Nedelco sin Vasile, Dobre sin Ivan, Neagu sin Lupu, Dumitras sin Marin, Toader sin lui Ion Roman, Ion sin Necula, Mărian sin Sandu, Radu sin Sima, Filip sin Nechita; Ilie zet Neculai, Pricopi zet Ghiga, Drăgan zet Stan, Simeon zet Stratu, Gheorghe zet Spătarului, Vasile zet Ilincăi, Ion zet Dobre, Vasile zet Bălan, Iordache zet Covrig, Ion zet Macarie; Vasile a Dașni, Toader a Savii, Neculai a Simioniei, Dumitrascu a lui Gheorghită, Apostol a Măndriloii, Ioniță a Tomulesii, Axăntii a Cozmii, Petre a Parascăi, Toader a Sandii, Mire a Ștefaniei, Grigore a lui Toader Dandul, Toader a Ioanei; Ștefan nepot lui Moțoc, Grigoras nepot Lungului, Gheorghe nepot Melinte, Ioniță nepot Andrei, Dăniță nepot Răduchului; Ioniță brat Simeon, Gheorghe brat Frumuseșel, Stanciu*

brat Nedelco, Andrei brat Crăciun, Costache brat Chifan, Tudose brat Enachi, Ignai brat Paraschiv, Costandin brat Vasile, Ștefan văr lui Gheorghita, Lupul văr Predii, Samion socrul lui Gheorghii, Vasile socrul lui Poiana, Ștefan socrul lui Postolachi etc.

Evoluția în timp a acestor structuri poate fi urmărită în special statistic. Târgul Iașilor pentru care dispunem de câteva recensămînturi succesive, poate fi considerat, în genere, un eșantion reprezentativ în ceea ce privește schimbările petrecute în antroponomia moldovenească. Răstimpul parcurs de la 1755 la 1820 aduce numeroase prefaceri sociale, economice, religioase, toate acestea cu implicații asupra sistemului personal de denumiri. Într-o astfel de discuție însă, trebuie luat în considerare și factorul demografic, antroponomia fiind legată necondiționat de acesta.

De-a lungul timpului Moldova înregistrează, la fel ca și celelalte provincii, adevărate fluctuații demografice, ele fiind "reflectate într-un fel sau altul a trăsăturilor modului de producție dintr-o anumită perioadă istorică"⁴⁸. Pe lângă migrațiile și colonizările obișnuite, întănim perioade când au loc emigrări de populație în masă, de obicei în strânsă legătură cu un eveniment social. Nu întâmplător numărul Sloboziilor răspândite pe întreg teritoriul moldovenesc se înmulțește de la 11 în 1774 la 24 în 1816. Fuga de pe moșii, remisișcența a secolelor trecute se dovedește a fi, încă, o constantă a secolului al XVIII-lea și începutului de secol XIX. Cauza principală a pustiirii satelor se regăsește cu ușurință în condițiile interne, fiscale și agrare, din ce în ce mai împovăraătoare pentru țărăniime, dar și în cele externe, impuse de dominația otomană. Numărul birnicilor scade sau crește de la o epocă la alta în raport cu darile la care sunt supuși. Mulți dintre aceștia își află refugiu în orașele din țară, căci trecerea de la sat la oraș reprezintă adesea trecerea spre libertate, țărânul devenind - prin desprinderea de agricultură - liber de obligațiile fiscale ce-i erau impuse, fie, mai ales, în afara hotarelor. Este și motivul pentru care numeroase sate s-au autodesființat. Recensămîntul de la 1772 - efectuat de către armata rusă - cuprinde date importante cu privire la depopulare. Astfel, au fost înregistrate 1977 de centre populate, dintre care 19 târguri. El a consemnat însă și existența a 195 de sate pustii. S-au înscris 92.873 de

⁴⁸ Ștefan Ștefanescu, *Demografia, dimensiune a istoriei*, Editura Facla, 1974, p. 7.

gospodării, dintre care 4143 nelocuite, ceea ce înseamnă că peste 20.000 de săteni, împreună cu familiile lor, fuseseră în alte părți sau peste hotare"⁴⁹.

Din interese evidente economice (sporirea producției agricole), săpăntorii de moșii sunt interesați să repopuleze aceste "siliști". Astfel, Constanțin Mavrocordat îi încredința pe "fștecările din străinii" sosiți că vor "avea tot felul de milă și tot felul de bună chiverniseală" și că vor fi "păziți cu dreptate și apărați de toate strâmbătățile și supărările" (Biblioteca Academiei, ms. 3699, f. 52v-53v, copie). La 5 octombrie 1786 Alexandru Mavrocordat Firavis poruncește ispravnicilor de Iași să cerceteze dacă pe moșia Piscarni sunt condiții pentru înființarea unui nou sat deoarece "mai înainte vremi ar fi fost și lăcută cu oameni, dar din întâmplările vremilor trecute, împărășindu-să ar fi rămas moșie slobodă" (Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. II, Moldova, p. 540); iar într-o notă de la sfârșitul lunii septembrie 1795, ni se face cunoscut că "toți locuitorii părăsesc țara" și că "hanmanul Constanțin Ghica a pierdut 1500 de oameni de pe moșiile sale"; deși s-au pus străji pentru a împiedica această emigrare, țărânii forțează trecerile (DIR, Colecția E. de Hurmuzachi (serie nouă), vol. I, Editura Academiei RPR, 1962, p. 706).

În secolul al XVIII-lea mai mult ca oricând, "colonizarea tinde să țină pasul cu depopularea, să-i anihileze consecințele economice și sociale, să devină factorul ei prohibitiv"⁵⁰. Repopularea se va face atât cu forțe autohtone, din țară sau din rândul celor fugiți peste graniță, cât, mai ales, cu străini aduși din afara hotarelor țării, tuturor acestora acordându-li-se anumite privilegii economice. Și, nu era vorba de a atrage numai lucrători în agricultură, ci și meșteșugari, slugi etc.

Colonizarea a jucat, prin urmare, rolul de stabilizator demografic și, chiar de refacere a potențialului uman pierdut prin migrarea elementului autohton.

⁴⁹ Matei D. Vlad, *Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII)*, Editura Academiei RSR, București, 1973, p. 45.
⁵⁰ *Ibidem*, p. 35.

Moldova a înregistrat, se pare, o creștere lentă a populației, intersectată adesea de perioade de regres sau stagnare, dar, în esență, o creștere. Într-un interval de 85 de ani (1774-1859) populația Moldovei s-a triplat, în condițiile în care teritoriul a fost redus la aproape jumătate din întinderea sa maximă. Multiplicarea demografică începe de la o jumătate de milion de locuitori în ultimul sfert al veacului XVII și ajunge la aproape 700.000 în jurul lui 1803 și 800.000 câțiva ani mai târziu (1809), ca, la 1826, să atingă 1,1 milioane locuitori, iar la 1832 1,2 milioane⁵¹.

Transformările demografice se petrec la o scară mult mai pronunțată și nuanțată în mediul urban, care devine un conglomerat ale cărui trăsături sociale și economice se conturează acum cu precădere. Populația Iașului înregistrată în recensământuri într-un interval de 65 de ani, se prezintă, structural, în felul următor⁵²:

Structura	1755		1774		1808		1820	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I Nume unic	1	0,08	147	8,19	648	18,24	543	13,49
II Nume unic + determ.	785	67,55	1130	62,98	1931	54,48	2398	58,76
III Pren. + nume	13	1,11	139	7,79	573	16,16	804	20,00
IV Pren. + nume + determ.	209	17,98	220	12,26	260	7,33	189	4,69
V Nume unic + sin (brat, zec, fiu etc) + nume	154	13,25	158	8,80	132	3,72	89	2,21
Total	1162		1794		3544		4023	

⁵¹ Ioan Caproșu, Mihai-Răzvan Ungureanu, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, Editura Univ. "Al. I. Cuza", Iași, 1997, p.7.

⁵² Recensământurile pe baza cărora am alcătuit acest tablou antropometric al Iașului sunt cuprinse în *Documente statistice privitoare la orașul Iași*: Catastrul Iașilor din 1755, Tablă de înscrisu târgului Iași și a mahalalelor; 1774, Condiția scrierii sufletilor și a familiilor a stării de gios din Târgul Iași; 1808, Catastrafa orașului Iași; 1820 marție.

Datele cuprinse în tabel vin să confirme faptul că antroponomia înregistrează în această perioadă o permanență mișcare, procentajul indicând, pe orizontală, și direcția de mers a fiecărei structuri în parte. Singura formație a cărei linie este ascendentă în toate cele patru faze, este cea reprezentată de modelul III - *prenume + nume*: de la 1,11% în 1755 (cifră aproape insignifiantă) - la 20% în 1820.

Pentru celelalte - cu unele fluctuații în cazul modelelor I și II - linia este vizibilă descendentă. Numărul mare al persoanelor consemnate ca purtătoare al unui singur nume, în 1808 (648) se datorează unor lungi liste în care apar menționați jidovii (*Leiba, Iosăb, Isaac, Samoil, Șmil, Haim, Meir, Zăliț, Avram, David, Solomon, Froyin, Leibber, Herscul, Izdrail, Moscu, Nassam, Boroh, Aron, Matos, Ițic, Șlim, Raim* etc. - importanța lor fiind aici mai mult una demografică și religioasă decât antropometrică) și a acestora în care apar femeile văduve sau sărace (*Ioana, Simina, Maria, Catrina, Nastasia, Ilinca, Bălașa, Anița, Tudosca, Axănița, Găfța, Palaghița, Iținca, Tofana, Solomia, Vitoria, Solțana, Zamfiră, Parascchița, Sanda, Dochia, Iținica, Dobra, Sofronia, Savina, Ursă, Calița, Casandra, Dragomira* etc).

Deși lent, procesul acesta de standardizare al numelui personal se desfășoară progresiv și tinde să devină general către sfârșitul secolului al XIX-lea.

Urmărite pe verticală cifrele înscrise în tabel oferă și o altă perspectivă: aceea a locului pe care este poziționată fiecare dintre cele cinci structuri față de numărul total înregistrat într-un an.

Poziția ocupată	Anul			
	1755	1774	1808	1820
1.	II	II	II	II
2.	IV	IV	I	III
3.	V	V	III	I
4.	III	I	IV	IV
5.	I	III	V	V

După cum se poate observa, pe primul loc se află, în mod constant, structura nr. II - *nume unic + determinant*. Chiar dacă, privit

succesiv modelul suferă, practic, o diminuare, în comparație cu celelalte își păstrează o poziție privilegiată, la o distanță cantitativă care nu lasă loc de discuții; fenomenul este specific perioadei la care ne referim pentru că numele unic devine la această dată insuficient iar cel dublu nu este încă instituționalizat. Era nevoie prin urmare de un adaos care să suplینească în mod fericit lipsa unui nume de familie și, se pare că acest adaos a fost cu ușurință "stabilit". Altfel spus, explicatia acestei stări de fapt trebuie căutată în raport direct cu natura determinantului. În proporție de 80% din cazuri termenul secund care însoțește numele unic reprezintă denumirea meseriei (ori a funcției) pe care individul o practică (*păcurar, tulumar, băcal, scutar, condurar, pășărar, silitar, prăjinar, stegar, arnău, cărâmidar, mazil, armășel, năvodar, diacon, lădar, ceptar, postăvar, dogar, rogojinar, răcar, bldar, lumânărar, lemnar, drojăter, erbar, halvașiu, humar, morar, rotar, piuar, săhăidăcar, scripcar, săpunar, șicar, spoițor, steclar, potcovar, dăvar, hoșinar, șindilar, ceprăgar, clopotar, chelar, măjer, tălgerar, șălar, mătăsar, apar, cărbunar, covătar, brăgar, bogasier, opincar, fluerar, zlătar, trăistar etc.*) sau etnia (*sărb, grec, iudov, rus, țigan, ungurean, muntean, turc, arman, tătar etc.*), acestea fiind două dintre mijloacele care ofereau o identificare precisă și sigură. Este și motivul pentru care frecvența apariției lor este destul de mare, iar rolul pe care îl joacă este, în fapt, cel al numelui de familie - neoficializat încă.

Dacă la 1755 și 1774 modelul III se afla pe penultimul și respectiv ultimul loc, în 1808 și 1820, poziția lui se schimbă, urcând pe treapta a treia iar apoi pe cea de-a doua; încă un argument în plus că antroponomia se află (ca și întreaga societate moldovenească) într-un proces evolutiv continuu, ușor sesizabil mai ales într-o analiză statistică de acest tip.

Deși, în general, orașul Iași poate fi considerat o mostră la scară redusă a schimbărilor petrecute în antroponomia moldovenească, în particular, lucrurile stau puțin diferit. Prezentăm mai jos situația unor târguri moldovenești la 1774:

Târgul	Total	I		II		III		IV		V	
		Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Neamț	139	13	9,35	68	48,92	44	31,65	1	0,71	13	9,35
Bacău	69	6	8,69	26	37,68	26	37,68	2	2,89	9	13,04
Piatra	298	43	14,42	126	42,28	104	34,89	9	3,02	16	5,36

Galati	662	141	21,29	168	25,37	230	34,74	20	3,02	103	15,55
Botoșani	533	65	12,19	199	37,33	133	24,95	61	11,44	75	14,07
Vaslui	127	3	2,00	13	10,23	85	66,92	1	0,78	25	19,68
Chișinău	162	20	12,34	52	32,09	41	25,30	32	19,75	18	11,11
Roman	216	48	22,22	99	45,83	33	15,27	23	10,64	13	6,01
Orhei	112	20	17,85	28	25,00	50	44,64	3	2,67	11	9,82
Dorohoi	177	7	3,95	60	33,89	61	34,46	8	4,51	41	23,16
Cernăuți	382	40	10,47	174	45,54	72	18,84	6	1,57	90	23,56
Hotin	156	15	9,61	79	50,64	35	22,43	-	-	27	17,30
Total	3033	421	13,88	1092	36,00	914	30,13	16	5,47	441	14,54

Orașele mici, ca și satele, au, în comparație cu orașele mari, o anumită stabilitate. Iașul, atestat de la 1387 (într-o listă rusească de orașe) reprezintă încă de la început un punct de convergență în istoria Moldovei; vechi centru vamal obligatoriu între Suceava, capitala țării și orașele de pe linia Nistrului, important punct de trecere a mărfurilor din și înspre Polonia, Ungaria, Rusia, Țarigrad și piață de desfacere pentru negustorii străini, posesor al unei curți domnești, târgul Iașilor devine treptat un amalgam economico-social. El atrage permanent forța de muncă provenită din rândul țăranilor fugiți de pe moșii și al emigranților străini. Urbanismul transformă relațiile de tip patriarhal menținute încă multă vreme în mediul rural și în târgurile mici. Coloratura etnică este cât se poate de "pestrită" iar raporturile sociale se modifică mult mai rapid, sunt mult mai instabile față de societatea bine încheagată, cu reguli și hotare "din veac" reprezentată de comunitățile sătești.

Datele prezentate mai jos demonstrează că, în timp ce în Iașul anului 1774 modelul *prenume + nume* este cel mai slab reprezentat aflându-se pe ultimul loc, în celelalte localități el oscilează, la aceeași dată, între poziția primă (4 cazuri) și cea secundă (6 cazuri) și numai în două dintre cazuri se află în poziția a treia:

Neamț	- II, III, I, V, IV	Chișinău	- II, III, IV, I, V
Bacău	- II, III, V, I, IV	Roman	- II, I, III, IV, V
Piatra	- II, III, I, V, IV	Orhei	- III, II, I, V, IV
Galati	- III, II, I, V, IV	Dorohoi	- III, II, V, IV, I
Botoșani	- II, III, V, I, IV	Cernăuți	- II, V, III, I, IV
Vaslui	- III, V, II, I, IV	Hotin	- II, III, V, I, IV

Situația este asemănătoare și în cazul satelor: Calugăra, Hangul, Români, Podoleni, Criva și Frumoasa, Tămășei, Valea Sacă, Bețești, Măjerești, Podurile, Comănești, sate alese în mod aleatoriu, au următoarea repartizare pe structuri:

Satul	Total	I		II		III		IV		V	
		Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%
Calugăra	193	2	1,03	87	45,07	79	40,93	13	6,73	12	6,21
Hangul	232	7	3,01	49	21,12	149	64,22	4	1,72	23	9,91
Români	152	18	11,84	77	50,65	43	28,28	4	2,63	10	6,57
Podoleni	140	19	13,57	62	44,28	48	34,28	9	6,42	2	1,42
Criva	55	3	5,45	12	21,81	25	45,45	-	-	15	27,27
Frumoasa	110	1	0,90	29	26,36	75	68,18	3	2,72	2	1,81
Tămășei	66	9	9,09	22	33,33	33	50	1	1,51	1	1,51
Valea Sacă	103	2	1,94	31	30,09	61	59,22	2	1,94	7	6,79
Bețești	241	4	1,65	84	34,85	145	60,16	3	1,24	5	2,07
Măjerești	60	5	8,33	9	15	34	56,66	1	1,66	11	18,33
Podurile	101	11	10,89	21	20,79	42	41,58	4	3,96	23	22,77
Comănești	178	15	8,42	27	15,16	100	56,17	2	1,12	34	19,10
Total	1631	96	5,88	510	31,26	834	51,13	46	2,82	145	8,89

Compararea datelor finale din ultimele două tabele este absolutul grăitoare: dacă din totalul de 3033 de persoane înregistrate în 12 târguri - 30,13%, îl reprezintă structura nume + prenume (situată aici în poziție secundă), în cazul satelor (tot în număr de 12), formula respectivă ocupă primul loc reprezentând 51,13% din totalul de 1631. Înscrisă într-un grafic evolutiv formula numelui dublu atinge punctul maxim în comunitățile mici, fiind mult mai prolifică în mediul rural față de cel urban. Este, într-un fel, curios: satul, unde oamenii se cunosc între ei mai ales după porecle și supranume, după elementele neoficiale prin care este desemnată o persoană, înregistrează statistic un număr mult mai mare de indivizi purtători ai formulei nominale compuse din *prenume + nume de familie* față de oraș, unde, individul este mai repede angrenat în tumultul vieții sociale și este perceput ca entitate separată.

Faptul că la sate se înregistrează o creștere a structurii *prenume + nume* față de ce oferă lașul nu trebuie, totuși, să surprindă. O mahala din lași, care putea fi o uliță, e mai puțin populată decât un sat. Recensământul se face în lași pe mahalale, unde oamenii se cunosc bine, dar nu se potreclesc ca la sate. Relațiile interumane la

mahala sunt mai slabe, mahalaua dezvoltându-se și prin venirea "veneticiilor", pe când la sat, cu populație stabilă, necunoscând în aceeași măsură dinamismul dezvoltării ca la oraș, lucrurile se prezintă altfel, cel puțin în principiu.

Concluzia generală care se desprinde este aceea că pe întreg teritoriul Moldovei se desfășoară, pe tărâm antropomimic, un proces ireversibil de simplificare a formulei nominale oficiale; el nu are peste tot însă aceeași intensitate, depinzând de numeroși factori extralingvistici.

* * *

Una dintre formulele care au fost supuse, în timp, acestui fenomen de simplificare este reprezentată de structura ultimă *nume unic + sin (zel, brat etc.) + nume*. Despre ea s-a scris mai puțin, considerându-se, poate, că prezintă, față de celelalte, mai puțin interes. Deși leșită din uz, formula nu este însă lipsită nici de importanță și nici de interes, reprezentând o verigă din șirul formelor pe care le-a parcurs în mersul său numele de familie.

Trecerea de la numele unic la numele dublu (format din *nume + prenume*) nu s-a făcut dintr-o dată ci treptat, atât sub aspect spațio-temporal (fenomenul a durat câteva secole și s-a desfășurat în toate provinciile românești) cât și structural (între cele două tipuri de denumiri au existat stadii intermediare: astfel, prenumele începe să fie însoțit de un determinant a cărui formă variază tot mai frecvent de la unul (Constantin, *croitor*; Costachi, *căscap*; Costin, *rusul*; Dumitrașco, *jitar*; Dumitru, *cărâmbidar*; Eni, *grec*; Echim, *bejenar*; Enache *oi Diochești*; Fodor, *rolar*; Gavril *oi Cruce*; Gligori, *funar*; Gherasim, *păcurar*; Pinteleiu *oi Moviliță*; Radu, *dulgherul*; Sandul, *bărbier*; Ursul, *șelar* etc) la mai multe cuvinte (Nicola *grec*, *facțier*; Ștefan *cizmar*, *dărăban*; Andreiaș *crăsmar*, *zlătar*; Sandul *armar*, *cojocar*; Leonardi *dascal șchiop*; Vasili, *cioclu*, *caflă la Dima*; Udre *sucmănar*, *săiman agiesc*; Petcu *sârbul*, *sucmănar*, *blănar*; Vasili *olar*, *comișal gospod*; Steri *grec*, *meserciu*, *ruplaș la Vișierie*), uneori ajungându-se, pentru a denumi o persoană, la adevărate perifrăze (Tănăsă *săbier ce șădi la Arșăni*; Vasăli *ce șădi în casa Lipscăniți*; Arotin, *armar*, *ce s-au numit rob la Trisfețitele în har*; Iani, *grec*, *armăni*, *ce să numești omu Mitropolii*; Iani, *grec*, *preocupat*, *cu carte Divanului să nu se supere fiindu rob*; Ștefan *sin Gavril*, *facțier*, *la*

Crăciuna lui Dumitru, herar. Drăghicean zel Vasili, măiăsar, leai 1773 ghenarie 25; Milihai, sârbu, abăger, calfă lui Trifan abager etc.).

Cauzele care au generat acest proces își găsesc punctul de plecare în alecătura micro- și macrosistemului social în care individul trăiește, pornind de la relațiile și locul ocupat de acesta în cadrul familiei (ori "clanului" familial) și până la rolul său într-un univers mai larg, acela al vieții în interiorul comunității.

Urmărind informația antroponimică cuprinsă în documentele istorice, se poate observa că, inițial, numele de familie este apanajul claselor înstărite. Dincolo de caracterul de "nobile" pe care îl conferă purtătorilor și de granița strictă trasată în acest mod între boieri și țărani, adoptarea numelui de familie are și o funcționalitate absolut practică: prin el se face dovada că un X sau Y descind dintr-o anumită persoană ori aparțin unui anumit grup, lucru necesar în situația în care aceștia au cotă-parte la o moștenire sau sunt, fie cumpărători fie vânzători ai unor proprietăți. Cu timpul, însă, dubla denotație tind să devină generală, chiar dacă până în secolul al XIX-lea numeroși săteni apar înscrși în documente ca purtători ai unui singur nume (prenume, poreclă, supranume). Dar și acestora li se adaugă - de către autorități - la numele unic, de la caz la caz, patronimul, numele bunicii, al mamei, al soției, al fratelui etc. - "după cum dicta interesul juridic"⁵³. Faptul că bunurile unei familii se constituie de cele mai multe ori ca domeniu ereditar, face necesară - în condițiile în care aceiași nume de familie nu apare încă în mod constant la toți membrii grupului - evidențierea legăturii directe a individului cu predecesorul sau colateralii săi.

Acest lucru a fost realizat în două moduri: *sinetic* și *analitic*⁵⁴. Exemple în care filiația se face cu ajutorul sufixelor - sinetic, deci, - apar încă din secolul al XV-lea: Isaia *Gărdovici* este fiul lui Gârdea (1409); Giurgiu *Jumătalevici* - fiul lui Oană Jumătate (1411); Cozma *Băloșescu* - fiul lui Băloș (1432); Duma *Isăescu* - fiul lui Isăia (1436); Costea *Dragoșevici* - fiul lui Dragoș (1436); Costea

⁵³ N.A. Constantinescu, *Dictionar onomastic românesc* (DOR), București, 1963, p. XXIII.

⁵⁴ Ecaterina Miliălia, *Despre geneza și funcția numelor proprii*, în LR, XXVII (1978), nr. 3, p. 269; v. și Ch. Ionescu, *Sistemul antroponimic românesc în secolele al XVI-lea și al XV-lea (Tara Românească)* în LR, XXVII (1978), nr. 3, p. 247-248.

Danovici - fiul lui Dan (1437); Costea *Orășescu* - fiul lui Orăș (1448); Petrică *Iachimescu* - fiul lui Iachim (1453); Giurge *Albotă* - fiul lui Albu (1468); Șteful *Cernătescu* - fiul lui Cernat (1468); Petrică *Hărmanovici* - fiul lui Hărman părcălab (1492); Petre *Cărcovici* - fiul lui Cârce (1545); Grigorcea *Crăciunovici* - fiul lui Crăciun (1594)⁵⁵ etc. O mare parte dintre sufixe a avut inițial rolul de a îndeplini funcția patronimică (ori maritală): *-escu* (-ov, -ovici, -ev, -evici, în var. slavă), *-ea*, *-otă*, *-in*, *-aia*, *-anca*, *-oala* etc. Cu timpul însă, semnifica formaițiilor evoluează. Astfel, în lipsa unor date concrete, nu mai putem avea certitudinea că unul sau altul dintre numele formate cu sufixele respective indică raportul direct dintre purtătorul său și un anume membru al familiei. Construcțiile analitice, în schimb, au din acest punct de vedere o stabilitate incontestabilă. Folosirea unor termeni auxiliari prin care se exprimă gradul de rudenie așlavi - *sin*, *brat*, *zel*, *vnuc* sau românești *frate*, *tală*, *soră*, *noră*, *cumnat*, etc. ori punerea în genitiv (cu articol posesiv *a*, *al*) a numelui celui la care se face referință reduce încă de la început eventuale neclarități în acest sens. Cele două tipuri de denotație au circulat în paralel până către mijlocul secolului al XIX-lea.

Deși sigură prin conținut, formula analitică începe să fie simțită ca incomodă prin formă - în special în ceea ce privește înscrisa și utilizarea numelui personal la nivel oficial⁵⁶. După anul 1850 se întâlnește din ce în ce mai rar acu precădere în mediul popular și cu preponderența termenilor românești⁵⁷ și pentru ca, treptat, să se renunțe la această definiție. Este și motivul pentru care vom urmări în

⁵⁵ Nicolae Stoicescu, *Dictionar al marilor deghători din Tara Românească și Moldova (secolele XIV-XVII)* Editura enciclopedică română, București, 1971.

⁵⁶ Situația a fost asemănătoare și în Rusia. Documentele rusești din secolele XV-XVII abundă în însemnări de genul "непрямка именованъ сынъ", "февра петров сынъ" (V.A. Nikonov, *Топграфинъ русининъ*, Москва, Наука, 1988, p. 171). Reforma lui Petru I a înălțurat "sân" considerat de prisos, înlocuindu-l cu formantul specific adjectivalului posesiv -ov (-ev).

⁵⁷ *Ispravnicia întru lui Iasi, 1828-1860. Inventar arhivistic* (București, 1984) cuprinde un bogat material în care filiația se face în mod frecvent cu ajutorul cuvintelor românești: *fiu*, *fiică*, *giner* etc. și mai puțin al celor slavone: *Tolea fiul lui Stoica*, *Costache fiul lui Hagi Doncu*, *Dimitrache fiul lui Constantin Milihai*, *Gavril fiul lui Toma*, *Bogdan fiul lui Toros Manea*, *Gheorghe ginerle lui Tibichi*, *Gheorghe fiul lui Ionșcu*, *Zotia fiica lui Gheorghe*, *Irina fiica lui Ionita*, *Munteanu Zaharia fiul lui Cristea Popa*, *Vasilichia fiica lui Gheorghe*, *Sava fiica lui Ilie pietrar* etc.

rândurile de față felul cum a funcționat în diacronie acest model. Cărtuțescu⁵⁸ sau nu, el este parte integrantă a sistemului antroponimic românesc, caracterizând o epocă destul de îndelungată; importanța lui este, prin urmare, de ordin general.

Materialul utilizat a fost extras din *Moldova în epoca feudalismului*⁵⁹, lucrare în care sunt cuprinse recensământurile populației moldovenești, inclusiv lași, efectuate între anii 1772-1773 și 1774. Alegerea se bazează pe faptul că în această perioadă inventarul structurii la care ne referim este mai bogat față de celelalte înregistrări efectuate, ocupând în acest timp o poziție de mijloc față de poziția ultimă pe care se află în recensământurile ulterioare.

Dar, pentru că nu ne-am propus numai o simplă prezentare de informație documentară, am ales, spre comparație, datele pe care le conține *Catagrafa Dojului de la 1831*⁶⁰.

Deși apropiate, într-un fel, prin condițiile și evoluția istorică (instituții feudale asemănătoare, dregătorile, obligațiile fiscale, prestarea unor munci stabilite diferențiat pentru fiecare locuitor etc.) Moldova și Oltenia au, la o privire de amănunt, particularități lingvistice specifice. În cazul nostru ele sunt date, în plus, și de diferența temporală: cele două culegeri de material au fost efectuate la o distanță în timp de 57 de ani. Este normal, așadar, ca între ele să existe anumite "disonanțe". Cercetarea acestui corpus antroponimic comportă o discuție pe mai multe planuri: al frecvenței apariției termenilor respectivi, al ponderii pe care o are modelul în cadrul sistemului, al persoanei la care se face trimitere, al felului în care aceasta din urmă este denumită.

Prezentăm în continuare - în ordinea alfabetică a cuvântului auxiliar - o mare parte din inventarul exemplelor de care dispunem:

brat: *Pricopie brat Ion, Postolache brat Postolache; Radul brat Ion Izmană; Lefter brat Gavril; Lupul brat Neculai; Iordachi brat Ianachi; Lazor brat Tomii; Andrei brat Crăciun; Andrei brat Dumitrașcu; Ștefan brat Ion; Vasăle brat căpitanului Gheorghe;*

⁵⁸ v. N.A. Constantinescu, *op. cit.*, p. XXXII.

⁵⁹ *Moldova în epoca feudalismului*, vol. II, partea I - II, Recensământele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774, Chișinău, 1975.

⁶⁰ *Monografia Județului Dolj. Catagrafa din 1831*, în "Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri", Craiova, 1944.

Serban brat Albul; Ștefan brat Păpușoi; Ilie brat Spătaru; Petrache brat Tănăsă; Pricopi brat Margoci; Prodan brat Vorniculu; Moisiă brat Avram; Miron brat Cărlan; Mihailu brat Șchiopu; Stancu brat Anton Cărare; Gheorghe brat Petria; Radu brat lui Ioniță Cărstian, Leon brat Toader Diaconică; Roman brat Păărăni; Mihalachi brat lui Pavăl Troșcă; Pavăl brat Licu; Ștefan brat Anghel, Neculița brat lui Ion, Iftemie brat lui Ștefan Bode, Stoica brat Neculain, Toader brat lui Nițul Găgăscu; Neagra brat lui Micle; Toader brat Agapie, Lortnițu brat lui Sămăn, Ursachi brat Costandin Grama, Savin brat Vasăle Cascaval, Iftemie brat Ursul, Grigorii brat Macovei Gâscă, Ion brat Bucă, Trimia brat lui Petre Prodaes, Apostol brat Mardarie Vasăle, Radul brat Ion Izmană, Costantin brat Bădiță, Gligore brat Neculai Arton, Necoară brat vornic; Manolache brat diaconu; Maxim brat popei; Roman brat rolar; Tănase brat ciobotariu; Iordachi brat cărciumariu; Alecsa brat pușcasu; Hrihor brat văcar; Samson brat cazacul; Sămen brat dascăl; Cârștia brat herghelieșu; Ion brat păscaș etc.

cumnat: *Radul cumnat Tirou; Leon cumnat lui Bălan; Lupul cumnat lui Gori; Radul cumnat Predin; Gheorghii cumnat lui Crivăț; Toader cumnat lui Onofrei; Dumitrașcu cumnat Pricopi; Sandu cumnat lui Spiridon; Simeon cumnat Petrică; Grigori cumnat lui Brânzică; Pricopi cumnat Măndrului; Iftimii cumnat Mamoli; Neculai cumnat Șendre; Neula cumnat Ștefan; Pavăl cumnat Lefter; Ștefan cumnat Axăni; Eni cumnat lui Arhip; Iftimii cumnat Făgețelul; Petre cumnat Iurei; Antohi cumnat Ursului; Vasăle cumnat văcarului; Miron cumnat rotarului; Sandul cumnat pușcasului; Tudosi cumnat moldovanului; Ion cumnat cojocariului; Ursul cumnat vătamanului; Toader cumnat popii; Vasili cumnat vizitiului; Vasile cumnat munteanului; Ili cumnat harabagiului etc.*

față: *Mariia față Haritonii.*

fecior: *Săbierial fecior Tomii.*

frate: *Grigori frate lui Moisiă.*

mamă: *Anița mama Vântului.*

nepot: *Postolache nepot lui Mihail; Andreiu nepot lui Tăbărnă; Lefter nepot dascălului; Andrei nepot Cerbul; Ioniță nepot Brănzan; Ioniță nepot Mircii; Vasile nepot Jalbă; Ion nepot lui Bălan; Neculai nepot Hușului; Ștefan nepot Bărbău; Vasăle nepot Honcu; Ștefan nepot lui Frunzele; Costantin nepot lui Mania; Iordache*

nepot Pălade; Gheorghie nepot Nuor; Costantin nepot Cloșcă; Vasile nepot Jincului; Matei nepot Tătarului; Sandu nepot Selean; Vasile nepot Gavrilcanului; Ianachi nepot Bălcu; Dumitru nepot Putredului; Ioniță nepot grădinarului; Opre nepot diacconului; Ion nepot mrejărilor; Ilie nepot ungureanului; Gheorghe nepot vornicului; Ilie nepot mrejărilor etc.

norți: Marie noră rotarului.

sin: Lupul sin Lupul, Alexandru sin Arsăni, Andrei sin Robuscine, Afteni sin Sandul, Andrei sin Dimineață, Aron sin David, Arion sin Jalobă, Lupu sin Ignățescu, Luca sin Pardău, Lazăr sin Palade, Lupul sin Ionaș, Leoni sin Mihală, Loghin sin Mănoiu, Lupascu sin Toderică, Lefter sin Vasăle, Lazăr sin Iacob, Ștefan sin Șteful, Radu sin Bacău, Andrei sin Pricop, Andrei sin Grecului, Mihalăș sin Tănăsă, Miron sin Oprîșan, Maxim sin Gurdan, Mihală sin Tâmpescu, Mihalache sin Pintelei, Miron sin Cosin, Macovei sin Tomuleț, Marcu sin Velciu, Măteiu sin Negru, Mihală sin Vlaicu, Enache sin Onul, Macari sin Toderascu, Mihală sin Dughiană, Mutul sin Boer, Mihală sin Nistoroi, Mușat sin Anghel, Matei sin Fedco, Chiriciuc sin Turcanul, Ivan sin Popescu, Vasăle sin Băloi, Leiba sin Herscu, Vărlan sin Laleș, Miron sin Bărgăoanu, Ion sin Bănciță, Nicolae sin Terenică, Ion sin Bagăsamă, Toader sin Robuscine, Gligore sin Cărăiman, Gheorghe sin Darte, Ion sin Silei, Vasile sin Simion Rizeac, Dumitru sin lui Vasile Drumea, Grigori sin lui Vasile Orza, Ion sin lui Gheorghii Țiganea, Grigori sin Toader Budăi, Vasile sin Budăi, Ion sin Toader Colibă, Sandul sin Anărei Maravela, Gligoraș sin Toader Fustășanu, Neculai sin Gavril Covrig, Sandul sin diaccon, Simion sin ungureanul, Grigoraș sin ciubotariul, Iacob sin pușcașul, Ioniță sin cheptănarul, Tănăsă sin sârbul, Vasăle sin strugariul, Nișul sin călugărul, Vasăle sin burnarului, Toader sin chelarului, Gavril sin harabagiului, Pricopie sin păcurari, Andrei sin croitorul, Tănăsă sin prisăcărarului, Radu sin răilean etc.

soacru: Dumitru soacru potopului, Jhode soacru lui Andronache, Vasăle soacru lui Poiană, Sămion soacru lui Gheorghii, Lazăr soacru lui Apostol, Sămion soacru lui Condurachi, Ion soacru Domnișorului, Nicolae soacru lui Stoian, Ion soacru rotarului, Ion soacru popei, Ion soacru lui Bucur, Andrei soacru lui Costantin, Dumitrașcu soacru Crecului, Stoica soacru Manei, Ștefan soacru lui Postolachi etc.

soră: Anuța soră vornicului, Lupa soră Drumei.

unchi: Ion unchi lui Aleese.

tată: Roman tată vătamăului; Ion tată popei; Ștefan tată

popei.

văr: Ștefan văr lui Gheorghii; Ilie văr Lazor, Toader văr lui Nicolai, Lupul văr Predii, Costandin văr lui Ioniță Malcoci etc.

zet: Petre zet Nisrian; Petre zet lui Axăni; Pricopi zet Gliga; Radul zet Măgdoi; Radu zet Brânză; Lupul zet Ignei; Luca zet Roșca; Lazor zet Mursă; Lupu zet Răușu; Lupascu zet Dumitrașcu; Ioniță zet Pascali; Andrei zet Timofte; Afteni zet Iamandi; Andrei zet Topală; Arsănie zet Mihalachi; Luchian zet Irimia; Lupul zet Stoian; Andreș zet Cucul; Alexi zet Aramă; Alexandru zet Zăldăușcu; Andronicu zet Cozmii; Nedelco zet Miron; Nicolae zet Gavril; Nistor zet Ocneș; Pavăl zet Turle; Ștefan zet Cojoc; Iacob zet Mihu; Panatie zet Vlcol; Procopi zet Gliga; Costandin zet Ursul; Simeon zet Stratu, Mihalăș zet Hrabu, Ștefan zet Nășip, Iure zet Durhaci, Arhiriti zet Gherghinul, Negul zet bacul; Vasilachi zet rus; Gavril zet vier; Nicolae zet velnicer; Grigoraș zet funarului, Tofan zet tăutimărarului; Ivan zet pânzarul; Ilie zet prescurnicer; Simion zet olar; Grigori zet bejenar; Radul zet scăfar; Gheorghie zet gălățan; Gavril zet grecului, Stoica zet călugărului; Simion zet rotariul, Toader zet eșan etc.

Totalitatea materialului de care dispunem ne îndreptățește să facem - în ceea ce privește gradul de participare al termenilor respectivi la denumirea personală de acest tip - următoarea clasificare (menționăm că statistica de față a fost efectuată pe baza catagrafiei moldovenești; cu excepția cifrelor reprezentând procentajul, poziția pe care o ocupă fiecare dintre elemente este identică și în catagrafia Doljului):

Poziția ocupată	Termeni	Total	Procent în care apare
1.	sin	4013	64,67 %
2.	zet	1064	17,14 %
3.	brat	789	12,71 %
4.	nepot	158	2,54 %
5.	cumnat	153	2,46 %
6.	soacru	15	0,24 %
7.	văr	5	0,08 %
8.	soră	2	0,03 %
9.	factor	1	0,01 %

10.	fată	1	0,01 %
11.	frate	1	0,01 %
12.	mamă	1	0,01 %
13.	noră	1	0,01 %
14.	tată	1	0,01 %
15.	unchi	1	0,01 %
Total		6205	

În Olenia a fost înregistrată, spre deosebire de Moldova, și forma *vmc (nepot)* (Ivan *vmc Mitroi*, Dinu *vmc Iureș*, Iene *Urziceanu vmc Duchu*).

Prezența pe primul loc a cuvintelor slave "sin", "zet", "brat" - înaintea corespondentelor românești - a fost impusă, pe de o parte, de către sistemul administrativ existent la acea dată, iar pe de alta, s-a datorat sensului cu nimic diferit de cel al termenilor autohtoni: fiu, ginere, frate. Recunoașterea de către stat a proprietății private, precum și conștiința tot mai acută a apartenenței la un anumit grup dau amploare utilizării lor pe scară largă. Impuși inițial de structura socială, unii dintre ei se vor desprinde din aceste construcții formând singuri prenume sau nume de familie. În arhiva BDAR⁶¹ se regăesc, ca nume de familie, majoritatea acestor termeni, având frecvențe variabile atât din punct de vedere numeric, cât și ca răspândire teritorială: *Bratu* - 21.195, *Fecioru* - 1.274, *Ficca* - 6, *Fiu* - 127, *Fata* - 72, *Frate* - 100, *Nepotu* - 143, *Nora* - 3, *Sin* - 1.171, *Sora* - 2.903, *Zet* - 569. Ne-am fi așteptat, poate, ca *sin*⁶² - datorită avantajului procentual pe care îl are la 1774 față de celelalte cuvinte - să se afle și actual în poziție primară. Cifrele exprimate mai sus însă, dovedesc că

⁶¹ BDAR = Baza de date din arhiva Centrului de excelență - profil onomastic din Craiova, constituită în urma informațiilor oferite de Serviciul Evidența Populației din București, în 1994.

⁶² În prefața la *Dictionar al numelor de familie românești* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983), Ionuț Iordan remarcă și faptul că "nume cu acest determinant nelatinesc s-au păstrat până în zilele noastre." Dar, pentru că "sân era omonimul perfect al urmașului lat. *sanctus* s-au produs confuzii; unele, cred, voite, în sensul că *sân* a început a fi interpretat ca lat. *sanctus*" (p. 9). Arhiva BDAR cuprinde astăzi câteva antroponime de acest tip: *Sângeorghie* (38/19), *Sămihai* (1/1), *Sâmpetru* (8/1), *Sîncoader* (32/26), *Sînomă* (2/1), *Sînvastile* (20/20), *Sîn-Dumitră* (8/8), *Sîn-Gheorghie* (12/12), *Sîn-Mihai* (1/1), *Sîn-Toader* (3/3), unde prima cifră reprezintă totalul pe fată iar cea de-a doua numărul de apariții înregistrate în județul Iași.

nu întotdeauna evoluția unui fenomen din limbă este, în mod sigur, vizibilă, interacțiunii factorilor lingvistici suprapunându-i-se adesea și influența unor factori de natură extralingvistică.

În același tip - analitic - se încadrează și formula denominativă populară, alcătuită cu genitivul, elementul auxiliar fiind aici articolul posesiv *a, al (le lui)*: *Miron a popii*, *Arsăni a popii*, *Ion a călugărului*, *Grigoras a moșneagului*, *Ion al ungureanului*, *Petre al vamașului*, *Dobre a grămăncului*, *Vasilică al Rotarului*, *Dănilă a vornicului*, *Lupul lui Cocos*, *Andrei a lui Gheorghie*, *Arpenti a Bugarului*, *Radu a lui Anghel*, *Ilie lui Năstasă*, *Ion a lui Dumitrascu Gorovei*, *Niță a lui Domine*, *Nicola a lui Ionită*, *Vasile al Grosului*, *Ștefăniță al lui Papuc*, *Ivan al Ursului*, *Postică a lui Marchi*, *Pavăl al lui Feodor*, *Ion a lui Mihai*, *Costantin a Nicului*, *Mane a Popăscului*, *Neculai a Gămarului*, *Vărtan a Sandului*, *Eni a Huzanului*, *Neculai a lui Bran*, *Sămion a Zăfului*, *Precup a lui Istrate*, *Grigore a lui Toader Dandă*, *Vasăli a lui Emi*, *Mihai a lui Forcos*, *Mihalache al moșnegului*, *Ion a paharnicului*, *Agepiț a sătrănului*, *Nedelcul a cămărașului*, *Ianăș a birăului*, *Gișgori a căpitanului*, *Ion al popii*, *Andrieș a munteanului*, *Toader a diaconului* etc. Modelul este general, întâlnindu-se în toate regiunile țării. Folosirea lui nu implică în mod obligatoriu ideea de dependență economică sau socială a unui individ față de un altul; o persoană mai puțin cunoscută în colectivitatea sătească ori purtând un prenume frecvent⁶³ în spațiul respectiv, este mai ușor "reperată" prin asocierea numelui său cu cel al predecesorului sau al unei rude apropiate. Procedeul nu a dispărut cu totul. La sate (și chiar la orașe, în "mahalalele" vechi) el este prezent în exprimarea orală. Sistemul antroponimic actual înregistrează nume de familie care mai păstrează, încă, rudimente ale acestui gen de denotație. Articolul posesiv (*a, al*) a făcut, într-o primă fază, corp comun cu numele propriu (*Ancuței*, *Amanică*, *Ababei*, *Abăcăliței*, *Abălăneșei*, *Abejănarței*, *Abetegei*, *Abobaiei*, *Abobocioaiei*, *Aboghioaiei*, *Abordecioei*, *Aborsoaiei*, *Aburlăciței*, *Abuzătoaiei*, *Accasandrei*, *Acecoaiiei*, *Achelăriței*, *Aghiorghieșei*, *Albucurei*,

⁶³ Ion Popescu-Sineteanu, în *Porecle și supranume din satul Drăgășeni, com. Șcheia, județul Iași*, articoli apăruti în SCO 4/1999 (p. 237-259), se referă la omonimia care poate apărea între purtătorii acelorași nume de botex sau de familie și la necesitatea diferențierii lor printr-un adaos - poreclă ori supranume.

Abadii) pentru ca apoi acesta să se piardă la unele dintre ele (pe măsură ce se succed noi generații, legătura directă cu întemeietorul familiei slăbește chiar dacă conștiința aparținerii la acel clan există), fiind înlocuit cu nominativul (*Abălga*, *Abeteaga*, *Aioana*, *Agavriioaia*, *Acrisina*, *Aciobănița*, *Acostioae*, *Acostăchioaie*, *Actiocărlinoae*, *Acatrine* etc.) (T. Oancă în *Probleme controversate în antroponomia românească*—Craiova, 1996, p. 28, vorbește despre degramaticizarea articolului posesiv). Trebuie să menționăm faptul că procesul respectiv nu reprezintă, în antroponomie, o tendință de dată recentă, ci își găsește punctul de plecare în chiar perioada la care ne referim, catalogația moldovenească cuprinzând astfel de forme "hibride": *Vasile Achiaconiță*, *Ianache Astănișoaei*, *Flora Ababii*, *Ifimii Ababii*, *Onofreiu Ababii*, *Niță Ababii* etc. (geneza lor se află în modul în care realizatorii recensămintelor au înțeles că se face ortografierea acestor nume).

În momentul actual sunt înregistrate pe teritoriul țării un număr de 1156⁶⁴ de nume de familie alcătuite din art. pos. "a, al" + nume (cifra include formele de N și G, precum și toată "gama" fonetismelor terminale; de exemplu: *Agavriioaia*, *Agavriioae*, *Agavriioaie*, *Agavriioaiei*). Materialul ne indică faptul că pentru unele dintre acestea județul Iași concentrează numărul total al aparițiilor (*Mancuței-7*, *Ame-10*, *Abălat-22*, *Abuhnoae-27*, *Acăprăriței-33*, *Adomicioaie-27*, *Aelșavelei-5*, *Afiduloaie-10*, *Agămăriței-6*, *Agheorghesii-12*, *Achimnoae-5*, *Aiosinei-17*, *Aiidancei-1*, *Ajitărița-6*, *Amandălăchioaiei-14*, *Amitricioaie-11*, *Apanaiioaiei-9*, *Asculărița-17*, *Atârgovișoaei-1*, *Atincăi-24*, *Atomulesei-7*, *Avitoraei-10*, *Avochiței-11* etc), iar pentru altele, mai mult de jumătate din întreg (*Abunei-186/158*; *Achirei-394/250*, *Actiobăniței-182/115*, *Acornicesei-87/63*, *Adăscăliței-400/259*, *Adavidoaiei-22/17*, *Adobroaiei-19/16*, *Adochiei-197/109*, *Adomnicăi-190/136*, *Adamitroaiei-82/42*, *Agămoaiei-13/12*, *Amanducăi-17/16*, *Amanolesei-115/88*, *Amărălesei-30/26*, *Amăriuca-41/38*, *Amăriucăi-156/138*, *Aneculasei-176/107*, *Apăvăloaiei-10/9*, *Apevrăchioaiei-82/58*,

Arădoaie-94/82, *Asăvoae-39/22*, *Asăvoaiei-161/123*, *Asăvoaie-74/43*, *Așchitropoaei-64/48*, *Asofi-49/32*, *Aștefăneșei-96/79*, *Azoicăi-15/10*, *Azoiei-344/214* etc.)

Materialul pe care îl avem la dispoziție ne oferă și o serie de antroponime a căror structură se află la granița dintre oficial și popular, prin îmbinarea elementelor lor: *Crăciun sin lui Vasile*, *Vasăle sin lui Șerban Zmeu*, *Mihailo sin lui Andrei*, *Ștefan sin lui Pano*, *Ion brat lui Toader*, *Ivan sin lui Ioniță Marco*, *Ștefan brat lui Mihălachi*, *Sian brat lui Coste*, *Dediu zel lui Morun*, *Ivan sin lui Pălădi*, *Toader brat lui Savin*, *Ștefan sin a lui Toader*, *Ion sin lui Ioniță*, *Neculaiu zel lui Projă*, *Lupu sin Dumitru*, *Leoni sin a lui Gălăgan*, *Năstasii zel lui Hilip*, *Lupașcu sin lui Stahie*, *Năstas sin lui Pavăl*, *Moisă sin lui Haim*.

De regulă, "numele comun neamului, cât și individul față de care se arată o apartinență, este ales pe linia descendenței bărbătești. Numele tatălui de familie este acela care formează pivotul întregului sistem. O filiație uterină este foarte rară"⁶⁵. Cu toate acestea, există situații (și nu puține) în care susținătorul familiei ori beneficiarul unui act domnesc de împroprietărire este o femeie (de obicei văduvă). În cazul de față, descendenții vor face uz de numele acesteia: *Pavăl sin Tofăna*, *Rădul sin Siminei*; *Lupu sin Yădanei*; *Lupașcu zel Manolesii*; *Luca brat Dobrii*; *Lupu sin Fuseriții*; *Loghin sân Gheonoai*; *Alexandru sin Ursulesii*; *Andrei zel Aniiți*; *Affeni sin Macrinii*; *Andrei zel Babuții*; *Arsăni zel Sandii*; *Andreiu sin Păvăloaiei*; *Luca sin Șafii*; *Andrei brat Varvarii*; *Andronic zel Brăndușii*; *Marian cumnat Săvoaiei*; *Ștefan sin Găfții*; *Ștefan sin Iacoboae*; *Ioniță sin Despa*; *Neculai sin Irinii*; *Neculai brat Istini*; *Negrău sin Boții*; *Vasile sin Moșoae*; *Zaharia sin Spătăriții*; *Mihalachi sin Anușcăi*; *Nicolae al Lupei*; *Ioniță a Ștefanii*; *Andoni a Ciurvoaiei*; *Vasăle a Dahinii*; *Petre a Parascăii*; *Todor zel Floroaei*; *Gligoras a Gligoroaei*; *Andrei a Frăsânii*; *Vasile a Iordăchioaiei*; *Ichin sin Dimicioae*; *Tănuse al Bocancei*; *Gheorghe sin Urtesii*; *Iacob al pescăriței*; *Pavăl al Călinii*;

⁶⁴ Numărătoarea a fost efectuată pe baza datelor cuprinse în BDAR, în exemplele de tipul *Abunei-186/158*, prima cifră reprezentând totalul pe țară iar cea de-a doua numărul de apariții înregistrate pentru județul Iași.

⁶⁵ St. Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Orlui*, București, 1936, p. 74.

Andrei al Tănăsocii; Andrei cumnat Săvoai; Ioniță a Tomulesii; Ignat a Sandii; Petrea a Irinei; Marin a Necului; Miron a Răsandii; Maftei a ciubotării etc.

Din punctul de vedere al alcătuirii sale interne, modelul selectează, la nivel sintactic, două modalități de exprimare: fie cu ajutorul cazului nominativ, fie cu genitivul. Formulele nominale sunt simțite, prin construcție, ca fiind mai rigide, ele au un plus de oficialitate, în timp ce, cele genitivale sunt mai apropiate de exprimarea populară. Aspectul sub care apare una sau cealaltă dintre ele depinde, gramatical, de particularitățile pe care le are din start cuvântul secund, particularități date de încadrarea sa la o clasă de nume - comune sau proprii, diferențiate în cazul ultimei și sub aspectul genului: masculin sau feminin. Dar, totodată, rigurozității lingvistice i se adaugă adesea subiectivismul "anchetatorului", ori pur și simplu, faptele trebuie luate ca atare. În cazul unor exemple ca: *Manolache brat diaconiului // Sandul sin diacon; Necoară brat vornic // Matei brat vornicului; Ilie brat Spătaru // Alexa brat Spătarului etc.* este greu de spus astăzi, în mod concret, dacă a existat o motivație aparte în utilizarea acestor forme, cu atât mai mult cu cât diferențe se înregistrează chiar în același sat și chiar referitor la același nume. În satul Scoreni (Timutul Bacău, Ocolul Tazlăului Mare de Sus) cei trei fi ai lui Toader Măciucă au fost înscrși astfel: *Neculain sin Toader / Ion sin lui Toader / Petre sin Toader*. Cantitativ, prezența structurilor este inegală. Le putem repartiza, în principiu, în următorul tablou, pe patru nivele:

I	Utilizare preponderentă a genitivului	subst proprii / comune feminine	<i>Andrei sin Păvăloaiei; Luca sin Săftii; Andrei brat Varvari; Andreonic zet Brăndușii; Marian cumnat Săvoaiei; Ștefan sin Găfții; Ștefan sin Iacoboaiei; Neculai sin Irinii; Pavăi sin Tudosei; Marin sin Mălinii; Mihai sin Dudachi; Neculai brat Istinii; Maftei a ciubotării; Ion al pescăriei; Manoli al morării; Leonie sin rotării; Lupul al priscării; Neculai sin coferării; Dumitru sin călugăriei; Costantin zet herghelieșii; Grigori a huatării; Ștefan sin vierții; Dima sin mătasării; Ion sin pășării; Timofii sin crăcimării; Andrei sin văcăriei</i>
II	Utilizare preponderentă a nominativului	subst proprii masculine	<i>Lupul sin Lupul, Alexandru sin Arșani, Andrei sin Robușciuc; Afreni sin Sandul, Andrei sin Dimineață, Aron sin David, Arion sin Jaloabă, Lupu sin Ignăescu, Luca sin Parău, Lazăr sin Palade, Lupul sin Ionaș, Leonii sin Mihăiță, Lupul zet Ignei; Luca zet Roșca; Lazor zet Mursă; Lupu zet Rânu; Lupașco zet Dumitrușco; Pătrașco zet Andrei; Marian zet Costachi; Ioniță zet Pascal; Andrei zet Timoșe; Afreni zet Iamandi; Andrei zet Topolă; Arșanie zet Mihălachi; Pricopie brat Ion, Postolache brat Postolache; Radul brat Ion Iamandi; Leifer brat Gavril; Lupul brat Sălinescu; Lupul brat Neculai; Iordachi brat Iamachi; Ștefan nepot Barbău</i>
III	Utilizare atât a genitivului cât și a nominativului	subst comune masculine	<i>Irimia sin plăcintariului; Iordache zet cărăușul, Tănase sin funariul, Stroie sin boaciului, Manolachi sin perar, Vasile brat abogher, Sandul sin aproda, Donici sin eșanul, Gavril sin ceas, Vasile sin vâzarului, Gheorghii sin cobzar, Grigoras sin chihac, Mihălachi sin plugarului, Aron sin butnar, Pavăi sin sălitar, Ioniță sin cheptănarului, Opre nepot diaconiului, Ion nepot mrejarului</i>
IV	Utilizare a genitivului cu articol hotărât proclitic	subst proprii masculine	<i>Neculita brat lui Ion, Ilyenie brat lui Ștefan Bode, Toader brat lui Nițai Găișcul, Radu brat lui Ioniță, Leon cumnat lui Bălan, Eri cumnat lui Arhip, Grigori cumnat lui Brănzău, Grigori frate lui Moșișă, Ion nepot lui Bălan, Dumitru sin lui Vasile Druncă, Iliade socru lui Andreonache, Nicolae socru lui Stoiari, Ion unchi lui Alese, Petre zăi lui Axăni, Vasăii socru lui Potană</i>

În ceea ce privește ponderea pe care o are modelul în sine în ansamblul organizării sistematice a antroponimiei, situația este, în cele două regiuni, invers proporțională. Pentru a demonstra acest lucru am ales, la întâmplare, două sate: Perișoru (afiat pe moșia Bucovățu - Oltenia) și Români (Ocolul Bistriți, Timutul Neamț - Moldova), ambele cu un număr relativ apropiat de locuitori. În cazul celui dintâi, Perișoru, cifra totală este de 115. Cu excepția a 9 persoane, restul de 106 sunt denumite prin raportare la un alt individ, folosind unul din mijloacele auxiliare de mai sus [92-sin, 8-a lui (referitor la văduve), 2 - zet, 2 - brat, 1 - cumnat lui, 1 - al]. În satul Români, în schimb, au fost înregistrați 152 de indivizi dintre care: 76 cu nume formate din prenume + determinant, 48 - prenume + nume, 18 - nume unic, și numai 10 sunt denumiți printr-o construcție nominală analitică [9-sin, 1-zet]. Astfel, în Oltenia modelul reprezintă 92,17%, pe când în Moldova se dovedește a fi periferic, ocupând 6,57%. Se pare că, în timp ce în Moldova identificarea unei persoane se face, în principal, prin referirea la anumite aspecte particulare ale acesteia (meseria sau funcția pe care o îndeplinește, etnia, trăsături fizice sau psihice) în Oltenia ea este văzută și definită (așa cum ne arată datele din Catastrafa Doljului) aproape exclusiv în cadrul familiei. S-ar părea că se manifestă în această regiune preferința pentru utilizarea sistemului respectiv, indiferent dacă cei implicați au sau nu au un nume personal deja constituit, sau dacă el este același pentru toți membrii familiei. Modelul stă, așadar, la baza unor construcții în care prezența sa este justificată prin faptul că descendentul poartă, față de ascendent un nume diferit, legătura dintre ei nefiind vizibilă prin numele de familie: *Ion Lungu sin Vasile Dunăreanu, Preda Oltenu sin Dinu Roș, Dinu Cojocaru sin Stan Văcuța, Preda Zmeu sin Mihai Pterdevară, Dumitru Argetoianu sin Stanciu Vânătoru, Filip Ceaușu sin Anghel Grecu, Radu Negriță sin Pătru Stoica, Oprea Șchiopu sin Dinu Coșarîn, Petru Cioroianu sin Ion Grozavu, Ion Fulga sin Nicola Crețu, Uțrea Șpătaru sin Dumitrașcu Măciucă, Stan Croitoru sin Nicola Lopata, Mihai Bragagiu sin Dinu Predesleanu, Stancu Dogaru sin Stoica Totălcă, Mihai Cazacu brat Ion Dogaru, Preda Roșu sin Gheorghe Bondocu, Pătru Privatul sin Stan Mămlaru;* dar este utilizat și în cazuri în care prezența lui nu mai este, în mod logic, necesară: *Dinu Urziceanu sin Iene Urziceanu, Iovan Vozaru sin Stan Vozaru, Dinu Iureș brat Sandu Iureș, Sandul Orza sin Beca Orza.*

Stan Dudu nepot lu Oprea Dudu, Preda Avrămescu sin Radu Avrămescu, Stoica Ungureanu sin Barbu Ungureanu, Marin Muscă sin Ion Muscă.

Complexă prin definiție - cuprinde, structural, doi termeni distincți A și B, de exemplu *Ion sin Pătru*, - formula se amplifică adesea datorită elementului secund (B), constituit la rândul lui dintr-o sintagmă: *Ion sin Pătru sin Gheorghe*. Relația devine astfel A + [B+C]. Există situații în care aceasta ajunge să cuprindă numele a două sau chiar trei generații⁶⁶: *Stan Drăcea sin Dumitru Mosea al Păunii, Stoian sin Oprea zet Radu Maglaviceanu, Matei sin Dinu al Ilinii Căpriceanu, Mitrică sin Iordache Grănaru zet Greblă, Marin sin Stan al lui Marin Anca, Efrim sin Dumitru Bărsanu zet Preda Pavă, Ioan sin Preda Cotigă al Ceaușoi, Florea al lui Dinu sin Costandin Bobolan, Stan sin Marin brat Măciucă, Stan sin Ion zet Dudu, Tudor sin Pătru al Perinoaii, Dinu sin Sava al Vădavi, Pătru sin Pătru al lui Dan, Părvu zet Luncan sin Dumitrașcu, Ion sin Dumitru al Păunii, Tudor sin Neagoe al Aniiți, Ilinca a lui Ion al Udrii etc.* Dacă în Oltenia denumirea unei persoane se face frecvent în acest mod, în Moldova (potrivit materialului documentar) construcțiile respective sunt, la 1774, mult mai rare (*Vasăli sin Călin a lui Feștilă, Ion cumnat Ionuță al Enescăi, Miron sin Grigoraș a Irinei*).

În schimb, este deosebit de productivă aici (în Moldova) raportarea individului la un supranume sau o poreclă - la un nume comun, deci, - lucru pe care nu l-am întâlnit nici măcar accidental în catastrafa de la 1831, cu toate că până la adoptarea Legii asupra numelui mai sunt 64 de ani și nu se poate spune, prin urmare, că numele de familie este fixat în totalitate. (*Tănase brat cărciumarului, Hrihor brat vâcar, Ion brat păscar, Vasile cumnat munteanului, Opre nepot mrejarului, Vasăle sin strugarul, Toader sin chelarului, Andrei sin croitorul, Dumitru socru protopopului, Vasilachi zet rus, Gavril zet vier, Nicolae zet velnicer, Stoica zet călugărului, Zaharia zet popa, Ilii sin lăcătuș, Ion sin dulgeriu, Brimia sin plăcintariului, Iordache zet cărăușul, Tănase sin finaril, Siroe sin baciului, Manolachi sin Petrar, Vasile brat abăger, Sandul sin aprodu, Donici sin eșanul, Gavril sin ceauș, Vasăle sin vârzariului, Gheorghe sin cobzar,*

⁶⁶ Subiectul este tratat mai pe larg de Teodor Oancă în *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1996, p. 20.

Grigoraș sin chihae, Mihălachi sin plugarului, Aron sin butnar, Pavăl sin sălțar, Ionîă sin cheptănarul, Ion sin olariului etc.).

Tot o particularitate a acestui model în Moldova, este trimiterea la un antroponim exprimat anterior; când confirmarea posesiunilor se acordă unui grup de frați sau nepoți, iar actul se adresează celui mai mare în calitate de cap de familie⁶⁷ ceilalți membri sunt trecuți sub el cu formula "brat, sin etc. ego", "brat, sin etc. lui" sau, se adaugă alături de nume forma adverbială "țij" (la fel, asemenea) (metoda aceasta nu este, propriu-zis, o formă de denuminație, ea ține mai mult de "exprimarea" administrativă):

Vasile, muntean	Andrei, nemisnic	Grigoraș, croitor	Ion, ungurean
lordache brat lui	Alexandru sin lui	Toader sin lui	Ilii sin ego
Ionîă brat lui	Grigore sin lui	Ionîă nepot lui	Nechita zet ego
Lupul Labeș	Dumitru	Vasile Pilat	Gheorghe Vicovan
Lupul sin ego	Mosniaga	Ion sin lui	Toma sin lui
	Matei sin lui		
Paraschiv, bărsan	Ionîă Grija	Stoica Tarca	Ion Sbărcea
Gavril zet lui	Vasile zet ego	Gligore zet lui	Pavăl zet lui
Adam Stângul	Toader Măjirean	Mereuță	Neculai Topșule
Dumitrașco brat lui	Palade brat ego	Ionîă brat lui	Pricopi brat lui
Grigoraș, cășap	Toader Covașă	Gheorghe Leon	Ionîă, croitor
Vasăle cumnat lui	Ion nepot lui	David nepot lui	Toader cumnat lui
Irimia sin	Cazaciu, căldărar	Gheorghe zet	Constantin
Bănarul	Mihaiu sin lui	Dinii	Cioinaga
Simion brat lui	Dumitru, țij lui	Voicu, țij	Toader cumnat lui
Precup, țij			Acsăntii, țij
Afteni Mihne	Sandu zet Iosipu	Vasile Stratul	Ilie sin Măriuga
Toader brat lui	Nica brat Sandu	Costadin sin ego	Simeon zet lui
Costandin brat lor	Iancu brat lor	Andoni brat lui	Melintii, țij

⁶⁷ v. N.A. Constantinescu, *op. cit.*, p. XXXIV.

Așadar, pentru că nu sunt deținătorii de drept ai unei proprietăți, dar au coă-partie la aceasta, membrii familiei nu-și pot valorifica dreptul decât raportându-se la numele titularului sub care apar înscriși, indiferent de numărul lor. Constantin Neculai

Ionîă brat lui
Grigori brat lui
Cășian brat lui
Toader brat lui

Dacă în cele mai multe cazuri relația în cadrul grupului se stabilește cu același individ: *Israte zet butnarului / Vasile sin butnarului; Petre sin Vicol / Apostol zet Vicol; Marin sin Mihălahe / Ion sin Mihălahe; Năstas sin Dumitru / Ionîă sin Dumitru; Ilii sin Grigore / Toader sin Grigore; Neculai sin Toader / Ion sin lui Toader / Petre sin Toader; Andrei sin Mațeu / Nicolai sin Mațeu; Ștefan sin Păvăloae / Moiseiu sin Păvăloae / Iliie sin Păvăloae; Ionîă sin Stoică / Chiriac sin Stoică*, există și numeroase situații când, în interiorul aceleiași familii, raportarea se face în dublu sens: *Ion sin Grigorașoaei / Ștefan brat ego*. Schematic relația se rezumă astfel:

Grigorașoaiă $\longleftrightarrow$ Ion $\longleftrightarrow$ Ștefan.
sin brat

Dăm în continuare alte câteva exemple: *Apostol sin Tudose / Ion brat lui; Gligoraș a Gligorașoaei / Lazor brat lui; Ion sin Ianaș / Vasile brat lui; Nicolae sin Drinic / Ursache brat lui; Ștefan a Mariei / Gheorghe brat lui; Stăni a Nechiti / Toader sin lui; Luca a Gavriloaei / Ion brat lui; Dumitrașcu sin Coderei / Iftimii brat lui; Costandin sin Lupeș / Arsenii brat lui; Gheorghii sin Boricean / Gheorghii zet lui; Gheorghe a Mădei / Sandul brat lui; Vasile a Ciobăniții / Savin brat lui etc.*

Analitice prin structură - motiv pentru care le-am încadrat în acest model - sunt și construcțiile formate cu ajutorul prepoziției slave "ot" (de la, din); numai că de această dată indicul pe care îl obținem referitor la proveniența unui individ nu este cel al filiației personale, ci acela al apartenenței locale: *Toader ot Blebe, Apostol ot Grași, Simion ot Preotești, Gavril ot Ceucășeni, Iancu ot Roznov, Toader ot Mărăței, Bogdan ot Agapia, Gheorghe Mirăuță ot Vânători, Tânăță ot Livezi, Mitrofan ot Rain, Dragomir ot Tăsești, Băldișur ot Valea*

Tiganilor, Toader ot Bârsănești, Gavril ot Bârsănești, Grigoras ot Irești, Iordache ot Văsuin, Ilias ot Tarcău, Andries ot Tarcău, Pricop ot Moldova Sacă, Erachi ot Tolmaza, Dumitru ot Poloboc, Nichia ot Studina, Ștefan ot Brăești, Gheorghii ot Costești, Ion ot Racila, Stanciu ot Săcătură, Grigoras ot Duțășii, Petre din Pășcăuți, Dumitru ot Măcșineni, Niagul ot Mușatul, Neculai ot Cornul, Andrei din Sângera, Dămian din Mimoreni, Măcari din Bățâni, Irim din Târnova, Ilias din Iurcăuți, etc. Când originea unui grup de persoane vizează aceeași zonă sau aceeași localitate, ele sunt înșirate una sub alta cu mențiunea "ot tam":

Toader zet Ciocan, la luncă
Radu, muntian ot tam
Sandu, muntian ot tam
Șerban, muntian ot tam
Ariton zet Juncul ot tam

Se întâmplă uneori ca locuitorii unui sat întreg să poarte acest indicii. *Bereștii i Pădureni i Cimăși i Ieși* din Ținutul Neamțului formează împreună o unitate teritorială cuprinzând 107 capi de familie, 99 % dintre aceștia au în componența formulei denominative fie direct numele locului de baștină (Valea Ră, Iieș, Făgețel, Hălmacioi, Ieși, Șerbeștii lui Istrate), fie precizarea "ot tam".

Supus evoluției, sistemul antroponimic românesc a selectat, în timp, numai acele elemente și structuri care îi ofereau deopotrivă concretețe și concizie. Din acest motiv formula denominativă analitică s-a "pierdut" (chiar dacă se mai păstrează și astăzi la sate - în graiul viu - prin latura ei populară).

II. Antroponime ieșene provenite de la apelative

Despre "vârștia" și structura numelor proprii putem vorbi numai în mod condiționat și cu mare atenție, căci, sunt numeroase cazurile în care înfățișarea actuală a numelor ascunde sute de ani de existență; tot acest interval presupune implicit evoluția diferențiată a multora dintre antroponimele păstrate până astăzi. Analiza și descrierea lor la nivel *sincronic* - fie fonetică, morfologică sau semantică, cuprinde frecvent căutări de natură etimologică, *evolutiv-diacronică*, relația dintre aceste două aspecte dovedindu-se a fi una benefică pentru explicarea justă și pertinentă a fenomenelor lingvistice în general. "Deși mulți dintre cercetători preferă să se ocupe de situația contemporană a sistemului denominativ, această «contemporaneitate» include, adesea în mod obligatoriu, istoricitatea"⁶⁸. În momentul de față, spre exemplu, numele de familie este generalizat (pe cuprinsul întregii țări), oficial și ereditar (pe linie bărbătească), dar, pentru a dobândi caracteristicile respective, numele personal a avut nevoie de un timp îndelungat și, totodată, de concursul factorilor extralingvistici. Actele, documentele și recensământurile înocente din varii motive la date și în epoci diferite, surprind concret procesul de formare și procedeele prin care s-a ajuns la formula actuală de denumire.

Afirmatia potrivit căreia sistemele antroponimice din etape istorice distincte nu se relevă cercetătorului decât parțial, hrisoavele vechi conținând un număr nu foarte bogat de antroponime acestea fiind reprezentate în special de numele proprietarilor de pământ - în opoziție cu cele ale indivizilor din clasele dependente, care nu apar aici decât ocazional⁶⁹, este justificată numai în măsura în care ne-am

⁶⁸ A. V. Супратанская, *Имя через века и страны*, Изд. Наука, Москва, 1990, c. 14.

⁶⁹ Ch. Ionescu, *Observații asupra sistemului antroponimic românesc* în LR, 5/1976, p. 523; idem, *Sistemul antroponimic românesc în secolul al XIV-lea și al XV-lea (Tara Românească)* în LR, 3/1978, p. 244.

propune realizarea unei analize de tip strict statistic. Astfel, referitor la cunoașterea sistemelor antroponimice considerăm că, deși acțiunea de cristalizare și impunere a numelui de familie se va afla încă pentru multă vreme în desfășurare (la sate până în primele decenii ale secolului al XX-lea), structurile de bază sunt unitare și au fost deja fixate în domeniul numelor de persoană cu mult timp înainte de această dată. Despre aplicarea acestorași principii când e vorba "să se denumească locurile și așezările omenești" vorbea și I. Iordan. El merge cu observația mai departe chiar, arătând că nu numai normele aplicate de români la crearea toponimicelor sunt pretutindeni identice, dar și cuvintele utilizate în acest scop prezintă similitudini surprinzătoare care confirmă că limba română are o unitate puțin cunoscută altor idiomuri românice⁷⁰.

Actul lui Șerban Cantacuzino, din 1680, cu privire la modul în care trebuia să se facă denumirea unui român prin "pronome și nome"⁷¹ este, în fapt, decât o încercare de a generaliza și de a oficializa totodată, un proces aflat oricum în derulare: "Numea unui român să fie făcută din nome și pronome, adecă pe lângă pronome să se adauge și un nome. Nomele să se ia: cel ce are moșie sau sapt a lui putere cu temei moștenit vreun sat, să-și pue numele satului adăugându-i scurtimea *-eanu* sau *-escu*. Așa pronomele unui român este Ioan și are moșie Plop, prin adăugirea la Plop scurtimea *-eanu*, face Plopeanu și cu Ioan, va fi Plopeanu Ioan. Cel ce nu are nici una dintre aceste bogății (moșie sau sat) apăi să-și formeze viitoarea numire luând pronomele lui tată-său adăugându-i scurtimea *-escu* sau *-eanu* și cu pronomele ar ieși: Adam și pe tată-său Ivan prin adăugirea lui *-escu*, ar fi Ivănescu pus la al lui ar veni Adam Ivănescu". Prin intermediul documentului respectiv se instituie utilizarea acestorași sufixe (*-escu* și *-eanu*, acestea indicând filiația personală, ori pe cea locală) pentru formarea numelui fiecărei persoane, indiferent de categoria socială căreia îi aparține. În plus, persoanele cu un statut social inferior au adoptat, în mod frecvent, numele personal în acest mod, având ca exemplu - în ceea ce privește mijloacele și criteriile formative - numele boierilor.

⁷⁰ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. XV.

⁷¹ Șt. Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Tara Olului*, București, 1936, p. 62, nota 3.

Perpetuarea în catagrafi - acte cu caracter general, în care a fost înscrisă de obicei populația birnică, și mai puțin reprezentanții claselor dominante - a unor structuri antroponimice, precum și a unor elemente derivative utilizate în perioada consemnării documentare, constituie mărturie ce demonstrează continuitatea acestor fapte lingvistice.

Cu toate că tipologia de alcătuire a numelor de familie (până în momentul în care au fost pe deplin realizate) este general-valabilă de-a lungul timpului, nu se poate pune semnul de echivalență între două perioade: fiecare dintre ele se poate defini prin raportare la materialul pe care îl oferă fie epoca anterioară, fie cea posterioară. În aceste intervale modelele antroponimice au evoluat diferențiat din punctul de vedere al ponderii lor în sistem; ca și elementele formative unele dintre acestea s-au dezvoltat, au devenit active, influențate fiind atât de aria de răspândire și de "popularitatea" lor în cadrul limbii comune și al clasei numelor proprii, cât și de transformările de ordin social; altele - dimpotrivă, din aceleași motive au rămas periferice.

Ceea ce caracterizează tabloul antroponomic al unor epoci mai îndepărtate (vom considera acest lucru până la 1600, dată după care numărul actelor începe să se înmulțească simțitor) este utilizarea numelui individual pentru desemnarea personală. Marea boierime, clasa conducătoare în statele medievale Țara Românească și Moldova, apare consemnată în documente încă din secolul al XIV-lea: *Bogdan* (1392), *Dimitrie* (1393), *Girguin* (1403), *Negrea* (1403), *Crăciun* (1414), *Dan* (1414), *Dobre* (1415), *Băloș* (1425), *Andrei* (1427), *Negrila* (1427), *Borcea* (1428), *Dumbravă* (1430), *Milinea* (1431), *Costea* (1434), *Bodea* (1436), *Matei* (1437), *Cosin* (1442), *Albul* (1433), *Dragotă* (1448), *Popăscul* (1451), *Andrieș* (1459), *Andreica* (1460), *Cozma* (1462), *Lunca* (1464), *Crețul* (1466), *Toma* (1471), *Drăgoi* (1472), *Dragoș* (1473), *Dobrician* (1489), *Andonie* (1490), *Mandilă* (1490), *Pleșa* (1499), *Lupșa* (1507), *Talabă* (1515), *Alboră* (1520), *Bolea* (1531), *Borcea* (1545), *Neagoe* (1545), *Dănilă* (1554), *Chirică* (1555), *Adam* (1574), *George* (1576), *Petre* (1576), *Lupan* (1585), *Cârștea* (1588), *Boldeșcul* (1596), *Manole* (1599). Capacitatea de a individualiza a numelui propriu se dovedește a fi însă insuficientă încă din această perioadă. Creșterea permanentă a numărului membrilor unei comunități face ca potențialul denominativ al numelui unic, - chiar dacă sistemul formelor hipocoristice funcționa la data

respectivă - să fie, cu timpul, tot mai diminuat. Astfel, o serie de factori psiho-sociali - omonimia între persoanele desemnate prin același "calificativ", apariția conștiinței dreptului de proprietate și de moștenire, participarea tot mai nuanțată la viața economico-socială a comunității - au scăzut gradul de determinare al numelor individuale, făcând necesară, pentru a preîntâmpina anumite neclarități între membrii colectivității, folosirea unor "termeni auxiliari" cu un potențial mai ridicat de identificare. Documentele consemnează, concomitent cu înregistrarea numelor unice, existența unor antroponime a căror structură este bipartită: Ștefan Bârgău (1403), Crăciun Bălcescu (1414), Costea Brailovici (1416), Ștefan Zugraf (1425), Brațul Pleșescu (1427), Șteful Jumătate (1428), Costea Andronicovici (1437), Sima Drăgușanul (1436), Cozma Pivnicerul (1441), Ștefan Brebu (1443), Cosin Cernat (1445), Toader Gănescu (1445), Coste Birovici (1446), Ștefan Tunsul (1453), Coste Turbure (1460), Șteful Spineanu (1482), Coste Grasu (1487), Cozma Bușeanul (1488), Pătru Mânzatu (1489), Coste Ciuntu (1492), Pătru Oniceanu (1495), Toader Păcurar (1502), Costea Cârje (1507), Toader Tazlău (1521), Sima Mihăilăș (1528), Pătru Liteanu (1528), Sima Purcel (1532), Costea Rusul (1535), Oprea Ungureanu (1546), Coste Dodul (1550), Cozma Murgu (1569), Petrea Ploscar (1570), Toader Margine (1573), Pătrașco Bouveanu (1584), Ionașco Brebenel (1586), Ionașco Chiceră (1588), Crăciun Negru (1594), Pătrașco Talabă (1594), Constantin Bocioc (1597).

În cazul unora dintre numele personale apare, la data la care ne referim, și fenomenul de transmitere a supranumelui unui individ la o nouă generație, fiu, nepot sau strănepot: Avram Româșcel - fiul lui Drăghici Româșcel, Costea Topor - fiul lui Petru Topor, Danciu Pleșa - fiul lui Petru Pleșa, Danciu Ureche - bunicii lui Nistor Ureche, Dragoș Teleagă - tatăl lui Dragoș Teleagă, Dumitru Cortălescu - fiul lui Toader Cortălescu, Dumitru Dumbravă - fiul lui Ioan Dumbravă și fratele lui Mihăilă Dumbravă, Gavril Pictoroga - fiul lui Ioan Pictoroga, Gheorghe Albotă - fiul lui Petrea Albotă, Gligore Gărgăriță - tatăl lui Toader Gărgăriță, Ioan Bălășescu - fiul lui Cozma Bălășescu, Ion Stârcea - tatăl lui Matiaș Stârcea, Ionașco Chiceră - fiul lui Nechita Chiceră, nepot lui Avram Chiceră, strănepot lui Ion Chiceră, Luca Boj - nepotul lui Lăco Boj, Micul Pielis - fiul lui Stan Pielis, Mihail Pojar - tatăl lui Petrea Pojar, Petre Pântece -

strănepotul lui Jurgea Pantece, Toader Bălțanul - fiul lui Ursu Bălțanul, Toader Măciucă - fiul lui Ion Măciucă, Toader Berbece - fiul lui Mihail Berbece, Petru Botez - tatăl lui Sima Botez, Simion Turcul - tatăl lui Toader Turcul, Toader Bucium - fiul lui Ion Bucium, Simion Ticău - nepotul lui Petrea Ticău etc.; nu înseamnă, însă, că putem vorbi despre un nume de familie în accepțiunea pe care o are astăzi termenul⁷², această transmisibilitate realizându-se de obicei pe considerente social-economice, dar, putem afirma că perioada respectivă cuprinde atât modelele, cât și motivațiile care au declanșat procesul apariției viitoarelor nume de familie.

Pe măsură ce societatea evoluează, numărul antroponimelor care apar în documente (în special după anul 1600) se mărește în mod apreciabil. Fiecare așezare, mai mare sau mai mică, dispune de un catastrof în care se trec "ca în cărțile fundare de azi"⁷³ toate schimbările de proprietate intervenite pe teritoriul acesteia. Târgurile și orașele mai ales, centre cu însemnătate economică și administrativă, cu o populație pestriță atât în ceea ce privește proveniența etnică cât și indelenticrile practice, consemnau în hrisoave nu numai modificările petrecute la un moment dat în interiorul lor, ci, treptat, și întreaga populație care se afla aici. Măsura aceasta de înscriere a locuitorilor în diferite acte - conscripții fiscale și militare, urbane, registre parohiale, recensământuri generale demografice, - măsură generată de motive fiscale, militare, administrative, edilitare are pentru noi o însemnătate deosebită: ne oferă, față de informația perioadei precedente, un material superior prin cantitate și calitate. În plus, face vizibil faptul că, tendința de individualizare personală manifestată în documentele anterioare capătă progresiv caracter de generalitate; "termeni auxiliari", a căror funcție este aceea de a singulariza orice persoană - privită din perspectiva grupului, devin treptat omniprezenți.

Studiul lor presupune o cercetare axată pe trei planuri:

⁷² Ch. Ionescu, *-escu în antroponomia românească* în SCL, 4/1980: existența unor elemente denotative cu funcție denotativă multiplă, ereditare dar fără caracter fix și obligatoriu-denuminate prin termenul supranume de grup-este o realitate a sistemului din perioada primelor măturiri documentare (p. 418).

⁷³ Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din sec. al X-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea*, Ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 1997.

- cel lexical - din perspectiva apelativelor apte să devină (și devenite, în principiu) porecle și supranume⁷⁴ (și mai târziu nume de familie în accepțiunea pe care o are astăzi termenul);

- cel formal, privind derivarea antroponimică;

- cel al conversiunii antroponimice a numelui de botez.

Primele două planuri sunt și acelea pe marginea cărora apar cele mai multe discuții; din acest motiv ne-am și oprit asupra lor.

Clasificarea semantică a acestor termeni se va face pe baza datelor furnizate de recensământurile efectuate pentru vechiul târg al Iașiilor, orașul constituind, în genere, un eșantion reprezentativ - prin caracterul eteroclit al numelor înregistrate - în ceea ce privește tendințele evolutive manifestate în antroponimie.

⁷⁴ Nu ne vom opri aici la tratarea unor concepte de natură teoretică privind noțiunea de poreclă sau supranume - scopul lucrării noastre fiind acela de a urmări evoluția anumite modele ori elemente antroponastice. Problema a fost discutată în câteva lucrări: Aureliu Candrea, *Porecele la români*, București, 1895; Ștefan Pașca, *Nume de persoane cu rol de animale în Țara Olului*, București, 1936; Aurelia Stan, *Porecle și supranume din Valea Bistriței (Moldova)*, în CL, III, 1958, p. 249; L. Gask, *Supranume cu rol de identificare la Mera*, în CL, VI, 1961, nr. 1, 183; Al. Cristureanu, *Supranumele locuitorilor din satul Răchita (raionul Sebeș, regiunea Hunedoara)*, în CL, 1961, nr. 2, p. 397; Doina Grecu, *Despre supranumele din comuna Berzovia. Supranume provenite din nume de familie, precum și hipocoristice*, în CL, VII, 1962, nr. 1, p. 53; idem, II, *Supranume provenite din porecle și nume de localități*, în CL, VII, 1962, nr. 2, p. 323; N.A. Constantinescu, *Dictionar onomastic românesc*, București, 1963; Al. Graur, *Nume de persoane*, București, 1965; O. Vinteler, *Porecle din satul Căpâlneni (raionul Aiud, regiunea Cluj)*, în CL, IX, 1964, nr. 1, p. 117; Margareta Purcar-Gușeală, *Porecle (comuna Șimișna, raionul Dej, regiunea Cluj)*, în LL, 14, 1967, p. 143; Natalia Cernăuțeanu, *Observații asupra sistemului de denumire personală în mediul rural*, în LL, V, 1961, p. 77; Ion Teodor Stan, *Porecle și supranume din comuna Șohodol*, în STUBB 18, 1968, fasc. 1, p. 99; Vasile Țăra, *Supranume românești din comuna Domășnea (Carag-Severin)*, în AUT, 6, 1968, p. 225; M. Homorodean, N. Mocanu, *Din onomastica comunei Scărișoara (jud. Alba)*, în STUBB, 14, 1969, fasc. 2, p. 135; Ion Roșianu, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice*, în IR, XXV (1976), 3, p. 289; Ion Popescu-Sireleanu, *Porecle și supranume din satul Drăgășeni, comuna Șcheia, jud. Iași*, în SCO, 4, 1999, Craiova; Ion Roșianu, *Observații asupra sistemului popular de denumire personală în Transilvania*, în LL, XII, 1966, p. 348. Trebuie să menționăm însă, că vom considera poreclă și supranume în sensul în care ele au fost analizate și fixate de către Teodor Oancă în *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1996, p. 10-15; idem, *Onomastică și dialectologie*, Craiova, 2000, p. 15-44.

Un mare număr de cuvinte aparținând lexicului comun a fost progresiv integrat în structura aparatului denomiativ românesc, trecerea lor dintr-un sistem într-altul echivalând cu trecerea de la general la particular, de la concret la abstract. Materialul catagrafic pe care îl avem la dispoziție se caracterizează prin prezența masivă - comparativ cu celelalte mijloace - a apelativelor (devenite porecle și supranume) cu rol de identificare personală. Prezențăm în continuare o mare parte a inventarului ieșean de nume:

- Aramă, Armășoala, Armas, Bădica, Bălbăreac, Bălan, Bălag, Băgul, Bărlădeanu, Belibou, Bivolari, Boghin, Bogonos, Botezătoaia, Botezatul, Brândzar, Bozgețul, Buhus, Buligă, Bulucășoala, Burcă, Burdui, Buzi, Buzilă, Cacăoală, Cacarechi, Cantu, Capră, Capsonon, Carana, Cațichi, Cămărășoala, Căpătână, Ceapă, Ceauș, Cernovodan, Cheșcu, Chiftică, Chisăliță, Cișmea, Cibotă, Ciocăniță, Ciolac, Ciorneiu, Ciștea, Ciure, Ciurea, Cojoc, Colța, Colțunaș, Corbul, Cosciug, Drâmbă, Fătul, Feștilă, Fustașan, Galușcă, Gândul, Gheba, Ghiurghiu, Ghiurghivan, Goioi, Groapă, Grosu, Guriiă, Harabagiu, Hârjiu, Holțiu, Holinean, Hurilă, Iapărea, Ischișiu, Joimiriul, Lăpșes, Lungul, Lupu, Măia, Măză, Moarte, Movilă, Mucul, Musteață, Mutilă, Mutoaia, Negel, Negrul, Ochean, Păsat, Pârșul, Papătoi, Pelin, Pistruiasa, Pleșca, Scorțâșcul, Slăniță, Snuce, Spânul, Sprâncența, Stângul, Sucevan, Șchiop(ul), Tocul, Trandafiu, Turcu, Turturică, Țaruș, Țuculeasă, Țugule, Turcan, Ursu, Vără, Vrabie, Zlătar (1755)*

- Albineț, Aramă, Arnuț, Arnuț, Batoș, Bălbăreac, Băgu, Belibou, Blebit, Bobică, Boghiță, Boghin, Bogonos, Boiul, Boș, Bosian, Botezat, Brânză, Bucă, Bucicaș, Buiuciu, Burcel, Burcu, Buiuc, Buză, Cacăoală, Catana, Cătăruș, Cazac, Ceacărăcon, Ceagăn, Cealac, Ceamurli, Celoviciu, Celac, Ceorții, Chișoian, Chiftică, Childescu, Chiochia, Chiosa, Chipper, Chitonag, Ciște, Ciucăron, Cișfute, Coaciu, Codrean, Comar, Corbul(1), Corfuză, Corvig, Cromidă, Cua, Cucuc, Dalanătra, Dărădără, Dudăică, Feștilă, Frățică, Fuior, Furtună, Fustașanu, Gaga, Găgu, Gărgăre, Găscă, Gheboae, Gros, Gură, Horăliă, Iapără, Izmană, Împușcăasa, Jălineu, Lungana, Lungu, Mahală, Măciucă, Măia, Mânzar, Mărza, Mitel, Moartu, Mocan, Mogălda, Motoroi, Negru, Negură, Neguriță, Pâti, Pelin, Plătică, Popușoi, Postârnae, Purcel, Raichiu, Rugină, Sărcu, Scorțescul, Spănu, Stambolcă, Strâmbu, Surdu, Șapitici, Șchiopu,*

Șionean, Ștranga, Talpă, Talpas, Tărăbuță, Tărățoi, Teleguță, Turculeț, Țanțar, Țanțu, Țărălungă, Țigara, Toje, Țuțoran, Țuțovan, Țugule, Umflatul, Urechi (1774)

Albul, Aramă, Arapu, Arboai, Bagdatiu, Balan, Baliceu, Boreă, Băcăoan, Băhmaru, Bărdăhan, Bărlădeanu(ă), Bălășcă, Bercu, Bițe, Bihire, Bivol, Boșneag, Boboc, Bocăneț, Badial, Bogățan, Bogdaproste, Boghiul, Bogonos, Boicliu, Boier, Bole, Borș, Bostan, Botezatu, Botirică, Botoșănean, Brăilean, Brașovan, Broască, Butol, Bușinec, Buciumu, Bulai, Burcă, Burec, Burde, Burdage, Burghete, Burlac, Bută, Buzăverde, Buzilă, Buzne, Caldare, Caramanlău, Cătrăru, Carare, Cazaciu, Călgărean, Căpățână, Cărare, Căurel, Cășcan, Cârja, Cerchez, Cerneiasă, Cerveloz, Chelban, Chior, Chiorcul, Chișinovechi, Chișionean, Chiper, Chiție, Chișcavan, Cioban, Ciocârlan, Ciocan, Ciocoiu, Ciogli, Ciogole, Ciolacu, Ciolan, Ciorbă, Ciomeiasa, Ciomeiu, Ciota, Ciuchitul, Ciuhurean, Ciuiei, Ciurea, Ciutul, Coveiu, Coșmaru, Cocul, Codrean, Copil, Corbu, Coteț, Covor, Crăcimiar, Cucu, Dealval, Dediu, Dospescu, Drojdie, Dumbravă, Emae(ul), Epure, Făluță, Fântâna, Feștilă, Focșăneanu(ă), Fontănaș, Friptu, Frâncul, Franțul, Frunză, Găină, Gălățan, Gălcă, Geamanlău, Gemunchi, Gheb, Ghindă, Gologan, Grasuț, Graur, Greabăn, Grecul, Grosu(ă), Gură de Lap, Gurțiță, Hâncul, Hio(ul), Holban, Homariu, Hușan, Ieșanu, Iemrițiu, Lungul, Malaverde, Marar, Mațoiari, Măcărășcu, Măciucă, Mărginean, Mânzare, Mărza, Micul, Moțoc, Mogeacul, Moldovan, Moncean, Morcov, Moscul, Movilă, Movileanu(ă), Munteanu(ă), Murișel, Mutul, Nebunele, Negel, Negre, Negură, Olaru, Orbul, Păiu, Pânzaru, Păslă, Papă, Papătoț, Pasat, Pascariu, Pepele, Piper, Pleșca, Plop, Porumbu, Polărcă, Potorac, Pricheci, Prutean, Rață, Răzmeriță, Râba, Roș, Rugină, Rusul, Sărcul, Sârbul, Scăldătoare, Scăneț, Seobai, Scorjășcu, Scorpiu, Scur(ul), Sorocean(ă), Spânu(ă), Stăpnuț, Sucevan, Schiopu(ă), Ștreanga, Tatarul, Tărăță, Tărăbăul, Tighină, Toplicean, Turturică, Turculeț, Tutunică, Țaran, Țicău, Țigara, Țintar, Țințul, Țimilă, Țivol, Țopu, Țubeică, Țurcan, Ușurel, Uzrică, Zlăcănici, Zuzul, Zvârlișus (1808)

Ahtariu, Aramă, Arap, Ardicleanu, Armaș, Armănuț, Băf, Băbălău, Băcăoan, Bălăieț, Bălban, Bălășcă, Bândilă, Bărcan, Bărlădean, Bărdan, Baciuț, Bahadără, Balai, Balan, Balag, Bamu, Barbăroșe, Benderiul, Belbou, Berehoiu, Blândă, Boșniagul,

Bobelică, Boboc, Bobul, Bocanciu, Bocioc, Bociumanul, Bogonos, Bolbărescul, Boldărescu, Bolohan, Borșin, Borș, Bortă, Botezat(ul), Botoșăneanu(ul), Brașovan(ul), Brănză, Breabă, Buțura, Bucă, Buceșăneanu(ul), Brașovan(ul), Brănză, Breabă, Buțura, Bucă, Burduja, Burdujianul, Burlacu(ă), Buzărupiță, Buzăverde, Buzabrice, Buzat, Carraru, Cazacu(ul), Cazanlău, Căciulă, Cămeșanul, Căpățână, Căpișălu, Catana, Cătrăru, Cârjan, Cârlan, Cârșanul, Ceacără, Ceasnoc, Cernăuțanuț, Chelaru, Cernea, Chelban, Cherdivară, Chișionean, Chișcățălu, Chinez, Chiroșcă, Chiție, Chuchial, Ciibiu, Ciora, Ciobanuț, Ciocârlan, Ciocoiul, Ciuhureanu, Ciolacu, Ciolan, Ciomârtaș, Ciomaga, Ciopenică, Ciuhăr, Ciubotar, Ciucă, Ciucul, Ciulein, Ciuntu, Ciurea, Ciuru, Codreanuț, Codru, Coișoru, Colea, Copăceanu, Corda, Corniță, Craicană, Cracoveanu, Creangă, Cucul, Cuculă, Cuiță, Cureă, Dascal, Deliu, Diamant, Dragoste, Dudău, Duduică, Fermanlău, Focșăneanu(ă), Frâncul, Frunză, Fuiog, Furnagiin, Galățanu(ă), Ghebeșu, Glavan, Goldian, Gologan, Grăjdeanuț, Grecul, Gros(ul)(ă), Grimeza, Guduț, Guraru, Hagiin, Hărlăoanuț, Hermenzău, Herțanuț, Hioțul, Holboceanu, Hotinean, Hotineanuț, Hușan, Hoșină, Horeșcu, Horlică, Huceag, Ioviță, Împușcariul, Jăle(a), Jăgul, Japoroianu, Lechul, Limboviță, Lăvdaru, Lungul, Maciucă, Mărgineanu(ă), Măgă, Mărza, Mereuță, Moccanuț, Moldoveanuț, Morăraș, Moraru, Morășcă, Movilă, Micaș, Micul, Munteanu(ul), Nagă, Nabban, Nebunele, Negel, Negrea, Negru, Noarel, Ochină, Olog, Oltean, Orheian, Pană, Pasat, Patlagichi, Pădure, Pârșău, Pârțicu, Pecețe, Penca, Perșu, Penul, Plicință, Plop(ul), Pogone, Pomană, Popușoi, Polăngă, Polăngianul, Potopu, Pruteanuț, Rață, Răzmeriță, Roș(ul), Rojniță, Romășcan, Rugină, Sarazlău, Săbier, Sărmanu, Sârbul, Sosul, Spânuț, Stăp, Spanciul, Spartal, Sierpuț, Stihie, Stupceanu, Sucevan, Suliă, Surdul, Sărguță, Schiop(ul), Șoluzul, Soroagă, Soroğariul, Talpălată, Tatarul, Tavan, Tărășină, Terpelici, Turculeț, Țăjăbaică, Țăran, Țanțăreanu, Țanțaru, Țărul, Tevlicu, Țiga, Țurcan, Țuțuin, Țurcanul, Ungureanu(ă), Urieș, Verde, Verdeș, Vițal, Vicol, Vlahul, Zbarciog, Zarba (1820)

Privit din perspectivă diacronică, inventarul antroponimic existent a fost clasificat pe ani, în funcție de data la care au avut loc recensământurile: 1755, 1774, 1808 și 1820; acest lucru ne permite să observăm faptul că, deși intervalul cuprins între primul și ultimul

recensământ este relativ scurt (65 de ani) pentru a surprinde evenimente majore în evoluția numelui propriu, totuși, se conturează acum anumite tendințe a căror dezvoltare va fi, fie înfrimată, fie confirmată de tabloul antroponimic actual. Cu toate că porecele și supranumele ocupă constant în această perioadă un loc important în cadrul sistemului denotativ, în mod lent, dar progresiv, are loc și un proces de diminuare a acestui model raportat la numărul total al persoanelor consemnate în acte. Astfel, în timp ce la 1755 el reprezenta 60,64 % din totalul indivizilor care purtau deja un "nume de familie", treptat această cifră va înregistra o scădere: 1774 - 49,84 %, 1808 - 40,17%, 1820 - 44,24 %. Situația este identică dacă urmărim procesul și în alte regiuni. Pentru București, de exemplu, numele de familie-apelative ocupă astăzi locul penultim, după numele de familie-prenume (53%) și cele cu finala în *-escu* (34%) dar, înaintea numelor provenite din împrumuturi (5%) - având un efectiv de 80%⁷⁵.

Pentru ultimii doi ani procentajul este susținut și de indicele de repetabilitate al supranumelor, în special al celor care indică proveniența locală: *Bărlădeanu, Gălățanu, Moldovanu, Movileanu, Munteanu, Chișoneanu, Brașovanu, Focșăneanu, Hoinceanu, Sucevanu, Ungureanu* precum și al celor prin care se face trimitere la starea socială a persoanei: *Bolezatu, Popa*. Frecvența unor astfel de nume este direct legată de transformările petrecute în societatea ieșeană, descriind, practic, o realitate care ține de procesul dezvoltării acesteia: aceea de a atrage un număr mare de indivizi (de condiție socială diferită), emigrați de peste hotare sau din țările românești învecinate⁷⁶. Două dintre exemple, *Munteanu* și *Bolezatu*, însumează un număr concludent de apariții: *Muntean(u)* - 1755 = 0, 1774 = 0, 1808 = 24, 1820 = 20; *Bolezat(u)* - 1755 = 3, 1774 = 11, 1808 = 25, 1820 = 18.

Prezentarea diferențiată - pe ani - a materialului, are totodată scopul de a face vizibil fenomenul perpetuării în timp a numeroase supranume. Dacă în momentul de față, viața porecelor și

⁷⁵ Victor Vasenco, *Studii de antroponimie*, Editura Academiei Române, București, 1995, pp. 11-18.

⁷⁶ Nu ne referim la aspectul potrivit căruia supranumele respective pot fi atribuite dintr-un motiv sau altul unui individ care nu are legătură cu orașul ori zona respectivă sau, aceasta a fost accidentală.

supranumelor este, în raport cu cea a numelor de familie, mult mai scurtă, "circulația lor este redusă la o zonă limitată și însemnătatea este, de asemenea, limitată"⁷⁷, analiza situației lor presupune, în cazul investigației cronologice, o altă perspectivă. Devenite mijloace de identificare personală, o mare parte a supranumelor a depășit stadiul existenței întâmplătoare, efemere, ele fiind indisolubili legate de o anumită persoană, transmitându-se adesea și membrilor familiei acesteia. În ceea ce privește însemnătatea - pentru perioada la care ne referim - ea nu poate fi decât una majoră, dat fiind faptul că în lipsa unui sistem cu reguli bine stabilite de formare a numelui de familie, acestea au suplinii în mod fericit absența numelor personale, în care, odată cu Legea asupra numelui, multe dintre ele s-au și transformat. O serie de antroponime se regăsesc succesiv în două, în trei ori în toate cele patru recensământuri la care ne referim: *Aramă, Armaș, Arvău, Belbon, Bucă, Buză, Buzilă, Burcă, Borș, Buniichiu, Bostan, Brănză, Bolezatu, Catana, Ciolacu, Cîrnea(a), Cătarău, Căpătână, Cazac, Corbu, Ciobanu, Grosu(l), Macinică, Măță, Munteanu, Negru(l), Lungul, Lupul, Păsat, Pleșca, Plopu, Prutean, Răzmeriță, Răgînă, Rață, Scorșescu, Sărămbu, Șchiopu, Turculeț, Ursu* etc.

Menținerea în circulație a acestor nume a fost favorizată, pe de o parte, de faptul că, în mod practic, ele s-au putut transmite colateralilor și descendenților celor care le-au purtat inițial; pe de altă parte, existența lor se datorează celui "impact antroponimic"⁷⁸ care accentuează în cazul unora dintre apelative posibilitatea de a genera nume proprii - sensului de bază adaugându-i-se adesea sensuri secundare. Dincolo de orice comentariu, important este însă că apariția acestorași nume la mai multe date consecutive, este o dovadă a faptului că ele au deja, funcția de "sîmnat antroponimic"⁷⁹. Această continuitate, precum și rolul pe care treptat îl îndeplinesc sunt concretizate astăzi prin prezența lor în cadrul arhivei B.D.A.R. Pentru a avea o imagine clară asupra situației actuale, am notat frecvențele absolute pe țară (prima cifră) și în județul Iași (cea de-a doua cifră):

⁷⁷ Ion Popescu-Sireteanu, *Porecle și supranume din satul Drăgășeni, com. Șcheia, jud. Iași*, în SCO, 4/1999, Craiova, p. 241.

⁷⁸ Teodor Oancă, *Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații*, Editura de Sud, Craiova, 1999, p. 46.

⁷⁹ Șt. Pașca, *op. cit.*, p. 84.

Arma 316/75, *Armasu* 156/88, *Arnăutu* 737/265, *Belibou* 440/72, *Bucă* 428/58, *Buză* 766/94, *Buzilă* 688/292, *Burcă* 1519/280, *Borș* 1530/617, *Bostan* 5759/713, *Brânză* 277/108, *Bolezatu* 10735/919, *Catana* 3324/175, *Ciolacu* 2765/85, *Ciurea* 7622/76, *Cătărușu* 62/35, *Capătână* 722/182, *Cazac* 1630/4, *Corbu* 4255/232, *Ciobanu* 68757/7348, *Grosu* 17819/1183, *Măciucă* 546/142, *Măia* 111/17, *Munteanu* 62223/4199, *Negru* 15357/710, *Lungu* 41621/3262, *Lupu* 45575/4144, *Păsat* 1093/207, *Pleşca* 1079/577, *Plop* 907/228, *Pruteanu* 5190/580, *Răzmeriță* 17/6, *Rugină* 505/221, *Rață* 890/494, *Scorțescu* 63/30, *Strâmbu* 108/26, *Șchiopu* 3187/389, *Turculeț* 300/164.

Create sub impulsul imaginației, numele metaforice, în special, sunt caracterizate printr-o multitudine a posibilităților de interpretare. Explicarea lor justă ne împinge adesea într-un domeniu ipotetic: necunoașterea cadrului concret în care au luat naștere împiedică, de multe ori, precizarea corectă a sensului unui cuvânt de la care se revendică o anumită poreclă - lucru care se întâmplă cu deosebire în cazul antroponimelor care au la bază particularități fizice sau psihice ale persoanei - de multe ori fiind necesară pentru o parte dintre ele, cercetări de amănunt privind semanticul unuia sau altuia dintre termenii respectivi.

Din punct de vedere lexical numele proprii cu bază apelativică înregistrate anterior se clasifică - în general - pe grupe după cum urmează:

1. Originea locală: Bărlădeanu, Cernovodan, Hotincean, Sucevan, Bălnariu, Botoșănean, Brăilean, Brașovan, Călugărean, Crișonean, Șionean, Codrean, Focșăneanu, Gălățan, Ieșanu, Hușan, Mărginean, Moldoveanu(u), Muntean(u), Movilean(u), Pruteanu, Soroceanu, Toplicean, Ardileanu, Băcăoan, Bucureșteanu, Cernăuțanu, Cracoveanu, Hârleăoanu, Herțanu, Olteanu, Orheian, Ungureanu.

2. Denumirea îndeletnicirii, titlului demnității sau a stării sociale: Armaș, Bivolat, Bozagiul, Catana, Ceauș, Carnaru, Furnagiul, Fernanlău, Săbier, Harabăgiu, Joimirul, Zlătar, Arnăut, Fustășanu, Baciul, Buiuciu, Mocan, Bălbărăcar, Boier, Caramanlău, Cazaciu, Bagdatiu, Bucicăs, Cioban, Crăcimăr, Emac(u), Fântănaru, Geamanlău, Deliu, Coșmanu, Brândzar, Izmirliu, Oiaru, Pânzaru,

Pancariu, Ahariu, Cazanlău, Homariu, Chelaru, Benderliu, Ciubotar, Moraru, Naiban, Șorogariu, Șolhuzul etc.

3. Proveniența etnică: Turcu, Turculeț, Cazac, Frâncul, Grecul, Sârbul, Tatarul, Chinez, Hiotul, Franțul.

4. Plante și animale: Capră, Ceapă, Măia, Trandafir, Turturiță, Vrabie, Comar, Corbul, Gâscă, Purcel, Bivol, Boboc, Hoston, Broască, Ciocârlan, Cucu, Dumbravă, Epure, Frunză, Găină, Ghindă, Plop, Rață, Tutunică, Urzică, Breabă, Cioară, Codru, Creangă, Cucul, Cură, Hoștină, Huceag, Negă, Patlagichi, Pădure, Târțaru, Vițal, Ursu, Lupu, Pelin.

5. Gospodăria casnică (unelte și obiecte din jurul casei, alimente, articole vestimentare): Baltaș, Burcă, Chisăliță, Cișmea, Ciboia, Ciocchină, Cojoc, Coșciug, Feștilă, Gălușcă, Lapeș, Păsat, Slatiniță, Băbărac, Brânză, Covrig, Fuior, Măciucă, Borș, Butcă, Caldare, Căurel, Căiță, Ciorbă, Coleț, Covor, Drojdie, Marar, Morcov, Pasla, Pasat, Piper, Băt, Căciulă, Cămeșoiul, Bocerăciu, Morțișcă, Ochincă, Perju, Plăcintă, Sosul etc.

6. Particularități fizice și psihice: Bălan, Băguț, Buzi, Buzilă, Capșomon, Capătână, Ciomeiu, Ciușea, Coliță, Colțunaș, Cheba, Grosu, Guriță, Lungul, Mucul, Musteață, Muțilă, Mutoaia, Negel, Negru, Ochean, Papătoț, Pistruiasa, Pleșca, Spânul, Sprâncenat, Stângul, Șchiopul, Albineș, Belibou, Bucă, Buză, Căcioală, Cătărușu, Ciuste, Ciufute, Cocul, Cuca, Furtună, Găgăre, Gaga, Gheboae, Gros, Gură, Împuscăcasa, Jălineu, Lungana, Mahală, Mititel, Moartu, Mogâlde, Motoroi, Pârle, Strâmbu, Surdu, Tapă, Târtaoia, Târțu, Târălungă, Umflatul, Urechii, Albul, Arapu, Bălușcă, Bercu, Boșneag, Bogdaproste, Bostan, Buzăverde, Cășcan, Chelban, Chior, Chitic, Ciogole, Ciomeiasa, Ciomeiu, Ciota, Ciuchitul, Ciulei, Ciurea, Dedul, Friptu, Gălcă, Genunchi, Gologan, Grasuț, Gură de Lup, Malăverde, Mîcul, Nebunele, Orbul, Papă, Papătoț, Pecele, Pricheci, Scânteie, Răzmeriță, Scurtu, Spânul, Stăru, Streanga, Tîntilă, Topu, Tubeică, Zlăcănicu, Zvârlițuș, Băbălău, Bălăieț, Bălțan, Bălușcă, Barbăroșe, Blândă, Bobeică, Bortun, Bortă, Buțura, Bunel, Buzărupă, Buzat, Cârlan, Cârnuț, Chelban, Cherdivară, Chișcățalu, Chirosă, Chitic, Cilibiu, Ciuntuț, Corniță, Cracana, Dragoste, Ghebeșu, Glavan, Golăian, Grumeza, Jălea, Jăguț, Mereuță, Mucaș, Parlicu, Pecete, Pomană, Talpălată, Terpelici, Țăbăbaică, Țârul, Țiga, Turcanul, Uriș, Zbărciog, Țârșu, Butuc, Noorei etc.

Supranumele care au la bază particularități fizice și psihice sunt cele mai numeroase, dar, prin compensație (ca și cele provenite de la plante și animale, precum și acelea referitoare la gospodărie) sunt și cele care au un grad mai mare de instabilitate; din cauza conținutului lor injurios, depreciativ, unele dintre ele nu s-au impus ca nume de familie, altele dimpotrivă, au fost, în cele din urmă, acceptate de către purtătorii lor, mediul social care aplică și menține porecla având aici o mare influență.

Într-un studiu de amănunt, clasificarea semantică a numelor din această ultimă grupă poate fi împinsă și mai departe; distribuția lor în subgrupe vizează aspecte care privesc o anume parte a corpului uman, de exemplu: *culoarea părului sau a feței* (*Albul, Albineț, Balan, Arapu, Ciormeu, Negru*), *statura* (*Langul, Urteș, Grosu, Mahală, Mitiel, Micu*), *greutatea corporală* (*Umflatul, Târul, Târnuș*), *trăsături ale gurii* (*Buzi, Buzilă, Gură de Lup, Buzat, Buzărupită*), *capului* (*Căpățână, Bostan, Glavan*), *nasului* (*Cârnu*), *ale feței* (*Pistruiasa, Sprâncenat, Spânul*), *defecte* - *de vorbire* (*Bâgăul, Mutoaia, Mutilă*), *auz* (*Surdul*), *vedere* (*Ochean, Chior, Orbul*), precum și aspecte legate de însușiri psihocomportamentale: *lăcomie* (*Papă, Papător*), *lene* (*Cherdevară, Pepele, Mereuță*), *impulsivitate* (*Furtună, Răzmeriță, Scânteie*) etc.

Relucând în sens invers firul evenimentelor - adică al nașterii porecelor - se poate observa, după cum am arătat mai sus, că posibilitatea de a determina în mod sigur unul sau altul dintre aspectele vizate de o poreclă este greu de realizat în lipsa factorilor care au generat-o; dualitatea interpretării este în mod frecvent posibilă. Astfel, un nume ca *Gură de Lup*, ca să dăm numai un exemplu, se poate referi atât la o particularitate a gurii (medicalul gură de lup), cât și la insașiabilitatea unui individ.

Despre acest fapt s-a vorbit practic în multe rânduri. Mai puțin s-a discutat însă despre structura lor internă, antroponimale aparținând acestei clase punând și problema analizei sub aspect formal.

Fenomenul de îmbogățire a inventarului lexical al oricărei limbi - pornind de la cuvintele-bază existente la nivel comun - implică utilizarea mijloacelor lingvistice interne: derivarea și compunerea. În funcție de tipul de limbă și de metodele specifice, tradiționale, de alcătuire a noilor cuvinte, idiomurile nu au dezvoltat în egală măsură ambele procedee, acest fapt fiind valabil atât în ceea ce privește clasa

apelativelor, cât și cea a numelor proprii. Astfel, la poluri diametral opuse se află, pe de o parte, limbile care folosesc ca principal mijloc de îmbogățire a vocabularului compunerea și derivarea, iar la celălalt, limbile "amorfе" lipsite aproape total de morfologie.

În formarea antroponimelor - deși dezvoltată și un sistem derivativ

rusa

(*Белобород, Белоколытов, Белокрылытьев, Белогоризев, Белолюбов, Бессон, Босоволов, Двоежилыин, Дубоносев, Желтоногов, Живогор, Изороин, Красношев, Кривошеюстныи, Некормитосев, Немытый, Нередуи, Нестрашныи, Острогубов, Умоягарыавю, Чернобровкин, Широкобрюхов*)¹⁰, *германа* (*Fried-tam, Weissmann, Buchtam, Deutschmann, Schwarzenberg, Schwarzmann, Rosenberg, Lichenberg, Eisenberg, Verriand, Friedrich, Gottfried, Radwulf*) și *greaca* (*Andronikos, Andromakhe, Aristophanes, Aristarkhos, Kallimados, Kallistratos, Hippokrates, Pankrates, Philippos, Philadelphos, Theophanes, Alexandros, Temistokles, Stratonikos*) folosesc în mod preponderent compunerea (după cum se poate observa și din exemplele de mai sus). Este și motivul pentru care ele nu au prea mare nevoie de împrumuturi, creându-și forme noi din elemente tematice deja existente în limbă sau, folosind procedeele calchierii. Spre deosebire de acestea, *chineză*, de exemplu, are un sistem onomastic diferit, în care antroponimul este format din trei nume, fiecare reprezentând o silabă¹¹: *Li Tai-pe, U Ceng-en, Han Fei-dai, Liu Tin-su, Liu I-tin, Șă Nai-an, U Dzina-tzi, Yang Lang-ning, Li Djo-u* etc.

Nici *limbii române* nu-i este proprie compunerea ca mijloc de formare a cuvintelor noi, deși influențe din partea altor limbi s-au manifestat în epoci diferite și cu intensitate diferită. Apropierea se poate face cu celelalte limbi romanice în care derivarea - procedeu moștenit din latină - este utilizat în cea mai mare măsură. Trăsături distinctive există însă și aici: franceza preferă derivarea cu prefixe, pe când româna preferă derivarea cu sufixe.

¹⁰ S. B. Veselovski, *Onomastikon*, Moscova, 1974.

¹¹ Al. Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 25.

Cu toate acestea, prezența antroponimelor compuse în actele și documentele moldovenești realizate de-a lungul timpului demonstrează vechimea procedurii: Duma *Limbădulce* (1435), Ion *Limbădulce* (1489), Mircea *Limbădulce* (1435), Tudor *Limbădulce* (1455), Ion *Barbă-Albă* (1585), Gheorghe *Barbă Gemană* (1454), Gheorghe *Barbă Lată* (1616), Constantin *Barbălată* (1682), "... Enache fiul lui *Barbălată*" (1663), Gligorcea *Laptearu* (1620), Danilă *Laptearu* (1679), Avram *Curnegru* (1677), Zaharia *Mănilungă* (1692), Ștefan *Pișcăbăbă* (1700), Gavril *Zgâriebrânză* (1693), Gligori *Palmealbe* (1627), Dragomir *Patruzei de pâr* (1490), Ion *Bucate Direpte* (1608), "... vie care se împarte cu *Tărălungă*" (1660), "... pământuri pe care le-a răscumpărat *Puidar*" (1659)⁸². Trebuie să remarcăm faptul că spre deosebire de supranumele simple, cele compuse apar, de obicei, - în materialul moldovenesc pe care îl avem la dispoziție - alături de prenume, și mai puțin în poziție de nume unic; se pare că în această situație se simte necesitatea de a prezenta în întregime numele propriu, poate și datorită conținutului semantic al termenului secund: acela de a caracteriza prin definiție.

În timp ce un compus are, de multe ori, un nou înțeles la nivelul limbii comune, diferit de cel al sensului exprimat de fiecare dintre elementele sale componente (de exemplu, *tărăie-brân* a căpătat, prin compunere, înțelesul de *leneș* sau *neglijent*; *papă-lapte* - *bleg*, *delașător*; *pierde-vară* - *trântor*; *leneș*; *burătăverde* - *leneș*, *comod*, *indolent* adar și *burghez*, *negustor*ș, *coale-goale* - *om sărac*, *flutură-vânt* - *om care își pierde vremea*, *care umblă hainană*; *zgârie-brânză* - *om zgârcit*, *avar*, *cărpănos*; *frige-linte* - *om avar*, *zgârcit*; *linge-blide* - *om care trăiește pe socoteala altora*, *parazit*, *om de nimic*), la nivel antroponimic pățile constituente își păstrează propria valoare: împreună alcătuiesc o sintagmă, construită, din punct de vedere gramatical, conform regulilor sintactice obișnuite ale limbii, iar semantic, un "micromodel" explicativ, caracterizând o anumită stare de fapt. Îmbinările de acest tip exclud orice șovăială cu privire la

înțelegerea justă a sensului lexical al numelui compus. Dacă pentru multe din porecele simple avem nevoie de o cercetare amănunțită, de substrat, pentru a putea obține o explicație logică a modului și împrejurărilor în care au luat naștere (pentru exemplele următoare, de pildă: *Hârjui*, *Smuce*, *Plesca*, *Băgu*, *Chiflică*, *Chionog*, *Cincăron*, *Cromidlu*, *Dalandra*, *Tânju*, *Toje*, *Bițe*, *Bușol*, *Bușinic*, *Murîșel*, *Sarcu*, *Tărbăul*, *Tyrol*, *Bahadarcă*, *Borțu*, *Buțura*, *Cecărcan*, *Șorogă*, *Tărsână*, *Terpelici*, *Tățăbaică*, *Tevelicu*, *Tușin*, *Zurbă* etc. nu putem ști cu exactitate ce anume a determinat în mod strict apariția porecelor) în cazul antroponimelor compuse procesul se desfășoară cu mult mai ușor datorită transparenței structurale și semantice pe care acestea din urmă o au (*Capmare*, *Capuroș*, *Capalbu*, *Caplat*, *Gurdlargă*, *Cinbotăroșie*, *Cosmare*, *Barbălată*, *Boalăveche*, *Barbănouă*, *Buzărupă*, *Buzănură*, *Haină Roșie*, *Cioare Negru*, *Moște-Lungă*, *Băețrău*, *Voiebură*, *Pictorgros*, *Pictorlung*, *Talpălată*, *Cântă-bine*, *Fuge-bine* etc.)

Antroponimele compuse extrase din catalogurile ieșene sunt porecele și supranume. Consenmate în mod succesiv în recensământuri, în număr mai mic sau mai mare, în funcție de criteriile după care s-a făcut înregistrarea, ele relevă "pitoresc și pregnant", prin metafore, caracterul fizic sau moral al persoanei, o deprindere, un gest, un cuvânt spus la un moment dat, îmbrăcămintea sau numai particularități evidente ale acesteia, preferința pentru anumite alimente etc.⁸³, căci, nici cele mai neînsemnate aspecte din viața individului nu scapă spiritului "iscoditor și malitios" al colectivității⁸⁴, dorinței acestuia de a satiriza trăsăturile care nu se încadrează în tiparele obișnuite⁸⁵. Într-un cuvânt, ele sunt legate de tot ceea ce reprezintă omul și universul în care acesta trăiește. În *Dictionarul onomastic românesc*⁸⁶, N.A. Constantinescu stabilește un număr de douăsprezece categorii majore în funcție de sensul cărora se pot clasifica porecele și supranumele. Acestea sunt următoarele: 1. După aspectul fizic; 2. După însușiri

⁸² *Catalogul documentelor moldovenești* din Arhiva istorică centrală a Statului, vol. I.

IV, București: Al. Gonta, *Documente privind istoria României. A. Moldova Indicele numelor de persoane*, Editura Academiei Române, București, 1995.

⁸³ Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobesților din cele mai vechi timpuri până la 1918*, Editura Academiei RSR, 1969, p. 207-215.

⁸⁴ Aureliu Candrea, *Porecele la români*, Editura Librăriei Socec, București, 1895, p. 5.

⁸⁵ St. Pașca, *op. cit.*, p. 100.

⁸⁶ N.A. Constantinescu, *Dictionar onomastic românesc*, București, 1963, p. L.

morale; 3. După acte sau invocații privind superstițiile; 4. Prenume de relație familiară; 5. Porecle privind viața ostășească; 6. După ranguri sau titluri și profesioni; 7. După starea socială; 8. Porecle după ființe; 9. Porecle după plante; 10. După fenomene climatice și termeni geografici; 11. După metale, pietre scumpe și alte obiecte; 12. Defăimătoare. Bogatul inventar de nume pe care N. A. Constantinescu îl dă pentru a exemplifica cele douăsprezece categorii cuprinde și antroponime compuse. Putem trage concluzia că, în general, în ceea ce privește latura semantică și psihologică de formare a poreclelor analitice (compuse), ea este aceeași ca și în cazul poreclelor sintetice (simple). Și unele și celelalte atrag atenția, lexical vorbind, asupra unei trăsături care individualizează o persoană. Diferența între ele se constată, însă, la nivel formal.

Astfel, din punct de vedere structural, construcțiile antroponimice compuse urmează îndeproape regulile de compunere ale construcțiilor din limba comună. Legătura lor cu gramatica este evidentă dacă facem o analiză interioară a grupului, provenit din diferite formațiuni sintactice. Raporturile interne dintre membrii noului termen pot avea o dublă natură: fie de coordonare *ădeterminant + determinant*, fie de subordonare *ădeterminat + determinant*.

a) coordonare:

1. **substantiv + substantiv:** *Buzăviriță, Miazănoapte, Dealval.*

2. **verb + verb:** *Calcatînge.*

b) subordonare:

1. **substantiv + adjectiv:** *Capmare, Peșteree, Chelneagră, Boubărhîn, Curablu, Cărpăvechi, Capuroș, Orzânoale, Gurălară, Dragăvară, Bounegru, Mălairău, Vacăgrasă, Coșmare, Buzănmurgă, Gurălată, Meriacri, Barbălată, Barbănoaia, Lapiebău, Făimăre, Făimăbună, Vacăneagră, Cojocscurt, Barbăroșă, Barbămăndă, Lapieacru, Băetru, Capablu, Peșterău, Caplat, Boubălat, Frunzălată, Bumăcale, Barbăneagră, Zeamăneagră, Poamăneagră, Piatrăneagră, Cheleneagră, Coadălată, Coadăgalbenă, Frumelată, Cusmălată, Balălungă, Tarălungă, Chingălată, Mănsăcură, Cănepăverde, Bazăverde, Bodeiverde, Căteputredă, Voiebună, Berebună, Pariebună, Casămăndă, Cioarămăndă, Ușămchisă, Bumăveme, Vatrăreze, Carterea, Sareabă, Iapără, Buzărupă,*

Înzăverde, Talpălată, Frunzăverde, Boalăveche, Ciobotăroșie, Pictorlung, Picioargos, Furcămăndă, Curjos, Pălat, Curlat, Bumămasă, Vână Roșie, Gură Mare, Cioarec Negru, Haină Roșie, Brău Lung, Unt-Rece, Boi-Cald, Azămă-Galbenă, Măr-Roș, Sac-Mare, Oală Roșie, Moșie-Lungă, Tară-Lungă, Brănză-veche, Gură-gata, Măț-gros, Mățe-arse, Mălai-negru, Mălai-rău, Mălai-Mare, Piuț-rău, Pești-rău, Doine-măndre, Ciobote-moi.

2. **substantiv + prepoziție + substantiv:** *Capălebu, Kouădecal, Barbăndcal, Barbă-ndcal, Picioaredeșter, Gură de Lup.*

3. **verb + substantiv:** *Lîngeblide, Împungeroa, Împuscăcassa, Roădecal, Nimirăorez, Pișcăbăbă, Înjigăursu, Roădemei, Diaachiborsu, Sperionopie, Radioală, Cacăoală, Belivacă, Belleține, Belibou, Trănișasul, Rapedcal, Zvânișas, Pârticasă, Cherdevară, Scurăcană, Frigelime, Scobihorn, Scobioală, Paterele, Frige-vacă, Plănge-banul, Roade-olă.*

4. **verb + adverb:** *Fugebine, Fuge-bine, Căiăproape, Catănsus, Cătrău, Căntăbine, Catăbini, Joacă-bine, Păpăoi.*

5. **numeral + substantiv:** *Parrubani, Parru-bani, Saptebani, Dolbanu, Saptefată, Treiboi, Trei Fasoli.*

6. **prepoziție + substantiv:** *Deuseară, Haragrăji?*

7. **interjecție + interjecție:** *Vai-vai.*

8. **interjecție + prepoziție + pronume:** *Vai-de-el.*

Exemplele citate mai sus ne determină să facem observația că nu întotdeauna compusul ia naștere prin aglutinare (*Capmare, Căteputredă, Bounegru, Buzănmurgă, Gurălată, Făimăbună, Frunzăverde, Mălairău, Vacăgrasă*) ci, pur și simplu, și prin înclapnera celor doi termeni (*Gură Mare, Haină Roșie, Vână Roșie, Oală Roșie, Cioarec Negru, Brău Lung, Frige-vacă, Joacă-bine, Fuge-bine*), fiind vorba ca și în cazul limbii comune, de grade diferite de sudură morfosintactică a cuvintelor compuse. De multe ori, pentru a se întări faptul că este vorba de o sintagmă, între componentii apare cratima (*Azămă-galbenă, Mățe-arse, Mălai-negru, Măr-Roș,*

¹⁰ Modelul compus cu prepoziții (în special de *la*) a căpătat ulterior o mai mare intensitate; locul secund va fi ocupat în egală măsură de apelative, antroponime și toponime: *Delăbea, Delăcaca, Delăgreaca, Delămarian, Delameca, Delamarian, Delaperta, Delaport, Delărășteruci, Delăreșani, Delatopărcea, Delawrancea.*

Unt-Rece, Boy-Cald). Sunt și cazuri în care antroponimul apare într-o triplă ipostază: *Caleavalea, Calea-Valea, Calea Valea*. Mai mult chiar, în cadrul unuia și aceluiași subtip numele a fost înscris în patru moduri: *Barba-Lata, Barba-Lată, Barbă-Lata, Barbă-Lată*. Considerăm că aici este vorba de o problemă de grafie, având la bază modul în care cei desemnați prin astfel de construcții și-au ortografiat propriul nume, ori a felului în care acesta a fost transcris de către reprezentanții puterii administrative. Norma ortografică - mijlocită de relațiile permanente ale individului cu autoritatea - a impus frecvent pronunțări variate pentru același nume. "Aceste pronunțări nu sunt todeauna rezultate din dezvoltări fonologice curente graiului comun, ci reproduc în graiul viu formele grafice arbitrare din documente"⁸⁸. Tot ca o problemă de grafie, în același sens cu acela exprimat mai sus, trebuie tratată și scrierea celui de-al doilea termen fie cu literă majusculă, fie cu literă minusculă.

Din punct de vedere semantic, deși orice cuvânt - aparținând unor categorii distincte de nume comune - poate intra în combinații de acest tip, concret există un grup de apelative pe care antroponimia îl selectează și îl utilizează cu precădere în formarea porecelor: acest grup aparține clasei adjectivelor; caracterizatoare în esență, ele participă (după cum se poate observa și din exemplele anterioare) într-un procent ridicat la formarea antroponimelor compuse: o delimitare se poate face însă și aici: sunt întrebunțate în mod frecvent adjective care exprimă noțiunea de "culoare": *alb, negru, roșu, galben, verde, bălțat, murg* (*Chelineagră, Bounegru, Buzămwurgă, Boubălțat, Capuroș, Capulab, Coadăgalbenă, Cânepăverde*) sau de "mărimine": *mare, lung, lat, scurt, gros* (*Capmare, Gurălungă, Cojocscurt, Caplat, Tărălungă, Pictorgros*). Pe locul imediat următor se situează, ca număr de apariții, perechile antonimice "bun / rău" (*Făinăbună, Buncăle, Voiebună, Berebună, Partebună, Bumăvereme, Făinăre, Mălăitău, Băerău, Peșterău, Carterea, Iapără*) și "nou / vechi" (*Cărpăvechi, Botalveche, Brânzăveche, Barbănouă, Căbote-not*).

⁸⁸ Șt. Pașca, *op. cit.*, p. 109; problema numelor standard și a variantelor antroponimice a fost tratată pe larg de Teodor Oancă în *Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații*, Editura de Sud, Craiova, 1998, pp. 56-69.

Atribuite inițial unei singure persoane, ca de altfel toate porecele, treptat ele se transmit colateralilor și descendenților⁸⁹, fiind acceptate nu numai de purtătorul lor direct, dar și de întregul nucleu din care acesta face parte. Este motivul pentru care antroponimele aparținând acestui tip de denominație, s-au păstrat până astăzi, cu toate că modelul nu face parte din structurile nominale ce caracterizează domeniul numelor personale și nici nu are aceeași intensitate ca răspândire zonală. Catagrafia Dojiului de la 1831⁹⁰ cuprinde un număr redus de astfel de formații (în total 33): *Barbă Rasă, Barbărasă, Harbălungă, Belical, Belvacă, Botgros, Burtăverde, Căciulămare, Căcăsăracu, Cioarămoarta, Cărpuiin, Delacurte, Dragăbăbălă, Fănelată, Iapăalbă, Iarălungă, Împungetot, Lămbălată, Lulelungă, Mălăimare, Ochialbi, Papălungă, Pacebună, Paclupu, Papălapte, Papătură, Păderăvară, Păpălapte, Sricăfter, Sricăran, Talebou, Vacăgrasă, Zeamăneagră*. Exținzând observația la nivelul întregii țări putem afirma, pe baza materialului de care dispunem, că segmentarea teritorială în două arii distincte: de sud-est (Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, București) și de nord-vest (Maramureș, Transilvania, Crișana, Banat)⁹¹ este valabilă și în ceea ce privește procesul de formare și de răspândire a antroponimelor compuse. Exemplele de mai jos asextrase din BDAR⁹² demonstrează concret faptul că partea de sud-est este net superioară părții de nord-vest ca număr de apariții a acestui tip de nume proprii: *Boitlung 63* (4-B, 5-BNT, 1-CR, 11-M, 40-ML, 2-TR) - S-E = 55, N-V = 8; *Boubăirău 406* (3-B, 6-BNT, 7-D, 68-M, 306-ML, 1-O, 15-TR) - S-E = 385, N-V = 21; *Boubrez 46* (2-M, 36-ML, 8-TR) - S-E = 38, N-V = 8; *Bounegru 556* (22-B, 5-BNT, 1-CR, 51-D, 308-M, 154-ML, 2-O, 13-TR) - S-E = 537, N-V = 19; *Bouroșu 292* (56-D, 35-M, 175-ML, 18-O, 8-TR) - S-E = 284, N-V = 8; *Baldălungă 48* (4-B, 3-BNT, 7-M,

⁸⁹ Teodor Oancă, *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Ed. "Scrisul Românesc", Craiova, 1996, p. 12.

⁹⁰ *Monografia județului Dolj. Catagrafia din 1831 în "Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri"*, Craiova, 1944.

⁹¹ Gh. Bolocan, *Dictionarul numelor de familie din România în SCO*, 2/1996, Craiova, p. 15.

⁹² Baza de date din arhiva Laboratorului de onomastică de la Facultatea de Liene din Craiova.

34-O) - S-E = 45, N-V = 3; *Barbălată* 1319 (10-B, 17-BNT, 18-CR, 27-D, 290-M, 773-ML, 4-MR, 116-O, 64-TR) - S-E = 1216, N-V = 103; *Barbărasă* 301 (3-B, 5-BNT, 8-D, 11-M, 121-ML, 2-MR, 134-O, 17-TR) - S-E = 277, N-V = 24; *Barbă-Roșie* 63 (10-BNT, 4-CR, 13-M, 28-ML, 8-TR) - S-E = 41, N-V = 22; *Barbăroșie* 67 (7-BNT, 13-CR, 15-M, 19-ML, 6-O, 7-TR) - S-E = 40, N-V = 27; *Barbăndea* 50 (10-M, 26-ML, 2-O, 12-TR) - S-E = 38, N-V = 12; *Boterașă* 41 (4-B, 30-M, 7-ML) - S-E = 41, N-V = 0; *Piatrăneagră* 22 (2-B, 19-M, 1-TR) - S-E = 21, N-V = 1; *Pârliștas* 13 (1-BNT, 4-M, 8-O) - S-E = 12, N-V = 1; *Picioargros* 93 (6-BNT, 12-D, 22-ML, 53-O) - S-E = 87, N-V = 6; *Picioartung* 67 (8-B, 4-D, 54-ML, 1-TR) - S-E = 66, N-V = 1; *Pielelungă* 28 (11-D, 11-M, 6-ML) - S-E = 28, N-V = 0; *Tără-Lungă* 134 (3-BNT, 15-D, 13-M, 33-ML, 70-O) - S-E = 131, N-V = 3; *Tărălungă* 869 (5-B, 6-BNT, 3-CR, 119-D, 120-M, 550-ML, 2-MR, 42-O, 22-TR) - S-E = 836, N-V = 33 etc.

Situația existentă reiese cu claritate din cummul, pe verticală, a cifrelor întâlnite în cele două regiuni: cele 19 antroponime însumează în S-E un total de 4178 de unități iar în N-V - 300, rezultate care sunt, prin urmare, mai mult decât concludente. Unele diferențe însă, se pot observa și la nivel zonal; astfel, în aria sud-estică ierarhia este aproape în mod constant următoarea: Moldova, Muntenia, Olenia, Dobrogea, București.

Dicționarele antroponimice realizate până acum (*Dicționarul numelor de familie românești*, *Dicționar onomastic românesc*, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*)⁹³ consemnează în cuprinsul lor astfel de structuri, fără a face însă vreo discuție asupra lor (cu excepția trimerelor etimologice). O analiză de amănunt a tuturor acestor nume vechi, rămase în circulație până în momentul actual sau apărute în perioada de până la definirea fenomenului de adopție obligatorie a numelui de familie - neînscrise, deci, în catastrafi - se va putea face pe baza *Dicționarului numelor de familie din România*⁹⁴.

⁹³ Iorgu Iordan, *Dicționarul numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983; N.A. Constantinescu, *op. cit.*; Șt. Pașca, *op. cit.*

⁹⁴ *Dicționarul numelor de familie din România* se află în lucru la Laboratorul de onomastică de la Facultatea de Litere din Craiova, lucrare ale cărei baze au fost puse de regrettatul prof. Gh. Bolocan.

În timp ce supranumele simple pot intra efectiv în procesul derivării, constituindu-se ca bază de formare a unor noi antroponime (*Capră* > *Căprescu*, *Burtă* > *Burtescu*, *Ciubolaru* > *Ciubolărescu*, *Crețu* > *Crețulescu*, *Dorobanțu* > *Dorobanțescu*, *Fasole* > *Fasolescu*, *Frașin* > *Frașinescu*, *Dafin* > *Dafinoiu*, *Dârvaru* > *Dărvărescu*, *Cărbunaru* > *Cărciumărescu*, *Balan* > *Bălănoiu*, *Bumbu* > *Bumbulescu*, *Butoiu* > *Butoiescu*, *Lăpădatu* > *Lăpădătescu*, *Lăutaru* > *Lăutărescu*, *Linie* > *Linescu*, *Lungu* > *Lungescu*, *Lupu* > *Lupescu*, *Lupu* > *Lupoiu*, *Lupu* > *Lupulete*, *Lupu* > *Lupașcu* etc.), porecele și supranumele compuse nu dispun, în general, de aceeași calitate. Deși, în mod teoretic, se pot crea de la ele nume noi, practica infirmă acest lucru: nu am întâlnit în materialul cercetat decât extrem de puține derivate: *Bărbălatescu*, *Cherdivăreanu* (sau *Cherdivărenko* unde sufixul originar -escu a fost înlocuit cu ucraineanul -enko)⁹⁵, *Măluspăreanu*, *Tărlungeanu*. În raport cu situația existentă la nivelul limbii comune se poate observa că, spre deosebire de acestea, apelativele compuse se pretează într-o măsură mai mare la formarea derivatelor, în special cu ajutorul sufixelor abstracte: *burtăverzime*, *cuminte*, *optzecișt* etc. Putem afirma astfel, că deși parte componentă a lexicului limbii, și urmându-i în linii mari metodele și principiile, onomastica se deosebește totuși de aceasta; ea dezvoltă fenomene specifice pentru fiecare dintre ramurile sale; odată desprinsă din "corpul" general al evoluției lingvistice, ele devin la un moment dat, pe parcursul timpului, unități distincte, incompatibile cu modul de manifestare și realizare a elementelor omonime din limba comună.

În arhiva actuală a BDAR, privind întreaga Moldovă - și în speță județul Iași - au fost înscrise nume care se întâlnesc în arealul moldovenesc aște că s-au păstrat într-o formă grafică sau alta numai în zona la care ne referim, fie au apărut datorită spiritului inovator care s-a dovedit a fi și aici destul de inventiv: *Bouroș Mare* 6-ML, *Bouroș Mic* 2-ML, *Talpalab* 1-ML, *Bougroșu* 1-ML, *Tărlungă* 19-ML, *Barbalunga* 5-ML, *Barbăroșă* 9-ML, *Barba-Nouă* 25-ML, *Barbă Vechi* 2-ML etc.; pe de altă parte, sunt cazuri în care lașul înregistrează frecvența absolută totală, ori în care aceeași este apreciabilă raportată la suma generală, pe țară, sumă pe care am notat-o în poziție primară: *Apărețe* 30/6, *Belbou* 440/72, *Boumegru* 556/59,

⁹⁵ Iorgu Iordan, *op. cit.*

Bouroș 151/48, Brănu-verde 6/6, Brănuverde 3/2, Calea Valea 1/1, Calea-Valea 21/20, Caleavalea 37/35, Cap-Mare 62/46, Cap-Râu 4/4, Capbănu 3/1, Capmare 460/54, Capnoale 9/2, Caproșu 3/2, Cătarău 60/35, Chelinăndră 2/2, Cheptroșu 34/10, Coadă-Lară 2/2, Coadă-galbenă 40/40, Coadăgalbenă 6/6, Copii-muți 4/4, Copiimui 4/4, Cur-Jos 1/1, Decusara 52/20, Decusara 132/31, Detot 39/18, Dicusara 23/17, Dicusara 17/8, Ditot 45/27, Găstrâmb 8/7, Joacă-Bine 47/46, Joacă-Lesne 2/1, Joacăbine 43/31, Mălai-Mare 70/42, Mălai-Râu 3/3, Mălamare 190/30, Mălărău 29/18, Mânăscuță 15/6, Nepotopoi 1/1, Nepotul-Popei 2/2, Pele-Verde 15/2, Perdevară 20/9, Perhvară 3/1, Scobiola 23/1, Tără-Lungă 28/24, Tărălungă 154/72. Datele exprimate prin cifre nu pot să demonstreze decât faptul că, în general, fenomenul formării antroponimelor compuse a fost larg răspândit în ținutul Moldovei și s-a păstrat în număr destul de mare până astăzi.

Pornind de la modelul porecelor și supranumelor compuse (multe devenite astăzi nume de familie), antroponimia a inițiat, treptat, un tip propriu de compunere. Câteva nume din inventarul actual de care dispunem au o structură aparte; compunerea nu se mai face la nivelul limbii comune ci la cel al numelor proprii, iar antroponimul rezultat are în componența sa un nume de familie + un prenume (ordinea poate fi și inversă: prenume + nume de familie): *Moraru Nicolae, Ionișăpuia, Măcănașuștefan, Goftăciucan* etc. (astfel de nume trebuie însă cercetate cu atenție pentru a se evita posibilitatea ca ele să fi apărut în această formă datorită unor greșeli de scriere).

Tendința aceasta de formare a unor nume noi pe baza a două elemente diferite, este mai bine conturată în cazul numelor de boter: *Carmenarodica, Marianamonica, Nicoletanca, Cătălinanibela, Valentinodana, Emilionela, Anamaria, Florina-Vasilica, Liliananicoleta, Marilenaanca, Marilina, Mirielaudia, Ileanaalexandra, Ionuțgabriel, Robertadrian, Dragoșflorin, Ionușorin, Ronicămădălin, Ștefanremus, Rareseugen, Cătălimarius, Adrianconstantin, Laurențiuicușor, Eduardnicușor, Luciapaul, Sorinadrian, Ionuțmarian, Mărinicăionuț, Ionuțcățălin, Ionuțmirnel, Dragoșconstantin*. Apariția acestui tip de antroponime este relativ recentă, ea fiind influențată de modele străine.

Existența numelor de familie în actele și documentele vechi, precum și menținerea multora dintre ele în inventarul actual reprezintă

o realitate a sistemului nostru denotativ. Afirmația categorică a lui V. Vasenco - "în sistemul standard al numelor de familie nu figurează nici un exemplu de nume compus"⁹⁶ nu poate fi decât hazardată; realizată pe baza cărții de telefon a Bucureștilui, pe un material onomastic incomplet deci, analiza se dovedește a fi parțială și nu oferă, cum e și firesc, date sigure și concludente. Informația completă obținută de la Inspectoratul General de Poliție, Serviciul de Evidența Populației din București cuprinde, în ceea ce privește capitala, un număr relativ însemnat de astfel de nume.

Perpetuarea antroponimelor compuse este, prin urmare, rezultatul unui concurs de împrejurări: pe de o parte s-a datorat expresivității lor deosebite, capacității de a trasa sugestiv trăsăturile distinctive ale unui individ, amintind prin forma lor de "numele homerice"⁹⁷, pe de altă parte, pătrunderii lor în patrimoniul antroponomic.

Alături de numele ce au ca proveniență apelative exprimând particularități fizice și psihice (plante și animale, obiecte din gospodăria casnică), un loc aparte îl ocupă categoria în care sunt cuprinse - denumirea îndeletnicirii sau a funcției îndeplinite de o persoană. Importanța ei este dată nu atât de cele câteva antroponime prezentate, cât mai ales de multitudinea termenilor proveniți de la apelative, care nu s-au rupt total de lexicul limbii comune dar, care, sunt frecvent utilizați în sistemul de denotație al epocii la care ne referim. Ei joacă, în fapt, rolul numelui personal, neoficializat încă, fiind "apelative în funcție de nume proprii"⁹⁸.

Dacă inițial numele unic reprezintă o realitate a sistemului antroponomic românesc atestat în documentele vechi, odată cu evoluția societății această stare de fapt capătă noi dimensiuni; din analiza ansamblului de nume înregistrate în izvoarele scrise se poate constata, după cum am arătat și anterior, că treptat, alături de numele individual apar în mod constant porecele și supranumele, ele particularizând în cel mai înalt grad sistemul de denotație cuprins între secolele XVI-XIX. Multe dintre acestea au devenit astăzi nume de familie, motiv pentru care în cercetarea diacronică întreprinsă

⁹⁶ Victor Vasenco, *op. cit.*, p. 18.

⁹⁷ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 215.

⁹⁸ Ion Toma, *Formula semantică a numelui propriu* în SCO, 1/1995, Craiova, p. 104.

asupra unui material excerptat din texte istorice este necesar să se fiină seama de faptul că, în mod frecvent, formulele mixte au devenit "formule antroponimice, prin transformarea numelor comune în nume proprii"⁹⁹.

Pornind de la considerentul respectiv, ne vom opri, în continuare, la prezentarea uneia dintre aceste formule: aceea în componența căreia intră numele de meserie, indicând îndelenticirea individului. Prin specificul său, în sensul că vizează activitatea umană, și având, în același timp, o mai strânsă legătură cu dezvoltarea comunității față de celelalte micro sisteme lexicale¹⁰⁰, terminologia meseriilor se dovedește a fi în egală măsură importantă din diferite puncte de vedere: sociologic, etnografic, arheologic, lingvistic. Coroborarea datelor oferite de aceste domenii întregesc, împreună, imaginea meșteșugurilor practicate în timp de către poporul român. Cercetarea lor oferă un tablou vast atât ca răspândire teritorială cât și ca diversitate.

Perioada reprezentată de epoca feudalismului se caracterizează, într-o primă fază, prin dezvoltarea unitară a meșteșugurilor în cadrul gospodăriei țărănești, lucru valabil în întreg teritoriul moldovenesc. Unele meserii sătești deservesc însă, de pe acum, o zonă mai largă - întreg satul, la care se adaugă deseori și satele învecinate. Desfașurarea lor presupune existența în perimetrul respectiv a anumitor factori naturali; olăritul și morăritul, spre exemplu, necesită, pentru a putea fi practicate, în primul caz - un anumit tip de argilă, iar în cel de-al doilea - prezența cursurilor de apă pentru a se putea construi pivele și morile.

Dar, fiecare gospodărie produce, practic, în această perioadă, pentru satisfacerea nevoilor proprii și, de asemenea, în folosul domeniului feudal față de care țăranii sunt obligați să plătească dări care depășesc adesea capacitatea lor de muncă. Este și motivul din cauza căruia se adâncesc în mod progresiv contradicțiile sociale în mediul rural, iar desprinderea muncii meșteșugărești de cea agricolă capătă tot mai pregnant contur. Mulți dintre țăranii vor migra astfel, de

⁹⁹ Ch. Ionescu, *Observații asupra sistemului antroponimic românesc*, LR, 5/1976, p. 523.

¹⁰⁰ Maria Dobre, *Mărturiile onomastice privind terminologia unor vechi meserii*, în *Studii de onomastică*, V, Cluj-Napoca, 1990, p. 315.

pe moștile sătești în târgurile moldovene unde-și puteau desfășura activitatea în condiții favorabile. Renunțând la munca câmpului (ei continuă să practice agricultura dar la scară redusă, în sau pe lângă gospodăria proprie, în folos personal) au posibilitatea de a scăpa de birurile apăsătoare, căci meșteșugarii de la orașe aveau obligații direct față de autoritatea centrală: domnia, lucru subliniat de D. Cantemir în *Descrierea Moldovei* "orășenii nu sunt supuși nimănui decât domnului, numai acestuia singur îi plătesc dare"¹⁰¹. Statutul centrelor urbane este, în plus, diferit: devin preponderente aici raporturile economice comerciale și meșteșugărești, apoi cele administrative, edilitare și culturale. Orașele reprezintă, în fond, opera negustorilor și a meseriașilor, menționați de timpuriu în documente și constituiți în bresle încă din secolul al XIV-lea în Transilvania, iar în Țara Românească și Moldova din secolul al XVII-lea, ca urmare a necesității de a "reglementa producția, desfacerea mărfurilor, procurarea de materie primă, stăvilirea concurenței din partea meșteșugurilor străini ori a țăranilor fugiți la oraș", "în sfârșit în vederea apărării intereselor profesionale ale meșterilor în fața oricărui primejdii"¹⁰².

Procesul evoluției social-economice nu a fost uniform în ceea ce privește dezvoltarea orașelor și satelor. Spre deosebire de așezările rurale, cele urbane devin treptat adevărate conglomerate în care "se înghesuie" o populație cât se poate de pestriță: meșteșugari și negustori în primul rând, boieri mari cu slugile lor, boiernași, membri ai clerului, slujbași mărunți ai administrației centrale și locale, țăranii ce locuiau în "ocolul" orașelor și se ocupau cu agricultura, viticultura și grădinaritul¹⁰³, iar faptul că centrele urbane absorb în permanență forța de muncă din regiunile învecinate, face adesea imposibilă dezvoltarea meseriilor țăărănești în preajma orașelor moldovenești.

Extinderea continuă a târgului reșean atrage după sine un proces de perfecționare, pe scară largă, a meșteșugurilor existente, precum și apariția unor noi îndelenticiri. În timp ce meseriile orășenești vor înregistra o creștere continuă ca specializare în cadrul ramurii de bază, cele sătești (și domeniile) se află într-o vizibilă

¹⁰¹ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1986, p. 120.

¹⁰² St. Pasca, *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. al XVI-lea*, București, 1954.

¹⁰³ St. Ștefănescu, *Demografia, dimensiunile a istoriei*, Editura Facia, 1974, p. 132.

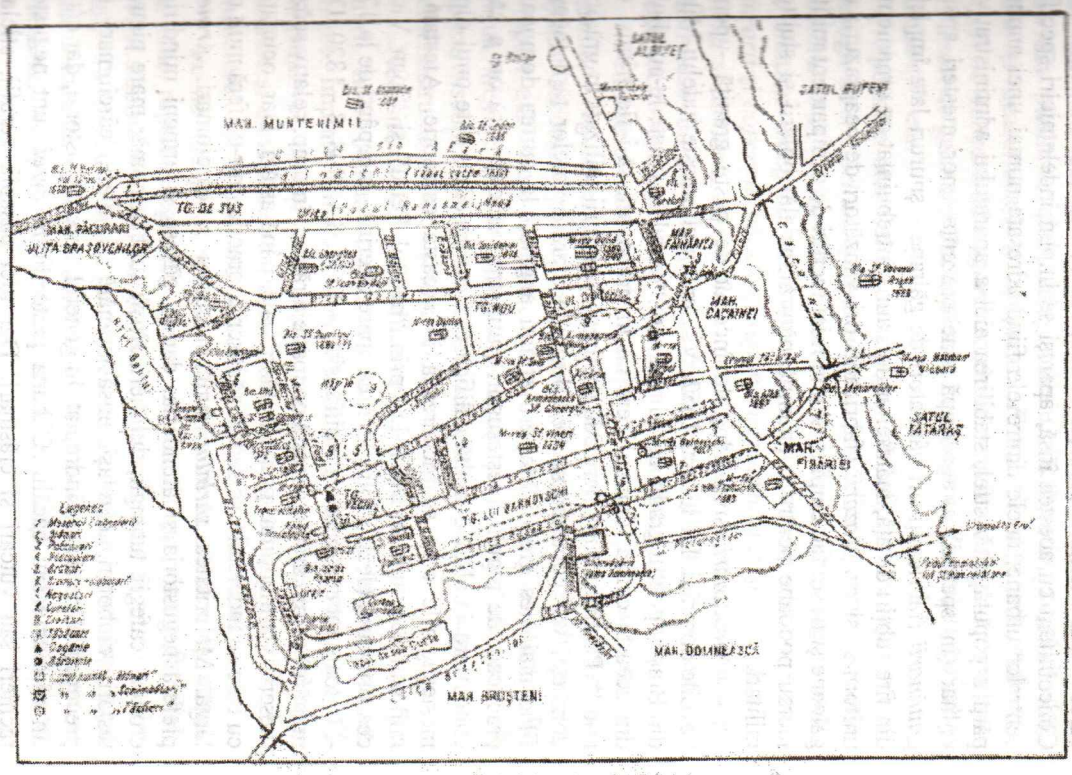
"Dacă în veacul al XIV-lea meșterii de arcuri din Sibiu, Iași, Sebeș și Orăștie se puteau constitui în bresle separate, în următoarele sunt amintiți din ce în ce mai puțin. Meșterii și-au amintesc în marile orașe ca meșteșugari izolați sau sările funcții în conducerea orașelor, mai ales în secolul al XVIII-lea rar la începutul sec. al XVI-lea; la Cluj, Bistrița, Iași. XV și la Sibiu și Brașov în primii ani ai sec. al XVI-lea. Incensământurile ieșene asupra cărora ne-am oprit, 1755-1760, nu mai înregistrează nici un meșter arcar.

Și în Moldova și legată de indelemticrile militare este și silitră. Se pare că silitrării moldoveni produceau un praful unei calități, încât, în secolul al XVIII-lea un funcționar în oraș că "nici o țară nu produce o silitră mai bună ca silitră **prelucrarea lemnului** (*darvari, lemnari, stolari, butnari, mări, bidari, podari, fusari, legănari, dogari, teslari, silitrari, covădari, etc.*). Chiar dacă înmulțirea clădirilor de lemn numărul pietrarilor, cărămizarilor și zidarilor, cifra de lemn se menține ridicată. Astfel, la mijlocul secolului al XVIII-lea înregistrau în Moldova un număr de 977 de meșteri și caltele din cele treisprezece reședințe de ținut¹¹³.

Unele multe dintre persoanele care practică aceste bresle regăsim grupate - ca o caracteristică a târgului ieșean - în orașe din oraș (vezi - similitudini cu Bucureștiul). În timp ce în celelalte funcții în funcție de ponderea pe care au avut-o în cadrul fiecăruia, distingând sate agricole sau specializate, și el de aceste "specializări" dar, pe mahalale. Unele meseriilor pe anumite ulițe se produce atât de repede începând din primele decenii ale secolului al XVIII-lea sunt mahalalele meșteșugărești: *Ulița Cizmăriei, Ulița Căminii, Ulița Chitarii, Ulița Brăhăriei, Ulița Pieltarilor, Ulița La Mahalaua Potcovarilor, Podul Mesărciilor* (v. harta).

¹¹³ Ibidem cit., p. 173.
¹¹⁴ Ibidem, Principalele române văzute de un funcționar turc din veacul al XVIII-lea, în: *Revista de Istorie*, an XI (1933), p. 267-268.
¹¹⁵ Ibidem, Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până în prezent*, 1976, p. 202.

Schita orașului Iași publicată de E. Pavlescu și completată după documente inedite.

decădere, ca rezultat al diferenței tot mai evidente, sub raport socio-economic, între cele două unități. Referindu-se la Transilvania (lucru valabil însă și pentru celelalte regiuni istorice), Șt. Pascu remarca că ele s-au distanțat foarte mult "prin numărul mare al brașnelor meșteșugărești (40-50 în orașele mari în sec. XV-XVII), numărul mare al meșteșugarilor (30-50 % din totalul populației în unele orașe), producție meșteșugărească bogată (peste 90 % din produsele necesare erau pregătite în atelierele locale), aria geografică deservită (alimentat orașele sau țările vecine)"¹⁰⁴.

Principala evoluție (mai ales prin creșterea numerică) se înregistrează în rândul meșteșugurilor tradiționale din care se desprind treptat noi ocupații: **prelucrarea pielilor** (*tăbăcari, ciubotari, cojoacari, blănari, șelari, cizmari, curelari, mănușari, trăistari, pielari etc.*). În lumea satelor separarea pe activități a meseriașilor care se ocupau cu prelucrarea pielii nu a atins niciodată proporțiile cunoscute la oraș. Astfel, alături de *cojoacari* sunt pomeniți și *blănarii*: treptat între ei încep să apară diferențieri tot mai evidente: "... *cojoacarii* lucrau piei cu blană și păr provenite de la oi și vite, în vreme ce *blănarii* lucrau numai piei cu blană și păr de animale sălbatice..."¹⁰⁵. Din rândul cojoacilor și blănărilor, ca o consecință a introducerii modei orientale în îmbrăcăminte, se desprind alte categorii de meșteșugari: *ișlicarii* și *calpacarii*, care lucrau ișlice și calpacce, căciuli după a căror formă și înălțime se cunoștea gradul boierului, țivite cu blană scumpă. Mai târziu, se desprind tot din rândul cojoacilor, *căciularii*¹⁰⁶. Tot moda aduce la oraș și diversificarea produselor cizmarilor prin apariția *conduragiilor*, care lucrau pantofi femeiești cu toc înalt, și a *imîngiilor* care confecționau "pantofi din piele de capră colorați în galben, purtați de boieri"¹⁰⁷; **confeccionarea îmbrăcăminții** (*croitorii, torcătorii, leșători, postăvari, sucmănari, mindirigi, băibărdari, chivăvari, pânzari, potcapieri, boiangii, cusmari, pălării, șahvaragii, pantalonari etc.*). Cei mai numeroși dintre aceștia erau *croitorii*, menționați în mod curent în documente încă de timpuriu; pe la

¹⁰⁴ Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 341.

¹⁰⁵ Ștefan Oileanu, Constantin Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în eval. mediu*, București, 1969, p. 269.

¹⁰⁶ Gh. Iordache, *Măritorii etno-lingvistice despre vechea meserie*, Scrisul Românesc, Craiova, 1980, p. 118.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 119.

millocul secolului al XVII-lea, unii dintre ei erau grupați pe Ulița Croitorilor ori pe Ulița Curții, în apropierea domniei pentru care mulți dintre ei lucrau¹⁰⁸. Creșterea cerințelor de produse meșteșugărești în acest domeniu, face ca unii croitorii de la sate sau de pe domeniile feudale să se stabilească la Iași. O influență deosebită asupra croitoriei - la oraș - o are moda. Ea trece treptat de la cea turcească la cea nemțească. "Vechii croitori confecționau antrier, dulame, scurteici sau femețele, precum și haine preoțești; noua croitorie confecționează jachete, jileci, pantalonii, surtucuri"¹⁰⁹. Dar, treptat, majoritatea meșteșugarilor de la sate încep să-și facă ucenicia în atelierele din oraș; în acest fel deosebirile esențiale sat-oraș devin minime; **meșteșuguri alimentare** (*morari, piari, brânzari, buccări, cofetarii, cafeștii, plăcintari, rachieri, viticari, drojădieri, brahări, berari, covrigari, halvagi, pastramagii, franzelagii, sărari, cărnățari etc.*). Dintre toate meșteșugurile înfănițe în oraș, cele care au luat cea mai mare amploare sunt cele alimentare, iar cel mai răspândit dintre ele este *brutăria* (foarte multe dintre brutării aflându-se în Iași). Caracterizate prin același arbut al diversificării, meseriile legate de consumul public alimentar cumosc, la rândul lor, fenomenul specializării. Astfel, sunt pomeniți tot mai mulți *franzelari, sîmțigii, jimbłari, plăcintari, cofetarii, covrigari, berari, pastramagii, cărnățari etc.*; **prelucrarea metalelor** (*aurari, argintari, zlătari, lăcăuși, potcovari, săbieri, căldărari, scutari, fierari, infecii, tînchigii, alămari, clopotari, strungari, cuștari, turtari, sarmari, cazangii etc.*). Unul dintre meșteșugurile vechi în acest domeniu este - alături de scutărie - și cel al arcăriei, așezat de unii cercetători chiar la originea denumirii orașului. Numiți de către maghiari *fiasz*¹¹⁰, *arcășii* (termenul s-a extins treptat și asupra celor care confecționau arcuiri) s-au stabilit aici în a doua jumătate a sec. al XIV-lea; iar existența în centrul de atunci al Iașilor a Mahalalei Arcăria nu poate decât să susțină acest fapt. Evoluția sa înregistrează însă o curbă descendentă (prin apariția unor noi arme) nu numai în Moldova ci și în

¹⁰⁸ Ștefan Oileanu, Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 181.

¹⁰⁹ Gh. Zane, *Industria din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1970, p. 59.

¹¹⁰ C. Chiodaru, *Încăputările vieții urbane în Iași*, în *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*, (serie nouă), tom. XVIII (1971); fasc. 1, p. 31 și urm.

În orașe se dezvoltă, în concluzie, vechile meserii sătești, a căror importanță privește deopotrivă întreaga comunitate. Concomitent cu acestea însă, apar și se impun îndeletniciri specifice centrelor urbane, unele dintre ele fiind adresate numai unei anumite părți a populației. Astfel, stabilirea aici a aparatului administrativ și militar (în special) atrage după sine prezența unor meșteri aparte: *gătănarii* (fabricanți ori vânzători de gătane - șnururi late împletite din fire subțiri de ață, mătase, argint, aur - întrebuintă ca ornament la uniforme) și *ceaprazarii* (fabricanți ori vânzători de ceaprazuri; cos galoane și trese; fac chipiuri și alte mici lucruri de echipament militar) lucrau pododabe pentru o anumită pătură socială: boierii și slujitorii militari.

Grădinarii sunt aduși la început de peste graniță - pentru nevoile domniei. La 13 oct. 1652, V. Lupu mulțumește judeului Mihail din Brașov pentru grădinarii trimiși care "lucrul de cinstre le-au plinit"; din această cauză, domnul cere ca în primăvară să-i fie trimiși din nou¹¹⁴. Pentru o bună perioadă de timp, lucrătorii utilizați în grădiniile domnești vor continua să fie aduși din afara hotarelor țării (aceștia fiind mai ales greci). Meșterii străini angajați la curtea domnească practicaau, de regulă, meșteșuguri puțin frecvente în țară ori a căror cunoaștere implica o înaltă calificare. *Ceasornicării* este unul dintre meșteșugurile care se încadrează în această categorie. Atestată la mijlocul secolului al XVII-lea prin "nemețul Petru" și "Ioan Violie ceasornicarul (Jean Violier)"¹¹⁵, ea apare ulterior - începând de la 1774 -, în toate recensământurile din Iași: 3 - 1774, 3 - 1808, 8 - 1820. Deși numărul celor care au această ocupație a rămas, în timp, relativ scăzut, meseria s-a menținut, grație utilității sale, până astăzi. Dar, ocupațiile cu care se îndeletnicesc sudiiți se înscriu, practic, într-o sferă mult mai largă. Majoritatea *sârbiilor* sunt precupeți și cărciumari. *Armenii* preferă negustoria și arendașia, dar se găsesc și armeni mindirigii, croitori, cafegii, tutungii, dulgheri. *Rușii* sunt în număr mare pietrari, teslari, ciubotari, caretași, însă numără și olari, cărciumari sau precupeți. *Grecii* s-au îndreptat, în general, spre negustorie, dar câțiva țin cărciume sau băcălii. O bună parte dintre *evreii* sunt negustori, rachiieri sau vutcari și crășmari. Dar nici casapii, zarafii, sticlarii,

ciubotarii, tinichigii, cepegarii, pânzarii, argintarii, stolerii, cușmarii, fânarii nu sunt rari printre ei. *Lipovenii* practică pescăria. *Lehii* răsleși din pietrărie, ciubotărie, stolerie, lăcătușerie, zugrăvit dar numără și ceasornicari și crășmari. *Francezii* sunt renumiți ca profesori de franceză iar *ungurii* excellează prin numărul de arhitecți și de profesori de germană. *Italianii* sunt însemnați ca franzelari, cofetari și muzicanți¹¹⁶ etc.

Specifice orașului și cu o puternică înflorire în Iași sunt și meșteșugurile *sticlăritului* și *zugrăvitului*. Sporadice în prima jumătate a secolului al XVII-lea, știrile documentare despre arta zugrăvitului crește simțitor începând chiar din a doua jumătate a acestui secol. *Măstărarii* și *copcarii*, *băieșii* și *săpunarii*, *măcelării* și *zabhanalele*, *babberii* și *doctorii*, *tipografa* și meșterii *tipografi* caracterizează și reconstruiesc din plin imaginea târgului ieșean privit într-un anumit context socio-economic și politic. Într-o epocă bine determinată.

Fenomenul acesta de "creștere" este fidel surprins în cartografiile regulamentare; cele realizate pentru orașul Iași au înregistrat succesiv sporirea populației și, totodată, diversificarea ei sub raport atât socio-economic cât și etnic. Situația de nucleu în continuă mișcare și dezvoltare a orașelor ridică însă probleme și comportă discuții nu numai la acest nivel, al evoluției societății, ci, din punctul nostru de vedere - și la nivel antroponomic.

Necesitatea de individualizare precisă a fiecăruia dintre membrii "noii" comunități (sau cel puțin a capilor de familie) devine utilă, se impune chiar, favorizată fiind și de cerințele puterii administrative, cerințe care vizau cunoașterea clară a numărului omenilor și a stării lor (ne referim aici fie la meseria practică, fie la încadrarea lor într-o anumită clasă - scutită de bir sau nu).

Pe de altă parte, migrarea țăranilor de la sat la oraș, atrage după sine ruperea legăturii directe cu familia ori clanul familial; indivizii stabiliți în marile târguri au mai puține șanse (spre deosebire de cel al înaintașului sau al unei rude apropiate căci, grupul în care se reintegrează nu cunoaște, practic, aceste informații. Mai mult decât

¹¹⁴ Ștefan Olteanu, Constantin Șerban, *op. cit.*, p. 72.

¹¹⁵ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, *Iașii vechilor zidiri*, Iași, 1974, p. 71.

¹¹⁶ I. Caproșu, Mihail-Răzvan Ungureanu, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, Editura Universității Al.I. Cuza, Iași, 1997, vol. II, p. 3.

atăt, analizând structurile formate din nume + determinant, se poate observa că în recensământul Iaşului de la 1774, spre exemplu, nici măcar una dintre ele nu are pe locul secund un calificativ care să descrie persoana sub raport fizic sau psiho-comportamental. Dat fiind caracterul unor astfel de acte este de la sine înţeles că factorul subiectivitate (pe care îl presupun, de multe ori, porecele de acest gen) este exclus din principiu. Prin urmare, unul din cele mai "convenabile" mijloace de a identifica o persoană este, la aceasă dată, adăugarea unui apelativ a cărui notă distinctivă este obiectivitatea şi care se referă, în genere, la naţionalitate, la locul de provenienţă, condiţie socială, îndelungită sunt întâlnite frecvent şi cazuri în care determinarea este multiplă: *Simion, grec, plăcintar; Sterie, grec, băcal; Pavli, grec, cavaf; Aleesă, grec, vitcar; Iordachi, gălăţian, slugă; Dănilă, zăltar, grec; Solomon, şlicar, jidov; Nicola, grec, blănar; Dumitru, sârbu, abager; Gligori, moldovean, pitar; Toader, Țigan, spoitor; Gheorghii, craiovean, cărciumar; Costi, grec, doflor; Ahvas, armean botezat, ciohodar; Avram, jidov, băcal; Arţion, armean, țeslar; Solomon, frâncu, ahlar; Stan, muntean, lipscan; Gheorghii, muntean, cojocar; Ioniță, ungur, casap; Iamandi, grec, precupeț; Rușin, grec, plăcintar* etc.ș

Foarte multe nume proprii sunt create, de altfel, pe baza unor cuvinte deja existente în limbă, iar faptul că denumirea meseriei s-a dovedit a fi un mijloc sigur de determinare personală, în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea, face ca ea să dobândească înţâietate față de celelalte elemente lexicale, apte să devină porecle și supranume. Materialul documentar de care dispunem ne îndreptățește să afirmăm că trecerea de la nume comun la nume propriu s-a făcut în două faze:

1. numele meseriei se adaugă la numele unic - devenind apelativ denominativ, stadiu în care el se poate ușor confunda cu termenul comun;
2. numele meseriei adăugat la numele unic își pierde motivația, legătura logică între determinant și determinat nemaifiind direct vizibilă; în aceste condiții poate deveni nume de familie, transmisibil din generație în generație.

Între aceste două etape nu se poate trasa o graniță strictă, informația din catagrafi - istorică în general, face demonstrația

faptului că ambele coexistă; trebuie să precizăm însă, că, dacă în prima parte a intervalului predomină în mod covârșitor structurile denominative cu apelativ, în cea de-a doua parte construcțiile în care transformarea de la nume comun la nume propriu s-a produs, se înmulțesc simțitor.

Practicarea neîntreruptă a meșteșugurilor populare pe teritoriul țării noastre face ca numele diferitelor meserii să apară alături de numele unic în numeroase acte și documente. Referindu-ne concret la ținutul Moldovei este binecunoscut faptul că orașele sale importante dezvoltă o puternică producție meșteșugărească, lucru susținut atât de existența unor piețe de desfacere pentru produsele interne și externe cât și de prezența moldovenilor pe piețele străine, practicând de timpuriu un comerț activ, deseori până în locurile cele mai îndepărtate *Țcazachi*, de exemplu, erau cei care "mergeau cu vinuri în țara cazacilor"¹⁷, vinuri pe care le dădeau mai ales în schimbul pieilor rusești. Foarte mulți dintre meșterii se deplasau personal în afara granițelor țării pentru desfacerea propriilor produse și pentru a cumpăra materie primă: *Ion pielarul, Iacob și Ștefan blănar, Cristofor cizmar* - sunt întâlniți pe piața polonă¹⁸; în 1460 doi negustori armeni din Suceava cumpărau piei din Liov, iar la 1484 *Iudase pielarul* tot din Suceava este sancționat de tribunalul din Liov pentru o neregulă în afacerile comerciale¹⁹; pe piața transilvăneană, sunt semnalati, de asemenea, meșteșugarii moldoveni: *Petru croitorul din Vaslui, Iacob Curelarul din Bata, Lucaci croitorul din Bârlad, Toma croitorul din Cornari, Mihai curelarul din Roman, Juri bitdarul din Suceava*²⁰; prezența meșteșugariilor și negustorilor ieșeni la Urșov este dovedită de registrele acestui oraș care îi menționează începând din anul 1503, deși piața brașoveană trebuie să fi fost frecventată de ei cu mult înainte. Ponderarea deținută de aceștia în comerțul cu Brașovul este în general crescândă, depășită fiind "până la 1554 doar de Suceava, Bârlad și Roman"²¹.

¹⁷ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, București, 1921, p. 224.

¹⁸ *Idem*, *Studii și documente*, XXIII, p. 302, 310.

¹⁹ *Idem*, *Istoria comerțului românesc*, București, p. 147-148.

²⁰ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 453-454.

²¹ Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul*, București, Editura Științifică, 1965, p. 261.

Materialul excerptat din arhiva istorică, pentru Moldova, conține, în primul rând, o serie de apelative-nume de meserie, care apar alături de numele unic, cu funcție de determinant¹²².

1387-1620: agă, aprod, armaș, brăniștar, butnar, cadin, cămăraș, căminar, căpitan, ceasnic, dăbilar, deșugubinar, doctor, ciubotar, chucer, cojocar, comis, comișel, croitor, curelar, dăbilar, dărăban, fustaș, gomenic, grămătic (diac), hainan, hânsar, hânsărel, hotogul, ienicer, ișișar, ispravnic, jinicer, logofăt, măcelar, medar, medelnicer, nastavnic, namesnic, negustor, olar, olăccari, ostihari, paharnic, păhărniceș, părcașab, pitărel, pârgar, podvodar, potcovar, poslușnic, pivnicer, ploscar, popă, pripășar, prisăcar, postelnic, portar, rabinic, sluger, stegar, spălar, sihar, stohnic, stohniceș, sulgiu, surlar, sătrar, sătrărel, șoluz, ureadnic, ușer, vameș, văcar, vătaf, vătăman, vier, vinăricer, vistierniceș, vorniceș.

1621-1652: alăutar, bacal, bărbier, bărbierită, berar, bezmănar, bîtar, blănar, brăniștar, căldărar, cămănar, cărăuș, ceasnic, ciohodar, cizmar, cojocar, crainic, croitor, cupar, curelar, dăbilar, dărăban, sulgiu, teslar, deșugubinar, dichiu, fântănar, fustaș, geambaș, gelep, gorșinar, grăjdar, grădinar, hânsar, hornar, hoșinar, homog, ișișar, iucman, iuzbașa, jinicer, măcelar, măjer, mehterbașa, meserciu, mortasiș, olar, olăccar, păcurar, pânzar, podvodar, porcar, portar, poslușnic, prisăcar, pușcar, rotar, săbier, săpınar, sătrar, scular, socolitor, sulițaș, șoinar, tănănar, telal, telegar, lemnic, trâmбіciș, uricar, ușer, ușerel, văcar, vameșel, vier, vânător, zălătar, zugrav, saraf, pânurar, căldănar, cimpoiaș.

1653-1675: abager, aparin, bacal, băbărețar, bănar, bărbier, bezmănar, blănar, bogasiu, brăniștar, bulucbașa, butnar, butucar, cantaragiu, casap, cărăuș, ceasornicar, ceasnic, cederbașa, ceprăgar, chirucibașa, cioban, ciohodar, ciubotar, cizmar, cojocar, colivar, conăccar, crașmar, croitor, cupar, curelar,

¹²² Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a Statului, București; Gh. Bolocan, Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374-1600, Editura Academiei, R.S.R., București, 1971; Al. Gonga, Documente privind istoria României: A. Moldova, veacurile XIV-VXII (1384-1625), Indicele numelor de persoane, București, 1995.

dăbilar, dăjăter, dărăban, deșugubinar, dichiu, doctor, făclier, fântănar, fustaș, gelep, goșinar, grădinar, grămătic, hagin, hânsar, hoșinar, homog, gumenic, iazagiu, ișișar, iuzbașa, lăcăuș, lefeciu, măcelar, mășelariu, morar, năvodar, negustor, olar, olăccar, păstor, pescar, pisar, pânzar, plăcintar, podvodar, portar, poslușnic, potcovar, prisăcar, pușcar, sameș, săbier, săhăidăccar, sădar (săuar), silirtar, sinețar, sărmar, socolitor, soronar, sohic, stegar, sulițaș, surlar, șelar, șoinar, lălmăci, teslar, tamber, untș, uricar, ureadnic, ușer, ușerel, văcar, vier, zălar, zălătar, zlotiș, zugrav.

1676-1700: abager, arendaș, argat, băcal, balcibașa, bănar, bărbier, bechelaș, berar, bezmănar, blănar, brăniștar, breslaș, brânzar, buccătar, buțar, bulbaș, bulucbașa, butnar, căldăraș, căldărar, cărăuș, ceasnic, ceauș, cepar, cergar, celaș, chervasărăgiu, chirigiu, chirucibașa, cioban, ciohodar, ceprăgar, ciubotar, cizmar, cănăreț, cărciumar, cărciumăriță, cobzar, cociar, coțelar, cojocar, colivar, conăccar, crainic, croitor, cupar, dărăban, doțor, făclier, făclierită, făurar, fustaș, gelep, grămătic, hânsar, homog, iuzbașa, îmblătorul, lăcăuș, lefeciu, lingurar, lumânărar, meserciu, morar, mortasiș, negustor, odobașa, ogrăccan, olăccar, orăinic, orândar, păcurar, pevel, pisar, pânzar, podvodar, portar, porușnic, poslușnic, potcovar, prisăcar, pușcar, rotar, sameș, săbier, sădnic, săgetător, săhăidăccar, săoar, scular, serascher, solar, stegar, surlar, șoinar, șugubinar, lăbăccar, tălgerar, teslar, tiparnic, trâmбіciș, trâmбіci, uricar, ușer, văcar, vier, zălar, zălar, zugrav.

1701-1720: abager, agă, aldamășar, alăutar, aprod, argat, armaș, bacal (băcam), băieș, bănar, bărar, bărbier, bezmănar, bîtan, blănar, blănăriță, bulucbașa, butnar, căldăraș, căldărar, cămăraș, căminar, căpitan, cărăuș, ceasnic, ceauș, cepar, cîhale, cheplănar, chervasaragiu, chirucibașa, cioban, cioclu, ciubotar, cizmar, cărciumar, cobzar, cociar (cocher), coțelar, coțelăriță, cojocar, conăccar, erainic, croitor, cupar, dascăl, dăjăter, dărăban, diac, diacon, dichiu, făclier, feredeu, feredeuș, fusar, fustaș, gărdurar, gelep, gorșinar, grădinar, grămătic, hânsar, hotarnic, homog, iazagiu, iuzbașa, jinicer, jude, jurător, lăcăuș, lăutar, lemnar, medelnicer, meserciu, morar, neaguțător, oier, olăccar, papucar, păcurar, păstor, pietrar, pisar, pitar, pivnicer, plugar,

prisăcar, purcar, pușcaș, rohmistru, săbier, săhăidăcar, săcar, săpunar, simingiu, socoitor, șegar, stoler, șelar, șetar, șoluz, șugubinar, tălmaci, țerzibașă, torcător, trâmblăș, urcar, ușer, vameș, văcar, vălaj, vălăman, vier, vinăricer, visier, vistiernic, vânător, vornic, vornicel, zălar, zlotăș, zugrav.

O mare parte a meseriilor înălțate în documente își continuă existența încă pentru mult timp (ca apelative denominative) fiind înregistrate în recensământurile ulterioare (pentru unele dintre aceste meserii - mai puțin cunoscute - vom da - în paranteze și explicația lor):

1755: *abăger* (fabricant ori vânzător de aba = dinie, postav alb de lână), *apar, aprod, argat, armaș, armău, băcal (băcan), băbărăcar* (fabricant ori vânzător de baibarace = haină scurtă până la brâu, purtată la țară), *bărar, bărbier, beșliu* (călăraș turc ori tătar), *bivolăriță, bivolcar, blănar, bucăăriță, bucătar, bulucbaș* (comandant de buluc = escadron de armăuși sau seimeni)¹²³, *bumăriță, bunar, căldărar, căvăș, cărpaci, cafegiu, cantaragiu, casap, cepregar, chimingier, chingar, ciochu, ciubotar, cizmar, cobzar, coșetar, conduragiu, crășmăriță, crășmar, crav(e)l (văcar), croitor, cupeș, curălar, dărăban, dărvar, dascăl, daułgiu* (cel care cântă la daul = tobă mare), *diac, diacon, doboșar, doctoriță, făcher, fanaragiu, feredăș (băiaș), fuierar, fustaș (sulțăș), giuvaergiu, grădinar, grămătic, jimnar* (prob. jimblar = brutar), *joldanar* (1. cel care prestează muncă gratuită în folosul stăpânirii; 2. soldat plătit), *lăcătuș, lemăriță, lemnar, logofăt, meher* (muzicant militar turc), *meserciu* (măcelar), *mindrigiu* (lucrător de mindire, saltele, plăpumi), *morar, mortasăp* (cântăritor public al mărfurilor), *nălban* (potcovar), *nagaragiu* (cel care cântă la nagară = ceteră mai mare care se ține pe genunchi și din care se cântă izbind-o cu două ciocane de lemn), *odagi* (slugă la ciobani), *odoboașă* (căpitan de seimeni sau amăniți), *olar, pescar, piererar, pevet, pisar, pitar, plăcinar, potcovar, pușcaș, rachieriță, săbier, săhăidăcar* (cel care fabrică sahardace = tobe pentru săgeți, șelar), *săpunar, soronar, spoitor, șegar, sucătănar, surlar, șelar,*

¹²³ Baș = cap, prefix special ce constituie primul, uneori ultimul element al unui compus (v. Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, București, 1900, p. LIV).

tăpălar, tăpăriță, telal (negustor ambulat de haine și obiecte vechi; strigător public ori la mezar), *teslăriță, teslar, tipograful, toboșar, topciu* (tunar), *trâmbaci, ușărel, uricar, vizitiu, viticar, zălar, zugraf.*

1774: *abăger, apar, aprod, armășel, armău, bașbulucbaș, băcal, băbărăcar, bărbier, bacalbaș* (starostele băcalilor), *beșliu, blănar, bogaster* (negustor de bogasiu = pânză colorată care se întrebunșta la căptușit), *boiangiu, brăhar, bucătar, buceaș, burnar, cașcavalgiu, căldărar, cărămidar, cărpaci, cafegiu, călță, călăpăcibaș, cantaragi* (cel care se ocupa de rușăria curții), *ceasornicar, ceanarsirgiu* (cel care se ocupa de rușăria curții), *ceasornicar, ceavș, cepregar, chihăe, chiricbaș, clopotar, coșfăriță, pieptănar, piererar, ciochu, ciobodar, ciubotar, ciubucciu, cizmar, cobzar, coșocar, conduragi* (covrigar), *crășmar, cravel, croitor, cilingibaș* (staroste argintarilor), *cupeș, curălar, dărăban, dascăl, diacon, doboșer, doctor, drojăder, făcher, fanaragi* (chirurg), *girah* (chirurg), *giude, giuvaergiu, grădinar, grămătic, halvagi* (harabagi), *herar, hergehelegiu, holercar, humar, langăngiu* (tulumbagi = pompier), *ierbar, lăcătuș, lefegiu, lifțicar, lipșcar, mălășăriță, marchian* (negustor ambulat de mărfuri marunte), *minderegiu, mercar, meserciu, morar, odobaș* (locotenant), *olar, papucciu, păslar, pastramagi* (pescar), *pitar, plivnic, plăcinar, postăvar, potcovar, precupeș, prescuriță, rachier, salpicu* (salpicu = vegetal rășinos fiert cu miere sau apă), *săbier, săhăidăcar, săpător de calapeleze, săpunar, sărar, satărbăș* (oșier), *scripcar, sofragi* (stolnic, slugă de sufragerie), *solonar, spoitor, sticlar, șelar, șlicar, tăbăcar, tălmaci, tăpălar, țărășnăriță* (cea care fabrică sau vinde țărășnă = împletitură din păr negru de cal sau capră din care se fac băieri, frânghii, noșje), *telal, teslar, tinichigiu, topciu, trâmbei, tușeciu, ușărel, vălaj, vizitiu, viticar, zălar, zugrav.*

1808: *abăger, accibaș* (staroste de bucătări), *alămar, apar, argintar, armău, băcal, băbărăcar, bărbier, bărbieriță, babeingiu* (șambelan), *bacalbaș, blănar, bocciu* (curățător de latine), *bogaster, bogășăriță, boiangiu, brăhar, bucătar, bulcar, burnar, călăraș, căldărar, cărămidar, căvăș, cărucer, cărcimnar, cărpaci, cafasbaș* (cafăs = balcon unde cântă corul într-o biserică), *cafegiu, călcăciu* (caic = corabie mică și lată, dar mai mare decât luntrea),

caflă, cantaragiu, caretaș, casap, cavaș, cazaciu, cepregar, ceasornicar, chereștegiu, chitar, chitarbaș, chiurcibaș (staroste de cojocari), *cimpoș, cioban, cioclu, ciohodar, ciubotar, ciubuciu, cizmar, clucer, cobzar, cofetăria, cofetar, cojocar, condaragiu, coltar, covrigar, croitor, cușmar, cuiungibaș, curdălar, dărăban, dărvar, dascăl, delibaș* (conducătorul delilor, soldați dintr-un corp de cavalerie ușoară), *diacn, doboșar, doctor, dohotar, dulgher, emac* (recrut), *făcher, făcher, fâmar, fântânar, feredeuș, franzelagiu, furmagiu, fusiaș, găitânar, giuvaergiu, grădinar, grămătic, hadambaș* (șeful rabinilor), *harabagiu, herar, ișlicar, inginer, iorgangibaș* (șeful celor care confecționează ceasafuri), *lăcătuș, lăutar, lemnar, lefecciu, lipscan, maiugiu* (cel care fabrică maiul = uncală folosită în dulgherie), *masalagiu* (purtător de masală = torță, prăjină unsă cu rășină sau smoală și care servește la iluminat), *mehter, merar, mindirigiu, morar, mortasip, mungiu* (luminător), *neguțător, naiugiu, ocolas, olar, pânzar, pășlar, paștar, pazarghidiu* (prob. pazariță = negustorie, afacere comercială), *pescar, pițar, pițarbaș, plăcintar, podar, pomtar, poroșnic* (locotent), *portărel, postăvar, prahpurgiu* (prapur = steag ostășesc; steag bisericesc purtat la procesiuni), *precupeț, prisăcar, rășchitor, rachier, rotar, săhăidăcar, sămăngiu, săpunar, sârदार, sitar, saigibaș* (șef al saiggiilor, slujbași ai Porții care străngeau darea plătită în oi), *scripcar, softragiu, solonar, spițer, spoițor, stoler, suiugiu* (fântânar), *surlar, surugiu, șelar, tăbăcar, tăpălar, terzibaș* (staroste de croitori), *telal, teslar, tinichigiu, trăislar, topciu, tufecciu, tulumbagibaș* (comandantul pompierilor), *tutungiu, țambalagiu, vameș, vechil, vier, vizitiu, voznar, vutcar, zugraf.*

1820: *abager, accibaș, alămar, apar, arendaș, arginlar, arnăut, băcal, băbăreacar, bărbier, bascihodar, baractar, biliarăgiu, bimbaș* (comandant a 1000 de soldați în armata turcă), *blănar, bogasier, boiangiu, brânzar, brăhar, bucătar, bucegiu, bulgurgiu* (bulgur = grâu măcinat mare, rășnit sau pisat), *bulucbaș, butnar, căldărar, cărâmidar, carbunar, cârdior de apă, cârpaci, cafegiu, calfă, calpacibaș, calpaciu, calupciu, cantaragiu, casap, cavașbaș, cepregar, ceasornicar, chereștegiu, chețar, chinargiu, chitar, chitarbaș, chiurcibaș, ciubuciu, cioban, cioclu, ciohodar, ciubotar, cizmar, cofetar, cojocar, crășmar, croitor, cușmar,*

curdălar, dărvar, dărăban, dascăl, delibaș, diacn, doboșar, doțor, factoriu de forte pianuri, făcher, fanaragiu, feredegiu, feredeuș, flueraș, fluerar, fânghier, franzolagiu, fusiaș, găitânar, giuvaergiu, grădinar, hamurgiu, harabagiu, holincar, iaurgiu, illeciu (cel care fabrică sau vinde illice = pieptar fărănesc fără mănec), *iorgangiu, lăcătuș, lăptar, lemnar, lemorgiu, lipscan, lințar, hatar, marchian, masalagiu, mehter, merar, morar, mindirigiu, musicant, nețer* (soldat din armata turcă), *odobas, olar, plălărier, pânzar, pășlar, pecelar, perdegiu, pescingiu, pițar, portărel, porneic, postăvar, potcapier, prăvulaș, precupeț, rachier, rogojinar, rotar, săbier, săhăidăcar, săpător în piatră, sârar, saracbaș, serdar, softragiu, sitar* (fiecăre dintre cei patru măscărici ai domnilor fanarioți din Țările Române), *săpunar, surlar, spițer, sticlar, stoler, strungar, strumar, suiugiu, surugiu, șelar, șindrilar, șlicar, șubaragiu, tăbăcar, tăpălar, țânzibaș, țabacciu, țablagiu, țabuciu, țanguiu* (tain = rație de alimente sau de băutură care se dă cuiva pe timp nelimitat în schimbul serviciilor prestate; sumă echivalentă cu rația lunară a unui angajat), *tufecciu, teighetar, telal, terzibaș, teslar, tinichigiu, topciu, trăislar, trâmbacki, tulpengiu* (cel care fabrică sau vinde tulpanul = pânză cu țesătura foarte subțire și străvezie; basma în trei colțuri), *tulumbagiu, tutungiu, țambalar, văcar, vameș, vărar, vier, vizitiu, vutcar, zugraf.*

Trebuie să menționăm faptul că nu se poate spune despre aceste apelative că reprezintă suma integrală a meseriilor practicate în Moldova (în special în perioada de până la 1700). Ele sunt doar o parte, și anume, aceea care apare în documente deoarece purtătorii lor participă într-un fel sau altul la viața comunității: cumpărări sau vânzări de proprietăți, danii, măturii, obligații către domeniile feudale și umărările neplătii acestora, fuga de pe moși etc. Dar, la fel de important este să spunem și că cele mai multe dintre atestări se fac în târguri și orașe. Astfel, în perioada **1621-1652** din cele 2269 de acte un număr de 914 au ca localizare *lașul* (cuprinzându-le implicit și pe acelea care privesc consemnarea unor "schimbări" în regiunile limitrofe), apoi Suceava (36), Hârlău (32), Focșani (6), Galați (4), Roman (3), Vaslui (2), Huși (2), Bacău (1), Tecuci (1), Cotnari (1) etc. și mai puțin așezările rurale (Dumbrăvița, Bogdănești, Bârzești, Tomești, Ștefănești, Hangu, Cofești, Mircești, Cordăreni, Costeni,

Stancani) (referitor la actele care nu au nici un fel de localizare, posibilitatea ca aceasta să fie în Iași este deosebit de mare).

Cercetarea - în perspectivă diacronică - a materialului impune și observații de natură terminologică. Întrucât studiul meseriilor nu se poate face în afara evoluției cadrului socio-istoric, prezența elementelor străine arată că nu trebuie nesocotite influențele țărilor învecinate, influențe datorate contactelor întreținute de poporul nostru, vreme îndelungată, cu acestea. Alături de cuvintele autohtone au intrat în limbă termeni slavi, turcești și, în epoca fanariotă, grecești, fiind vorba aici de o stratificare, în timp, a terminologiei meseriilor. De obicei, aceste împrumuturi lexicale "desemnează produse nou aparute" sau "exprimă fie materiile din care sunt confecționate diferite lucruri fie unelte și instalații asimilate în vremea din urmă"¹²⁴.

De multe ori, însă, numele meseriei s-a adaptat unor cerințe de export sau, reprezentată o simplă influență de aservire; astfel, a număr mare dintre ele poartă denumiri turcești, dar nu este întotdeauna vorba de meserii împrumutate de la turci: *abagii, boiangii, basmagii, ișlicarii, calpaccii, șalvaragii, iorgangii, mindirigii, pescheregii, ciubuccii, tulpangii, bragagii, havagii, simigii, munngii, tufeccii, giuivergii, cafegii, conduragii, papugii, chinurcibașa (staroste de cojocari), terziibașa (staroste de croitori), cuiungibașa (staroste de argintari), accibașa (staroste de bucătari), mainarbașa (staroste de constructori) etc. Unii dintre ei au o existență efemeră, legată strict de specificul ori cerințele epocii, și dispar (atunci când cadrul se modifică) cu meserie cu tot: *basmagii, ișlicarii, calpaccii, pescheregii, ciubuccii, tulpangii, cafegii, conduragii, papugii*; altele au căpătat un nume nou: *șalvaragiul - croitor, pantalonar; tufecciul - armurier*.*

Dar, indiferent de proveniența ori de menținerea în circulație a unuia sau a altuia dintre termeni, antroponimia se constituie în document, și deopotrivă în arhivă, pentru toate în egală măsură. Astfel, dacă luăm numai două dintre aceste nume de meserii (*croitor și abăger*), vom observa că deși ambele sunt prezente în acte încă de timpuriu și se referă la același domeniu (confeccionarea de îmbrăcăminte), primul dintre ele - *croitor* - a avut o largă răspândire și s-a menținut până astăzi; cel de-al doilea - *abăger* - fiind legat de anumite circumstanțe, a dispărut ca meserie. Și unul și celălalt însă,

¹²⁴ Gh. Iordache, *op. cit.*, p. 157.

devenite nume proprii de *Croitori* - 21162/991, *Abăgerii* - 199/27 ș au, cel puțin teoretic, aceleași șanse de existență.

După cum se poate observa, cea mai mare parte a locuitorilor țării poartă la 1774, ca determinant, numele îndeleticirii practice. Astfel, din totalul de 1817 de persoane înscrise, 1129 au primit ca element distinctiv denumirea meșteșugului, acesta reprezentând procentual 62,13 % din întreg. Vom da în continuare, în ordine alfabetică, situația ocupațiilor respective.

Datorită faptului că numărul mahalalelor ieșene este la această dată relativ mare - 20 - am atribuit fiecăreia dintre ele o literă după cum urmează: **A** - Ulița Mare, **B** - Mahalaua Bărboiului, **C** - Mahalaua Ruscască, **D** - Podu Vechi, **E** - Mahalaua Fâina, **F** - Mahalaua Chirvășăriei, **G** - Mahalaua Hagioaia, **H** - Mahalaua Măjiile, **I** - Mahalaua Strâmba și Sârbeasca, **J** - Mahalaua Fânărie, **K** - Mahalaua Focdele, **L** - Mahalaua Broșteni, **M** - Mahalaua Frecău și Trepițâneasca, **N** - Mahalaua Bivolăriei, **O** - Mahalaua Tătărași, **P** - Mahalaua Rufeni, **R** - Mahalaua Căcaina, **S** - Mahalaua Munteșimii de Jos, **T** - Mahalaua Munteșimii de Mijloc, **U** - Mahalaua Munteșimii de Sus.

Prezentarea în acest tablou a numelor de meserii înregistrate la 1774 în Iași, permite vizualizarea situației concrete a meșteșugurilor din dublă perspectivă: pe verticală și pe orizontală.

Analiza pe verticală a materialului dă posibilitatea să se observe concentrarea unor meserii în anumite zone ale orașului, de regulă, în mahalalele și ulițele "cu tradiție" în îndelungata existență a localității. Astfel, dacă cele mai importante cuprind adesea (nominal) peste 100 de capi de familie care practică o îndelungată sau alta (Ulita Mare - 92, Bărboi - 158, Mahalaua Rusească - 117, Podu Vechi - 176, Hagioaia - 112, Făinăria - 96), cele periferice posedă, de obicei, un număr mult mai mic (Făina-28, Chervășăria-40, Măjile-17, Strâmba și Sârbașca-19, Feredeile-43, Broșteni-43, Frecău și Trepezăneasca-53, Bivolăria-6, Tătărași-7, Rufeni-19, Căcaina-37, Munteimea de Jos-28, Munteimea de Mijloc-13, Munteimea de Sus-30). Germenii acestei stări de fapt se regăsesc cu ușurință în situația economică și socială a unora dintre micile așezări rurale învecinate: aflați în preajma unui oraș care-și extinde progresiv dominația asupra meșteșugurilor țărănești dar, care, pune în același timp la dispoziție o piață de desfacere mult mai largă, meșterii vor fi treptat atrași în interiorul acestuia, părăsind vechile sate; încadrarea lor în noul centru urban devine, în acest moment, previzibilă. Broșteni, Tătărași și Rufeni sunt numai trei dintre mahalalele ieșene provenite prin înglobarea în oraș - în epoca fanariotă - a localităților limitrofe.

Analiza pe orizontală scoate în evidență frecvența apariției meseriilor, frecvență asupra căreia factorul economic își spune, de asemenea, cuvântul. O parte dintre îndelungicii capătă o deosebită amploare; meșteșugarii așezați în oraș își măresc din ce în ce mai mult capacitatea de producție, marfa lor fiind destinată atât clientului care face comanda cât și cumpărătorului ocazional. *Blănarii* (93), *cravii* (74), *băcalii* (39), *ciubotarii* (39), *pitarii* (34), *crâșmarii* (49), *holercarii* (32), *bărbierii* (29), *cizmarii* (27), *cojocarii* (20), *zlatarii* (20), *abagii* (20), *făcherii* (18), *mișârcii* (17), *plăcintarii* (17), *herarii* (16), *topcii* (16), *bogasterii* (13), *cafeștii* (13), *băbărcăarii* (12), *bucătarii* (12), *brăharii* (12), *(i)șlicarii* (12), *tăpălarii* (11) au ponderea cea mai mare între meșterii ieșeni de la 1774 prin specificul produselor lor care privesc bunuri de larg consum și impun concurența între micile ateliere.

Legate de aceștia sunt *cafelele* (45) - dintre care, ulterior, se ridică noi meșteșugari, *slugile* (30), precum și clasa negustorilor, a intermediarilor, prezentă aici prin *cupeții* (22).

Evoluția acestor meserii este cât se poate de diferită și, în unele cazuri este și previzibilă. În timp ce îndelungicii cu o largă răspândire și de importanță comunitară generală au înregistrat, de regulă, creșteri numerice (ori s-au menținut la o cotă constantă):

meseria	1755	1774	1808	1820
barbieri	16	29	37	35
bucătari	2	5	8	21
blănarii	41	93	92	89
cojocarii	9	20	25	32
croitorii	27	2	126	194
cusșapi	3	4	33	57
ciubotarii	23	39	74	193
lăcătuși	6	2	10	12
ateliarii	-	6	9	20
deprețarii	3	3	15	28
cizmarii	18	27	41	32
pitarii	17	34	54	46
tăpălarii	11	11	10	14
țesarii	9	9	61	73
șlicarii	-	12	16	23
pietarii	10	8	42	64
carמידarii	-	1	9	6

altele, precum:

meseria	1755	1774	1808	1820
dinulgi	2	-	-	-
puscasi	1	-	-	-
chimbarii	1	-	-	-
conduragii	1	2	2	-
feredeleii	2	-	-	-
șoldunarii	5	-	-	-
pevoșii	3	-	-	-
sălbierii	3	5	1	1
robării	1	-	-	-
șipotarii	2	4	4	-
șicrăbării	1	-	-	-

surlari	1	-	-	-
humari	-	1	-	-
haivagii	-	2	-	-

au o prezență redusă ori sporadică.

Marea majoritate a celor care practică aceste meserii, apar în documentele oficiale ale vremii (aici - în recensământuri) purtând ca principal mijloc de identificare denumirea meseriei. Indiferent de poziția uneia sau a altele dintre îndelemticiri ele au avut, în ansamblu, o situație privilegiată, numele de meserie reprezentând, în timp, o "instituție" care a funcționat ca un adevărat sistem de denuminație, substituindu-l, de fapt, pe acesta. Configurarea actuală a numelor de familie (atât ca inventar, cât și ca procedee de formare) se raportează în mod direct la epocile anterioare. Fiecare nume (toponim sau antroponim) își are istoria lui, legată de istoria societății în care ia naștere, oricare ar fi ea; monografia unui nume de familie este în același timp o monografie istorică indiferent dacă ne referim la cauzele care i-au generat apariția sau, urmărind cronologia evoluției sale (cu schimbări "cantitative" ori "calitative") până la intrarea în "legitimare", moment după care schimbările de formă se datorează mai mult unor accidente¹.

Trăsătura definitorie a perioadei cuprinse între a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea este utilizarea ocupației cu funcție de nume propriu dar, rămânând în esență un apelativ. Deși întâlnim exemple atât din arhiva istorică - în care denumirea meseriei a căpătat statutul numelui personal: Arpenite *Bărarul* - 1624, Neculai *Bărarul* - 1622, Giurgiu *Blidarul* - 1621, *Bodea Ploscarul* - 1495, *Boharul* - 1607, Dragomir *Brănișterul* - 1400, Iacomi *Casapu* - 1605, Nechifor *Căldărarul* - 1612, Cozma *Pivnicerul* - 1441, Dan Socol fratele lui *Porcar* - 1473, Danciu *Șincariul* - 1500, Ghiorghe *Băcalu* - 1621, Giurge *Puscarul* - 1620, Gligoraso *Zlătarul* - 1620, Grozava *Brănișteriu* - 1606, Ion *Puscarul* - 1620, Ion *Scutaru* - 1619, Ionasco *Herghelegiul* - 1608, Iuga *Păturnicherul* - 1445, Lazor *Blidarul* - 1621, Micul *Parcarul* - 1519, Mihail *Croitor* - 1448, Negriță *Ploscaru* - 1499, Petrea *Ploscar*

¹ Teodor Oancă, *Numele de familie în documentele de stare civilă*, în SCO, 1/1996, Craiova, p. 33-36.

- 1570, Petrea *Zlătar* - 1573, Isaico *Pierar* - 1527, Stan *Mferariul* - 1495, Stan *Pieptănarul* - 1608, Stan *Vărzariu* - 1533, Mihail *Păcurariu* - 1528, Stanciu *Ghindariul* - 1605, Toma *Surlar* - 1528, Ștefan *Zugraf* - 1425, Toader *Blidarul* - 1623, Ștefan *Zlătarul* - 1425, cât și din recensămintele nominalizate: Giurgeaș *Brânzar*, cihotar, Toma zet *Perarul*, Lupul sâ *Dărăban*, Constantin *Zlătar*, Chiriță *Armaș*, Sava *Năiban*, Vasilachi sâ *Săbier*, Vasili sâ *Cascavalgiu*, Niculai sâ *Coflăriții*, Dumitru *Caramanlău*, Toader sâ *Olarul*, Ion *Bucătarul*, Domitru *Cazaciu*, Costache *Pascariu*, Angheluță *Olaru*, Ștefan *Fântănarul*, Gavril *Emacul*, Andrei *Pânzariu*, Iancu *Pânzariu*, Nicolai *Răcaru*, Iacovache *Cihotar*, Ion *Ciobanul* etc. cuvintele comune devenite nume proprii (și având ca proveniență meseriile) se înmulțesc simțitor după această dată. *Isprăvnicia Imnului Iasi* (1828-1860) conține un număr relativ mare de astfel de antroponime: *Timofte Prisăcaru*, *Ioan Cihotarul*, *Alexandru Dulgheru*, *Gheorghe Șălaru*, *Dumitru Boiangiu*, *Ioan Bararu*, *Hriste Mădăriu*, *Filip Buciumaru*, *Ilie Bacalu*, *Iordache Rogojinaru*, *Edrail Croitoru*, *Antoni Căfă*, *Constantin Coraci*, *Ștefan Calpaciul*, *Neculai Tăbăcaru*, *Vasile Șlicaru*, *Tănase Șlicaru*, *Gavril Bucătaru*, *Lazăr Chelaru*, *Dumitrache Cojocar*, *Dumitru Cojocarul*, *Elena Chetaru*, *Dumitracu Olaru*, *Ștefan Cihotarul*, *Alexandru Săidăcaru*, *Constantin Cihotarul*, *Luița Blănarul*, *Alexandru Dulgher*, *Nichita Irbășu*, *Loghin Moraru*, *Grigore Olaru*, *Maria Bacalu*, *Vasile Blănarul*, *Săndulachi Bărbieru*, *Nedelcu Cojocarul*, *Nuță Căldărarul*, *Enachi Cheresegiu*, *Irina Mortasăp*, *Toader Mădăsar*, *Petre Bogasiaru*, *Maria Bucătaru*, *Lupu Rachieru*, *Gheorghe Păduraru*, *Toma Sachelaru*, *Lazăr Chetaru*, *Eni Calangiu*, *Gheorghe Pânzaru*, *Chira Lipsicanu*, *Ursu Șălaru*, *Vasile Baciu*, *Neculai Vieru*, *Gheorghe Seutaru*, *Tudorachi Prisăcaru*, *Gheorghe Mîndringiu*, *Ioniță Surugiul*, *Ioniță Batmarul*, *Nechita Ciobanu*, *Nastasia Bacalbașa*, *Tudorache Crășmaru*, *Marcu Cărămidaru*, *Ștefan Trămbaciu*, *Costachi Bărbieru*, *Iancu Făinaru*, *Ion Văcaru*, *Axente Surugiul*, *Mărgărit Vameșu*, *Ioan Spilerru*, *Burdă Căruțaru*, *Vasilache Cocieru*, *Iordache Plăcintaru*, *Săndulache Cihodarul*, *Enachi Grădinarul*, *Ion Cărăușu*, *Petrea Moraru*, *Gheorghe Rotaru*, *Neculai Cobzar* etc.

Dovadă incontestabilă a faptului că acestea sunt deja nume de familie, nefiind vorba aici, poate, de o greșeală de scriere, stau numele de tipul: *Elena Chitaru*, *Luița Blănaru*, *Maria Bacalu*, *Irina*

Mortăap, Maria Bucăaru, Chira Lipscau, Nastasia Bacalbasa, Sonda Crăsmaru. În aceste cazuri ocupația respectivă nu mai privește îndeletnicirea femeii (ca în documentele anterioare când apăreau sub forma chitărița, rachieria, crăsmărița, bucătăria, cofetăria, bărbieria etc.), ci pe cea a bărbatului (sofului) de la care i s-a și transmis.

O altă dovadă este aceea că există indivizi care au un nume personal provenit de la numele ocupației - dar apar în acte purtând (din motive social-economice) o nouă determinare, aceea a îndeletnicirii pe care o practică activ. Adoptate de sistemul numelor proprii și izolate de limba comună, supranumele-nume de meserii își pierd valoarea semantică, funcția lor devenind exclusiv una antroponomică: *Glgoraș Brândzar, ciubotar; Chiriță Armaș, cibotar; Dumitru Cazaciu, blănar; Andrei Pânzariu, lemnariu; Ștefan Arnăuțu, teslar; Gheorghe Bărbieru, bogasier; Andreiș Crășmar, zăltar; Lupuș Ceauș, săhăidăcar; Gheorghe Sălaru, ceasornicar; Gheorghe Rotaru, teslar; Cristea Blănar, cărciumar; Neculai Petariu, blănar; Ioniță Joimirtul, croitor; Lupasca Surlar, telai; Gheorghii Caramanău, ciubuciu; Constantin Olaru, topciu; Vasile Prîșăcar, portărel etc.*

Deși "apelativele indicând îndeletnicirea intrate ca determinante în formula de denumire a unui individ trăiesc de obicei numai atâtă cât trăiește individul care exercită realmente îndeletnicirea" iar "umașii, cu alte îndeletniciri moștenesc asemenea supranume numai în cazuri speciale, când adecă supranumele își asumaseră prin înținsa lor întrebuințare, o valoare simbolică familiară și cu o tendință vădită de depreciere"² se pare că, privit la modul general, acest procedeu de formare a numelui de familie s-a constituit într-o metodă preferențială ("ceățeanul preferă să-și declare ca nume de familie titlul îndeletnicirii sale") și, în același timp, referențială a sistemului nostru denominativ. Numărul mare al antroponimelor provenite de la meserii cu vechi tradiție în istoria Moldovei (și a poporului român) precum și prezența în inventarul de astăzi a numelor de familie alcătuite de la îndeletniciri care poartă într-o mai mare măsură girul "contemporaneității" dovedesc viabilitatea modelului și, totodată, valoarea documentară a elementelor sale componente. Arhiva BDAR, referitoare la județul Iași cuprinde astăzi un total de

594 de antroponime (numele standard și variantele lor) având la origine o meserie. Dintre acestea, o parte se regăsește exclusiv în Iași: *Brândușeru - 3/3, Buiărașu - 1/1, Căsarariu - 1/1, Răclaru - 2/2, Cercurariu - 5/5, Colocaru - 1/1, Colunaru - 18/18, Cotunariu - 15/15, Doiharu - 1/1, Drețcaru - 2/2, Făclieru - 7/7, Făclieru - 5/5, Harzoparu - 8/8, Horariu - 1/1, Humaru - 12/12, Jidaru - 2/2, Kimingariu - 1/1, Noincar - 1/1, Pirugariu - 1/1, Rântar - 22/22, Râșniceru - 7/7, Râșniceru - 3/3, Sacariu - 1/1, Sumaharu - 1/1, Surparu - 1/1, Târșinaru - 16/16, Târșinariu - 2/2, Târșinaru - 4/4, Tețaru - 4/4, Tibucaru - 1/1, Toboșeru - 8/8 etc; iar altele înregistrează pentru zona respectivă un procent ridicat dacă este să ne raportăm la cifra absolută pe țară: *Abageru - 199/27 (13,56%), Bucăaru - 2264/803 (35,46%), Arnăuțu - 737/265 (35,95%), Bănzaru - 75/10 (13,33%), Buiaru - 13545/3088 (22,79%), Căciularu - 49/10 (20,40%), Căldăraru - 1122/275 (24,50%), Caluparu - 7/3 (42,85%), Chitariu - 451/103 (22,83%), Ciubaru - 50/16 (32,00%), Coseraru - 49/31 (63,26%), Crășmaru - 170/107 (62,94%), Cuțitariu - 192/65 (33,85%), Doboșaru - 61/49 (80,32%), Doboșeru - 165/126 (76,36%), Famaragiu - 106/90 (84,90%), Fântănaru - 63/47 (74,60%), Ferestrăoaru - 20/4 (20,00%), Grădinaru - 3227/1802 (55,84%), Mățășaru - 373/202 (54,14%), Mindrigiu - 237/90 (37,97%), Misărciu - 70/28 (40,00%), Nalbaru - 254/75 (29,52%), Oșieru - 37/13 (35,13%), Păduraru - 5574/2951 (52,29%), Pașțiru - 1341/937 (69,98%), Pantoțaru - 21/11 (52,38%), Pânzaru - 556/287 (51,61%), Săidăcaru - 19/16 (84,21%), Săpătoriu - 33/30 (90,90%), Scăjaru - 633/256 (40,44%), Spiritaru - 16/13 (81,25%), Străchinaru - 281/110 (39,14%), Șurubaru - 376/163 (43/35), Tălpălaru - 569/106 (18,62%), Târniciu - 136/87 (50,00%), Teslaru - 934/249 (26,65%), Tigariu - 8/4 (50,00%), Torcăloru - 30/5 (16,66%), Urdaru - 7/6 (85,71%), Yeru - 11688/2024 (17,31%), Vițelaru - 358/153 (42,73%), Cărnăidar - 142/21 (14,78%), Cărniciu - 137/35 (24,54%), Cociaru - 142/83 (58,45%), Cofaru - 593/98 (16,52%), Coropariu - 45/17 (37,77%), Cusmaru - 9/3 (33,33%), Ciredaru - 5/4 (80,00%) etc.**

Dispariția unor meșteșuguri mai vechi - cum s-a întâmplat cu cele de *arcari* și *săbieri*, iar, mai târziu, diminuarea până la dispariție a altora - *cărbunării, dohotării, boștinării* etc. a dus la pierderea unor

² St. Pașca, *op. cit.*, p.91-92.

elemente de cultură materială și spirituală, care, în aceeași vreme constituiau parte integrantă a vieții de zi cu zi a țărânului și deopotrivă orășanului român.

Antroponimele de mai sus (reprezentând doar o mică parte din numărul total) demonstrează însă că, informații sigure despre aceste meserii - considerate dintr-un anumit punct de vedere pierdute - pot fi obținute cu ușurință, căci cercetarea unui astfel de nume de familie (provenit de la numele meseriei practice de individ) oferă - mai întâi prin simplul fapt de a exista, apoi prin urmărirea frecvențelor și a concentrării într-o zonă anume - o descriere veridică (chiar dacă indirectă, dar implicită) a termenului comun.

III. Derivarea. Aspecte de geografie a sufixelor

„Unul dintre mijloacele cele mai obișnuite pentru îmbogățirea lezaurului antropomastic și care servește în același timp la intensificarea și nuanțarea caracterului subiectiv al diferitelor elemente ale denominației personale, e derivarea cu sufixe”³.

Sub raportul analizei, un nume, fie că este propriu sau comun, poate fi discutat din mai multe puncte de vedere: fonetic și fonematic (distingându-se cuvintele în funcție de lungimea lor, de numărul de silabe, de locul accentului etc.), morfematic, al câmpurilor lexicale în care intră, al originii, vechimii și evoluției sale, cu alte cuvinte - sincronie și diacronic.

Cu toate acestea, sistemul numelor proprii al oricărei limbi se deosebește de sistemul numelor comune alcătuit, de fapt, o subclasă strâns legată de sistemul apelativic, dar fără să i se suprapună în totalitate acestuia.

Formarea numelor proprii depinde în același timp de morfologie, prin procedeele pe care le folosește, și de vocabular, dacă avem în vedere sensul bazei lexicale și al derivatului obținut. Derivare nu înseamnă însă, pur și simplu, nașterea unui nou cuvânt prin alipirea unui afix la o temă existentă. Între cele două părți se stabilește o relație internă, dictată concomitent de semantica și a sunta și a celuilalt. Afirmția este valabilă atât în cazul apelativelor cât și al numelor proprii, componentele lor aflându-se întotdeauna în rezonanță unul cu celălalt, căci altfel ele nu pot să alcătuiască un întreg⁴. Deosebiră este aceea că un cuvânt oarecare, intrat în categoria numelor proprii primește, spre deosebire de omonimul său rămas în clasa numelor comune “libertatea” de a selecta un număr mult mai mare de formanti și în multe cazuri de a se comporta morfologic altfel

³ Șt. Pașca, Nume de persoane și nume de animale în Tara Olului, București, 1936, p.133.

⁴ A.V. Superanskaja, Структура имени собственного, Наука, Москва, 1969, с. 71.

decât numele comune. Dar, privită în adâncime, această problemă a selectării sufixelor este condiționată și de un alt aspect: acela al tradiției, al specificului zonal în care se desfășoară procesul. Numărul mare de apariții al unui antroponim într-o regiune față de prezența diminuată sau chiar absența lui în altă regiune dovedește adesea acest fapt.

Cercetarea derivării numelor de familie are o valoare deosebită căci, mai important decât studiul bazelor lexicale al numelor personale este studiul formațiilor "calculul megingând aici nu pe mii, ci pe milioane de oameni"⁵. Factorul frecvență demonstrează în acest caz existența unui raport invers proporțional între nume și purtătorii lor: antroponimele nederivate sunt cele mai numeroase dar reprezentă, ca număr de apariții, mult mai puțin decât numărul indivizilor care poartă un nume derivat.

De-a lungul istoriei sale antroponimia românească a experimentat modalități diferite de a exprima ceea ce astăzi se înțelege prin *nume de familie* (ori, la nivel macrostructural - formula oficială de denotație). Documentele perioadei la care ne referim (și implicit prin acestea aparatul administrativ) nu impun folosirea unuia sau a altuia dintre modele, cu toate că încercări de a reglementa, sau mai bine zis de a direcționa acest proces au existat. Nici chiar *Legea asupra numelui din 1895* nu constituie, practic, un act "ultimativ", căci în primele decenii ale secolului al XX-lea se mai întâlnesc încă - în special la sate - indivizi care apar în registrele de stare civilă fără a avea ceea ce astăzi se înțelege prin *nume de familie*. Numărul acestora nu este însă de proporții. Marea majoritate a persoanelor utilizează (sau îi sunt atribuite de către cei din jur ori de către oficialități) acel determinant care o particularizează în modul cel mai sigur. Legile care în cele trei principate românești impun generalitatea numelui de familie reprezentă, în fapt, "o încheiere a unui proces îndelungat de dezvoltare a acestui sistem de denotație oficială. Formele incipiente ale numelui de familie apar cu câteva secole mai înainte ca niște forme de cutumă"⁶, fără a fi obligatorii și transmisibile.

⁵ A. V. Nikonov, Теоретическая грамматика, Москва, 1988, p.41.

⁶ E. Janitssek, Despre aparțința numelor duble în documentele românești din secolul al XIII-XV, în Studii de onomastică, II, 1981, p.90.

Dar, toate tipurile și modelele antroponimice românești care au funcționat în acest interval - și nu numai acum - converg spre același unic scop: de a transmite într-o manieră fără echivoc informații esențiale despre purtătorul lor, iar cel care a înclinat balanța în favoarea unei anumite părți, a fost uzul.

Caracterizat prin lipsa uniformității structurale atât la nivel intern cât și extern, numele de familie se realizează din punct de vedere morfologic în două tipuri distincte: *analitic (nesuffixal)* și *sintetic (suffixal)*. Despre primul dintre ele am discutat în primul capitol; asupra celui de-al doilea ne vom opri în continuare.

Deși concomitente și funcționale în egală măsură pentru o lungă perioadă de timp, cele două tipuri antroponimice au evoluat diferit. Inventarul actual al numelor personale demonstrează concret faptul că modelul analitic a devenit treptat un model pasiv. Numai un număr relativ mic de nume din arhiva BDAR și cercetarea documentelor istorice fac dovada utilizării lui pe scară largă în secolul al XIX-lea. Locul său a fost progresiv preluat de celandat model, sufixal.

"Acest procedeu s-a impus repede, grație avantajului pe care îl prezenta, acela de a fi comod și ușor nu numai de aplicat, ci și de reținut: locul unei construcții sintactice (*al lui Ion*) l-a luat un singur cuvânt cu aceeași valoare semantică. Acest avantaj n-a fost singurul și, poate, în realitate, nici cel mai important. Deoarece antroponimele apar în vorbirea curentă foarte des, multe dintre ele mai des decât apelativele, folosirea unui singur cuvânt în locul unei construcții sintactice făcea posibilă întrebuițarea lui în orice situație: se putea articula (ca în limba veche), putea primi înainte o prepoziție, putea funcționa, fără dificultăți de înțelegere, ca subiect al propoziției etc."⁷

Colecțiile de acte vechi realizate până acum scot în evidență, încă din secolele XV-XVIII, numeroase antroponime derivate. Ele aparțin în special clasei privilegiate, dornică să se distingă și în acest mod de marea masă a populației. Pe lângă acest aspect, întrebuițarea lor se justifică totodată în plan economic, fiind necesară pentru a se evita confuziile legate de moșteniri, danii, vânzări sau cumpărări de moșii etc. Având ca punct de plecare acest considerent - economic -

⁷ Iorgu Iordan, Dicționarul numelor de familie românești, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p.11.

cei mai mulți dintre nobili vor vrea să facă dovada - și prin nume - că aparțin unui anumit clan sau provin dintr-un anumit loc.

Purătoarele, semantice, ale acestor două valori, sufixele *-escu* și *-eanu* vor fi frecvent întrebuintate în acest sens: *-escu*: *Duma Isăescu* fiul lui Isaia logofăt (1436), *Isaia Gădovici* fiul lui Gădea (1409) (în documentele slavo-române apare în mod frecvent suf. *-ovici*, valoarea lui fiind echivalentă cu aceea a suf. *-escu*), *Petrică Iachimescu* fiul lui Iachim (1453), *Petru Cărcovici* fiul lui Cărc (1545), *Grigoreea Crăciunovici* fiul lui Crăciun (1594), *Costea Andronicovici* fiul lui Andronic (1437), *Cozma Șandrovici* fiul lui Șandru (1414), *Ștefan Ștefanovici* fiul lui Ștefan logofăt (1611), *Fetea Iacobescu* fiul lui Iacob (1488), *Ieremia Mateescu* fiul lui Mateiaș logofăt (1605), *Iurie Șerbescu* fiul lui Șerb (1443), *Petrică Negrițescu* fiul lui Negriță (1493), *Comănescul Ionașco* fiul lui Coman (1622), *Dan Davidescu* fiul lui David (1529), *Gligore Avrămășcul* fiul lui Avram (1616) etc.; *-eanu*: *Iachim Porcesanul* din Porcesani (1546), *Ilea Ungheanul* din Ungheeni (1560), *Ion Oniceanul* stăpân în Oniceni (1483), *Ion Rădeanu* ... din Rădeni (1602), *Ion Săpoteanul* ... din Săpoteni (1604), *Giurgiu Puțeanul* stăpân în Puțeni (1497), *Ornă Lărgeanul* din Lărgești (1502), *Petre Vitolanu* din Vitolțești (1463), *Petru Glodeanul* stăpân în Glodeni (1462), *Roman Cocoreanul* ... din Cocoreni (1617), *Ștoian Găureanul* stăpân în Găureni (1605), *Toader Bourceanul* din Bourteni (1621), *Drăgan Salăgeanul* din Salăgești (1611) etc. Trebuie să menționăm faptul că începând chiar din această perioadă se poate observa o contaminare de sens între cele două sufixe, o derogare de la funcția pe care fiecare dintre ele o îndeplinește. Suffixul *-escu* în special, apare în numeroase cazuri cu valoare locală: *Giurgea Coznescul* din Cozmești (1522), *Ștancul Sinescul* din Sinești (1501), *Ieremia Brăvescul* ... din Brăești (1620), *Ilea Botescul* din Botești (1604), *Cozma Băloșescu* din Băloșești (1546), *Ioan Horgescul* întărit stăpân în Horgești (1453), *Manea Mogașescu* din Mogașești (1464), *Vasile Tatulescu* tatăl lui Rusu din Tatulești (1507) etc. Apariția lui *-escu* în derivate de acest gen nu este pe deplin nejustificată, căci denumirea satului, reprezentând un nume de grup⁸, pornește adesea de la un antroponim.

⁸ Dictionarul toponimic al României: Oltenia, vol. I (A-B), sub redacția prof. univ. dr. Gh. Bolocan, Editura Universitară, Craiova, 1993, p.32 și urm.

Paleta derivativă de până la mijlocul secolului al XVIII-lea este însă, în Moldova și, deci, și în Iași, cu mult mai largă: *-aș* (*Anchreăș*, *Mihăilăș*, *Gavrilăș*, *Albaș*, *Maiăș*, *Iurtaş*), *-ușă* (*Anghelășca*), *-ica* (*Angica*, *Lucica*, *Sofica*, *Marica*), *-ița* (*Anița*, *Florița*, *Marțița*, *Dochița*, *Lilița*), *-uța* (*Anuța*), *-ea* (*Bodea*, *Cârștea*, *Condeea*, *Petrea*, *Bereea*, *Borzea*, *Bolea*, *Gligoreea*, *Grozea*, *Giurgea*, *Bădea*), *-ău* (*Balcău*, *Bădărău*, *Laslău*, *Dănu*, *Țâmpău*, *Măcău*, *Țâlpău*, *Bărgău*, *Mihău*, *Clănu*, *Codău*, *Fărlăgău*, *Hădărău*), *-olă* (*Balolă*, *Basolă*, *Calolă*, *Casolă*, *Bumbolă*, *Albolă*, *Nanolă*, *Dobrolă*, *Bormolă*), *-ilă* (*Băilă*, *Bănilă*, *Brănilă*, *Dănilă*, *Cosilă*, *Frățilă*, *Mănăilă*, *Avrămilă*, *Chirilă*), *-in* (*Bădin*, *Costin*, *Savin*, *Dobrin*), *-ina* (*Anghelina*, *Drăgălina*, *Lucina*, *Măgădălina*, *Marina*, *Păscălina*), *-el* (*Bogdănel*, *Comănel*, *Ionel*, *Fedorel*), *-iș* (*Boldiș*, *Opiș*, *Marăș*), *-ișor* (*Boldișor*, *Cârștișor*, *Ileisor*), *-ete* (*Cărmete*, *Ionete*, *Milete*, *Mislete*, *Unche*, *Gurbete*, *Buhmete*), *-ache* (*Costache*, *Enache*, *Apostolache*, *Ianache*, *Iordache*, *Neclache*, *Manolache*, *Postolache*), *-iște* (*Baiște*), *-iță* (*Cozniță*, *Gheorghită*, *Oniță*, *Necoriță*), *-ici* (*Căpotici*, *Nicorici*, *Drăghici*, *Babici*, *Ștroici*, *Albici*, *Costici*, *Micottici*, *Rădici*), *-așco* (*Dumitrașco*, *Gligorașco*, *Pătrașco*, *Iurașco*, *Irașco*), *-evici* (*Badevici*, *Fierevici*), *-ov* (*Pătrașcov*), *-ovici* (*Crămcovici*, *Antonovici*, *Radovici*, *Dumitrovici*, *Popovici*, *Gânsrovici*, *Oanovici*, *Neagovici*), *-cea* (*Gligoreea*, *Oancea*, *Mihalcea*), *-oiu* (*Drăgunoiu*, *Drăgoiu*, *Istăvoiu*), *-ică* (*Siminică*, *Ionică*, *Petrică*), *-uț* (*Ionuț*), *-uță* (*Nenuță*), *-eș* (*Franteș*, *Verreș*, *Vordeș*, *Naneș*), *-ovschi* (*Bărbovschi*, *Rușinovschi*), *-uș* (*Drăguș*, *Andrăbuș*, *Barnuș*, *Dămăcuș*, *Drăguș*), *-șă* (*Popsa*, *Neagșă*), *-eț* (*Lucaveț*), *-eanca* (*Movileanca*, *Podoleanca*), *-easca* (*Hălăuceasca*), *-oue* (*Hășișăouă*, *Vărzărouă*, *Budoae*, *Brăcioae*, *Mirezoae*, *Oproae*, *Rădoae*), *-(e)asa* (*Șitrăneasa*, *Gherghiasa*, *Ștroiasa*, *Mirezoasa*, *Crămătăneasa*, *Damienzoasa*), *-oia* (*Mărcoia*, *Miculcoia*, *Ciogoloaia*, *Săsoaia*), *-ușcă* (*Săvușcă*), *-ușca* (*Magdușca*, *Marușca*, *Ollușca*), *-inca* (*Marinca*).

Multitudinea acestor sufixe consemnate în categoriile pe care le avem în vedere demonstrează în mod evident vechimea și totodată funcționalitatea sistemului românesc de derivare antroponimică. Afirmția aceasta este susținută, în plus, și de datele oferite de

toponimie: "În ce privește denumirea localităților care au la bază un nume de persoană, se constată la o privire mai atentă, o situație contradictorie din punctul de vedere al stratificării diacronice: cele mai vechi denumiri din această categorie sunt cele derivate, nu cele primare"⁹.

Nu toate aceste sufixe au, însă, o dezvoltare egală privitor la prezența lor în sistemul derivațional: ne referim aici atât la frecvența apariției cât și la răspândirea teritorială. Evoluția lor a fost influențată într-o mare măsură de anumiți factori extralingvistici și de trăsăturile zonale ale derivării.

Prezentăm în continuare elementele formative și derivatele înregistrate în cele patru categorii ieșene. Se poate observa că numărul lor este în continuă creștere (pe măsură ce populația țesului se mărește) datorită importanței pe care o dobândesc treptat în procesul de formare a unor nume noi și, în același timp, datorită valorilor lexicale pe care le conțin.

1755	
-ache (- achi)	Mihalachi, Postolache, Dumitrachi, Enachi, Iordache, Ursachi, Ursache, Andromache(i), Vaslachi, Costache, Costandache, Manolache, Alexandrachi, Petrachi, Novache, Tudurache
-(e)anu(u)	Sucevan, Hotincean, Giurgiuvan, Stoian, Smileanu, Bărlădeanu, Hotinceanu, Suceveanu
-aș	Gligoraș, Andreiaș, Colțunaș
-așcu	Lupașcu, Grigorașcu, Dumitrașcu, Toderășcu, Ionașcu, Iurașcu, Ivășcu
-easa	Năneasa
-escu(l)	Scorțășcu, Buhăiescu, Hlăpășcu, Stroescu, Gherghescu, Benescu, Grădescu
-eș	Lapeș
-ei	Bădilei

-ică	Bădică
-ilă	Chiriță, Buzilă, Mutilă, Brătilă, Mihăilă, Hurilă
-ița	Anița, Marița, Dochița
-iță	Ioniță, Neguriță, Gheorghiuță, Guriță
-lu	Gheorghiu
-oala	Mutoaia, Lehoaia, Bulucbăsoaia, Botezăoia, Caraghilooaia, Armășoia, Ambrosoaia
-ușa	Anghelusa

1774	
-ache (- achi)	Ianachi, Iordachi, Tudurachi, Adămachi, Manolachi, Dumitrachi, Costăndachi, Ursachi, Vasăilachi, Săndulachi, Neculachi, Costachi, Postolachi, Panaitachi, Panaitache, Andrimachi, Anghelachi, Alexandrachi, Enachi, Dalachi, Canachi, Fotachi, Mihalachi, Humuzachi
-(e)anu(u)	Fuștășanu, Tuduraru, Râșcanu, Brătleanu, Codreanu
-aș	Gligoraș, Andreiaș, Lupaș, Toderăș
-așcu	Lupașcu, Grigorașcu, Dumitrașcu, Toderășcu, Ionașcu, Bodașcu
-ău	Bădărău
-ca	Roșca
-ea	Costea, Hriștea, Cârștea
-easa	Duguleasa, Dubuleasa
-el	Burcel
-escu	Scorțășcu, Childeșcu, Moimășcu
-eț	Bădileț, Albineț, Turculeț
-ică	Chirică, Postică, Frătică, Bobică
-ilă	Dănilă, Dănilă, Mihăilă, Stanilă, Hordilă
-ița	Anița, Gațja, Dochia
-iță	Negoiață, Ioniță, Boghiță, Neguriță, Dumitriță, Gheorghiuță
-lu	Gheorghiu, Anastasiu, Nastasău, Dumitriu
-oala	Pălădoaia, Racovițoia, Tăicăoia, Petroaia
-ovci	Radovici, Petrovici
-uța	Anița, Mărița

⁹ Gh. Bolocan, Stratificare în toponimie în LR, XXIV (1975), nr. 6, p.584.

-uță	Iliață, Tărăbuță
1808	
-ache (ach)	Dumitrachi, Enache, Iordachi, Iacovachi, Anatronache(i), Mihălache(i), Adămachi, Doxache(i), Hristachi, Costache, Ianicache, Vasilache(i), Condurachi, Săndulachi, Todirachi, Petrachi, Stavarachi, Tudurachi, Ianachi, Ursachi, Fotachi, Ermurachi, Manolache, Isache, Andachi, Ștefanache
-(e)an(u)	Movileanu, Chișionean, Munteanu, Botoșonean, Bogățan, Gălățan, Bărlădean, Mărginean, Hlincean, Monean, Chelban, Sucevan, Brașovan, Moldovan, Focșănean, Brănilean, Șipolean(u), Soroceanu, Râtleanu, Fălcățian, Codrean, Băcăoan, Ieșanu, Toplicean, Băleanu
-aș	Fontănaș, Grigoraș
-așcu	Dumitrășcu, Lupășcu
-ău	Bădărău, Geamanlău
-ca	Roșca
-ea	Costea, Cârstea, Negrea, Condrea, Buznea, Oprea
-easa	Vărlăneasa, Ciornetasa
-el	Cănel
-escu	Berescu, Enăchescu, Tomăsescu, Ghinescu, Timinescu, Stănescu, Dospescu, Măcărășcu, Bădescu, Drăgănescu,
-eș	Andrieș
-eț	Turculeț, Bocăneț
-ică	Chirică, Tutunică
-ice	Bădăice
-ici	Drăghici
-ilă	Dănilă, Mîhăilă, Stănilă, Chirilă
-in	Costin
-iș	Verdiș
-ița	Arșița, Ianița, Zoita, Dochia, Gafița
-iță	Ioniță, Domiriță, Gheorghiiță, Guriiță
-iu	Gheorghiu, Anastasiu, Nastasău, Dumitriu, Atanasiu,

-oala	Vasilu, Andoniu, Manoliu, Dimitriu
-oala	Meroala, Dorobățoala, Chirucibășoala, Ghergheloala, Adămoala, Răzoala
-oală	Basoală
-ov	Grigoroș, Arținov, Marcov
-ovici	Lupovici, Danilovici, Vasălovi, Srativici, Malovici, Iasovici, Ivanovici, Dumitrovici, Marcovici, Mandarovic, Lazarovic, Petrovici, Necadovici, Vasilevici, Dobrovici, Carpovici, Popovici, Tomovici
-(ov)schi	Gatovschi, Marghicevschi, Bașăvschi, Veizacovschi, Petrovschi, Șărbunșchi, Zălinschi, Domițășchi, Lehovschi, Motoșchi, Săndeschi, Leșășchi, Corolonschi, Cozlonschi, Ceacovschi, Begerovschi, Buhavschi, Chișinovschi, Leahlacovschi, Lecerșchi, Cozmeschi, Ohlinschi, Corsoschi, Mogsoschi
-ușa	Anghelusa
-uță	Iliață, Tărăbuță
1820	
-ache (ach)	Hurmuzachi, Hazache, Dimache, Iordache, Mihălache, Petrachi, Fotache, Manolache(i), Ursache, Dumitrache, Tărlache, Tudurache, Agache, Costache, Ianachi, Săndulache, Stavarache, Condurache, Antronache, Enache, Vasălache, Iacovache, Dracache, Rigachi, Nicolache, Marcache, Mliache, Adamachi, Iamache, Lucache
-(e)an(u)	Sucevanu, Galațanu, Pruteanu, Holboceanu, Hărlăoanu, Munteanu, Botoșăneanu, Hoinceanu, Herțanu, Bucureșteanu, Movileanu, Mărgineanu, Șipoleanu, Ungureanu, Moldoveanu, Brașovan, Tânjăreanu, Cracoveanu, Ardeleanu, Cernăuțanu, Focșăneanu, Copăceanu, Ciohureanu, Ursoianu, Budeanu, Brănișteanu
-aș	Grigoraș, Meaș, Morăraș
-așcu	Dumitrășcu, Toderășcu
-ău	Sarazlău, Ruscincău, Pârghău, Dudău

-ca	Roșca
-ea	Costea, Ciurea, Petrea, Cârstea, Negrea, Condrea, Oprea, Cernea, Hristea, Sterea, Genelea, Jălea, Burghelă, Mihalcea, Bobea, Florea, Gorea
-el	Banel, Noorel, Antonel
-escu	Stroescu, Enăchescu, Boldurescu, Codrescu, Miculescu, Bucșănescu
-eș	Cheleş, Verdeș
-ică	Ionică, Ștefănică
-ici	Drăghici
-ilă	Dănilă, Dăncilă, Mihală, Chirilă, Bândilă
-iș	Verdiș
-iția	Anița, Găfția, Dochița
-iță	Ioniță, Dumiriță, Corniță, Gheorghiuță
-iu	Gheorghiu, Dumitriu, Athanasia, Vasiliu, Anastasiu, Dimitriu
-oala	Trandafroala, Ciaccioala, Gheboala, Păvăloala, Belicioala
-oiu	Berehoiu
-otă	Basoată, Roboată
-ov	Nabocov, Jăpțicov, Capalov, Macarov, Lefșnov, Dambrov
-ovici	Popovici, Radovici, Petrovici, Marcovici, Ștefanovici, Lazarovici, Oghenovici, Borcovici, Ivanovici, Stoianovici, Ceasnovici, Zănevici, Adamovici, Dobrovici, Haimovici, Davidovici, Morcovici, Limbovici, Tezapovici, Vladovici
-(ov)schi	Tatarovschi, Bezădenschi, Crinovschi, Zacrîșchi, Marcovschi, Bolotchi, Enovschi, Pavlovschi, Saicovschi, Capenschi, Camenchi, Lugovschi, Zălinschi
-uș	Dămăcuș
-uță	Iliuță, Angheluță

Se impune de la început să facem două precizări: pe de o parte, aceea că în tabel am notat derivatele o singură dată indiferent de numărul aparițiilor lor în fiecare dintre recensăminte.

Factorul repetabilitate este însă deosebit de important în cazul antroponimelor, el "vorbind" la modul concret despre "actualitatea" unui nume, despre poziția pe care acesta o ocupă la un moment dat în cadrul sistemului. Un exemplu edificator este cel al numelor în *-ache(i)*. Dacă la 1755 apar în număr de 15 iar locurile prime sunt ocupate de *Enachi* (23), *Mihalachi* (13), *Iordachi* (10) treptat situația se schimbă, recensământul de la 1820 înregistrând nu mai puțin de 30 de antroponime cu *-ache(i)*, pe primele trei poziții fiind localizate de această dată *Iordache* (47), *Dumitrache* (37), *Ianache* (30).

Nr	1755	Nr	1774	Nr	1808	Nr	1820
1	Enachi (23)	1	Ianachi (26)	1	Iordachi (45)	1	Iordache (47)
2	Mihalachi (13)	2	Iordachi (18)	2	Dumitrachi (30)	2	Dumitrache (37)
3	Iordachi (10)	3	Mihalachi (11)	3	Mihalachi (29)	3	Ianachi (30)
4	Ursachi (9)	4	Tudrachi (8)	4	Enache (22)	4	Mihalache (30)
5	Andronache (5)	5	Ursachi (8)	5	Ianachi (20)	5	Costache (28)
6	Manolache (4)	6	Vasilachi (8)	6	Costache (10)	6	Petrachi (13)
7	Vasilachi (4)	7	Dumitrachi (5)	7	Todirachi (6)	7	Ursachi (7)
8	Dumitrachi (3)	8	Postolachi (4)	8	Ursachi (4)	8	Tudrache (7)
9	Postolache (2)	9	Săndulachi (4)	9	Andronachi (3)	9	Săndulache (7)
10	Costache (1)	10	Manolachi (3)	10	Petrachi (3)	10	Manolache (6)
11	Costandache (1)	11	Neculachi (2)	11	Petrachi (3)	11	Agache (4)
12	Alexandraci (1)	12	Fotachi (2)	12	Vasilache (3)	12	Enache (4)
13	Novache (1)	13	Andronachi (2)	13	Condurachi (3)	13	Vasilachi (3)
14	Tudrache (1)	14	Adămachi (1)	14	Manolache (3)	14	Andronache (4)
15	Petrachi (1)	15	Anghelachi (1)	15	Stavurachi (2)	15	Adămachi (1)
		16	Alexandraci (1)	16	Ermurachi (2)	16	Condurachi (2)
		17	Dalachi (1)	17	Isache (1)	17	Dimache (1)
		18	Canachi (1)	18	Ianache (1)	18	Drache (1)
		19	Enachi (1)	19	Săndulachi (1)	19	Iacovache (1)
		20	Costăndachi (1)	20	Andachi (1)	20	Ianache (1)
		21	Hurmuzachi (1)	21	Fotachi (1)	21	Hurmuzachi (1)
		22	Costachi (1)	22	Ștefanache (1)	22	Harzache (1)
		23	Panatiachi (1)			23	Lacache (1)
		24	Doxache (1)			24	Marcache (1)
						25	Mitache (1)
						26	Mihalache (1)
						27	Nicolache (1)
						28	Rigachi (1)
						29	Stavrarache (1)
						30	Tarache (1)

Pe de altă parte, frecvența unora dintre ele poate crește dacă adăugăm la numele existente și pe cele ale boierilor. Alături cu scopul de a avea o evidență clară a plătoritorilor de bir, catalogațiile au

exclus din start înregistrarea categoriilor sociale privilegiate. Ele apar însă în diferite alte acte, nu fără legătură însă, cu aceeași problemă a întocmirii listelor de contribuabili. *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*¹⁰ cuprinde date numerice asupra locuitorilor Moldovei, grupați în diferite categorii fiscale, indicații cu privire la compoziția etnică a acestor categorii, precum și mențiuni referitoare la proprietarii satelor: *Constantin Bărlăescu* (postelnice), *Mihalachi Boldescu* (parte de sat a lui), *Ion Brăescu* (sulger), *Cassandra Bucșinescu* (medelniceasă), *Gheorghie Chirescu* (sat al lui), *Chiriță Colescu* (medelnice), *Neculai Cristescu* (glucer), *Iordachi Filipescu* (spătar), *Chiriac Ghidonescu* (medelnice), *Ion Ghițăscu* (serdar), *Ioniță Herescu* (sat al lui), *Iordachi Harlescu* (vroti paharnic), *Gheorghie Iosipescu* (serdar), *Lupu Livescu* (șătrar), *Răducanu Mălăescu* (serdar), *Constantin Miclescu* (spătar), *Anastasă Micsurescu* (sames), *Matei Popăscu* (polcovnic), *Ioniță Prăjăscu* (ban), *Niță Romănescu* (ispravnic), *Anastasă Scorțescu* (câminar), *Safta Sinescu* (sat al), *Toader Tuțăscu* (șătrar), *Anastasă Voinescu* (serdar), *Iordachi Pribăscu* (parte de sat a lui), *Ioniță Străjăscu* (moșie a lui).

A vorbi despre tabloul derivațional moldovenesc de astăzi presupune, în esență, luarea în considerație a evoluției diferitelor elemente formative înfălțite în componența numelor de familie actuale. Lucrul acesta implică însă cercetarea lor într-un anumit context: temporal, istoric și spațial.

Mai întâi, pe baza materialului catagrafic prezentat anterior se poate observa în mod evident că, în genere, în nici unul dintre segmentele istorice de timp, relațiile fărăi noastre (aici ale Moldovei) cu țările învecinate nu au rămas fără urmări la nivelul numelor de persoane, urmările diferitelor influențe străine oglindindu-se în antroponimie.

Apoi, regiunea, spațiul, au un cuvânt important de spus în formarea și dezvoltarea anumitor construcții. Numele de familie iau naștere prin îmbinarea unor cuvinte cu afixele existente la un moment dat într-o zonă bine determinată pe baza legilor care fințează "acum" și "aici". Fără cunoașterea acestor date de geografie istorică și

teritorială a sufixelor¹¹ nu putem face, în momentul de față, afirmații corecte de natură etimologică asupra antroponimelor derivate.

Intensitatea mai mică sau mai mare (precum și evoluția ulterioară diferită) într-o anumită epocă a două dintre sufixe *†ache* și *-ov/cis*¹² -corespunzând unor realități social-economice și politice distincte, demonstrează cu prisosință acest lucru.

De origine grecească (*-akis*), sufixul *-ache* a pătruns masiv în antroponimia românească în perioada domniilor fanariote devenind în secolul al XVIII-lea deosebit de productiv, poate și datorită semanticului său. El formează inițial prenume cu valoare diminutivă, menținându-se în această postură un timp îndelungat. *Ispăvnicia înimului Iași*¹³ înregistrează la 1860 nu numai mare de nume de botez terminate în *-ache(i)*: *Mihalachi, Anghelichi, Iordache, Lascarache, Tudorache, Petrachi, Săndulache, Ursachi, Dumitrache, Costache(e), Enacache, Nastasache, Manolache, Enache, Stavarache, Andronache, Hristache, Ștefanache, Iacovachi, Costandache, Fotachi, Ieffrachi, Neculachi, Adamachi, Teodorachi, Hurmuzache, Vasilache, Conachi* etc.

Formele cu *-i* final în loc de *-e*, *†achis*, sunt, pentru Moldova, un fonetism specific și "nu reprezintă un motiv de a le considera în corpore ca nume grecești"¹⁴. Inventarul actual de nume demonstrază acest lucru. Toate antroponimele care prezintă trăsătura respectivă au frecvență foarte mare în Moldova, uneori, aceasta regăsindu-se în totalitate în Iași: *Costarnachi 4/4, Crengachi 21/21, Dascalachi 6/6, Emandachi 3/3, Filipachi 11/11, Furmuzachi 7/7, Iamandachi 4/4, Manachi 9/9, Manalachi 2/2, Panagachi 8/8, Stamarachi 1/1, Vănturachi 1/1, Vasalachi 5/5, Vinachi 7/7, Zavarachi 9/9, Bursachi 2 ML, Costandachi 104 (12 B, 92 ML), Covachi 51 (50 NT, 34 ML, 12 TR), Enachi 1268 (63 B, 14 BNT, 16 CR, 27 D, 77 M, 983 ML, 22 O, 66 TR), Hristachi 24 (21 ML, 3 TR),*

¹¹ A. V. Nilonov, op. cit., p. 38.

¹² Însumări despre sensul și utilizarea acestor sufixe apar în câteva lucrări importante: St. Pașca, Nume de persoane și nume de animale în Tara Oltului, București, 1936; N.A. Constantinescu, Dicționar onomastic românesc, București, 1963; Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965.

¹³ *Ispăvnicia înimului Iași*, 1828-1860, Inventar arhivistic, București, 1984.

¹⁴ Teodor Oancea, Geografie antroponimică românească. Metodă și aplicații, Editura de Sud, Craiova, 1998, p. 64.

Mandachi 355 (20 B, 13 BNT, 15 CR, 14D, 15 M, 264 ML, 9 O, 5 TR), *Matachi* 93 (3 B, 1 CR, 3 D, 17 M, 68 ML, 1 TR) etc.

Evoluția antroponimelor cu *-ache* (*-achi*) este, într-un fel, diferită de cea a celorlalte nume. Nu numai că sufixul își pierde cu timpul sensul diminutiv, ci chiar numele respective vor trece într-o altă clasă. În momentul actual numărul numelor de familie în *-ache* este mult mai mare decât al prenumelor¹⁵, prin conversie antroponimică¹⁶ ele au devenit într-un procent foarte mare nume de familie. Le redăm în continuare pe cele care au în lași frecvența mai mare de 50: *Adamache* 487/53, *Aftanache* 155/56, *Agache* 3632/391, *Agachi* 1058/167, *Andronache* 7077/439, *Angelache* 2971/78, *Conache* 613/143, *Condurache* 3704/740, *Condurachi* 778/203, *Costandache* 2428/108, *Costache* 31580/232, *Costandache* 851/177, *Danalache* 790/149, *Dimache* 1722/125, *Dumirache* 23.921/300, *Dumitrachi* 303/77, *Enache* 45.581/1558, *Enachi* 1266/218, *Fotache* 1744/184, *Fundulache* 299/53, *Humuzache* 871/88, *Iordache* 44502/1076, *Iordachi* 1059/214, *Isache* 581/196, *Lascarache* 281/97, *Mandache* 3327/346, *Mandachi* 354/59, *Manolache* 17.010/994, *Manolachi* 1072/126, *Matache* 6255/134, *Mihalache* 23.957/1401, *Mihalachi* 1167/262, *Petrache* 9647/299, *Petrachi* 268/96, *Postolache* 7250/779, *Postolachi* 775/174, *Sandulache* 386/195, *Sandulachi* 98/58, *Stavarache* 1961/495, *Stavarachi* 256/128, *Ștefanache* 556/334, *ȚiŃachi* 103/99, *Tudorache* 18.916/363, *Tudorachi* 264/72, *Tudurache* 652/226, *Tudurachi*, 286/144, *Ursache* 7250/1801, *Ursachi* 3228/530, *Vasilache* 7802/576, *Vasilachi* 621/103, *Zamfirache* 1296/120, *Zavache* 99/96.

Specificul local condiționează într-o foarte mare măsură repartiția geografică a numelor de familie (chiar înainte de apariția acestora). Moldova și Oltenia, cele două regiuni românești care au înregistrat o evoluție similară din punct de vedere istoric, sunt caracterizate, la nivel derivațional, de preferința pentru sufixe diferite. Cu toate că ambele zone au fost supuse regimului domnilor fanariote, influenței grecești - prin urmare -, sufixul *-ache* (*-achi*) nu

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Gh. Bolocan, în *Prenumele actuale - inventar și repartiție teritorială*, SCO, 4/1999, Craiova, p. 405 cuprinde în inventar trei dintre antroponimele în *-ache* care au o frecvență mai mare: *Enache* - 2214, *Mihalache* - 3918, *Tudorache* - 1554.

a fost utilizat în egală măsură și într-o zonă și în cealaltă. *Catagrafia județului Doji de la 1831*¹⁷ nu consemnează nici măcar un singur nume derivat în acest mod (valoarea diminutivă fiind exprimată cu ajutorul suf. *-isor*, *-uță*, *-el*, *-ică*, *-iță*). Nici în momentul de față Oltenia (ca de altfel nici celelalte regiuni, cu excepția Munteniei) nu dispune, ca frecvență, de un număr prea mare de nume personale în *-ache*. Prezența numelor în *-ache* în regiunile românești transcarpatice, în zilele noastre, este un rezultat al stabilirii în aceste regiuni a unor persoane, familii, al căror nume de familie este un derivat cu acest sufix: *Boidache* 168 (19 B, 7 BNT, 3 CR, 6 D, 102 ML, 1MR), *Boidachi* 40 (1B, 1 BNT, 2 M, 28 ML, 1MR, 7 TR), *Costandache* 854 (59 B, 12 BNT, 4 CR, 60 D, 102 M, 558 ML, 4 MR, 1 O, 54 TR), *Crengache* 46 (33 ML, 13 TR), *Emandache* 144 (11B, 2 M, 122 ML, 9 TR), *Enacache* 184 (3 B, 2 BNT, 2 CR, 27 D, 13 M, 120 ML, 8 O, 9 TR), *Humuzache* 871 (97 B, 18 BNT, 6 CR, 44 D, 77 M, 598 ML, 1 O, 30 TR), *Lascarache* 281 (19 B, 1 BNT, 11 D, 33 M, 214 ML, 2 O, 1 TR), *Lucache* 123 (12 B, 5 BNT, 3 CR, 3 D, 95 ML, 5 TR), *Mandache* 3328 (512 B, 73 BNT, 12 CR, 115 D, 894 M, 1250 ML, 4 MR, 354 O, 114 TR), *Manolachi* 1072 (49 B, 14 BNT, 11 CR, 58 D, 57 M, 778 ML, 18 O, 87 TR), *Mazarache* 500 (39 B, 1 BNT, 10 D, 230 M, 240 ML, 1 O, 15 TR), *Mihalache* 22864 (4705 B, 317 BNT, 97 CR, 1101 D, 5864 M, 1966 ML, 63 MR, 1706 O, 1045 TR), *Mihalachi* 1167 (41 B, 11 BNT, 8 CR, 30 D, 42 M, 958 ML, 9 O, 68 TR), *Mitache* 1491 (136 B, 5 BNT, 7 CR, 413 D, 388 M, 449 ML, 13 O, 80 TR), *Mitachi* 43 (5 B, 1 D, 4 M, 29 ML, 4 TR), *Moisache* 27 (3 BNT, 13 ML, 11 TR), *Nastasache* 156 (42 B, 1 BNT, 1 CR, 9 D, 11 M, 83 ML, 4 O, 5 TR), *Neculache* 210 (9 B, 31 D, 10 M, 160 ML), *Postolache* 7214 (447 B, 81 BNT, 27 CR, 210 D, 924 M, 4923 ML, 13 MR, 139 O, 450 TR), *Rascarache* 149 (13 B, 5 CR, 1 M, 108 ML, 1 O, 21 TR), *Sandache* 221 (8 B, 15 BNT, 1 CR, 3 D, 16 M, 155 ML, 9 O, 14 TR), *Sandulache* 385 (83 B, 1 CR, 1 D, 14 M, 275 ML, 11 TR), *Spanache* 562 (49 B, 8 BNT, 4 CR, 17 D, 5 M, 384 ML, 22 O, 73 TR), *Tanacache* 102 (38 B, 5 D, 3 M, 53 ML, 3 TR).

Ceea ce caracterizează însă Oltenia, la nivel derivațional, este prezența masivă a sufixului *-oi(ă)*, des întâlnit atât în documentele

¹⁷ Monografia județului Doji. *Catagrafia din 1831 în "Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri"*, Craiova, 1944.

referitoare la acest ținut cât și în arhiva actuală de care dispunem - cu frecvențe mari față de Moldova *Băbăcioiu* 20 O, 0 ML; *Băcănoiu* 73 O, 0 ML; *Bănișoii* 33 O, 0 ML; *Băzoii* 30 O, 0 ML; *Crăciunoiu* 934 (18 B, 29 BNT, 11 CR, 8 D, 279 M, 7 ML, 553 O, 29 TR); *Sândoii* 252 O, 10 ML; *Șchiopoiu* 27 O, 4 ML; *Șerbănoiu* 510 O, 97 ML; *Ștefănoiu* 318 O, 11 ML; *Oprițoiu* 292 O, 1 ML; *Negrușoiu* 28 O, 0 ML; *Negroiu* 201 O, 10 ML; *Prunoiu* 180 O, 0 ML; *Preduțoiu* 102 (2 B, 1 BNT, 10 M, 5 ML, 82 O, 2 TR); *Prodănoiu* 88 (1 B, 23 M, 2 MR, 49 O, 13 TR) etc. Antroponimele rezultate în acest mod au baze dintre cele mai diferite, dovedind funcționalitatea sufixului: *Albăstroiu*, *Arăpoiu*, *Arnăuțoiu*, *Asprițoiu*, *Băbăcioiu*, *Băcănoiu*, *Băițoiu*, *Bătrănoiu*, *Bărboiu*, *Băzoii*, *Blăndoiu*, *Brăițoiu*, *Bogdănoiu*, *Bolnăvoiu*, *Brândușoiu*, *Brânzoii*, *Calicioiu*, *Căpruiou*, *Cântăcioiu*, *Cernoii*, *Cimbroii*, *Ciobănoii*, *Cismăroii*, *Cocconoiu*, *Costandiiou*, *Corboii*, *Crețoiu*, *Crețunoiu*, *Curățoiu*, *Davidoiu*, *Dobroii*, *Grozoiu*, *Horoiiu*, *Lordănoiiu*, *Lățoiu*, *Licsăndroiiu*, *Măldoiiu*, *Mândrițoiu*, *Muroiiu*, *Nășoiiu*, *Nășișoiiu*, *Neguloiu*, *Onoiu*, *Prunoiu*, *Rădoiiu*, *Săndoiiu*, *Ștefăroiiu*, *Ștefănoiiu*, *Turcoiiu*, *Țigăroiiu* etc.

Din cele patru catagrafii ieșene cea care îl înregistrează este abia aceea din 1820 (*Berehoii*) apariția lui la scară redusă caracterizând, de altfel, întreaga Moldova. În Ținutul Hârlăului, de exemplu, Ocolul Bahluului cuprinde un număr de 28 de sate + Țângul Hârlăului. Cercetarea antroponimelor de aici scoate la iveală existența, la 1774, a numai două nume derivate cu *-oi(u)* (*Drăgoiiu*, *Gogoi*) (cu excepția altor două *Popușoi* și *Țărăboii* a căror proveniență este mai degrabă din apelativele *păpușoi* și *tărăboii*).

După anul 1800, datorită influenței rusești, peisajul antroponimic moldovenesc "se completează" cu un număr tot mai mare de nume alcătuite cu sufixe slave (*-ov*, *-ev*, *-ovici*, *-evici*, *-ovschi* etc.). Mai puțin frecvent în perioada anterioară, sufixul *-ovici* capătă amploare. De obicei numele de la care se formează sunt slave dar productivitatea lui în epocă este probată și de formatele cu teme românești (*Albiovici*, *Barbulovici*, *Diaconovici*, *Iorgovici*, *Sandalovici*, *Ciupercovici*, *Tempovici*, *Ghimповici*, *Lupovici*, *Achimovici*, *Ianculovici*, *Cozmovici*, *Bunicovici*). Sufix patronimic prin excelență, evoluția acestui element formativ a fost favorizată, la data respectivă, pe lângă o serie de factori de natură extralingvistică, și de sensul lui

identice cu cel al lui *-escu*, ambele exprimând relația de filiație. În anumite cazuri dezvoltarea acestui sufix a fost legată și de fenomenul slavizării forțate a numelor românești. Alteori însă, românii sunt cei care și-au terminat la modă pentru a se pierde urma originii lor numele sau pentru a sugera o ascendență străină. Arhondologia Moldovei¹⁴ abundă în exemple de acest gen: *Kostinov* - moldovan; un fondez, fiul lui Constantin Casapu din Iași, la domnul Mihai Sturza sau fiul pitar și la domnul Ghica, în 1852, medelnicer. Și ca să nu se nimerească trunchiul de la care căsăpăie au ieșit și s-au înălțat la boierie, numele tăiane-său și l-au format în poreclă rusească, ca să creadă proștii că-i rus; *Costantinov* - moldovan; un Neculai băcal... și-au cumpărat de la domnul Mihai Sturza decret de sărdărie. Și ca să nu l se poată nimere obârșia din care lighean și de la care bărbierie au izvorât această nobilă familie a Moldovei, și-au format rusasca poreclă din numele tăian-său; *Popovici* - moldoveni... Și așa câți feciori de proci s-au făcut boieri, cei mai mulți s-au numit *Popovici*, fiindu-le rușine a-și iscăli porecele părinților lor...; *Ștepanov* - moldovan, fiul al lui Ștefan...; *Ciupercovici* - moldovan de loc... s-au așezat la Țârgu-Frumos și rușinându-să de adevărata strămoșească poreclă de Ciupercă... au animat de porecla moldovenească pe sărbescul *-ovici*, cu să amăgescă pe cei ce nu-l știu, că-i vro nobilă familie slavonă...; *Marcovici* - neguitor bachel din Iași...; *Pavlovici* - moldovan, fiul al unui Pavel Ciubotarul din Iași. Prin ce mijloace feciorul ciubotarului Costachi au căpătat rangul de stolnic, el știe; și logofătul Alecu Ghica, ce au fost ministru și l-a pristaclisit, trebuie să fi știut...

Arhiva actuală a BDAR demonstrează astăzi că sufixul *-ovici* (sufixele slave, în general) nu a avut ulterior o evoluție ascendentă. Împărțirea sa teritorială este însă destul de largă, susținută fiind și de anumiți factori conjuncturali: poziția geografică a țării noastre și influența politică. Prezența sa în Iași în momentul de față oscilează ca învenț: *Adamovici* 146/13, *Alexandrovici* 118/1, *Alexandrovici* 7/6, *Andronovici* 59/19, *Antonovici* 622/17, *Aronovici* 37/2, *Bogdanovici* 249/2, *Carpovici* 59/6, *Chirilovici* 90/1, *Ciobanovici* 5/1, *Constantinovici* 300/12, *Danilovici* 31/7, *Diaconovici* 72/8, *Dinovici*

¹⁴ Constantin Sion, Arhondologia Moldovei, Editura Minerva, București, 1973.

74/1, Dobrovici 115/16, Dutcovici 207/130, Encacovici 21/2, Fedorovici 168/14, Filipovici 314/8, Gavrilovici 765/35, Grigorovici 425/86, Haimovici 40/5, Herscovici 145/9, Iacovici 230/1, Ianovici 599/33, Jftimovici 146/5, Ioanovici 825/2, Iosipovici 21/4, Irimovici 39/7, Isacovici 55/7, Israelovici 14/1, Ivanovici 1723/69, Lazarovici 519/69, Lupovici 41/3, Mironovici 75/5, Marcovici 1273/68, Martinovici 447/13, Matcovici 23/12, Maximovici 108/4, Mihalovici 579/24, Moscovici 214/12, Nechitovici 10/2, Nichitovici 64/7, Ostapovici 7/4, Pascovici 113/3, Petrovici 4489/201, Popovici 23833/1843, Procopovici 76/5, Pucicovici 32/15, Rabinovici 37/2, Radovici 681/30, Raicovici 189/7, Sagatovici 13/6, Sarahovici 5/5, Sandovici 228/18, Scrobotovici 23/9, Silvestrovici 22/1, Siminovici 19/4, Simionovici 267/69, Simovici 129/3, Sobovici 1/1, Socolov 80/11, Soprovici 49/11, Stefanovici 386/120, Stoianovici 1047/14, Teodorovici 633/47, Tomovici 129/2, Tratalovici 2/2, Tudorovici 38/1, Urbanovici 74/15, Vasilovici 516/22, Vlahovici 10/3, Voitovici 128/1, Zolotovici 55/38.

Inventarul total al antroponimelor ieșene cuprindea la 1994, data la care a fost creată BDAR, 24.114 unități de nume (standard și variante). Luate ca număr de apariții, numele derivate depășesc cu mult această cifră, lucru dovedit de frecvența cătorva dintre ele.

Sufixul	total pe țară	total în Iași	procent pt. Iași
-oia	3.487	582	16,69
-ete	7.871	267	3,39
-ache	316.950	18.693	5,89
-ău	9.041	3.361	37,17
-escu	785.841	27.321	3,47
-oi(u)	68.515	3.776	5,51
-(an)ou	569.975	49.687	8,71
-ovici	47.331	3.388	7,15
-ov	21.454	1.734	8,08

Trebuie să menționăm faptul că pentru Moldova aceste procente pot crește. În cazul orașului, indiferent de regiunea în care se

afă, pot interveni adesea influențe ale mișcării de populație (colectivă sau individuală) dintr-o zonă în alta.

Cercetarea numelui de familie nu se poate face în afara cercetării elementelor formative, harta răspândirii teritoriale și a frecvenței contribuind adesea la cunoașterea pe baze reale a unor fenomene de antroponimie. Iar atunci când ele sunt coroborate cu cercetarea istorică, șansele de a le explica în mod corect se măresc considerabil. Acestea sunt, de fapt, date necesare în orice studiu onomastic care se dorește a fi fundamental.

Existența unui dicționar antroponimic românesc derivațional, care să cuprindă și informații de natură antropogeografică, ar putea rezolva multe dintre problemele cercetării onomasticii sincronice și diacronice deopotrivă. Cu ajutorul lui s-ar putea obține o imagine de ansamblu asupra relațiilor dintre rădăcină și sufix, dintre sufixe [sufixe] care formează nume de familie își pot pierde sensul etimologic și cu timpul ele încetează să mai fie simțite ca sufixe. După acestea se poate atașa un altul într-un lanț derivațional: *Ioneleanu, Mădolanu, Mândrișteanu, Mânzăraru, Albișoreanu, Opișoreanu, Petrușculescu, Mărculeșteanu, Rădoieșteanu, Negriciu, Petrișoreanu* etc.] a schimbărilor petrecute în corpul cuvântului în procesul derivării etc.

Concluzii

Analiza numelui de familie este o problemă de cercetare lingvistică, nu întodeauna ușoară și, din păcate, nu întodeauna rezolvabilă. Importanța ei depășește cu mult granițele strict lingvistice, antroponimele reprezentând (ca și toponimele) frământuri de viață - socială și politică, și pun în evidență probleme de natură lexicologică, dialectală, etnografică, demografică, geografică - o adevărată istorie concentrată la maximum într-un singur cuvânt.

Ceea ce astăzi reprezintă sistemul bine încheiat al numelor de familie românești nu este decât rezultatul unui lung șir de prefaceri înregistrate pe parcursul a câtorva secole; din această cauză studiul sincron al antroponimelor nu poate ignora, mai ales în problemele care vizează etimologia, aspectele legate de diacronie.

Drumul parcurs până la fixarea definitivă a ceea ce înseamnă astăzi *nume de familie* este unul sinuos. Numele a evoluat în etape, adeseori diferite de la țară la țară. Diferențe există însă chiar în cuprinsul aceleiași țări. Astfel, la noi, procesul de formare a numelui de familie s-a concretizat mai întâi în Transilvania, unde fenomenul a devenit cu aproximativ două secole instituționalizarea numelui de familie în Moldova și Țara Românească¹⁹, și în Maramureș - regiune aproape nu s-a schimbat până astăzi²⁰. Actele prin care se reglementa oficial că numele de familie este obligatoriu au venit, în majoritatea țărilor, destul de târziu, abia după ce acesta funcționa și avea deja structuri bine stabilite: "în Bavaria la 1677, Austria - 1776, Prusia - 1794, în Franța - în timpul lui Napoleon Bonaparte"²¹; iar în unele țări, ale Europei chiar, procesul formării numelui de familie este departe de

a fi, și astăzi, finalizat: în Islanda, de exemplu, formula antropimică este constituită din *nume individual + patronim*: fiul lui Sigurd Gunnarson nu va fi Gunnarson ci Sigurdson²².

Numele personal nu a cuprins dintr-o dată întreg teritoriul unui popor și nici toate clasele sociale deopotrivă. Dintr-o serie de factori de natură extralingvistică, care au influențat apariția numelui de familie, de o importanță foarte mare este gradul de dezvoltare social-economică a zonei, ele aparând mai devreme acolo unde acestea s-a dovedit a fi mai înaintat. Numele de familie are, în esență, un caracter social. Utilizarea lui se face, inițial, în rândul nobililor, servind interesele acestora. Nici aici însă nu se poate spune cu exactitate dacă determinantul este deja un nume de familie sau nu. Cercetarea documentelor istorice și a familiilor cu vechi genealogie ne poate oferi în multe cazuri soluția problemei. Dar, chiar dacă există situații în care aceiași antroponim este transmis din generație în generație, de exemplu *Prăjescu*²³ (Nicoară Prăjescu - mare visticier în 1609, fiul lui Ion Prăjescu; Lupu Prăjescu - mare clucer la 1634, fiul lui Nicoară Prăjescu; Ionasco Prăjescu - mare postelnic la 1658 și Crigore Prăjescu - mare medelnicer la 1650, fi ai lui Lupu Prăjescu; Tonder Prăjescu - mare clucer la 1662, fiul lui Ionasco Prăjescu - aparțel unei generații) sau *Racoviță* (Andrei Racoviță - mare comis la 1650, fiul lui Racoviță Cehan; Nicolae Racoviță - mare logofăt la 1684, fiul lui Racoviță Cehan; Ion Racoviță - mare vornic la 1685, fiul lui Nicolae Racoviță; Mihai Racoviță - mare spătar la 1695, fiul lui Ion Racoviță; Dumitrascu Racoviță - hatman la 1717, fiul lui Ion Racoviță - apar patru generații), fenomenul este departe de a fi generalizat mai ales pentru perioadele mai îndepărtate de timp. Totuși, numerele patronime care ființază acum vor forma modele pentru viitoarele nume de familie.

Studiul comparativ al numelor personale, aparținând unor tipuri diferite, ne poate lămurii cu privire la trăsăturile specifice proprii tuturor numelor dintr-o limbă sau celei mai mari părți a acestora.

¹⁹ Victoria Goicu, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Editura Amphora, Timișoara, 1996, p. 160.

²⁰ Erika Schiller, *Observații privitoare la antroponomia românească maramureșeană din secolul al XVIII-lea*, în *Studii de onomastică*, IV, Cluj-Napoca, 1987, p. 248.

²¹ A. V. Nikonov, *Географическая этимология*, Москва, 1988, c. 27.

²² *Ibidem*, p. 186.

²³ I. C. Miclescu-Prăjescu în *Obârșia unei vechi familii din Moldova*, extras din *Revista istorică română*, X, 1940, arătând că avem de-a face cu cea mai veche familie de nobili moldoveni, a cărei genealogie se poate urmări neîntrerupt, pe bază de documente, începând din 1393. Patronimul *Prăjescu* a apărut însă abia la mijlocul sec. al XVI-lea odată cu Ion Prăjescu.

precum și a legilor în conformitate cu care se dezvoltă sistemul antroponic.

Tabelele pe care le-am întocmit în prima parte pentru orașul Iași, ca și pentru alte câteva orașe și sate moldovenești, având ca sursă catagrafiile de la 1755, 1774, 1808, 1820, permit vizualizarea situației fiecărui model antroponic în parte, la o anumită dată, și, în același timp, compararea informațiilor respective. Pe baza lor putem trage concluzia că din cele cinci modele care apar în acest interval în vechiul târg al Iașilor [**nume unic**: *Albul, Adam, Ambrosie, Bucur, Busuioc, Banu, Bogdan, Dinul, Dobre, Dragomir, Enache, Flore, Filip, Gherman, Gheorghe, Iles, Iacob, Iorga, Istrate, Lazor, Lăpădat, Lupul, Loghin, Macovei, Marin, Matei, Moisa, Mihalache, Neagul, Nistor, Onofrei, Opre, Părășco, Părvul, Petcu, Preda, Simion, Stamate, Stoica, Stănilă, Sălăveștru, Șerban, Șendre, Toader, Toma, Sireșină, Suralul* etc.]; **nume unic + determinant**: *Avas, arman boezai, biv cîhodar, Andrii oi Vadu Turcului, Andreiu, dogariul, Chiriac, căldărar; Constantin, croitor; Dumitru, cărămidar; Dumitru de la Măzineni; Costache, bejenar oi Covurlui; Enache, sârbul; Eftimie, hotei cu mamă; Istrate ce au fost slujitor; Lupașcu, rogojinar; Marin, armău, slugă; One, călugăr; Vasile, scutar, Hrițco, păzariul; Nistor, olariul; Luca, lărnicerul; Coste, bogasier; Ichim, cioban; Fodor, roțar* etc.]; **prenume + nume**: *Ștefan Chiosa, Gavril Iles, Toader Ciubăr, Constantin Lăcustă, Andronachi Neagul, Toderașco Mânzul, Ion Baltămare, Ștefan Mânăscuță, Mateiu Ușănechișă, Sandul Poamăneagră, Gavril Bălan, Chiriac Lungul, Apostol Frunză, Neculai Pădure, Constantin Drăgoi, Pavăl Vacă, Gheorghe Pilaf, Simion Armas, Timofte Gurină, Ion Șreșină, Ursul Moldovan, Lazăr Sabău, Proca Naicul, Ion Berescu, Ursul Dudău, etc.*; **prenume + nume + determinant**: *Neculaiu Tăul, muntean, Ion Furtună, vătămău, Dinu Tatal, crav; Stăniți Surdul, cizmar; Ursachi Uricar, mazăl; Pamyfile Mihăilă, vier; Simion Crăciun, scutehnic; Gavril Grosu, slugă; Toader, Beștiu vornic; Ionță Radul oi Moviliță, Stoica Cărmu, crav, calță la Tudurachi; Ianachi Stari, făclier la făclieria lui Neculai Mihu, Iftimie Topa, mazăl oi Tecuci; Dumitru Zăbșă, holercar din han; Ion Belciug, țigan; Dumitru Chiosa, grec, slugă la Sămion, plăcintar* etc.]; **nume + sin (zel, brat, fiu, fecior, frate, fiică** etc.): *Ion sin Măfței, Dumitru sin Șerban, Ion sin Postolachi, Dobre sin Ivan, Mărian sin Sandu, Ion sin Necula,*

Drăgan zel Stan, Simeon zel Stratu, Iordache zel Covrig, Ion zel Macarie, Toader a Savii, Axântii a Cozmi, Toader a Sandii, Ștefan nepot lui Moșoc, Danila nepot Răducului, Costache brat Chițan, Ștefan văr lui Gheorghită, Sămion socru lui Gheorghii, Vasili socru lui Polană etc.] cel care va înregistra o evoluție ascendentă în toate cele patru recensăminte, este **modelul III - prenume + nume**, precursorul, dacă putem spune așa, al actualei formule de denumire. Trebuie să menționăm însă, că fenomenul nu s-a dezvoltat în egală măsură în toate așezările Moldovei, la sate și în târgurile mici cifrele indicând prezența acestui model într-un procentaj mai mare față de cifrele stabilite pentru Iași. Explicația acestui fapt se regăsește, în mod firesc, în diferențele economice și sociale care există între cele două unități administrative. Materialul cercetat impune ideea că, în general, pe întreg teritoriul Moldovei se desfășoară pe tărâm antroponic un proces ireversibil de simplificare a formulei nominale, ceea ce a atras după sine eliminarea, cu timpul, a acelor structuri care nu ofereau concizie și concretețe - așa cum s-a întâmplat cu formula analitică de exprimare a filiației. Deși sigură prin conținut în ceea ce privește exprimarea relațiilor existente între membrii unei familii, această formulă începe să fie, cu timpul, incomodă prin forma ei, mai ales atunci când era vorba despre înscrisura antroponimelor în acte oficiale. Cu toate că se mai întâlnește activ până după mijlocul sec. al XIX-lea, utilizarea ei este în continuă descreștere.

Crearea numelui personal presupune, în primul rând, schimbarea funcției unor denumiri existente. Antroponimele sunt cuvinte și, din această perspectivă, ele se constituie în parte componentă a vocabularului limbii, supunându-se regulilor ei. Din alt punct de vedere însă, devenind nume de familie, apelativele respective încep o existență proprie independentă de aceea a cuvântului-bază, pierzând adesea legătura primordială cu el, ceea ce îngreunează stabilirea unor etimologii corecte. Intervine în acest moment necesitatea cunoașterii informației documentare și, totodată, a unor noi date, pornind de la cele lingvistice și de istorie propriu-zisă și până la geografia numelor de persoană, privind răspândirea lor teritorială și frecvența.

Nu toate apelativele sunt cunoscute în același grad vorbitorilor dintr-o limbă, mai ales atunci când acestea denumesc obiecte sau noțiuni aparținând unor timpuri îndepărtate, ori reprezentă elemente

dialectale. Există cuvinte comune care se folosesc în mod activ, dar și cuvinte care au trecut la un moment-dat în vocabularul pasiv al limbii. Lucrul acesta se întâlneste și în cazul numelor proprii, numai că, în interiorul acestora, numele personale în special sunt permanent prezente în vorbire (A.V. Superanskaia afirma chiar că "fondul pasiv se transformă de cele mai multe ori într-unul activ"²⁴). Orice cuvânt își poate întări poziția în limbă o dată cu pătrunderea sa în sistemul numelor de persoană, iar exemplele cele mai clare în acest sens le oferă antroponimele create pe baza lexicului comun. În această nouă ipostază, de nume personale, acestea depășesc frecvent arăt granițele dialectale cât și pe cele naționale (la nivel lingvistic și geografic). Materialul catagrafic ieșean pe care l-am avut la dispoziție se caracterizează prin prezența masivă a apelativelor - devenite porecle și supranume - cu rol de identificare personală.

Din punct de vedere semantic, ele sunt strâns legate de tot ceea ce înseamnă viață familială și comunitară a individului, exprimând: **originea locală** (Sucevan, Botoșănean, Brăilean, Ieșean, Muncean, Moldoveanu, Bucureșteanul, Ungureanul etc.), **denumirea îndelemticirii, titlul demnității sau stării sociale** (Furtmagiu, Bivolari, Sabier, Armău, Zătar, Fântănaru, Beșliu, Moraru, Nalban, Panzaru, Olaru, Șolhuzul etc.), **proveniența etnică** (Turcu, Cazacu, Frâncu, Grecul, Sârbu, Talarul etc.), **plante și animale** (Capră, Ceapă, Trandafir, Bostan, Plop, Pelin, Rață, Corbul, Gâscă, Boboc, Broască, Cursă etc.), **gospodăria casnică** (unelte și obiecte din jurul casei, alimente, articole vestimentare) (Balag, Cișmea, Cojoce, Feștilă, Bors, Slăniță, Păsa, Căldare, Drojdie, Băibărac etc.), **particularități fizice și psihice** (Albul Arapu, Negru, Umflatul, Târnu, Buzat, Grosu, Lungul, Capăcișă, Surdu, Orbul, Papărot, Cherdelavard). Deși modelul este majoritar în cadrul procesului denotativ al epocii la care ne referim, reprezentând, per ansamblu, la 1755 - 60,64 % din totalul indivizilor care purtau un "nume de familie", la 1774 - 49,84%, la 1808 - 40,17%, iar la 1820 - 44,24%, se observă că, în interiorul său, nu toate aceste aspecte apar în proporție egală ca mijloc suplimentar de identificare personală. Supranumele care au la bază trăsături fizice și psihice (ca și cele provenite de la plante și animale sau obiecte din jurul casei) sunt foarte numeroase

²⁴ А. В. Суперанская, *Общая теория имени собственного*. Москва, 1973, p. 327.

dar se definesc în același timp și printr-un grad mai ridicat de instabilitate, dat fiind, pe de o parte conținutul lor injurios, depreciativ, iar pe de altă parte structura lor - de multe ori - complexă antroponimul fiind alcătuit din îmbinarea a două sau trei unități gramaticale: **substantiv + substantiv** (Buzgariță, Miazănopate, Dealvel), **verb + verb** (Calcătînge), **substantiv + adjectiv** (Capmare, Peșteree, Bombătrău, Gurălară, Fântăbună, Cojocscurt, Barbăroșă, Buntăveme, Pictorlung, Bălălungă, Boubălița, Buntăcale etc.), **substantiv + prepoziție + substantiv** (Capădebu, Rovădedeal, Barbăndeal, Gură de Lup), **verb + substantiv** (Lingelblde, Iuprușcăcasă, Namărădorez, Roademei, Radioală, Dioachiborșu, Bellivacă, Frigelinte), **verb + adverb** (Fugebine, Cătănsus, Cântăbine, Papărot), **numeral + substantiv** (Părrubani, Șaptebani, Șaptefrati, Treiboi, Trei Fasoli), **prepoziție + substantiv** (Decuseară, Harăgraji), **interjecție + interjecție** (Vai-Vai); **interjecție + prepoziție + pronume** (Val-de-el). Din aceste motive centrul urban va prefera cu deosebire, cele determinante care în procesul de denotație personală exclud caracterul subiectiv, ori ambiguitățile, de orice natură ar fi ele. Prin aceasta, și mai ales prin specificul orașului - acela de punct comercial și meșteșugăresc - se explică prezența masivă a meseriilor cu funcție de nume personal. Practicarea neîntreruptă a meșteșugurilor populare pe teritoriul țării noastre face ca denumirea diferitelor ocupații să apară de timpuriu în actele și documentele vechi - ca determinant al numelui unic. Procesul capătă amploare pe măsură ce societatea (în speță târgurile și orașele) evoluează și impune noi îndelemticiri alături de cele tradiționale.

Din perspectivă cronologică este greu de remarcat momentul în care numele meseriei, determinantul în general, s-a transformat în nume de familie, acest lucru producându-se adesea pe nesimțite nu numai pentru cei din jur, dar chiar și pentru purtătorii lor.

Cert este faptul că numărul mare al numelor de familie provenite de la îndelemticiri întâlnite în antroponimia actuală, unele prezente numai în Iași, sau cu o frecvență destul de mare în această regiune, dovedesc viabilitatea sistemului și totodată valoarea sa științifică, prin aceste nume păstrându-se active (chiar dacă numai la nivel onomastic) noțiuni pierdute ale culturii noastre materiale și spirituale (trăisării, băibăcișii, doholării, sărbii, artiișii, schiorii, faclierii, păcurarii, fiiții, boiangerii, rachiierii, dărnăii, brădarii, chingării etc.).

Apariția numelui de familie înseamnă în același timp nu numai schimbarea funcției și valorii anumitor elemente existente în limbă, ci și crearea altora cu ajutorul sufixelor, fapt asupra căruiu ne-am oprit în ultima parte a lucrării. Analiza se va face însă nu din perspectiva relației sufix-bază ori a semanticii formanților, ci din punctul de vedere al antropogeografiei - urmărind răspândirea teritorială a două dintre sufixe - *-ache* și *-ovici*, precum și frecvența apariției lor pe regiuni. Se poate observa că specificul local dintr-o anumită zonă geografică bine determinată are o mare înrăurire asupra evoluției sau involuției unor forme lingvistice în mediul respectiv. Am putea spune chiar că aspectul geografic, zona, primează în acest caz asupra celui istoric, căci numeroase elemente impuse sub influență politică sau a modei, s-au dovedit a fi efemere, "nu au prins", ele dispărând treptat din regiune odată cu încetarea acțiunii factorului care le-a impus, sau, se vor dezvolta în alt spațiu acolo unde "terenul" este propice. Moldova și Olenia, regiuni care s-au dezvoltat în condiții economice și politice similare se caracterizează prin preponderanța unor unități derivative diferite, datorită trăsăturilor regionale, care le particularizează pe fiecare dintre ele. [de ex. *-ache* în Moldova și *-oiva* în Olenia].

Cert este că legătura dintre onomastică și geografie se dovedește a fi, în astfel de studii, nebanuit de strânsă, chiar dacă obiectul de cercetare al celor două științe este destul de îndepărtat. Ele se întâlnesc însă prin intermediul numelui propriu - atunci când se urmărește descrierea suprafeței terestre ori când este vorba despre datele aduse de răspândirea teritorială și frecvența populației.

Numele proprii - de familie cu deosebire, pentru că la acestea ne-am referit - nu reprezintă produsul unor creații artificiale ale administrației dintr-o anumită zonă (deși în perioada diferitelor ocupații străine aceasta a intervenit deseori în antroponomia românească). Ele sunt rezultatul modului de a fi și de a gândi al unui întreg popor - mergând de la noțiuni concrete (meserie, obiecte din mediul înconjurător, floră și faună etc.) până la cele abstracte (înșușiri individuale, credințe, superstiții), îmbinat cu particularitățile graului său. Din acest motiv o cercetare riguroasă întreprinsă asupra numelor personale presupune implicit cunoașterea unui cummul de aspecte și factori care au influențat concomitent atât familia cât și societatea, în epoci diferite și la date diferite.

Bibliografie

- Apostolescu, Virgil, *Apostolescu, Ema, Isprăvnivnia ținutului Iași 1828-1860, Inventar arhivistic*, București, 1984.
- Hadrițaru, Dan, *Caproșu, Ioan, Iașii vechilor zidiri*, Iași, 1974.
- Hezeleoni, Gh., *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947.
- Hezeleoni, Gh., *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, București, 1958.
- Hogdan, Damian P., *Acte moldovenesti din anii 1426-1502*, București, 1947.
- Hogdan, Damian P., *Acte moldovenesti dinainte de Ștefan cel Mare*, București, 1938.
- Hogdan, Ioan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, București & Co., 1913.
- Hogdan, N.A., *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui țegesc. Productele solului, porturi, târguri și iarmarocce*, Iași, 1925.
- Hogdan, N.A., *Orașul Iași*, Iași, 1913.
- Hogdan, N.A., *Orașul Iași, odinioară și astăzi*, Iași, 1904.
- Holen, Leonid, *Despre structura socială a orașului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea în Studii. Revista de Istorie*, 2/1963.
- Holen, Leonid, *Industria în Moldova, între anii 1848 și 1864 în vol. Dezvoltarea economică a Moldovei - 1848-1864*.
- Holoșan, Gh., (red. resp.), *Dictionarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374-1600*, Editura Academiei R.S.R., București, 1971.
- Holoșan, Gh., *Dictionarul numelor de familie din România în SCO*, 2/1996, Craiova.
- Holoșan, Gh., *Dictionarul toponimic al României. Olenia*, vol. I (A-B), Editura Universitaria, Craiova, 1993.

- Bolocan, Gh.**, *Prenumele actuale – inventar și repartiție teritorială*, în SCO, 4/1999, Craiova.
- Bolocan, Gh.**, *Stratificare în toponimie*, în LR, XXIV (1975), nr. 6.
- Candrea, Aureliu**, *Porecele la români*, Editura Librăriei Socece, București, 1895.
- Cantemir, Dimitrie**, *Descrierea Moldovei*, București, 1986.
- Caproșu, Ioan, Ungureanu, Mihai-Răzvan**, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2 vol., Iași, 1997.
- ***, *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a Statului*, vol. I, 1957; vol. II, 1959; vol. III, 1968; vol. IV, 1970, București.
- ***, *Călători străini în țările române*, vol. I, 1968, vol. II, 1970, vol. III, 1971, vol. IV, 1972, vol. V, 1973, București.
- Cernăuțeanu, Natalia**, *Observații asupra sistemului de denumiri personale în mediul rural*, în LL, V, 1961.
- Cernovodanu, Paul**, *Societatea feudală românească văzută de călători străini (sec. XV-XVIII)*, Edit. Academiei RSR, București, 1973.
- Chiodaru, C.**, *Începuturile vieții urbane în Iași*, în *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași* (serie nouă), tom. XVIII, 1971.
- Codrescu, Theodor**, *Uricarial caprinzătoriu de hrisoave, anforale, tratate și alte acte din suta a XV-XIX atingătoare de Moldova*, vol. I-XXV, Iași, 1852-1895.
- ***, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie "A.D. Xenopol"*, Supliment (I), Iași, 1979.
- Constantinescu, N.A.**, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.
- Constantiniu, Florin**, *Relațiile agrare din Țara Românească în sec. al XVIII-lea*, București, 1972.
- Corivan, N.**, *Organizarea financiară a Moldovei de la 1832 la 1849*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie "A.D. Xenopol"*, vol. III, 1966.
- Costăchel, V., Panaitescu, P.P., Savva, A.**, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1957.

- Costăchescu, M.**, *Documente de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1943.
- Costăchescu, M.**, *Documente moldovenești de la Bogdan Voivod (1504-1517)*, București, 1940.
- Costăchescu, M.**, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, Iași, 1932.
- Costăchescu, M.**, *Documentele moldovenești de la Ștefăniță Voivod (1517-1527)*, Iași, 1947.
- Cracliu, Georgeța**, *Călători străini despre Iași în sec. XIV-XIX*, Elemente caracteristice în Studii și articole de istorie, VIII, București, 1966.
- Cristureanu, Al.**, *Supranumele locuitorilor din satul Răchita (raionul Sebeș, regiunea Hunedara) în CL, 1961, nr. 2.*
- Csiki, L.**, *Supranime cu rol de identificare la Mera în CL, VI, 1961, nr. 1.*
- ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.
- Dobrescu, Vladimir**, *Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească*, Edit. Academiei RSR, București, 1973.
- Dontrev, P.G.**, *Народонаселение Молдавии*, Chișinău, 1973.
- Dobre, Maria**, *Mărturie onomastice privind terminologia unor vechi meserii în Studii de onomastică*, V, Cluj-Napoca, 1990, p. 315.
- ***, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Editura Academiei RSR, București, 1975.
- ***, *Documente privind istoria României. A. Moldova*, veacurile XIV-XVII, Editura Academiei RPR, 1951-1954.
- Dumbră, Nicolae**, *Răspândirea satelor specializate în meșteșuguri populare pe teritoriul României*, Sibiu, 1967-68.
- Filipi, I.C.**, *Despre reforma fiscală a lui Constantin Mavrocordat*, București, 1928.
- Florean, Ion A.**, *Antroponime din Moldova. Note pe marginea NALR Moldova și Bucovina în Studii de onomastică*, V, Cluj-Napoca, 1990.
- Frota, Vasile**, *Studii lingvistice*, Editura Excelsior, Timișoara, 1999.
- Furulea, Dumitru Z.**, *Documente privitoare la comerțul românesc, 1473-1864*, București, 1931.

- Furnică, Dumitru Z.**, *Industria și dezvoltarea ei în Țările Românești*, București, 1926.
- Ghibănescu, Gh.**, *Catastrul Iașilor din 1755 în Ioan Neculce*. Buletinul muzeului municipal Iași, Iași, 1921.
- Giurescu, Costantin C.**, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-începutul secolului XIX*, Editura Științifică, București, 1973.
- Giurescu, Costantin C.**, *Istoricul podgoriei Odobeștilor. Din cele mai vechi timpuri până la 1918*, Editura Academiei RPR, București, 1969.
- Giurescu, Costantin C.**, *Istoria românilor*, vol. II, ed. a IV-a, București.
- Giurescu, Costantin C.**, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ediția a II-a, Editura Ceres, București, 1976.
- Giurescu, Costantin C.**, *Noi contribuțiuni la studiul marilor dregători în sec. XIV și XV*, București, 1925.
- Giurescu, Costantin C.**, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, Ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 1997.
- Gonța, Al.**, *Despre orașul moldovenesc în veacul al XV-lea - locuitorii și starea lor socială*, București, 1983.
- Gonța, Al.**, *Documente privind istoria României. A. Moldova, veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numerelor de persoane*, București, 1995.
- Graur, Al.**, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965.
- Greco, Doina.**, *Despre supranumele din comuna Berzovia. Supranume provenite din nume de familie, precum și hipocoristice în CL, VII, 1962, nr. 1.*
- Greco, Doina.**, *II. Supranume provenite din porecle și nume de localități în CL, VII, 1962, nr. 2.*
- Grigoraș, N.**, *Despre orașul moldovenesc în epoca de formare a statului feudal în Studii și cercetări de științifice*. Istorie, Iași, XI, 1, 1960.
- Grigoraș, N.**, *Instituții feudale din Moldova. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, Editura Academiei RSR, București, 1971.

- (Iolou, Viortca, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Editura Amphora, Timișoara, 1996.
- Haudebecq, Al., M. d'**, *Memoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie*, București, 1902.
- Honorodanu, M., Mocanu, N.**, *Din onomastica comunei Scărișoara (jud. Alba) în StUBB, 14, 1969, fasc. 2.*
- Ionescu, Ch.**, *escu în antroponomia românească în SCL, 4/1980.*
- Ionescu, Ch.**, *Mică enciclopedie onomastică*, Editura enciclopedică română, București, 1975.
- Ionescu, Ch.**, *Observații asupra sistemului antroponomic românesc în LR, 5/1976.*
- Ionescu, Ch.**, *Sistemul antroponomic românesc în sec. al XIV-lea și al XV-lea (Țara Românească) în LR, XXVII (1978), nr. 3.*
- Iordache, Gh.**, *Mărturii etno-lingvistice despre vechimea meseriilor populare românești*. Scrisul Românesc, Craiova, 1980.
- Iordache, Gh.**, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, vol. IV, Scrisul Românesc, Craiova, 1996.
- Iordan, Iorgu.**, *Dictionar al numelor de familie românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Iordan, Iorgu.**, *Toponimia românească*, București, 1963.
- Iorgu, N.**, *Brevia blănarilor din Botoșani. Catastrul și actele ei*, București, 1911.
- Iorgu, N.**, *Ce a fost, ce este, ce poate fi Iașul*, Iași, 1935.
- Iorgu, N.**, *Istoria comerțului românesc - epoca veche*, București, 1925.
- Iorgu, N.**, *Istoria industriilor la români*, București, 1927.
- Iorgu, N.**, *Istoria românilor prin călători*, București, 1921.
- Iorgu, N.**, *Studii și documente*, XXIII, București.
- Jankovics, E.**, *Despre apariția numelor duble în documentele românești din secolul al XIII-LXV*, în SO, 4, 1981.
- Korandja, M.**, *Principalele române văzute de un funcționar turc din veacul al XVIII-lea în Arhivele Otteniei*, an XI, Craiova, 1933.
- Matei, Mircea D.**, *Studii de istorie orășenească medievală (Moldova, sec. XIV-XV)*, Suceava, 1970.

- Mihăilă, Ecaterina**, *Despre geneza și funcția numelor proprii în LR, XXVII (1978), nr. 3.*
- Mihăilă, Gh.**, *#mpramuturi vechi sud-slave în limba română*, Editura RPR, București, 1960.
- Mihordea, Vasile** (red. resp.) *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, Moldova, Editura Academiei RSR, București, 1966.
- Mihordea, Vasile**, *Relațiile agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, Editura Academiei RSR, București, 1968.
- Moise, Ion**, *Reminiscențe onomastice ale unor vechi meserii în Buletin Științific, Pitești, 1980.*
- ***, *Moldova în epoca feudalismului. Documente slavo-moldovenști*, vol. I, Chișinău, 1961.
- ***, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea I-II, *Recenzămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774*, Academia de Științe a Republicii Moldovenești, Institutul de Istorie, Editura Știința, Chișinău, 1975.
- Monografia județului Dolj. Catastrofa din 1831 în "Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri"*, Craiova, 1944.
- Negrui, Ecaterina**, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenști la 1832 în vol. Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972.
- Negrui, Ecaterina**, *Situația demografică a Moldovei în secolul al XIX-lea*, în *Revista de istorie*, 2/1981.
- Nikonov, A.V.**, *Географна фамилия*, Москва, Hayka, 1988.
- Oancă, Teodor**, *Geografie antropoimnică românească. Metodă și aplicații*, Editura de Sud, Craiova, 1998.
- Oancă, Teodor**, *Onomastică și dialectologie*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999.
- Oancă, Teodor**, *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Ed. "Scrisul Românesc", Craiova, 1996.
- Oancă, Teodor**, *Numele de familie în documentele de stare civilă în SCO, 1/1996*, Craiova.
- Olteanu, Ștefan**, *Problemele genezei orașului medieval în lucrări recente apărute în țările vecine*, în *Studii*, XVI (1964), nr. 3.
- Olteanu, Ștefan, Șerban, Constantin**, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*, București, 1969.
- Opreanu, Anton**, *Importanța studiului numelor de persoane în Arhivele Olteniei*, Anul III, No. 11, 1924.
- Popoile, Tudor**, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară*, București, 1910.
- Panaitescu, P.P.**, *Căldori poloni în țările române*, București, 1930.
- Panaitescu, P.P.**, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București, 1964.
- Panaitescu, P.P.**, *Comunele medievale în Principatele Române*, București.
- Panaitescu, P.P., Cazacu, A.**, *Viața feudală în Moldova și Țara Românească (sec. XIV-XVII)*, București, 1957.
- Pascu, Ștefan**, *Demografia istorică în vol. Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972.
- Pascu, Ștefan**, *Meșteșugurile din Transilvania până în sec. al XVII-lea*, București, 1954.
- Pășcu, Ștef.**, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Olului*, București, 1936.
- Pavlescu, Eugen**, *Economia breslelor în Moldova*, București, 1939.
- Pătruș, Ioan**, *Nume de persoane și nume de locuri românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Pencelac, Georgeta**, *Les foires de la Valachie pendant la période 1774-1848*, București, 1973.
- Pirenne, Henri**, *Les villes et les institutions urbaines*, Paris-Bruxelles, 1939.
- Platon, Gh.**, *Populația orașului Iași de la jumătatea sec. al XVIII-lea până la 1859 în vol. Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Porcele și supranume din satul Drăgășeni, com. Scheia, județul Iași în SCO, 4/1999*, Craiova.
- Porcari-Guşella, Margareta**, *Porcele (comuna Șimșina, raionul Dej, regiunea Cluj) în LL, 14, 1967.*
- Popoian, G.**, *Catastrofele regulamentare și problemele pe care le ridică în Revista de statistică*, nr. 6, 1965.

- Retegan, G.**, *Tehnica de înregistrare a populației principalelor române la mijlocul secolului al XVIII-lea în Revista de statistică*, nr. 11, 1964.
- Roșianu, Ion**, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice în LR, XXV (1976), 3.*
- Roșianu, Ion**, *Observații asupra sistemului popular de denumiri personale în Transilvania în LL, XII, 1966.*
- Sava, Aurel**, *Documente rutene*, Focșani, 1929.
- Schiller, Erika**, *Observații privitoare la antroponomia românească maramureșeană din sec. al XVIII-lea*, în *Studii de onomastică*, IV, Cluj-Napoca, 1987.
- Scriban, August**, *Dictionarul limbii române*, Iași, 1939.
- Sion, Constantin**, *Arhondologia Moldovei*, Editura Minerva, București, 1973.
- Stahl, Henri H.**, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. I, 1958, vol. II, 1959, vol. III, 1965, Editura Academiei, București.
- Stan, Aurelia**, *Porecle și supranume din Valea Bistriței în LR, VI, 1957, nr. 5.*
- Stan, Aurelia**, *Porecle și supranume intercomunale din Valea Bistriței (Moldova) în CL, III, 1958.*
- Stan, Ion Teodor**, *Porecle și supranume din comuna Socolod în StUBB, 18, 1968, fasc. 1.*
- Stoicescu, Nicolae**, *Dictionar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971.
- Stoicescu, Nicolae**, *Sfântul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1968.
- Superganskaja, A.V.**, *Имя через века и страны*, Изд. Нау ка, Москва, 1990.
- Superganskaja, A.V.**, *Структура имени собственного*, Изд. Наука, Москва, 1969.
- Superganskaja, A.V.**, *Общая теория имени собственного*, О. Изд. Нау ка, Москва, 1973.

- Timoneanu, Lazăr**, *Dictionar universal al limbii române*, Craiova, 1970.
- Timoneanu, Ștefan**, *Demografia, dimensiune a istoriei*, Ed. Facla, 1974.
- Toma, Ion**, *Formula semantică a numelui propriu în SCO*, nr. 1, 1969, Cluj-ROVA.
- Toma, Ștefan**, *Referitor la sfera și locul onomasticii în lingvistică în Studii și materiale de onomastică*, Editura Academiei RSR, Cluj, 1969.
- Trăculescu, Gr.**, *534 de documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul (1346-1603)*, Viena-București, 1931.
- Trăculescu, Gr.**, *Tratat de dialectologie românească*, Scrisul Românesc, Craiova, 1984.
- Trăculescu, V.**, *Demografice și statistică demografică*, în *Revista de statistică*, 1966.
- Trăculescu, Gh.**, *Cele mai vechi statistici moldovenești*, în *Studii și cercetări științifice. Istorie*, Iași.
- Trăculescu, Vasile**, *Supranume românești din comuna Domagnea (Caraș-Severin)*, în *AUT, 6, 1968.*
- Trăculescu, Gh.**, *Actele de stare civilă în Moldova până la Regulamentul Organic și sub Regulamentul Organic*, Iași, 1958-1959.
- Trăculescu, Gh.**, *Catagrafia locuitorilor Moldovei din anul 1820*, în *Revista de statistică*, nr. 7, 1959.
- Trăculescu, Gh.**, *Catagrafia locuitorilor Moldovei din 1825*, în *Revista de statistică*, nr. 10, 1969.
- Trăculescu, Gh.**, *Catagrafia locuitorilor Moldovei din 1831*, în *Revista de statistică*, nr. 1, 1963.
- Vasencu, Victor**, *Studii de antroponomie*, Editura Academiei Române, București, 1995.
- Vasencu, A.**, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, București, 1932.
- Vasencu, S.B.**, *Onomasticon*, Moscova, 1974.
- Vinteler, Onufrie**, *Porecle din satul Căpârlani (raionul Aind, regiunea Cluj)*, în *CL, IX, 1964, nr. 1.*

Vlad, Matei D., *Colonizarea rurală în Ţara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII)*, Editura Academiei Române, București, 1973.

Viăduțiu, Ion, *Etnografia românească*, Editura Științifică, București, 1973.

Zane, Gh., *Industria din România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1970.

Index general-apelative și antroponime

- Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 53
Amnețel, 52
Amnețel, 25, 44, 105, 108, 109, 110, 115
Amnețel, 23, 26, 33, 44, 57, 59, 111, 112, 113, 118, 120
Amnețel, 118, 136
Amnețel, 13
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 53
Amnețel, 115
Amnețel, 113, 118
Amnețel, 52
Amnețel, 52
Amnețel, 166
- Acioabănița, 52
Acioacărlănoae, 53
Acostăchioae, 53
Acostioae, 52
Acristina, 52
Acsăniți, 61
Acsinti, 27
Adamache, 163
Adamachi, 156, 160, 163
Adămachi, 152, 153, 159, 160
Adămoaia, 155
Adamovici, 158, 167
Adiacoaniță, 53
Adrianeștanțin, 95
Aftanache, 163
agă, 106, 110
Agache, 156, 159, 163
Agachi, 163
Agapi, 26
Agavrițoae, 53
Agavrițoaei, 53
Agavrițoia, 52, 53
Agavrițoia, 53
Agavrițoiaei, 53
Aghiorghiesei, 52
Ahtarliu, 74, 80
Aioana, 52
Aivas, 15, 31, 105, 174
alămâr, 113, 115
alămari, 99
alăutar, 107, 110

Albadii, 52
Albăstroiu, 166
Albineț, 71, 82, 152
Albișoreanu, 169
Albovici, 166
Albucurei, 52
Albul, 30, 47, 67, 72, 81, 82,
174, 176
aldâmșar, 110
Alexandraci, 150, 152, 159,
160
Alexandrovici, 167
Alexandru, 11, 12, 20, 22, 23,
37, 48, 50, 54, 56, 60, 140
Alexanovici, 167
Alicsandru, 27
Ambrosoaia, 151
Anamaria, 94
Anastasiu, 153, 155, 157
Andachi, 153, 160
Andoni, 31, 54, 61
Andoniu, 155
Andrei, 25, 34, 35, 36, 47, 48,
49, 51, 53, 54, 56, 59, 60,
61, 62, 67, 140, 142, 173
Andreiaș, 44, 142, 149, 151,
152
Andrieș, 30, 52, 62, 67, 154
Andronache, 49, 57, 150, 153,
156, 159, 160, 162, 163
Andronachi, 34, 159, 160, 174
Andronovici, 167
Andrunaechi, 30, 152
Anghelache, 163
Anghelachi, 152, 160
Anghelichi, 162
Anghelusa, 149, 151, 156
Anghelută, 30, 140, 158
Arița, 31, 32, 39, 48, 49, 149,
151, 153, 154, 157
Antonel, 157
Antonovici, 149, 167
Arnuța, 149, 153
apar, 7, 9, 10, 11, 13, 20, 23,
24, 31, 39, 41, 44, 45, 61,
65, 69, 70, 85, 96, 103, 106,
111, 112, 113, 115, 120,
139, 141, 147, 148, 158,
161, 162, 173, 174, 177
Apărece, 93
apariu, 108
Apostol, 23, 30, 34, 36, 47, 49,
61, 62, 174
aprod, 35, 106, 110, 111, 112,
120
Aramă, 23, 50, 70, 71, 72, 74,
78, 79
Arap, 74
Arăpoiu, 166
Arapu, 34, 72, 81, 83, 176
Arboai, 72
arcari, 100, 144
Ardeleanu, 156
Ardileanu, 74, 79
arendas, 109, 115
argat, 109, 110, 111
argintar, 23, 113, 115
argintari, 13, 99, 118
Arlion, 30, 63, 105
arnaș, 106, 110, 111
Arnaș, 34, 70, 74, 78, 80, 140,
142, 174
armășel, 40, 112, 120
Armăsoaia, 70, 151
arnăut, 26, 32, 33, 40, 44, 111,
112, 114, 115, 174

Arbul, 35, 71, 78, 80, 176
Arbuțoiu, 166
Armutu, 79, 143
Armutul, 74, 142
Aron, 39, 48, 56, 57, 59
Arnovici, 167
Aroiu, 14, 26, 44
Arșeni, 62
Arthur, 155
Arthur, 14
Aspăroiu, 166
Aspăroitel, 53
Aspăroiu, 155
Atmanu, 157
Averle, 14
Avram, 14, 30, 34, 39, 47, 68,
84, 105, 148
Avraola, 39
Avraola-Calbena, 88
Băbăciolu, 166
Băbălan, 74, 82
Băbăniștii, 114
Băbăniștii, 107, 108, 167
Băbăniștii, 23, 32, 40, 105, 109,
110, 111, 112, 114, 115,
130, 167
Băbăniștii, 26, 112, 120
Băbăniștii, 114
Băbăniștii, 141
Băbăniștii, 136
Băbăniștii, 140, 141
Băbăniștii, 139
Băbăniștii, 141
Băbăniștii, 165
Băbăniștii, 72, 74, 80, 153
Băbăniștii, 74, 80, 141
Băbăniștii, 74, 80

Bădărău, 11, 14, 103, 149,
152, 154, 182
Bădescu, 154
Bădica, 70
Bădică, 151
Bădice, 154
Bădileț, 151, 152
Bădiul, 30, 72
Băețru, 27, 86, 87, 90
Bagdătiu, 72, 80
Băgu, 71, 85
Băgul, 70, 81, 83
Bahadărcă, 74, 85
Băhnariu, 72, 79
băiașii, 104
Băibărac, 71, 81, 176
băibărcari, 108, 111, 112, 114,
115, 120
Băibărcari, 70, 80
băibărcarii, 136
băieș, 110
bairactar, 115
Bălăieț, 74, 82
Balaiț, 74
Balan, 72, 74
Bălan, 34, 36, 47, 48, 57, 70,
81, 82, 93, 174
Bălănoiu, 93
Bălașa, 22, 25, 39
balicbașa, 109
Băldijur, 62
Băleanu, 153
Baltag, 74, 81, 176
Băltag, 70
Bălălungă, 87, 91, 177
Bălțan, 74, 82
Balticu, 72

Băltoiu, 166
 Băluscă, 72, 74, 81
 bănar, 108, 109, 110
 Bănarul, 61
 Bândiță, 74, 157
 Bănițoiu, 165
 Banu, 30, 74, 174
 bărar, 110, 111
 Bărarul, 139
 Bararu, 140
 Bărarul, 139
 Barbă-Rasă, 91
 Barbă-Veche, 93
 Barbălată, 84, 86, 87, 91
 Bărbălatescu, 93
 Barbalunga, 93
 Barbălungă, 91
 Barbămândră, 87
 Barbăndea, 88, 92, 177
 Barbă-ndea, 88
 Barbăncăgră, 87
 Barba-Nouă, 93
 Barbănouă, 86, 87, 90
 Barbărasă, 91
 Barbăroșă, 87, 93, 177
 Barbăroșe, 74, 82
 Barbăroșie, 92
 Barbă-Roșie, 91
 bărbier, 32, 44, 107, 108, 109,
 110, 111, 112, 114, 115, 121
 bărbieri, 137
 bărbierii, 104, 136
 bărbierită, 107, 114
 Bărbieru, 141, 142
 Bărboiu, 166
 Bărbulovici, 166
 Bărcă, 72
 Bărcan, 74

Bărdăhan, 72
 Bărdan, 74
 Bărlădean, 72, 74, 153
 Bărlădean(u), 72
 Bărlădeanul, 70, 79, 151
 Bașăvschi, 155
 bașbulucbaș, 112, 120
 bașcihodar, 115
 basmagii, 118
 Bașoiă, 149, 155, 158
 Băi, 74, 81
 Batog, 71
 Bătrânoiu, 166
 Bazăverde, 87
 Bâzoi, 165
 bechetas, 109
 Bedros, 14
 Begerovschi, 155
 Belibou, 22, 70, 71, 74, 78, 79,
 81, 88, 93
 Belicăine, 88
 Belical, 91
 Belicioaia, 157
 Belivacă, 88, 91, 177
 Benderiful, 74, 80
 Benescu, 22, 151
 berar, 107, 109
 berari, 13, 99
 Bercu, 72, 81
 Berebună, 87, 90
 Berehoiu, 74, 158, 166
 Berescu, 34, 154, 174
 beștiu, 23, 32, 111, 112, 120
 Bezădenschi, 158
 bezmănar, 107, 108, 109, 110
 Bibire, 72
 biflardjeu, 115
 bimboș, 115

Bogasiernu, 141
 Bogățan, 72, 153
 Bogdan, 17, 30, 46, 62, 67,
 106, 174, 182, 183
 Bogdănoiu, 166
 Bogdanovici, 168
 Bogdaproste, 72, 81
 Boghiț, 70
 Boghiță, 71, 153
 Boghiu, 71
 Boghiul, 72
 Bogonos, 70, 71, 72, 74
 Bogos, 14
 boiangii, 99, 118
 boiangiu, 112, 114, 115, 121
 Boiangiu, 140
 Boiciu, 72
 Boidache, 164
 Boidachi, 165
 Boier, 72, 80
 Boiul, 71
 Bolburescu, 74
 Boldurescu, 75, 157
 Bole, 72
 Bolhănoiu, 166
 Bolohan, 75
 Bolotchi, 158
 Borcovici, 158
 Bordenverde, 87
 Boricean, 62
 Borolu, 14, 39
 Borș, 71, 72, 75, 78, 79, 81,
 176
 Bortă, 75, 82
 Borțun, 75, 82, 85
 Boșneag, 72, 81
 Boșniagul, 74

Bogașierii, 136

Bostan, 71, 72, 78, 79, 80, 81,
 83, 176
 Bol-Cald, 88, 89
 Bolderață, 92
 Bolezat, 16, 31, 71, 75, 77
 Bolezat(ul), 75, 77
 Bolezătoaia, 70, 151
 Bolezatul, 15, 70, 72
 Botiros, 91
 Botiurcă, 72
 Botlung, 91
 Botnariul, 139
 Botoșănean, 72, 75, 79, 176
 Botoșănean(ul), 75
 Botoșăneanul, 156
 Botoșonean, 153
 Botigrosu, 93
 Boubăllat, 87, 90, 177
 Boubătrăn, 34, 87, 91, 177
 Boubreaz, 91
 Bounegru, 87, 89, 90, 91, 93
 Bouroș, 93
 Bouroș Mare, 93
 Bouroș Mic, 93
 Bouroșu, 91
 Bozagiul, 70, 80
 bragagi, 118
 brăgar, 41
 brăhar, 32, 112, 114, 115, 121
 brăharii, 136
 Brăllean, 72, 79, 176
 Brândușeru, 142
 Brândușoiu, 166
 Brândzar, 70, 80, 142
 brăniștar, 106, 107, 108, 109
 Brănișteanu, 156
 Brănișteriu, 139
 Brănișteriu, 139
 Brănișteriu, 139

Brânză, 49, 71, 75, 78, 79, 81
 brânzar, 109, 115
 Brânzar, 140
 brânzari, 99
 Brânzaru, 143
 Brânză-veche, 88
 Brânzoiu, 166
 Brașovan, 73, 75, 79, 153, 156
 Brașovan(u), 75
 Brătilă, 22, 149, 151
 Brătioiu, 166
 Brătulean, 153
 Brătuleanu, 152
 Brău Lung, 88, 89
 Brăuverde, 94
 Brău-verde, 93
 Breabă, 75, 80
 breslaș, 109
 Broască, 73, 80, 176
 brutari, 13
 Bucă, 47, 71, 75, 78, 79, 81
 bucătar, 109, 111, 112, 114,
 115, 121
 bucătari, 99, 113, 118
 bucătarii, 25, 136
 bucătăria, 111
 Bucătaru, 140, 141, 143
 Bucătariu, 140
 bucegeiu, 115
 buceaș, 112, 121
 Bucicaș, 71, 80
 Buciumanu, 140
 Buciumu, 16, 73
 Bucșănescu, 75, 157
 Bucureșteanu, 75, 80, 176
 Budanul, 156
 Buhălescu, 151
 Buhavsch, 155

caicliu, 114
 Calangiu, 141
 călăraș, 25, 32, 109, 110, 111, 114
 Calcutinge, 87, 177
 căldărar, 26, 31, 61, 107, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 123, 174
 căldărari, 99
 Căldăraru, 143
 Căldăraru, 139
 Caldare, 73
 Calea Valea, 89, 94
 Caleavalea, 89, 94
 Calea-Valea, 89, 94
 calfă, 9, 16, 25, 26, 36, 44, 112, 114, 115, 122, 174
 Calfă, 140
 Calicioiu, 166
 Califa, 40
 calpacciș, 112, 115, 122
 calpaccii, 98, 118
 calpacciu, 33, 115
 Calpacciu, 140
 Călugărean, 73, 79
 Caluparu, 143
 calupeciu, 115
 cămănar, 107
 cămăraș, 106, 110
 Cămărășoia, 70
 Cămeniechi, 158
 Cămeșoiu, 75, 81
 căminar, 107, 110, 123, 161
 Canachi, 152, 160
 Cănepăverde, 87, 90
 Cănrăbine, 89, 177
 Cănră-bine, 86
 Căntăcioiu, 166
 cantaregiu, 108, 111, 112, 114, 116, 122
 căntăreț, 109
 Cantu, 70
 Capalbu, 86, 87
 Capalov, 158
 Căpătâhă, 22, 70, 73, 75, 78, 79, 81, 83, 176
 Capbătut, 94
 Capdebu, 88, 177
 Capenschi, 158
 Căpițalu, 75
 căpitan, 26, 32, 107, 110, 112
 Caplat, 86, 87, 90
 Capmare, 85, 87, 89, 90, 94, 177
 Cap-Mare, 94
 Capmoale, 94
 Capră, 22, 70, 80, 92, 176
 Cap-Râu, 94
 Căprescu, 92
 Căprioiru, 166
 Caproșu, 11, 14, 20, 22, 28, 38, 94, 103, 104, 182, 183
 Capsomon, 70, 81
 Capuroș, 86, 87, 90
 Caraghiloaia, 151
 Caramanlău, 73, 80, 140, 142
 caramanliu, 26, 112, 122
 cărămidar, 23, 32, 40, 44, 112, 114, 115, 123, 174
 cărămindari, 138
 Cărămidar, 141, 143
 Carare, 73
 Cărare, 47, 73
 cărător de apă, 115
 cărăuș, 107, 108, 109, 110, 111, 114

Catana, 70, 71, 75, 78, 79, 80
 Caiănsus, 88, 177
 Cătrătu, 71, 73, 75, 78, 79, 81, 88, 94
 Căiichi, 70
 Carina, 22, 25, 31, 39
 Căurel, 73, 81, 154
 cavaf, 33, 105, 112, 114, 122
 cavatbaș, 116
 Cazac, 71, 78, 79, 80
 cazaciu, 112, 114, 123
 Cazaciu, 61, 73, 80, 140, 142
 Cazacu(ul), 75
 cazangii, 99
 Cazanlău, 75, 80
 Ceacâron, 71, 85
 Ceacâr, 75
 Ceacovșhii, 155
 Ceagân, 71
 Cealăc, 71
 ceamanșirgiu, 112, 123
 Ceamurii, 71
 Ceapă, 22, 34, 70, 80, 176
 ceapragar, 23
 ceasnic, 19, 107, 108, 109, 110
 Ceasnoc, 75
 Ceasnovici, 158
 ceaus, 57, 59, 109, 110, 112, 123
 Ceauș, 70, 80, 142
 cederbașa, 108
 Celovicu, 71
 Ceolac, 71
 Ceornii, 71
 cepar, 40, 109, 110
 ceprăgar, 41, 108, 109
 cepregar, 111, 112, 114, 116, 123

clucer, 19, 107, 114, 161, 173
 Coadă-galbena, 87, 90, 94
 Coadă-galbena, 94
 Coadă-lata, 87, 90, 94
 Coadă-Lata, 94
 cobzar, 57, 59, 109, 110, 111,
 113, 114, 125
 Cobzar, 141
 cociar, 109, 110
 Cocieru, 141, 143
 Cocul, 72, 81
 Coconoiu, 166
 Cocul, 73
 Coderei, 62
 Codrean, 72, 73, 79, 153
 Codreanu, 152
 Codreanu, 75
 Codrescul, 157
 Codru, 75, 80
 Cofaru, 143
 cofetar, 109, 110, 111, 114,
 116
 cofetari, 99, 104
 cofetăria, 110, 114
 cofătăria, 112, 125
 Cofătăria, 140
 Coișoru, 75
 cojocar, 23, 44, 105, 107, 108,
 109, 110, 113, 114, 116, 125
 Cojocar, 140
 cojocari, 13, 98, 114, 118, 137
 cojocarii, 98, 136
 Cojocariu, 141
 Cojocariu, 141
 Cojocaru, 58, 140
 Cojocce, 71, 81, 176
 Cojocscu, 87, 90, 177
 Colea, 75
 colivar, 108, 109

Colocar, 142
 Colță, 71, 81
 Colțuș, 71, 81, 151
 Comar, 72, 80
 comișel, 107, 125
 conăcar, 108, 109, 110
 Conache, 163
 Conachi, 32, 163
 Condea, 149, 154, 157
 Condurache, 156, 163
 Condurachi, 49, 153, 160, 163
 conduragii, 118, 138
 conduragiu, 111, 113, 114, 125
 condurar, 40
 Constandache, 163
 Constantinovici, 168
 Copăceanu, 75, 156
 copcarii, 104
 Copii-muși, 94
 Copii-muși, 94
 Copii, 73
 Corboiu, 166
 Corbu, 72, 73, 78, 79
 Corbu(l), 72
 Corbul, 34, 71, 80, 176
 Corda, 75
 Corfază, 72
 Corniță, 75, 82, 157
 Corolonschi, 155
 Coropcaru, 144
 Corosochii, 155
 Coșciug, 71, 81
 Coseraru, 143
 Cosmare, 86, 87
 Cosmariu, 73, 80
 Costache, 32, 34, 36, 46, 140,
 149, 150, 153, 156, 159,
 162, 164, 174

Crașmar, 9, 23, 31, 44, 108,
 111, 113, 116
 crășmarii, 136
 crășmăria, 111
 Crășmaru, 141, 143
 crav(e)p, 111
 cravet, 113
 cravii, 136
 Creangă, 75, 80
 Creciunoiu, 166
 Crengache, 165
 Crengachi, 163
 Cretoiu, 166
 Crețu, 58, 92
 Crețulescu, 92
 Crinovschi, 158
 croitor, 23, 32, 44, 60, 107,
 108, 109, 110, 111, 113,
 114, 116, 118, 125, 142, 174
 Croitor, 139
 croitori, 13, 98, 103, 115, 118,
 137
 Croitoru, 58, 140
 Cromidu, 72, 85
 Cuca, 72, 81
 Cucuic, 72
 Cucu, 73, 80
 Cucul, 34, 50, 75, 80
 Cucuță, 34, 75
 cuiungibașă, 118
 cuiungibaș, 113, 125
 cuiungibașa, 114
 Cuijohă, 75
 cupar, 107, 108, 109, 110
 cupet, 111, 113, 126
 curălar, 32, 111, 113, 114, 116,
 126
 Curalbu, 87

Curcă, 75, 80, 176
 curelar, 23, 107, 108
 curelari, 13, 98
 Cuijos, 88
 Cur-Jos, 94
 Curlat, 88
 Curpuțin, 91
 Curuțoiu, 166
 Cușnălată, 87
 cușmar, 114, 116
 cușmari, 99
 Cușmaru, 144
 cutitari, 99
 Cuțitaru, 143
 dăblier, 107, 108
 Dafnă, 92
 Dafinoiu, 92
 dajde, 19
 dăjdier, 108, 110
 Dalachi, 152, 160
 Dalandira, 72, 85
 Dămăcuș, 150, 158
 Dambrov, 158
 Dămian, 27, 30, 62
 Dănăilă, 35, 152
 Danalache, 164
 Dănciă, 157
 Daniil, 14
 Dănilă, 30, 35, 36, 51, 67, 84,
 105, 149, 152, 154, 157, 175
 Danilovici, 155, 168
 dărăbăn, 44, 107, 108, 109,
 110, 111, 113, 114, 116, 126
 Dărăban, 23, 140
 Dărădără, 72
 dârvar, 23, 33, 41, 111, 114,
 116
 Dărvărescu, 92

dârvari, 13, 100
 Dârvaru, 92
 Dascal, 75
 dascâl, 32, 35, 44, 110, 111,
 113, 114, 116
 Dascalachi, 163
 dauții, 138
 dauțiu, 111
 David, 14, 32, 39, 48, 56, 60,
 148
 Davidoiu, 166
 Davidovici, 158
 Dealval, 73, 87, 177
 Decusara, 94
 Decuseara, 94
 Decuseară, 89, 177
 Dedul, 34, 54, 73, 82
 Delacurte, 91
 delibaș, 116
 delibasa, 114
 Deliu, 75, 80
 desătnic, 19
 desetină, 19
 deșugubinar, 107, 108
 Detot, 94
 diac, 107, 110, 111
 diacon, 40, 110, 111, 113, 114,
 116, 126
 Diaconovici, 166, 168
 Diamant, 75
 ditchiu, 107
 ditchiul, 108, 110
 Dicusara, 94
 Dicusara, 94
 Dimache, 156, 160, 164
 Dimitriu, 155, 157
 Dini, 61
 Dinovici, 168

Dimachiborgu, 88, 177
 Dimă, 94
 Dimăch, 111, 114, 116
 Dimăchior, 143
 Dimăchior, 113, 126
 Dimăchior, 143
 Dimăchior, 40
 Dimăchior, 166
 Dimăchior, 155, 158, 168
 Dimăchior, 31, 40, 149, 151, 153,
 154, 157
 Dimăchior, 107, 108, 113, 114
 Dimăchior, 104
 Dimăchior, 111
 Dimăchior, 105, 109, 116, 126
 Dimăchior, 40
 Dimăchior, 114
 Dimăchior, 89
 Dimăchior, 88
 Dimăchior, 142
 Dimăchior, 154
 Dimăchior, 155
 Dimăchior, 92
 Dimăchior, 92
 Dimăchior, 155
 Dimăchior, 73, 154
 Dimăchior, 153, 160
 Dimăchior, 156, 160
 Dimăchior, 91
 Dimăchior, 154
 Dimăchior, 87
 Dimăchior, 30, 68, 149, 154, 157
 Dimăchior, 30, 62, 84, 139, 174
 Dimăchior, 40
 Dimăchior, 95
 Dimăchior, 95
 Dimăchior, 75, 82

Drâmbă, 71
 Drețcaru, 142
 Drojdie, 73, 81, 176
 drojdier, 40, 113, 126
 drojdieri, 99
 Drunić, 62
 Dubuleasa, 152
 Duddău, 34, 75, 157, 174
 Duduică, 72, 75
 Duguleasa, 152
 dulgher, 114
 Dulgher, 140
 dulgheri, 100, 103
 Dulgheru, 140
 Dumbravă, 67, 68, 73, 80
 Dumitrache, 15, 46, 140, 156,
 159, 162, 164
 Dumitrachi, 150, 152, 153,
 159, 164
 Dumitrasco, 32, 44, 49, 56, 60,
 149, 173
 Dumitrascu, 23, 36, 47, 49, 52,
 58, 59, 62, 140, 151, 152,
 154, 157
 Dumitriță, 153, 157
 Dumitriu, 153, 155, 157
 Dumitrovici, 149, 155
 Dumitru, 15, 23, 25, 26, 30,
 32, 35, 36, 44, 48, 49, 54,
 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62,
 68, 105, 140, 142, 174, 184
 Dutcovici, 168
 Eduardnicușor, 95
 emac, 114
 Emac(ul), 73, 80
 Emacul, 140
 Emandache, 165
 Emandachi, 163

Emilfonelia, 94
 Enacache, 162, 165
 Enache, 32, 35, 44, 48, 149,
 153, 156, 159, 162, 163,
 164, 174
 Enăchescu, 154, 157
 Enachi, 30, 34, 36, 62, 141,
 150, 152, 158, 159, 160,
 163, 164
 Enacovici, 168
 Enovschi, 158
 Epure, 25, 73, 80
 erbar, 40, 126
 Ermutachi, 153, 160
 făcătoriu de forte pianuri, 116
 făclier, 36, 44, 108, 109, 110,
 111, 113, 114, 116, 126, 174
 făclierii, 136
 făclierii, 109
 făclierii, 142
 făclieru, 142
 Făinăbună, 87, 89, 90, 177
 făinar, 114
 Făinăre, 87, 90
 Făinaru, 141
 Fălcăian, 153
 Făluță, 73
 fanaragiū, 111, 113, 116, 127
 Fanaragiū, 143
 fanănar, 33, 107, 108, 114
 Fanănaru, 73, 80, 140, 143,
 176
 Farcăș, 27
 Fasole, 92
 Fasolescu, 92
 Fătul, 22, 71
 făurar, 109
 Fedorovici, 168
 feredegiu, 116
 feredeiuri, 138
 feredeu, 110, 111, 114, 116
 feredeuș, 110, 111, 114, 116
 Feresăoaru, 143
 Fermanlău, 75, 80
 Fesiliă, 59, 71, 72, 73, 81, 176
 ferari, 13, 99
 Filipachi, 163
 Filipovici, 168
 Florea, 27, 59, 157, 184
 Florina-Vasilica, 95
 flueraș, 116
 fluierar, 111
 Foamii, 27
 Foca, 15
 Focșănean, 73, 153
 Focșănean(u), 73
 Focșăneanu(), 75
 Focșăneanu, 156
 Fontănaș, 73, 154
 Fotache, 156, 164
 Fotachi, 152, 153, 159, 160,
 162
 Erâncul, 73, 75, 80
 frânghier, 116
 Erantul, 73, 80
 franzelagii, 99
 franzelagiu, 114
 franzelari, 99, 104
 franzolagiu, 116
 Frasin, 92
 Frăsinescu, 92
 Frătică, 72, 152
 Frigelinte, 88, 177
 Frige-vacă, 88, 89
 Friptu, 73, 82
 Froim, 39

Găstribamb, 94
 Gavril, 14, 32, 34, 35, 36, 44,
 46, 47, 49, 50, 56, 57, 59,
 60, 62, 68, 84, 140, 174
 Gavrii, 27
 Gavriolaici, 62
 Gavrilovici, 168
 Geamanlău, 73, 80, 154
 geambăș, 107
 gelep, 107, 108, 109, 110
 Genelea, 157
 Genunci, 73, 82
 Gheb, 73
 Gheba, 71, 81
 Ghebeșu, 75, 82
 Gheboae, 72, 81
 Gheboaita, 157
 Gheorghe, 30, 33, 34, 35, 36,
 46, 47, 48, 49, 51, 54, 58,
 60, 61, 62, 67, 84, 140, 142,
 174
 Gheorghii, 15, 26, 32, 34, 47,
 57, 59, 62, 105, 174
 Gheorghii, 36, 49, 149, 151,
 153, 154, 157, 175
 Gheorghiu, 151, 153, 155, 157
 Gherghelcaia, 155
 Gherghescu, 22, 151
 Ghimpovici, 166
 Ghindă, 73, 80
 Ghindariul, 140
 Ghinescu, 154
 Ghiurghial, 71
 ghiurgiu, 113, 127
 girah, 113, 127
 giude, 113, 127
 Giurgiuvan, 22, 71, 151
 giuvaergii, 118

Găstribamb, 87, 91
 Găstribamb, 34, 73, 75, 80, 174
 Găstribamb, 87
 Găstribamb, 88, 89
 Găstribamb, 88, 177
 Găstribamb, 86, 88, 89
 Găstribamb, 75
 Găstribamb, 72, 81
 Găstribamb, 164
 Găstribamb, 88
 Găstribamb, 114
 Găstribamb, 75, 80, 176
 Găstribamb, 163
 Găstribamb, 34, 35, 72, 81, 83,
 174
 Găstribamb, 110
 Găstribamb, 100
 Găstribamb, 107, 108, 109, 110,
 111, 114, 116
 Găstribamb, 71
 Găstribamb, 49, 72, 80, 152
 Găstribamb, 27
 Găstribamb, 31, 39, 153, 154, 157
 Găstribamb, 72, 81
 Găstribamb, 72
 Găstribamb, 73, 80
 Găstribamb, 33, 114, 116
 Găstribamb, 73, 79, 153
 Găstribamb, 75
 Găstribamb, 156
 Găstribamb, 73, 82
 Găstribamb, 71, 81
 Găstribamb, 22, 71
 Găstribamb, 15
 Găstribamb, 110
 Găstribamb, 72, 81
 Găstribamb, 33, 47, 72, 80, 176
 Găstribamb, 155

giuvaerģiu, 111, 113, 114, 116,
127
Glavan, 75, 82, 83
Gligoraș, 22, 34, 49, 54, 62,
140, 142, 151, 152
Gligorășoatei, 62
Gligore, 47, 49, 60, 68, 148
Gligori, 26, 32, 44, 52, 84, 105
gloabă, 19
globnic, 19
Gofiălucian, 94
Goiol, 71
Golăian, 75, 82
Gologan, 73, 75, 82
gomenic, 107
Gorea, 157
gorșinar, 107, 110
goșinar, 108
Grădescul, 151
grădinar, 35, 107, 108, 110,
111, 113, 114, 116, 127
Grădinaru, 143
Grădinarul, 141
grăjdar, 107
Grăjdeanu, 75
grămătic, 107, 108, 109, 110,
111, 113, 114, 127
Grasul, 67, 73, 82
Graur, 69, 73, 84, 162, 185
Greabăn, 73
Grecul, 73, 75, 80, 176
Grigoraș, 30, 32, 34, 35, 36,
49, 50, 51, 57, 59, 60, 62,
154, 157, 185
Grigorașcu, 151, 152
Grigore, 13, 30, 36, 52, 60, 61,
141, 173
Grigorov, 155

Grigorovici, 168
Grija, 60
Groapă, 22, 71
Gros, 72, 75, 81
Gros(u)(l), 75
Grosu, 35, 71, 73, 78, 79, 81,
83, 174, 176
Grosu(l), 73, 78
Grozoiu, 166
Grumăzăscu, 27
Grumeza, 75, 82
Gudure, 75
gumenic, 108
Gură, 72, 73, 81, 83, 88, 89,
177
Gură de Lup, 73, 82, 83, 88,
177
Gură Mare, 88, 89
Gură-gata, 88
Gurălarga, 86, 87, 90, 177
Gurălată, 87, 89
Guraru, 75
Guriă, 34, 71, 73, 81, 151,
154, 174
Haceadur, 14
hagiu, 108
Hagiu, 76
hahambașa, 114
Haim, 39, 54
Haimovici, 158, 168
Haină Roșie, 86, 88, 89
halvagei, 99, 118, 139
halvageiu, 40, 113, 127
hamurģiu, 116
Hâncul, 73
hânsar, 107, 108, 109, 110
hânsărel, 107

hoștar, 32, 113, 114, 116,
118
Hoștaru, 71, 80
Hoștarul, 89, 177
Hoștarul, 71, 85
Hoștaru, 76, 80, 156
Hoștaru, 142
Hoștaru, 14
Hoștaru, 156, 160
Hoștaru, 32, 44, 113, 114, 128
Hoștaru, 136
Hoștaru, 32, 47, 113, 128
Hoștaru, 139
Hoștaru, 76
Hoștaru, 168
Hoștaru, 14, 49
Hoștaru, 39
Hoștaru, 14
Hoștaru, 76, 80, 156
Hoștaru, 73
Hoștaru, 76, 80
Hoștaru, 151
Hoștaru, 153
Hoștaru, 73
Hoștaru, 76
Hoștaru, 76
Hoștaru, 35, 113, 128, 175
Hoștaru, 136
Hoștaru, 116
Hoștaru, 71
Hoștaru, 73, 80
Hoștaru, 143
Hoștaru, 72, 152
Hoștaru, 76
Hoștaru, 76
Hoștaru, 107
Hoștaru, 166
Hoștaru, 76, 80

hoștar, 41, 107, 108
hoștaric, 110
Hoștaru, 71, 76, 79, 151
Hoștaru, 77, 151
Hoștaru, 156
Hoștaru, 76
hotog, 107, 108, 109, 110
hotogul, 107
Hoștaru, 162
Hoștaru, 153, 163
Hoștaru, 152, 157
Huceag, 76, 80
humar, 40, 113, 128
humari, 139
Humaru, 143
Hurilă, 71, 151
Hurmuzache, 163, 164, 165
Hurmuzachi, 38, 152, 156, 160
Hușan, 73, 76, 79
Iacovache, 140, 156, 160
Iacovachi, 153, 162
Iacovici, 168
Iamache, 156, 160
Iamandachi, 163
Iamachi, 36, 47, 48, 56, 152,
153, 156, 159, 174
Iamăș, 27, 52, 62
Iancu, 15, 61, 140
Iancu, 62
Iancu(lovici), 166
Iangăngiu, 113
Ianicache, 153, 160
Ianița, 154
Ianovici, 168
Iapăalbă, 91
Iapără, 72, 88, 90
Iapărea, 71
Iamălungă, 91

lasovici, 155
 laurgiu, 116
 lazagiu, 108, 110
 ienicer, 107
 ierbar, 113
 leșanul, 73, 79, 153, 176
 lfrim, 30, 36, 62
 lfrimia, 40
 lfrimii, 23, 25, 47, 62
 lfrimovici, 168
 lfrinca, 39
 lleanalexandra, 95
 llișă, 62
 llicciu, 116
 llii, 34, 48, 59, 60, 61
 llinca, 25, 31, 35, 39, 59
 llișar, 107
 llișer, 108
 lliuță, 153, 156, 158
 lmbătorul, 109
 lmpungerouă, 88
 lmpungetot, 91
 lmpuscatul, 76
 lnginer, 114
 lnușăursu, 88
 lnpuscăcasa, 72, 81, 88
 loana, 15, 25, 31, 39
 loanovici, 168
 lon, 4, 15, 22, 23, 26, 27, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 68, 69, 78, 84, 95, 96, 106, 139, 148, 161, 173, 174, 184, 186, 188, 189, 190
 lonășcu, 46, 151, 152, 173
 loneleanu, 169
 lonică, 150, 157
 loniță, 22, 23, 26, 30, 32, 34, 35, 36, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 105, 141, 142, 151, 153, 154, 157, 161, 174
 lonițăpuia, 94
 lonuțătalin, 95
 lonuțăabriel, 95
 lonuțirinel, 95
 lonuțmarian, 95
 lonuțsorin, 95
 lordache, 36, 48, 57, 59, 60, 62, 98, 117, 140, 149, 150, 156, 159, 162, 164, 175, 186
 lordachi, 22, 27, 32, 35, 47, 56, 105, 152, 153, 158, 159, 161, 164
 lordănoiu, 166
 iorangangibașa, 114
 iorangangii, 118
 iorangangiu, 116
 iorgovici, 166
 iosăb, 39
 iosăp, 9, 14
 iosipovici, 168
 iosipu, 61
 ioviță, 76
 irmășcu, 27
 irimia, 25, 47, 50, 57, 59, 61
 irimovici, 168
 Isaac, 14, 39
 Isache, 153, 160, 164
 Isacovici, 168
 Ischigiu, 71
 ișlicar, 33, 114
 ișlicarii, 118
 ispravnic, 18, 107, 128, 161
 Israelovici, 168

iacătuș, 32, 59, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 116, 128
 iacătuși, 99, 137
 iădar, 32, 40
 lăpădătescu, 93
 lăpădatu, 93
 lăptar, 23, 116
 lăpteacru, 84, 87
 lăpteobătu, 87
 lăpteș, 22, 71, 81, 151
 lascarache, 162, 164, 165
 lățoiu, 166
 Laurentiunicușor, 95
 lăutar, 110, 114
 lăutărescu, 93
 lăutaru, 93
 Lazăr, 14, 34, 48, 49, 56, 111, 140, 174, 189
 Lazarovici, 155, 158, 168
 Lazor, 30, 47, 49, 56, 62, 139, 174
 Leahacovschi, 155
 Leahul, 76
 Lecevschi, 155
 lefecciu, 114
 lefegiu, 109, 113, 129
 Lefterachi, 162
 legănari, 100
 Lehoaia, 151
 Lehovschi, 155
 Leiba, 14, 39, 49
 Leibber, 39
 lemnar, 23, 35, 40, 110, 112, 114, 116
 lemnan, 13, 100
 lemnăriță, 112
 lemongiu, 116
 Leon, 47, 57, 60

Leontiu, 26, 48, 54, 56
 Leșășchi, 155
 Letifnov, 158
 Licăsandroiu, 166
 Ifficar, 113, 129
 Lilianicolleta, 95
 Limbălață, 91
 Limbovici, 76, 158
 Linghibide, 88, 177
 Iingurar, 109
 Linte, 93
 Lintescu, 93
 lipscan, 35, 105, 113, 114, 116
 Lipscanu, 141
 Livadaru, 76
 logofăt, 107, 112, 148, 173
 Luca, 30, 32, 34, 48, 49, 54,
 56, 62, 67, 68, 174
 Lucache, 156, 160, 165
 Lucianpaul, 95
 Lugovschi, 158
 Lulealungă, 91
 Iumânăraș, 35, 40, 109, 115
 Lungana, 72, 81
 Lungescu, 93
 Lungu, 58, 72, 79, 93
 Lungul, 34, 71, 73, 76, 78, 81,
 83, 174, 176
 Iuntrar, 116
 Lupaș, 152
 Lupașcu, 26, 30, 32, 48, 54,
 93, 142, 151, 152, 154, 174
 Lupaș, 62
 Lupescu, 93
 Lupoiu, 93
 Lupovici, 155, 166, 168

Lupu, 36, 47, 48, 49, 54, 56,
 71, 79, 81, 93, 103, 141,
 161, 173
 Lupulete, 93
 Măcășescu, 154
 Măcărescu, 73
 Măcari, 62
 Macarov, 158
 măcelar, 107, 108, 112
 măcelari, 13
 Măciucă, 55, 58, 59, 68, 72,
 73, 76, 78, 79, 81
 Mahala, 72, 81, 83
 maimabașa, 118
 maigușu, 114
 măjer, 41, 108
 Măjirean, 60
 Mălaimare, 91, 94
 Mălai-Mare, 88, 94
 Mălai-negru, 88, 89
 Mălăișău, 87, 89, 90, 94
 Mălăi-șău, 88
 Mălăi-Rău, 94
 Malaiverde, 73, 82
 Mălăoiu, 166
 Malovici, 155
 Măluspățeanu, 93
 Manachi, 163
 Manalachi, 163
 Manas, 14
 Mănăscuță, 34, 87, 94, 174
 Mandache, 164, 165
 Mandachi, 163, 164
 Mandaroviici, 155
 Mândrișteanu, 169
 Mândrițoiu, 166

Manolache, 23, 47, 55, 149,
 150, 153, 156, 159, 160,
 162, 164
 Manolachi, 57, 59, 152, 159,
 164, 165
 Manoli, 27, 47, 56
 Manoliu, 155
 Manușari, 98
 Manușar, 72
 Manușaru, 169
 Manușare, 73
 Manuș, 73, 81
 Mareche, 156, 160
 Mareșlian, 26, 113, 116, 129
 Marov, 155
 Marovici, 155, 158, 167, 168
 Marovschi, 158
 Marovșteanu, 169
 Marciari, 27
 Marinos, 14
 Marghicoschi, 155
 Marghinean, 73, 76, 79, 153
 Marghinean(u), 76
 Marghineanu, 156
 Maria, 22, 25, 31, 39, 96, 141,
 184
 Marian, 27, 30, 36, 56, 175
 Mariannonica, 94
 Mariannanca, 95
 Marilinea, 95
 Marincalionu, 95
 Marila, 149, 151
 Mariluta, 31, 61, 153
 Mar-Roș, 88, 89
 Maritrovici, 168
 Mirza, 72, 73, 76
 Mirza, 71
 mroslugiă, 114, 116

măselariu, 108
 Măță, 35, 71, 72, 76, 78, 79,
 80
 Matache, 164
 Matachi, 163
 mătășar, 41, 44, 129
 Mătășar, 141
 mătășăriță, 113, 129
 Mătășariu, 140
 Mătășaru, 143
 Matcovici, 168
 Mate-arse, 88, 89
 Matei, 37, 48, 49, 55, 58, 60,
 67, 161, 174, 186, 189
 Măteiu, 27
 Maș-gros, 88
 Măteș, 27
 Matoiăni, 73
 Matos, 39
 Maximovici, 168
 Mazarache, 165
 mazi, 33, 36, 40, 174
 medar, 107
 medelnicer, 23, 107, 110, 161,
 167, 173
 Meer, 14
 mehter, 112, 114, 116
 mehterbașa, 108
 Meir, 39
 Melintii, 61
 merar, 115, 116
 mercar, 113, 129
 Mereuță, 60, 76, 82, 83
 Meriacri, 27, 87
 Meroaia, 155
 mesărciu, 113
 meserciu, 44, 108, 109, 110,
 112

Miazănoapte, 87
 Miclescul, 157
 Micul, 68, 73, 82, 139
 Mierariul, 140
 Mihăiă, 18, 45, 48, 56, 68,
 151, 152, 154, 157, 174, 186
 Mihailovici, 168
 Mihaiu, 22, 32, 47, 61
 Mihalache, 23, 30, 48, 52, 156,
 159, 161, 163, 164, 165, 174
 Mihălache, 27, 61, 153
 Mihalachi, 25, 47, 50, 54, 56,
 150, 152, 158, 159, 161,
 162, 164, 165
 Mihalcea, 150, 157
 Mihne, 30, 61
 minderegiu, 113
 mindirigi, 98, 103, 118
 mindirigi, 112, 115, 116
 Mindirigi, 141, 143
 Mirelclaudia, 95
 Mironovici, 168
 misărcii, 136
 Misărciu, 143
 Mitrache, 156, 160, 165
 Mitachi, 165
 Mittel, 72, 81, 83
 Mitrofăn, 62
 Moarte, 71
 Moarti, 72, 81
 Mocan, 72, 80
 Mocănașuștefan, 94
 Mocanu, 76
 Mogăde, 72, 81
 Mogeacul, 74
 Moimășcul, 152
 Moisache, 165
 Moisăi, 14

Moldovan, 34, 74, 153, 174
 Moldoveanu, 76, 156
 Montean, 74, 153
 morar, 26, 32, 40, 108, 109,
 110, 112, 113, 115, 116, 129
 Morăraș, 76, 157
 morari, 13, 99
 Moraru, 76, 80, 140, 176
 Morarunicoleta, 94
 Morcov, 74, 81
 Morcovici, 158
 Morică, 76, 81
 mortasăp, 112
 Mortasăp, 141
 Moscovici, 168
 Moscu, 14, 39
 Moscul, 14, 23, 74
 Moșie-Lungă, 86, 88
 Moșniaga, 60
 Moșovschii, 155
 Motoc, 36, 74, 175
 Motofschii, 155
 Motoroi, 72, 81
 Movilă, 34, 35, 71, 74, 76
 Movileanu, 74, 77, 153
 Movileanu(!), 74
 Movileanu, 156
 Mucaș, 76, 82, 157
 Mucul, 71, 76, 81
 mungii, 118
 mungiu, 33, 115
 Muntean(u), 74, 77, 79
 Munteanu, 46, 76, 77, 78, 79,
 153, 176
 Munteanu(ul), 76
 Munteanu, 156
 Murișel, 74, 85
 musicant, 116

Măneala, 22, 71, 81
 Măria, 22, 71, 81, 83, 151
 Mărmăria, 71, 81, 83, 151
 Mărușu, 166
 Măruș, 48, 74
 Măroșov, 158
 Măroșuțu, 112
 Măruș, 76, 80
 Mărușu, 115
 Măruș, 76, 80, 176
 Măruș, 112
 Măruș, 15, 140
 Mărușu, 143
 Măreșnic, 107
 Măroșu, 166
 Măreșnic, 162, 165
 Măreșu, 153, 155
 Măreșu, 31, 39, 141
 Măreșu, 166
 Măreșnic, 107
 Măreșu, 40, 108
 Măreș, 14
 Măreșu, 74, 76, 82
 Măreșuțu, 155
 Măreșu, 30, 36, 60, 68, 141
 Măreșuțu, 168
 Măreșuțu, 149, 165
 Măreșuțu, 152, 159, 163
 Măreș, 116
 Măreș, 71, 74, 76, 81
 Măreșu, 32, 153
 Măreș, 11, 74
 Măreșu, 47, 67, 76, 154, 157
 Măreșuțu, 169
 Măreșu, 165
 Măreșu, 48, 68, 72, 76, 78, 79
 Măreșu, 71, 81, 83, 176
 Măreșuțu, 165

Neguloiu, 166
 Negură, 34, 72, 74
 Neguriță, 34, 72, 151, 153
 negurător, 110, 115, 129
 Nepotropei, 94
 Nepotul-Popei, 94
 Nica, 30, 32, 61
 Nichita, 15, 32, 62, 140
 Nichitovici, 168
 Nicolache, 156, 161
 Nicolae, 15, 45, 49, 50, 54, 57,
 59, 62, 173, 184, 188
 Nicolai, 15, 44, 49, 61, 140
 Nicoletanca, 94
 Noorel, 76, 82, 157
 Notincar, 143
 Novache, 150, 160
 Numărătoez, 88, 177
 Nusăm, 39
 Oală Roșie, 88, 89
 Ochean, 22, 71, 81, 83
 Ochialbi, 91
 Ochincă, 76, 81
 ocolas, 115
 odagiu, 112
 odobaș, 113, 116, 130
 odobașă, 109
 odobașă, 112
 Oghenovici, 158
 ogrăzan, 109
 Ohlinschi, 155
 oier, 110
 Ojog, 76
 olăcar, 108, 109, 110
 olăcari, 107
 olar, 23, 31, 44, 50, 107, 108,
 112, 113, 115, 116, 130
 Olaru, 74, 80, 140, 142, 176

Olarul, 140
 Oltan, 76
 Onoiu, 166
 opincar, 41
 Oprea, 58, 68, 154, 157
 Oprișoreanu, 169
 Opritoiu, 165
 orăinic, 109
 orândar, 109
 Orbul, 74, 82, 83, 177
 Orheian, 76, 80
 Orzâmoale, 87
 Oșieru, 143
 oșluhari, 107
 Ostapovici, 168
 Ovanes, 14
 Pacebună, 91
 Paclupu, 91
 păcurar, 33, 40, 44, 108, 109, 110
 Păcurariu, 140
 Păduraru, 141, 143
 Pădure, 34, 76, 80, 174
 paharnic, 107, 161
 pământiceș, 107
 Pain, 74
 Palade, 33, 48, 56, 60
 Pălădi, 27, 54
 Pălădoaia, 153
 Palaghia, 25, 31, 39
 pălărier, 116
 pălărieri, 99
 Pană, 31, 76
 Panagachi, 163
 Panaitache, 152
 Panaitachi, 152, 160
 Panaiti, 27
 pantalonari, 99

panțir, 33, 115
 Panțiru, 143
 Pantofariu, 143
 pănurar, 108
 pânzar, 108, 109, 115, 116, 130
 pânzari, 99
 Pânzariu, 140, 142
 Pânzaru, 74, 80, 141, 143, 176
 Papă, 74, 82, 83
 Papălapte, 91
 Papălungă, 91
 Papătot, 22, 71, 74, 81, 83, 89, 177
 Papătura, 91
 papucar, 110
 papuciu, 113, 130
 papușii, 118
 Păragină, 27
 Paraschiv, 36, 60
 Paraschiwa, 15, 31, 39
 părcălab, 45, 107
 părgar, 107
 Părgău, 76, 157
 Părlat, 88
 Pârlii, 72
 Pâricasă, 88
 Pârlicu, 76, 82
 Pârlișras, 92
 Partebună, 87, 90
 Pârșul, 22, 31, 71, 174
 păsărar, 40
 Pasat, 74, 76, 81
 Păsat, 22, 71, 78, 79, 81, 176
 Pascariu, 74, 80, 140
 Pasovici, 168
 Păslă, 74, 81
 păslar, 32, 113, 115, 116, 130

Păstor, 108, 110, 111
 Păstărnaghi, 99
 Păstărnagiu, 113, 130
 Păterle, 88
 Păteșlechi, 76, 80
 Pătraban, 89, 177
 Pătrăbănelul, 139
 Pătră, 25, 27, 34, 47, 48, 50, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 167, 174
 Păvăloasa, 31, 157
 Păvăloșci, 167
 Păvăloșchi, 158
 Păvețari, 116
 Păvețe, 76, 82
 Păvețe-Verde, 94
 Păveli, 71, 72, 81, 176
 Păveni, 76
 Păveni, 76
 Păveli, 76
 Păveli, 74, 82, 83
 Păveliștii, 116
 Pădevară, 94
 Pădevară, 94
 Pădeșnic, 19
 Pădu, 76, 81
 Pădu, 76
 Pădur, 108, 112, 113, 115
 Pădușereștii, 118
 Pădușingiu, 116
 Pădușoru, 87, 90
 Pădușorece, 87, 177
 Pădușor, 88
 Pădușche, 47, 164
 Pădușchi, 150, 153, 156, 159, 160, 162, 164
 Pădușul, 23, 140, 142
 Pădușulescu, 169

Petre, 25, 26, 31, 32, 34, 36, 45, 47, 48, 49, 51, 54, 55, 57, 61, 62, 67, 68, 141, 148
 Petrea, 32, 54, 68, 140, 149, 157
 Petrișoreanu, 169
 Petroaia, 153
 Petrovici, 153, 155, 158, 168
 Petrovșchi, 155
 peveș, 109, 112
 peveșii, 138
 Piatrăneagră, 87, 92
 Picioaredefter, 88
 Picioargros, 86, 88, 90, 92
 Picioarlung, 86, 88, 92, 177
 pielari, 13, 98
 Pielungă, 92
 piepiănar, 112
 Piepiănarul, 140
 Pierdevară, 58, 91
 pietrar, 23, 46, 110, 112
 Pietrar, 140
 pietrari, 103, 138
 Piliar, 60
 Piper, 74, 81
 Pirugariu, 143
 pisar, 19, 108, 109, 110, 112
 Pisaru, 19
 Pișcăbăbă, 84, 88
 Pistruiașă, 71, 81, 83
 pitar, 35, 105, 110, 112, 113, 115, 116, 130, 167
 pitarbaș, 115
 pitărel, 107
 pitari, 13, 99, 137
 pitarii, 136
 piuar, 41
 pivnicer, 107, 110, 113

Pivnicerul, 67, 139
 Plăcintă, 76, 81
 plăcintar, 23, 25, 26, 36, 105,
 108, 112, 113, 115, 130, 175
 plăcintarii, 99
 plăcintarii, 25, 136
 Plăcintarul, 141
 Plânge-banul, 88
 Plătică, 72
 Pleșca, 71, 74, 78, 79, 81, 85
 Plop, 66, 74, 76, 79, 80, 176
 Plop(u), 76
 ploscar, 107
 Ploscar, 68, 140
 ploscari, 100
 Ploscaritul, 139
 Ploscaru, 139
 plugar, 31, 33, 35, 110
 Plug-râu, 88
 Poamăneagră, 34, 87, 174
 podar, 23, 115
 podari, 13, 100
 podvodar, 19, 107, 108, 109
 Pogone, 76
 pohonicar, 19
 polcovnic, 19, 161
 Polcovnicu, 19
 Pomană, 76, 82
 pontar, 115
 popă, 107
 Popăscu, 27, 161
 Popovici, 150, 155, 158, 167,
 168
 Popușoi, 72, 76, 166
 porcar, 32, 108
 Porcar, 139
 poroșnic, 19, 115
 Poroșnicu, 19
 portar, 107, 108, 109
 portărel, 115, 116, 142
 porucic, 19, 116
 Porumbu, 74
 posadnic, 19
 poslušnic, 19
 Poslušnic, 19, 107, 108, 109
 Poslušnic, 19
 Postârnaș, 72
 postăvar, 40, 113, 115, 116,
 130
 postăvari, 13, 98
 postelnic, 19, 107, 173
 Postelnicu, 19
 Postică, 52, 152
 Postolache, 47, 48, 56, 149,
 150, 159, 164, 165
 Postolachi, 36, 49, 152, 159,
 164, 175
 Potângă, 76
 Potângianul, 76
 Potârcă, 74
 potcapier, 116
 potcapierii, 99
 potcovar, 26, 41, 107, 108,
 109, 112, 113, 131
 potcovarii, 13, 99
 Potopu, 76
 Potorac, 74
 prăjinar, 40
 prăvălaș, 116
 Precup, 52, 61
 precupeț, 105, 113, 115, 116,
 131
 Preduțoiu, 165
 prescurniță, 113, 131
 Pricichi, 74, 82
 Pricop, 48, 62
 pripășar, 107

prișcar, 35, 107, 108, 109,
 110, 115
 Prișcaru, 27, 140
 Proșcovici, 168
 Prodholu, 166
 Prunolu, 165
 Prutan, 74, 78
 Pruteanu, 76, 79, 156
 Pucioveci, 168
 Pupalapte, 91
 pucar, 110
 Pucaru, 139
 Pucă, 68, 72, 80
 pucar, 108, 109
 Pucaruțu, 139
 pucari, 110, 112
 pucariș, 138
 Păbu, 74
 Păbușovici, 168
 Păbucnic, 107
 Păbuș, 40
 Păbaru, 140
 Păcher, 113, 115, 116, 131
 Păcheri, 99, 103
 Păcherița, 112
 Păcheru, 141
 Păchulu, 72
 Păclaru, 142
 Păcovloaia, 153
 Păclonă, 88, 177
 Păcloniu, 169
 Păclășteanu, 169
 Păclolu, 166
 Păclovici, 149, 153, 158, 168
 Păclu, 31, 32, 33, 36, 44, 47,
 48, 49, 51, 57, 58, 63, 106
 Păcluli, 14
 Păclovici, 168
 Răileanu, 153
 Raim, 39
 Rântar, 143
 Răpide, 27
 Rareșeușen, 95
 Rășcanu, 26, 152
 Răscarache, 165
 rășchitor, 115
 Rășniceriu, 143
 Rășniceru, 143
 Rață, 74, 76, 78, 79, 80, 176
 Răzmeriță, 74, 76, 78, 79, 82,
 83
 Răzoaia, 155
 Rigachi, 156, 161
 Roadedal, 88
 Roademei, 88, 177
 Roade-olă, 88
 Robertadrian, 95
 Robotă, 158
 rogojinar, 32, 40, 116, 174
 Rogojinaru, 140
 rohmistru, 110
 Rojniță, 76
 Romășcan, 76
 Romicămădălin, 95
 Roș, 58, 74, 76
 Roș(u), 76
 Roșca, 34, 49, 56, 152, 154,
 157
 rotar, 23, 32, 40, 44, 47, 108,
 109, 115, 116, 174
 rotarii, 13, 100
 Rotaru, 141, 142
 Rouădeal, 88, 177
 Rugină, 72, 74, 76, 78, 79
 Rupedal, 88
 Rusciculău, 157

Rusul, 68, 74
 săbier, 32, 44, 108, 109, 110, 112, 113, 116, 132
 Săbier, 76, 80, 140, 176
 săbieri, 99, 138, 144
 Sacariu, 143
 Sachelaru, 141
 Sac-Mare, 88
 sădnic, 109
 Sădor, 15
 Segatovici, 168
 săgețator, 109
 săhădăcar, 23, 41, 108, 109, 110, 112, 113, 115, 116, 132, 142
 Șaicovschi, 158
 Săidăcaru, 140, 143
 saigbașa, 115
 sălar, 41, 133
 Șălaru, 140, 142
 salpiciu, 113, 131
 salvaragii, 99, 118
 sameș, 108, 109, 161
 sămigiu, 115
 Samoil, 14, 39
 Sanda, 22, 31, 40, 141
 Sandache, 165
 Sandalovici, 166
 Săndeschi, 155
 Săndoiu, 165
 Sandovici, 168
 Sandu, 36, 47, 48, 58, 61, 63, 175
 Sandul, 22, 31, 32, 34, 44, 48, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 174
 Sandulache, 164, 165
 Săndulache, 141, 156, 159, 162

Sandulachi, 164
 Săndulachi, 141, 152, 153, 159, 160
 Sângheorghie, 9, 51
 Sănmihai, 9, 51
 săoar, 109, 110
 săpător de catapetezme, 111, 132
 săpător în piatră, 116
 Săpătoriu, 143
 Șaprebani, 89, 177
 Șaprefrați, 89, 177
 Șăpiliici, 72
 săpunar, 41, 108, 110, 112, 113, 115, 116, 132
 săpunarii, 104
 saracibas, 116
 saraf, 108
 Sarahovici, 168
 sărar, 23, 108, 113, 116, 131
 sărari, 99
 Sarazlău, 76, 157
 Șarban, 27
 Șărbul, 74, 76, 80
 Șărbunșchi, 155
 Șărchiz, 14
 Sărcu, 72, 85
 Sărcul, 74
 sărdar, 115
 Sarealbă, 88
 Sărguiță, 76
 Sărmanu, 76
 sărmar, 109
 sărmari, 99
 satâr-bașa, 113
 sătrar, 107, 161
 sătrărel, 107
 Savin, 36, 47, 54, 62, 149

Savina, 40
 sbărean, 60
 sbăranu, 143
 sbărlătoare, 74
 sbănel, 74, 82, 83
 sbăpocu, 71
 sbăpocu, 165
 sbăpocu, 47, 58, 72, 74, 78, 79
 sbăbal, 74
 sbăbhorn, 88
 sbăbhoald, 88
 sbăbhoia, 94
 sbăpărl, 74
 sbăpăscu, 74
 sbăpăscul, 71, 151, 152
 sbăpăar, 41, 113, 115, 131
 sbăbovovici, 168
 sbăbovună, 88
 sbăbu, 74
 sbăbur, 32, 40, 108, 109, 174
 sbăbur, 99
 sbăburu, 139
 sbăcnelic, 19, 26, 35, 174
 sbăcnelnicu, 19
 sbălar, 32, 44, 109, 110, 112, 113, 115, 116
 sbălar, 13, 98
 sbăbacher, 110
 sbăban, 31, 36, 47, 53, 63, 66, 98, 99, 103, 174, 187
 sbăbanoiu, 165
 sbăbdar, 116, 161
 sbăbdar, 110
 sbăbdar, 40, 109
 sbăbvestrovici, 168
 sbăbneon, 33, 36, 47, 50, 61, 175
 sbăbngi, 99, 118
 Simina, 39
 siminigiu, 110
 Siminovic, 168
 Simion, 31, 34, 49, 50, 61, 62, 68, 105, 174
 Simionovici, 168
 Șimon, 14
 Șimovic, 168
 șindrilar, 41, 116
 șindrilari, 100
 Sindumitru, 9
 Sin-Dumitru, 9, 51
 sinețar, 109
 Sîmpetru, 9
 Sintoader, 9, 51
 Sintoma, 9, 51
 Șionean, 72, 79
 Șipotear(ă), 153
 Șipotearu, 156
 șitar, 115
 Slănină, 71, 81, 176
 șlicar, 41, 105, 113, 116, 133
 șlicari, 137
 Șlicaru, 140
 Șlim, 39
 sluger, 107
 Șmil, 14, 39
 Șmileanu, 151
 Șmuce, 71, 85
 sobari, 138
 Sobovici, 168
 Socolov, 168
 socotitor, 108, 109, 110
 sofragiu, 113, 115, 116, 132
 Sofronia, 40
 șoinar, 108, 109, 110
 șoiar, 116
 solar, 110

- Solomia, 39
 Solomon, 14, 31, 32, 39, 105
 solonar, 32, 113, 115, 132
 Softana, 39
 softuz, 107, 111
 Șoftuzul, 76, 80, 176
 Soprovici, 168
 Sorinadian, 95
 Șorogă, 76, 85
 Sorocean(u), 74
 Soroceanu, 79, 153
 Șorogariul, 76, 80
 soronar, 23, 109, 112
 Sosul, 76, 81
 sotic, 19, 109
 Sotnic, 19
 Spanache, 165
 Spănachi, 26
 Spanciul, 76
 Spănu, 72, 74
 Spănu(), 74
 Spănu!, 71, 76, 81, 83
 Spartali, 76
 spătar, 107, 161, 173
 Sperionaple, 88
 Spirtaru, 143
 spițer, 115, 116
 Spițeru, 141
 spoitor, 41, 105, 112, 113, 115, 132
 spoitori, 138
 Sprâncenat, 22, 71, 81, 83
 Stamboleă, 72
 Stanarachi, 163
 Stăncescu, 154
 Stanciul, 31, 36, 62, 140, 149
 Stângul, 22, 60, 71, 81
 Stăniță, 31, 152, 154, 174
 Stărp, 76
 Stărpul, 74
 Statii, 62
 Stavarache, 156, 161, 162, 164
 Stavarachi, 153, 160, 164
 steclar, 41, 132
 Ștefan, 12, 15, 16, 23, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 44, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 56, 57, 61, 62, 67, 69, 84, 98, 99, 103, 106, 140, 142, 148, 167, 174, 182, 183, 187, 189
 Ștefanache, 162
 Ștefănică, 52, 157
 Ștefănoiu, 165
 Ștefănovici, 158, 168
 Ștefanemus, 95
 Stegăroiu, 166
 Stepanov, 167
 Sterea, 157
 Sterpul, 76
 sticlar, 113, 116
 sticlari, 137
 stihar, 107
 Stihie, 76
 Știncariul, 139
 Stoian, 49, 50, 57, 58, 148, 151
 Stoianovici, 158, 168
 stoler, 19, 110, 115, 116
 stoleri, 100
 Stoleriu, 20
 Stoleru, 20
 stolnic, 19, 107, 113, 167
 stolnicel, 107
 Stohnicu, 20
 Străchinanu, 143
 Strambu, 72, 78, 79, 81
 Stranga, 72
 Stratievici, 155
 Stratul, 61
 Strihular, 27, 31
 Ștreangă, 74, 82
 Stricifer, 91
 Stricidău, 91
 Ștroescu, 157
 Ștroescu!, 151
 Strunar, 116
 Strungar, 116
 Strungari, 99
 Struparu, 27
 Ștrupcanu, 76
 Ștrungiu, 116
 Ștrucvan, 22, 71, 74, 76, 79, 151, 153, 176
 Ștrucvanu, 77, 156
 Ștrucvanu, 151
 Ștrucvanar, 19, 23, 44, 112
 Ștrucvanari, 98, 138
 Ștrucbinar, 110, 111
 Ștrula, 76
 Ștrulgiu, 33, 115, 116
 Ștrulgiu, 107
 Ștrulș, 107, 108, 109, 111
 Ștrumbăru, 143
 Ștrudu, 72, 81, 83, 177
 Ștrudul, 31, 35, 76, 174
 Ștrular, 107, 109, 110, 112, 115, 116
 Ștrular, 140, 142
 Ștrulari, 138
 Ștruparu, 143
 Ștrubaru, 143
 Ștrungiu, 115, 116
 Ștrungiu, 141
 tăbăcar, 110, 113, 115, 117, 133
 tăbăcari, 13, 98
 Tăbăcaru, 140
 tabacciu, 117
 tablagiu, 117
 tabucciu, 117
 Taihou, 91
 taingiu, 117
 tălgerar, 32, 41, 110
 tălmaci, 109, 111, 113, 133
 Talpă, 72, 81
 Talpalab, 93
 tălpălar, 112, 113, 115, 117, 133
 tălpălari, 137
 tălpălari!, 136
 Tălpălaru, 143
 Talpălată, 76, 82, 86, 88
 tălpăriță, 112
 Talpaș, 72
 țambalagiu, 115
 țambalar, 117
 țambar, 109
 țamplari, 13
 Tănasă, 9, 10, 23, 25, 26, 32, 44, 47, 48, 62
 Tanasache, 165
 Tântar, 72
 Tântăreanu, 76, 156
 Tântaru, 76, 81
 Tântu, 72, 81, 85
 Tăpălagă, 27
 Tărăbuță, 72, 153, 156
 Tărălungă, 72, 81, 84, 87, 90, 92, 94
 Tără-Lungă, 88, 92, 94
 Taran, 74

Țăran, 76
Țărăță, 34, 74
Țărățoai, 72
Țărbăul, 74, 85
Țarca, 60
Țarlungă, 93
Țărlungeanu, 93
Țărniceanu, 143
Țărsână, 76, 85
Țărsânăriță, 113, 133
Țărsinariu, 143
Țărsinaru, 143
Țărtache, 156, 161
Țăru, 76, 82, 83
Țăruș, 71, 82, 83
Țărzibaș, 117, 133
Țățăbaică, 76, 82, 85
Țatarovschi, 158
Țatarul, 74, 76, 80, 176
Țățăoiaia, 153
Țavan, 76
țavănar, 108
teighetar, 117
telal, 108, 112, 113, 115, 117,
133, 142
telegar, 108
Teleguță, 72
temnic, 108
Tempovici, 166
Teodorachi, 163
Teodorovici, 168
Terpelici, 76, 82, 85
terzibaș, 117
terzibașa, 115, 118
terzibașă, 111
tesători, 13, 98
teslar, 23, 105, 107, 109, 110,
112, 113, 115, 117, 133, 142

teslari, 100, 103, 137
teslăria, 112
Testaru, 143
Tetraru, 143
Tevilicu, 76
Tezapovici, 158
Tibucaru, 143
Țicău, 68, 74
Țifachi, 164
Țiga, 76, 82
Țigaiu, 143
Țigara, 72, 74
Țigăroiu, 166
Țighină, 74
Timinescu, 154
Timofti, 26, 31, 56
timichigii, 99, 103
timichigiu, 113, 115, 117, 133
Țințar, 74
Ținiță, 74, 82
Țințul, 74
tiparnic, 110
tipograf, 112
tipografi, 104
Țirol, 74, 85
Țiurcan, 76
Toader, 22, 23, 25, 31, 34, 35,
36, 47, 49, 50, 52, 54, 55,
57, 59, 60, 61, 62, 63, 67,
68, 105, 140, 148, 161, 167,
173, 174
toboșar, 112
Toboseșiu, 143
Tocul, 71
Toderas, 152
Toderășcu, 26, 48, 151, 152,
157
Todirachi, 153, 159

Tolana, 39, 54
Toma, 4, 23, 31, 46, 60, 67,
96, 106, 140, 174, 189
Tomascu, 154
Tomovici, 155, 168
topeli, 136
topelu, 112, 113, 115, 117,
134, 142
Toplicean, 74, 79, 153
Topșule, 60
Topu, 74, 82
torcător, 111
torcători, 13, 98
torcătoru, 143
Toroș, 14, 46
Tote, 72, 85
trăistar, 41, 98, 115, 117
trăistari, 98
trămbaci, 110, 112, 113, 117,
134
Trămbaciu, 141
trămbicer, 108
trămbișă, 110, 111
Trandafir, 22, 71, 80, 176
Trandafiroaia, 157
Trandafusul, 88
Tratlovici, 168
Trei Fasoli, 89, 177
Treboi, 89, 177
Tubeică, 74, 82
Tuculeasă, 71
Tudorache, 141, 160, 162, 163,
164
Tudorachi, 141, 164
Tudorovici, 168
Tudosă, 27
Tudosca, 39
Tudose, 36, 62, 106
Tudurache, 150, 156, 159, 164
Tudurachi, 36, 152, 153, 159,
164, 174
Tuduran, 152
tufecii, 99, 118
tufeciu, 33, 113, 115, 117,
134
Tușule, 71, 72
tulpangii, 118
tulpengiu, 117
tulumbăgița, 115
tulumbăgiu, 113, 117
tunari, 99
Turcan, 35, 71, 74
Turcanul, 49, 76, 82
Turcoiu, 166
Turcu, 21, 71, 80, 176, 189
Turculeț, 72, 74, 76, 78, 79,
80, 152, 154
Turturică, 71, 74, 80
Tuțoran, 72
Tuțovan, 72
Tuțuin, 76, 85
tutunar, 40
tutungiu, 23, 115, 117
Tutunică, 74, 80, 154
Umflatul, 72, 81, 83, 176
Ungureanu, 20, 22, 28, 38, 58,
68, 76, 77, 104, 156, 183,
189
Ungureanu(I), 76
untas, 109
Unt-Rece, 88, 89
Urbanovici, 168
Urdaru, 143
ureadnic, 107, 109
Urechi, 72, 81
uricar, 108, 109, 110, 111, 112

Urieș, 76, 82, 83
 Urșea, 40
 Ursache, 22, 31, 62, 150, 156, 164
 Ursachi, 22, 35, 47, 150, 152, 153, 159, 162, 164, 174
 Ursoianu, 156
 Ursu, 68, 71, 78, 81, 141
 Urzică, 74, 80
 Ușălnichisă, 34, 87, 174
 ușărel, 112, 113
 ușer, 107, 108, 109, 110, 111
 ușerel, 108, 109, 134
 Ușurel, 74
 Vacăgrasă, 87, 89, 91
 Vacăneagră, 87
 văcar, 32, 47, 59, 107, 108, 109, 110, 111, 117
 Văcaru, 141
 Vai-de-el, 89, 177
 Vai-vai, 89
 Valentinăoana, 94
 vameș, 107, 111, 115, 117
 vameșel, 108
 Vameșu, 141
 Vână Roșie, 88, 89
 vânător, 35, 108, 111
 Vânturachi, 163
 vărar, 117
 Vârlăneasa, 154
 Vârzariu, 140
 Vasălache, 35, 156, 159
 Vasalachi, 163
 Vasălachi, 152, 159, 160
 Vasăle, 15, 25, 34, 35, 36, 47, 48, 49, 53, 54, 57, 59, 60
 Vasăli, 26, 44, 47, 52, 57, 59, 175

Vasăloviți, 155
 Vasilache, 23, 141, 153, 163, 164
 Vasilachi, 50, 59, 140, 150, 159, 164
 Vasile, 22, 23, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 48, 49, 52, 53, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 140, 142, 149, 174, 184, 186, 189
 Vasilevici, 155
 Vasilii, 155, 157
 Vasilovici, 168
 vătaf, 33, 107, 111, 113
 vătăman, 32, 35, 107, 111, 174
 Vatră, 71
 Vătrărețe, 88
 vechil, 115
 Veizacovschi, 155
 Verde, 76
 Verdeș, 76, 150, 157
 Verdiș, 154, 157
 Vicol, 50, 61, 77
 Vicovan, 60
 vier, 33, 35, 50, 59, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 117, 174
 Viernu, 141, 143
 Vinachi, 163
 vinăricer, 107, 111
 vistier, 111
 vistiernic, 107, 111, 173
 vistiernicel, 107
 Vițăl, 77, 81
 Vițelariu, 143
 Vitoria, 39
 vizitiu, 112, 113, 115, 117, 134
 Vladovici, 158

Vlahovici, 168
 Vlahul, 77
 Voicu, 31, 61
 Voiebungă, 86, 87, 90
 Voimovici, 168
 vomie, 19, 23, 31, 35, 47, 55, 107, 111, 173, 174
 vornicel, 111
 voznar, 19, 115
 Vrabie, 71, 80
 vulcar, 19, 105, 112, 113, 115, 117, 134
 vulcari, 99, 103
 Zacrînci, 158
 zălar, 109, 110
 Zăliș, 39
 Zălișschi, 155, 158
 Zălman, 14
 Zămfra, 31, 39
 Zămfrache, 164
 Zănevici, 158
 Zăvache, 164
 Zăvarachi, 163
 Zărciog, 77, 82
 Zărnăneagră, 87, 91
 Zărnici, 74, 82
 Zălar, 23, 35, 41, 44, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 134, 142
 Zălar, 71, 80, 140, 176
 Zălari, 13, 99
 Zălari, 136
 Zălariul, 139
 Zălas, 109, 111
 zoğraf, 117
 Zolfa, 31, 46, 154
 Zolovici, 168
 zugraf, 112, 115
 Zugraf, 67, 140
 zugrav, 108, 109, 110, 111, 113, 134
 Zurbă, 77
 Zuzul, 74
 Zvârțfus, 74, 82, 88

Cuprins

Abrevieri	9
Introducere	11
I. Modele antroponimice. Filația exprimată analitic	34
II. Antroponime ieșene provenite de la apelative	65
III. Derivarea. Aspecte de geografie a sufixelor	121
Concluzii	140
Bibliografie	147
Index general-apelative și antroponime	157

Lucrarea *Antroponimie în diacronie. Privire specială asupra Iaşului* reprezintă o adevărată schiţă de istorie a sistemului românesc de denominaţie personală pornind de la analiza antroponimelor din oraşul Iaşi, cuprinse în catagrafiile Moldovei din anii 1755, 1774, 1808 şi 1820. Frecventele şi temeinicele excursuri analitice în perioadele anterioare şi posterioare intervalului menţionat şi în alte zone ale ţării îndreptăţesc fără îndoială aprecierea noastră.

Buna orientare interdisciplinară atât de necesară în antroponimie reprezintă unul dintre atuurile indiscutabile ale cărţii şi ale autoarei, care se dovedeşte un onomast autentic şi matur.

Prof. univ. dr. *Ion Toma*

ISBN: 973 8156 33 5